

DAGBOEK VAN EEN KRIJGSGEVANGENE
1ste Luitenant Mr. P.L.J.M.A. Müller (Kgf. 7542)

M.Stammlager XXI D.Z.
Oflag XXI C. Schildberg in Wartheland.
Oflag XXI C/Z. Grüne (Gronowo) bij Lissa (Leszno), Wartheland
Oflag 67, Neu-Brandenburg in Mecklenburg.

Bewerking door
E. van der Most

INHOUDSOPGAVE.

1. Inleiding door de bewerker.....	3
2. Personalia.....	5
3. Personen die in het dagboek worden genoemd.....	6
4. Periode Schildberg 22 juni 1943 tot en met 8 december 1943	14
5. Periode Grüne bei Lissa 8 december 1943 tot en met 20 januari 1945.....	58
6. Periode reis naar Neu-Brandenburg van 20 januari 1945 tot en met 16 februari 1945.....	116
7. Periode Neu-Brandenburg van 17 februari 1945 tot en met 24 mei 1945.....	131
8. De reis terug naar Nederland 24 mei 1945 tot en met 6 juni 1945.....	148
9. Overzicht van de Officieren, onderofficieren en manschappen.....	153

1. Inleiding door de bewerker.

Het voorliggende dagboek is door 1ste Luitenant P.L.J.M.A. Müller samengesteld uit een verzameling van dagelijkse aantekeningen, die door hem tijdens de krijgsgevangenschap werden gemaakt. Het dagboek is op onbekend tijdstip na de oorlog met een typemachine door Müller uitgewerkt. Dit uitgetypte dagboek bevindt zich in de collectie van het NIOD, collectie 244 Europese dagboeken en egodocumenten, inv. 909 en is digitaal te raadplegen op "het geheugen van Nederland".

Tijdens de periode van krijgsgevangenschap werd dit soort dagboeken meestal goed verborgen gehouden omdat het bijhouden van een dagboek vaak verboden was, of onderhevig was aan censuur.

Het dagboek is door ondergetekende opnieuw uitgewerkt, waarbij de namen die in het dagboek zijn vermeld, in een register zijn opgenomen. Van veel van de genoemde personen zijn de rang, de juiste schrijfwijze van de namen, de volledige voorletters en het krijgsgevangenennummer aan het dagboek toegevoegd. Op deze wijze zijn de vermelde personen zoveel mogelijk eenduidig terugvindbaar gemaakt en kan geen verwarring bestaan omtrent de vraag wie er precies werd bedoeld.

Belangrijke gebeurtenissen zijn in het onderstaande vet gedrukt.

Waar mogelijk zijn vermelde tijdstippen zoals 1 uur veranderd in 13.00 uur.

Middels voetnoten zijn door de bewerker soms verwijzingen naar andere bronnen opgenomen. Daarbij is gebruik gemaakt van onder meer:

- Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie Krijgsgevangenen, nummer toegang 2.13.98, inventarisnummer 5 (*Oflag 67 Neu-Brandenburg*).
- Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie Krijgsgevangenen, nummer toegang 2.13.98, inventarisnummer 20 (*Stalag IV-b Mühlberg*).
- Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie Krijgsgevangenen, nummer toegang 2.13.98, inventarisnummer 54 (*Oflag XXI C/Z Grüne bei Lissa*).
- Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie Krijgsgevangenen, nummer toegang 2.13.98, inventarisnummer 164 (*Oflag XXI C/Z Grüne bei Lissa*).
- "Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis", David Jan Smit, 1996.

Het dagboek van P.L.J.M.A. Müller geeft vooral het leven in de kampen in Schildberg (het huidige Ostrzeszow in Polen) en Grüne bei Lissa (tegenwoordig Leszno) goed weer. In deze kampen werden vooral de *reserve* Officieren gevangen gezet. Het beschrijft bovendien de voettocht van Grüne bei Lissa naar Stalag VIII-c bij Sagan in januari 1945 aan de hand van schetsen die door door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499) zijn gemaakt. De route van deze tocht is door mij in 2015 gevolgd, waarbij foto's zijn gemaakt van de huidige situatie.

Het laatste gedeelte van het dagboek, dat over het verblijf in het kamp Neu-Brandenburg en de terugreis naar Nederland gaat is relatief kort en heeft vooral betrekking op het eten en het dagelijkse nieuws. Het leven in Neu-Brandenburg

wordt voor een langere periode en in groter detail behandeld in het dagboek van M.P. Kokje.

Achter in het dagboek is een lijst toegevoegd van de Nederlandse krijgsgevangenen die op enig moment in Oflag XXI-c Grüne bei Lissa zijn geweest. Deze lijst is door de bewerker samengesteld uit een groot aantal archiefbronnen, waarvan de meesten zich bevinden in het Nationaal Archief te Den Haag, collectie krijgsgevangenen 2.13.98. *Het is niet toegestaan om de gegevens uit deze lijst zonder schriftelijke toestemming te gebruiken in andere databases. De meest actuele gegevens uit deze lijst zijn bovendien te raadplegen via de zoekmachine op www.krijgsgevangen.nl.*

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestanden en / of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het uploaden van (delen van) deze uitgave naar websites als www.anzdoc.com, www.ecitydoc.com en andere vergelijkbare websites en daarmee het digitaal beschikbaar stellen van (delen van) deze publicatie aan derden, is expliciet NIET toegestaan en wordt beschouwd als een overtreding van de auteurswet.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van afbeeldingen te achterhalen. Zij die in dit verband niet konden worden benaderd, kunnen zich met de uitgever in verbinding stellen. Hoewel de grootst mogelijke zorg is besteed aan de samenstelling van dit boek, kan de uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

E. van der Most ©
Gouda 27 april 2020

2. Personalia.

P.L.J.M.A. Müller werd te Venlo geboren op 24 juli 1899. Hij was een zoon van J.B.L.H.A. Müller (notaris), overleden 18 oktober 1939 en A.M.J. van Oeyen, overleden op 16 januari 1940.

Op 29 juli 1929 werd hij benoemd tot 1ste Luitenant van het 2^e regiment infanterie. Hij trouwde met L.A.M. Pichot te Venlo op 8 februari 1938. Zijn vrouw is overleden op 5 februari 1968.

Ontslag van P.L.J.M.A. Müller als plaatselijk leider van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm, 29 juli 1940.

Publicaties van Mr. P.L.J.M.A. Müller

- "Overgave van de vesting Venlo; 1637", in: Militair-rechtelijk tijdschrift vol. 29 (1933-1934), pag. 336-341, P.L.J.M.A. Müller.
- Bijdrage tot de geschiedenis van Limburg en van het Landstormkorps "Limburgsche Jagers", P.L.J.M.A. Müller, 1937.
- "Het Hertogdom Limburg en zijn verhouding tot den Duitschen Bond", P.L.J.M.A. Müller, 1937.
- "Het beleg van Venlo in 1702", in Historia 1942, p. 137-141, P.L.J.M.A. Müller.
- "De afstamming van de Regimenten Infanterie", in Ons Leger 50, dl. 34 (4), p. 30-32, H. Ringoir, met naschrift door P.L.J.M.A. Müller, 1950.
- "Een aanslag van Prins Maurits op Venlo, 27 mei 1597", in Mars et Historia, p. 24-28, Mr, P.L.J.M.A. Muller, 1968.
- "Het vorstendom Thorn (992-1794)", in Mars et Historia, p. 25 - 26, door Mr. P.L.J.M.A. Müller, 1968.
- "De oudste vestingwerken van Venlo", P.L.J.M.A. Müller, 1970.

3. Personen die in het dagboek worden genoemd.

- Abrahamsen, G. (kgf. 7322), 1ste Luitenant
Aken van, L.C. (kgf. 7697), 2^e Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
- Aldenkamp, M.J. (kgf. 96408). Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.
Ark van, P.H. (kgf. 104505), Soldaat. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
- Arkel van, H. (kgf. 7324), 1ste Luitenant.
Arnoldi, Mr. R.J. (kgf. 7321), 1ste Luitenant militaire administratie.
- Baalen van, Dirk (kgf. 7698), 2^e Luitenant van het 2^e Regiment Wielrijders. Geboren 2 september 1916. Werd op 21 december 1944 afgevoerd naar de beruchte kliniek voor geesteszieken Tiegenhof in Gnesen (tegenwoordig Dziekanka bij Gniezno Polen). Deze kliniek is bekend door de massamoord op kinderen en geesteszieken in de periode tussen 1939 en 1945 Zie onder andere: Karolina Nowak "Die Vernichtung „lebensunwerten Lebens“ im Reichsgau Wartheland 1939-1945", Freiburg 2009. D. van Baalen is teruggekeerd naar Nederland en is in 2008 overleden (bron: http://www.ngv.nl/wwwBET/aquavitae/Aqua_Vitae_2006-2.pdf).
- Baart, J.A. (Jan Andries) (kgf. 7333), 1ste Luitenant.
Barends(en) , T.J. (kgf. 7341), Kapitein.
Bartels, W. (kgf. 7365), 1ste Luitenant.
Baruch, J.L.I. (kgf. 98841), 1ste Luitenant.
Beets (kgf. 2942 of 7334)
Beinen (Beynen), P.C.J. (kgf. 7331), 1ste Luitenant.
Beyerman, J.J. (kgf. 98543), 1ste Luitenant.
Berends(e) (zie Barends kgf. 7341), Kapitein.
Bergwerf, J. (kgf. 7351), Luitenant ter zee 2e klasse.
Beyerinck van, W.M. (kgf. 7336), 1ste Luitenant.
Beynen, P.C.J. (kgf. 7331), 1ste Luitenant.
Bichon van Ijsselmonde, Mr. B. (kgf. 7344), Kapitein. Hij vertrok op 15 september 1943 naar Nederland.
- Bierman, A. (kgf. 96406). Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau
Bijkerk (kgf. 7342), 1ste Luitenant.
Boer, F.H. (kgf. 7337), Kapitein. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
- Boer, A.H. (kgf. 7348), 1ste Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
- Boet (kgf. 30126), Dokter
Bont, F. de (kgf. 7335), 2^e Luitenant.

Bos (kgf. 31024 ?), Kapitein.
 Bosch, H. (kgf. 7360), Kapitein.
 Bossche, van Duitse Kolonel.
 Bossche v.d. (kgf. ?)
 Boswinkel, Dr. E. (kgf. 7702), 1ste Luitenant
 Brandt, J. (kgf. 7363), Kapitein.
 Brink, Dr. A.W. (kgf. 7672), dominee.
 Brouwer, W. (kgf. 7340), 2e Luitenant.
 Bruinier, G.J.L. (kgf. 7701), 1ste Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
 Buytendijk, J.L. (kgf. 97749). Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau, maar moest 10 november 1943 weer terug naar Stanislau.

Canis Zie Kanis
 Carrière, C.J. (kgf. 7369), 1ste Luitenant.
 Caumen Duitse Hauptmann in Lissa.
 Chappin, J.H.M. (kgf. 7368), 1ste Luitenant.
 Coevorden, V.P. van (kgf. 7366), 1ste Luitenant.
 Cornelissen, P.J. (kgf. 32351), 1ste Luitenant. Weer ontmoet in Neu-Brandenburg.

Damen. W.J.A. (kgf. 271954), Kapitein.
 Davids(e), P.J. (kgf. 7373), Kapitein.
 Derksen. E.H. (kgf. 7375), 1ste Luitenant.
 Dijk van, P.H.N. (kgf. 7377), 1ste Luitenant. Ontvluchttingspoging uit Lissa op 16 maart 1944 Hij kreeg op 28 april 1944 na derde ontvluchttingspoging kamerarrest. Hij ontvluchtte opnieuw tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.

Doel, H. van den (kgf. 7372), 1ste Luitenant.
 Doorn, J. van (kgf. 7385), tandarts Kapitein.
 Dorleijn, J. (kgf. 7382), 2^e Luitenant.
 Dudok van Heel, F.A. (kgf. 98636), Majoor.

Ede van der Pals, W.J. van (kgf. 7387), 2^e Luitenant.
 Engelbrecht, Ir. (kgf. 31367 ?), 1ste Luitenant. Gaf lezingen over Slavische talen en Russische alfabet.

Engen, F.A. (kgf. 7389), 1ste Luitenant. Hij werd op zeker moment buiten de gemeenschap geplaatst (zie tevens het dagboek van Kapitein Barends).

Enthoven, L.A.H. (kgf. 97211), 1ste Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan. Hij was na de oorlog werkzaam bij Fokker, maar kwam bij een auto-ongeluk in 1968 om het leven.

Ewijk, J.A. van (kgf. 7390), 2^e Luitenant. Jarig op 24 september 1943

Fabius, V.J.K.	(kgf. 7706), 1 ^{ste} Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.
Foppe, J.H.P.	(kgf. 7403), 1 ^{ste} Luitenant.
Foppen, J.H.G.	(kgf. 7403), Luitenant.
Franssen	Bedoeld is 1 ^{ste} Luitenant L.Th. Fransse (kgf. 271473) Hij werd volgens de ab- und zugangslisten van Grüne bei Lissa op 24 juli 1944 in Deventer gevangen genomen. Als reserve politiekapitein (in rang gelijk aan 1 ^{ste} Luitenant), kwam hij in 26 september 1944 in Lissa aan (na 5 augustus 1944 eerst in Stalag IV-B Mühlberg te zijn geweest, maar werd daar als collaborateur aangemerkt) en op 27 september 1944 uit het kamp verbannen. In de ab- und zugangslisten van Grüne bei Lissa wordt hij Louis Franse genoemd. Hij blijkt op 6 oktober 1944 naar Illag VII Tittmoning te zijn gestuurd en is ook daar uit dat kamp verstoten (zie Gedenkboek Tittmoning door Kolonel Th.J. Reeser).
Frantzen, M.J.	(kgf. 7405), Kapitein. Gaf godsdienstoefeningen.
Fremery, H. de	(kgf. 31472/32365). Was in de plaats van Aldenkamp naar Schildberg gegaan en werd korte tijd later op 27 oktober 1943 teruggebracht naar Stanislau.
Fromberg, Mr. C.E.	(kgf. 7406), 2 ^e Luitenant.
Funke, V.	(kgf. 7407), 1 ^{ste} Luitenant.
Fürth, W.L. van	(kgf. 7401), Kapitein.
Gelder(en), S. van	(kgf. 7419), 2 ^e Luitenant.
Gils M.M.C. van	(kgf. 7422), 1 ^{ste} Luitenant.
Ginhoven, J. van	(kgf. 7420), Kapitein.
Ginkel, Ds. B. van	(kgf. 271093) veldpredikant. Hij vertrok 28 november 1944 naar Altengrabow (stalag XI-A) en werd afgelost door Ds. Wesseldijk.
Gleysteen	Zie Glijsteen.
Glijsteen J.C.H.	(kgf. 7411), Kapitein.
Greup, J.F.	(kgf. 7415), 2 ^e Luitenant.
Grisnigt, C.	(kgf. 7417), 1 ^{ste} Luitenant.
Grool, J.R.	(kgf. 7751), 2 ^e Luitenant. Kwam 12 februari 1944 aan.
Gulikers	(kgf. 7421), 1 ^{ste} Luitenant verjaardag op 10 oktober 1943, werd uit het kamp verstoten.
Guyt, H.J.	(kgf. 7418), 1 ^{ste} Luitenant
Haas, J. de	(kgf. 96402), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau
Hamburger, D.A.	(kgf. 96405), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau
Hartog, J.	(Kgf 7439), 1 ^{ste} Luitenant.

Hasselbach, J. (kgf. 7442), Kapitein.

Helsdingen, F.C. van (kgf. 7437), 2^e Luitenant. Ontsnapte op 17 september 1943 uit het revier maar werd aan de Zwitserse grens gevangen en teruggebracht. Volgens Ab- und Zugangslisten ontsnapte hij (opnieuw) 1 november 1943 en werd niet teruggebracht. Hij moet echter toch weer zijn gevangen, want op 5 oktober 1944 ontsnapte hij uit Oflag 67 Neu-Brandenburg.

Henny Ch.M. (kgf. 7709)

Hermans, H.A.G. (kgf.96409), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Heuvel, H.W.J. van den (kgf. 7430), 1ste Luitenant.

Heyer (Heier), J.H. (kgf. 7452), Luitenant ter zee 3^e klasse. Gaf lezingen over onder meer onderzeeërs.

Hoek, C.D. (Kfd. 98774), 1ste Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.

Holthuizen zie Holthuis.

Holthuis, Egbertus (kgf. 7441), Luitenant der 2^e klasse bij 10 R.I., geboren 29-04-1916 te Haarlem. In krijgsgevangenschap overleden 25 oktober 1943 te Ostrzeszów (Polen), begraven op de R.K. begraafplaats aan de Ul. Kostiuszki te Ostrzeszów, vak links, rij 3, nr 1.

Hoogland, T.C. (kgf. 7451), 1ste Luitenant.

Hulscher, A. (kgf. 7443), 1ste Luitenant.

IJssenagger, J. (kgf. 7665), Kapitein.

Imke (zie Ihnken)

Ihnken, W.D. (kgf. 7460), 1ste Luitenant.

Ingen, van (zie Engen, van)

Iwema, R. (kgf. 7465), 1ste Luitenant, organiseerde en leidde een koor in Grüne bei Lissa.

Jäger, K.C. (kgf. 7468), 1ste Luitenant.

Jansen, K.F.A. (kgf. 7458), Kapitein.

Janssen, J.R. (kgf. 7456), 1ste Luitenant.

Jong, T.H. de (kgf. 7459), 1ste Luitenant.

Jong, W.D. de (kgf. 96410), Sergeant, Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Jongh, de (kgf. 7461 of 7464).

Josephus Jitta, Mr. O.W.S. (kgf. 7453), 1ste Luitenant

Julius, J. (kgf. 103397), 2^e Luitenant. Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Kanis. J.A. (kgf. 7495), 1ste Luitenant, in het dagboek aangeduid als Canis.

Keereweer, W. (kgf. 7472), Kapitein.

Klausz, H.A. (kgf. 7488), 1ste Luitenant.

Klein, E.H.E. (kgf. 7479), 1ste Luitenant.

Klein, Mr. (kgf. 7479 of 7481).
 Klomp, E. (kgf. 7471), 2^e Luitenant.
 Kloosterman, Dr. W.E. (kgf. 7487), 1ste Luitenant.
 Köhler, J. (kgf. 105043), 2^e Luitenant. Hij kwam op 15 augustus 1943 aan vanuit Stanislau.
 Koldenhof, J. (kgf.98061), 1ste Luitenant. Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.
 Koleritsch Duitse onderofficier.
 Koopman, J. (kgf. 7475), Luitenant ter zee 2^e Klasse.
 Kooymans (mogelijk Kooiman, kgf. 7501).
 Korteweg, Mr. K.N. (kgf. 271672), 2^e Luitenant.
 Kroneman, J. (kgf. 7473), Kapitein.
 Kroon, A.G.J.M.F. v.d. (kgf. 30943), Majoor.
 Krüger, A.J. (kgf. 7494), 1ste Luitenant.
 Kuenen, C.B. (kgf. 105041), 2^e Luitenant. Hij kwam op 15 augustus 1943 aan vanuit Stanislau. Hij ontsnapte op het station van Breslau maar werd weer gevangen genomen.
 Kunzel Duitse Majoor die de mars vanuit Grüne bei Lissa naar Stalag Luft 3 leidde.
 Lahm, M. (kgf. 7509), 2^e Luitenant. Hij werd op 14 mei 1944 veroordeeld voor het in bezit hebben van verboden pamfletten.
 Langerwerf, P.B.H. (kgf. 7507) koster, 1ste Luitenant.
 Laterveer, N. (kgf. 7518), 2^e Luitenant. Gaf lezing over het maken van films.
 Leeuwen, van (kgf. 7522), Luitenant grenadier. Werd buiten de kampgemeenschap geplaatst vanwege vermeend verraad van de aanwezigheid van een radio.
 Libois, J.M.H. (kgf. 98492), Kapitein. Arriveerde pas op 28 oktober 1943 vanuit Heerlen.
 Liefertinck, Prof. Mr. P. (kgf. 7516), 1ste Luitenant. Geïnterneerd gijzelaarskamp te Buchenwald, van 21 november 1940 tot 15 november 1941. Geïnterneerd gijzelaarskamp te Haaren, van 15 november 1941 tot mei 1942. Geïnterneerd gijzelaarskamp te Sint-Michielsgestel, van mei 1942 tot 1943 Geïnterneerd vanaf 1943 in krijgsgevangenen-kampen te Lissa, Schildberg en Neu-Brandenburg. Minister van Financiën, van 24 juni 1945 tot 1 juli 1952.
 Loo, van der H.P.M. (kgf. 98381), 1ste Luitenant.
 Lopez Cardozo, M. (kgf.96401). Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.
 Lubber, J. (kgf. 7506), 2^e Luitenant.
 Luttkhuizen, C.J. (kgf. 7720), Kapitein.
 Luttinghuis zie Luttkhuizen.
 Luurs, J. (kgf. 7508), Kapitein.

Man, F.H. de (kgf. 31658), Kapitein.
 Mann, F.A. (kgf. 96403), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.
 Mastenbroek, Mr. C.J. (kgf. 7754), 1ste Luitenant.
 Mastop (kgf. 97206), Sergeant ziekenverpleger
 Matzer Ds. (kgf. ?), Veldprediker
 Meer, van der W.A. (kgf. 7721), 1ste Luitenant.
 Meer, van der zie Vermeer (Kgf 7643), degene die op 24 september 1943 in Schilberg terugkwam vanuit Wollstein.
 Meer, W.A. v.d. (kgf. 7721), 1ste Luitenant.
 Meilink, W. P.L.G. (kgf. 7534), Kapitein.
 Menkhorst, H.M.G. (kgf. 7526), 2^e Luitenant. Was jarig op 11 november 1943
 Merckel, J.H.C. (kgf. 7539), 1ste Luitenant.
 Moos Algemene term voor Duitsers.
 Morren, A. (kgf. 7533), 2^e Luitenant.
 Muller (7530, 7535 of 7542), 1ste Luitenant.
 Müller, Mr. P. (kgf. 7542), 1ste Luitenant.
 Muntenaar, J.A. (kgf. 7541), 1ste Luitenant.

Nass, Th.C.A. (kgf. 7548), 1ste Luitenant.
 Nefkens, zuster
 Neisingh, W. (kgf. 7549), 1ste Luitenant.
 Niederer, P.J. (kgf. 7545), 1ste Luitenant.
 Nijenhuis, Ds. A.W.T. (kgf. 7543), in het dagboek "Nieuwenhuis" genoemd. Veldprediker. Hij kwam op 25 juni 1943 aan en zou samen met aalmoezenier Adriaan Stulemeijer vrijwillig naar Schildberg zijn gegaan. Op 15 juli 1943 werd hij samen met Stulemeijer teruggestuurd naar Amersfoort.

Notten, P. van (kgf.97748), kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Os, Mr. A. van (kgf. 98713), Kapitein.
 Oswald, Ir. F.M. (kgf. 7753), Kapitein.
 Ottens, A. (kgf. 7551), 1ste Luitenant. Moest 10 november 1943 naar Stanislau.

Overing, Th.A.M. (kgf. 98496), Luitenant.
 Oving, H.E. (kgf. 105040), 2^e Luitenant. Ontsnapte uit Schildberg, maar liet zich weer gevangen nemen.

Palstra, Th.H. (kgf. 7743), 2^e Luitenant. Werd op 20 april 1944 uit de gemeenschap verbannen wegens NSB neigingen.

Perquin, Ir. N.C.F. (kgf. 7568), Kapitein Genie.
 Perquin, A.M.S. (kgf. 7744), Kapitein Genie.
 Plaizier, Ir. J.A. (kgf. 7566), Kapitein.

Raalte, J.J. van (kgf. 7572), 1ste Luitenant.
Reintjes zie Rentjes
Rentjes, J.C. (kgf. 7583), Ontsnapte op 17 september 1943 samen met Van Helsdingen uit het revier.

Rommelzwaal, A.C. (kgf. 7586), 1ste Luitenant.
Renesse, van A. (kgf. 7577), Werd buiten de kampgemeenschap geplaatst vanwege vermeend verraad van de aanwezigheid van een radio.

Reus, A.C. (kgf. 7569), 1ste Luitenant.
Rinsum, C.W.A. van (kgf. 7580), Kapitein en kamer oudste.
Rodrigues de Miranda, J. (kgf. 96404). 1ste Luitenant. Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Roell, Jhr. F.F. (kgf. 7581), 1ste Luitenant.
Roos, G.K.R. de (kgf. 7575), 1ste Luitenant.
Rooijen, D.L. van (kgf. 7576), Kapitein.
Rosendal van, D.W. (kgf. 7573), 2^e Luitenant.

Sanders, J.W. (kgf. 32322), 2e Luitenant. Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Scheffelaar, Dr. W.J. (kgf. 31985), Majoor arts, werd op 6 september 1944 te Breda gefusilleerd.

Schils, J.D.L. (kgf. 7591), 1ste Luitenant.
Schiphorst, J.B.J.M. (kgf. 7609), 1ste Luitenant. Gaf onder meer les in Oude Geschiedenis

Schmoller Duitser in kamp Grüne.
Schönfeld, Mr. J. (kgf. 7898), 1ste Luitenant.
Schuur, J.J. van der (kgf. 7590), 1ste Luitenant.
Schwarz (kgf. ?), waarschijnlijk Swart (kgf. 105042) of Zwart (kgf. 7667). Ontsnapte uit Schildberg, maar liet zich weer gevangen nemen.

Siepel Duitse Hauptmann.
Slof, P. (kgf. 7606), 2^e Luitenant.
Smorenburg, W.J.F. (kgf. 7612), 2^e Luitenant.
Snip, J.G. (kgf. 7601), 1ste Luitenant.
Söhnchen, J.N.G. (kgf. 7732), 1ste Luitenant.
Stephenson, W.J.M. (kgf. 7714), 1ste Luitenant.
Stigter, H. (kgf. 271091), dokter.
Stokreef, G.J. (kgf. 98638), Paardenarts 1ste klasse.
Stompf (kgf. 7599), 2^e Luitenant.
Straalen, van (kgf. 7587), hoofdaalmoezenier.
Stulemeijer A.B.A.M. (kgf. 7592), Majoor, aalmoezenier. Hij kwam op 25 juni 1943 vrijwillig naar Schildberg, samen met Anne Nijenhuis. Op 15 juli 1943 werd hij teruggestuurd naar Amersfoort.

Sweers (kgf. ?), mogelijk 1ste Luitenant A.J.A. Sweerst de Landas Wijborgh (kgf. 98890) of 2^e Luitenant J.J. Zweeres (kgf. 7670).

Taal, A.P.J.H. (kgf. 7620), 1ste Luitenant. Hij ontvluchtte tijdens de voetreis van Grüne bei Lissa naar Sagan.

Termaat (kgf. ?), waarschijnlijk 2^e Luitenant J.W. Vermaat (kgf. 7637).

Teurlings, G.J.J. (kgf. 7614), 1ste Luitenant. Verjaardag op 5 maart 1944

Trapman, Mr. F.J.J. (kgf. 98708), Overste (Luitenant Kolonel).

Turk, C.J.C.A. (Coty) den (kgf. 7613), Luitenant.

Twerda, A. (kgf. 7615), 2^e Luitenant.

Ummels, J.Th. (kgf. 7325), Luitenant.

Valentijn mogelijk Valentijn P. van Coeverden (kgf. 7366).

Veegens, Mr. D.J. (kgf.98840), Kapitein.

Veer, van der (kgf. 7633 of 7635), 1ste Luitenant.

Ven, F.B.D. v.d. (kgf. 31516), Kapitein. Weer ontmoet in Neu-Brandenburg.

Venne, A.M.H. van de (kgf. 98954). Kapitein. Hij kwam 6 maart 1944 vanuit Mühlberg naar Grüne. Wordt in het dagboek meerdere malen aangeduid als "Toontje".

Verdult, M.W. (kgf. 7327), 1ste Luitenant.

Verkooijen (kgf. 7737), Vaandrig.

Vermeer, H.C. (Kgf 7643), degene die op 24 september 1943 in Schilberg terugkwam vanuit Wollstein.

Vlieger, S, de (kgf. 98060), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Voorst van Beest, E. van (kgf. 7640), Kapitein.

Voort, E. van der (kgf. 7640), 1ste Luitenant, speelde bas in het orkest te Lissa.

Vries, J.E. de (Kgf 97212), 2^e Luitenant die via Stalag IV-b Mühlberg naar Schilberg was gekomen.

Vriesema, W. (kgf. 7752), 1ste Luitenant.

Weemaes, K. (Kgf 271177), Aalmoezenier.

Wesseldijk, Ds. W. (kgf. 7661) 1ste Luitenant Veldpredikant.

Wierda, W. (kgf. 7660), 1ste Luitenant.

Wijk, van (kgf. 7740), 1ste Luitenant.

Wildeboer, M.J. (kgf. 7649), Kapitein.

Willebrand, W.H.J. (kgf. 7650), 1ste Luitenant.

Willems, J.T.S., (kgf. 7664), Kapitein.

Willems, Mr. J.H. of J.J. (kgf. 7647), 1ste Luitenant.

Wolf. M.A.J. (kgf.96407), Kwam op 12 oktober 1943 aan vanuit Stanislau.

Zanten, H. van (kgf. 7669), Kapitein.

Zweeres (kgf. 7670), 2^e Luitenant.

4. Periode Schildberg 22 juni 1943 tot en met 8 december 1943

Dinsdag 22 juni 1943

Om 08.45 uur uit Venlo vertrokken en uitgeleide gedaan door de gehele familie. Gereisd met J. Toontje (kgf. 98954) en N. en in Nijmegen een vliegeraanval meegemaakt, waardoor de trein aanzienlijke vertraging. In Amersfoort grote drukte aan het station en overheerste het grijze uniform van het leger van '40 het algehele beeld. Aldaar afscheid genomen van Miep en de overige familie. Met Toontje per vrachtauto naar het kamp in de Zonnebloemstraat, alwaar hij spoedig op vertoon van een Ausweis ontslagen werd. Aldaar uit Gestel aangetroffen Mr. R.J. Arnoldi (kgf. 7321), Mr. Klein (kgf. 7479 of 7481), de Jongh (kgf. 7461 of 7464), 1^{ste}Luitenant W. Wierda (kgf. 7660), de aalmoezeniers Stulemeijer (Kgf 7592) en Weemaes (Kgf 271177) en de veldpredikers Ds. Matzer en Nijenhuis en uit de Ruwenberg: 1ste Luitenant Prof. Mr. P. Lieftinck (kgf. 7516), 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) en 2^e Luitenant A. Twerda (kgf. 7615). Van staf Maas-Noord 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614) en Kapitein Ir. F.M. Oswald (kgf. 7753).

's Middags nog bezoek van familieleden toegestaan door de commandant, Hauptmann Schilling. Het Rode Kruis deelt limonade, broodjes, sigaretten en koek uit, terwijl zuster Nefkens zich zeer verdienstelijk maakt voor verzorging van post, inkopen in de stad en opbellen van familieleden. Het diner bestaat uit stampot worteltjes en is gezien de primitieve keuken vrij goed klaar gemaakt.

's Avonds ontvangen we nog een halve Kuch, jam en reuzel. De aalmoezeniers mogen de stad in om contact op te nemen met de hoofdaalmoezenier van Straalen en nadere instructies en gegevens te ontvangen betreffende de geestelijke verzorging en eventueel meegaan in krijgsgevangenschap. De avondoefening wordt gehouden door majoor Stulemeijer. Om 21.30 uur taptoe en gaan slapen in barak E op houtwol. Slaapjes de kapiteins Willems (kgf. 7664) en Perquin (kgf. 7568 of 7744) uit Heerlen. Het kamp wordt bewaakt door Grüne Polizei en bestaat uit een tiental primitieve barakken. Rustig geslapen ondanks de vlieger en het afweer-geschut.

Woensdag 23 juni 1943

Aan een primitief kraantje gewassen en verder in de zon gelegen. 's Middags pakken en tellen der reizigers totaal 351. Aalmoezenier Weemaes (kgf. 271177) en Ds. Matzer (kgf. ?) worden ontslagen terwijl als geestelijke verzorgers meegaan Aalmoezenier Stulemijer (kgf. 7592) en Ds. Nijenhuis (kgf. 7543). 's Middags openluchtvergadering, waar het eerste der vele protesten werd uitgebracht tegen het vervoer in goederenwagens. Om 6 uur aantreden voor vertrek onder Kapitein Ir. J.A. Plaizier (kgf. 7566), die Nederlands kampcommandant wordt. We worden ingeladen in gesloten goederenwagens en reis ik in wagen 15 onder commando van Kapitein J.T.S. Willems (kgf. 7664). De bezetting bestaat uit 21 man, namelijk Kapitein J.T.S. Willems (kgf. 7664), Kapitein Perquin (kgf. 7568 of 7744) en Kapitein C.W.A. van Rinsum (kgf. 7580),

Luitenants C.J.C.A. (Coty) den Turk (kgf. 7613), 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572), 1ste Luitenant W.H.J. Willebrand (kgf. 7650), Mr. Willems (kgf. 7647), Ds. Wesseldijk (kgf. 7661), 1ste Luitenant J.D.L. Schils (kgf. 7591), 1ste Luitenant J.G. Snip (kgf. 7601), 1ste Luitenant T.C. Hoogland (kgf. 7451), 1ste Luitenant W. Neisingh (kgf. 7549), 1ste Luitenant J.A. Muntenaar (kgf. 7541), 1ste Luitenant M.W. Verdult (kgf. 7327), 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614), 1ste Luitenant Muller (7530, 7535 of 7542), Kooymans (mogelijk Kooiman, kgf. 7501), (Van) Merckel (kgf. 7539), van Rosendal (kgf. 7573) en Kapitein J. Brandt (kgf. 7363).

Voor vertrek op de appèlplaats houdt Ds. Nijenhuis een toespraak, die eindigt met "Leve het vaderland en het huis Oranje", hetgeen door drie hoera's beantwoord wordt. Daarna afmars en worden de koffers per wagen naar de trein gebracht. De weg naar de trein was geheel afgezet met Grüne Polizei en voor het vertrek ontvingen we brood en worst. Per wagon twee tonnetjes als W.C. In Amersfoort en Apeldoorn veel publiek langs de baan met vlaggetjes, dat ons een hartelijk tot weerziens toeriep, toen we achter de tralies voorbij reden. In Bentheim vertrok de Nederlandse locomotief en in het voorbij riep de machinist "Houdt je taai en tot weerziens". De laatste bevriende Nederlandse stem, die wij in jaren zouden horen. De wagen werd gereed gemaakt voor die nacht en de houtwol uitgespreid. De overjas fungeerde als deken en de laarzen werden verwisseld voor pantoffels, een fles Armagnac zorgde voor een slaapmutsje. In Bentheim was reeds luchtalarm en werd vlug vertrokken.

Donderdag 24 juni 1943

Goed geslapen ondanks de harde ligging en te weinig dekking, om 09.30 uur te Hannover en 12.00 uur te Oebisfelde, waar we van het Duitse Rode Kruis door het raampje ieder een beker aardappelsoep kregen en de eerste vrouwelijke stationschef zagen. Bijna nergens mannen en alles erg vervallen en hier en daar stuk geschoten locomotieven en wagons. Verlaten en desolate boel. Wat goed was, kwam uit de bezette gebieden.'s Avonds kwamen we in een klein stationnetje in één der voorsteden van Berlijn, waar voor het eerst en het laatst de deuren opengingen, waar we op het perron soep ontvingen en brood en Goudse kaas, welke in Nederland niet meer te krijgen was, voor de verdere reis. De tonnetjes werden hier geledigd en de deuren weer gesloten. Er passeerden verschillende treinen met nieuw kustgeschut. Spoedig lag de hele zaak weer te slapen,

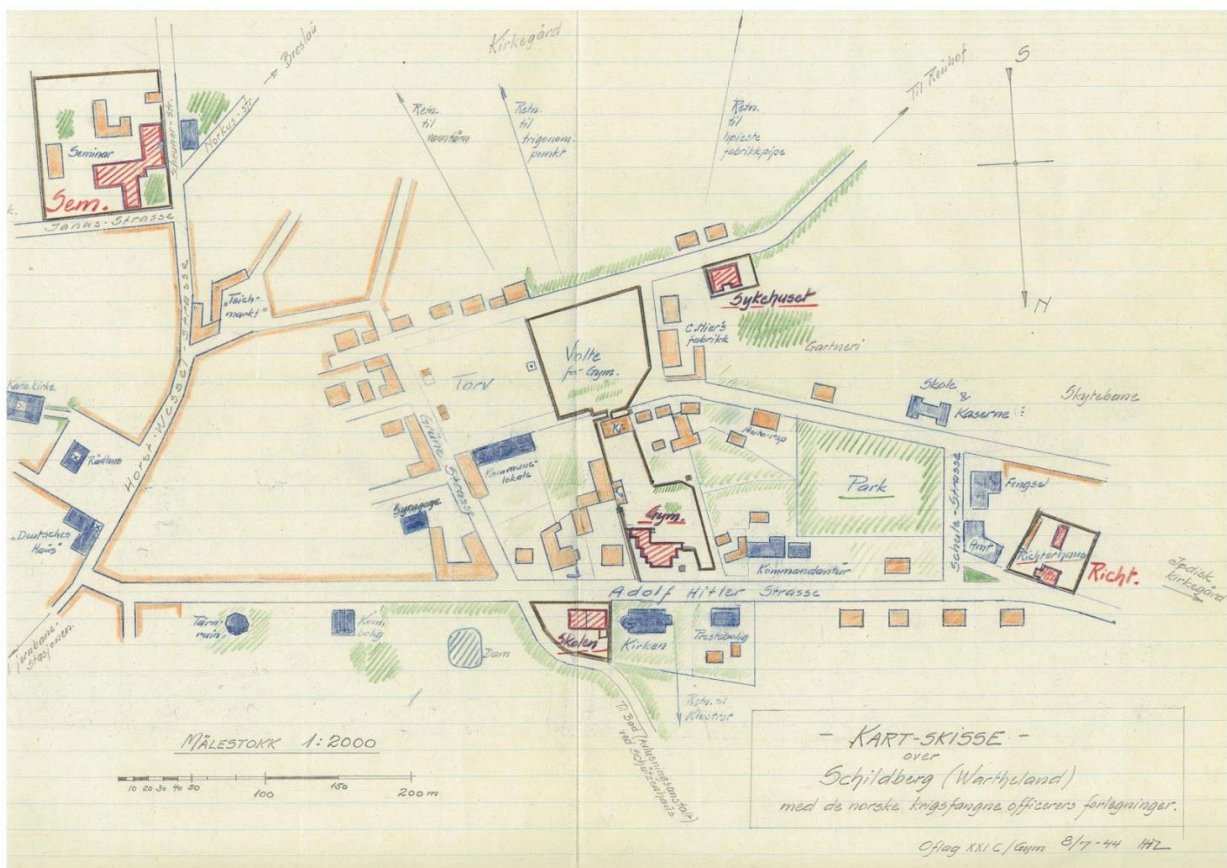
Vrijdag 25 juni 1943

Om 09.15 uur arriveerden we te Ostrowo en begonnen ons klaar te maken om uit te stappen. Om 10.50 uur arriveerden we te Schildberg, onze toekomstige woonplaats. Omgeven door onze beschermers trokken we in groepjes van 21 man het vervallen plaatsje binnen en werden naar de zogenaamde Entlausungsanstalt gebracht.

Het krijgsgevangenenkamp in Schildberg (tegenwoordig Ostrzeszów in Polen) bestond uit een met prikkeldraadafrasteringen afgezet gebied rond een seminarium en een gymnasium in het centrum van dit plaatsje. Het was dus geen kamp met houten of stenen barakken en wachttorens.

In Ostrzeszów herinneren een groot informatiebord naast Zamkowa 4 en een museum in het stadhuis aan het verleden als krijgsgevangenenkamp, hoewel daar vooral de aanwezigheid van de Noorse officieren het onderwerp is.

Het seminarium aan de huidige Sportowa 2, hoek Generala Wladyslawa Sikorskiego en het gymnasium aan de Zamkowa 21 te Ostrzeszów zijn nog steeds als onderwijsinstellingen in gebruik. Het graf van luitenant Holthuis is nimmer naar Nederland overgebracht en bevindt zich met andere oorlogsgraven aan de zuidelijke rand van de begraafplaats Parafialny aan de Tadeusza Kościuszki 17.

Plattegrond van Schildberg met de diverse locaties (Sem.= Seminarium, Richt.= Richtigshuis, Gym.= Gymnasium), getekend door een Noorse krijgsgevangene op 8 juli 1944 **Let op: noord is naar beneden gericht !**

Bron: RA/RAFA-2017 Forsvarets krigshistoriske afdeling, Yf 203, 2105.5-2, zie:

<http://www.arkivverket.no/var/arkivverket/storage/images/media/ra-bilder/schildberg/55652> januari nor-NO/Schildberg.jpg

Het station van Schildberg rond 1930 (foto internet)

Het station van Schildberg (foto auteur, september 2015)

De handkoffers werden vluchtig door een gangsterbende geïnspecteerd en door Engelse krijgsgevangenen op wagens geladen. Vervolgens in optocht door het stadje naar het Herlay Seminar, een oude vervallen, uitgeleefde kweekschool. Een deel o.a. de kerk dient nog voor Engels lazaret. De commandant maakte zijn excuses over het verblijf en zegde een beter toe, dat nog ingericht werd. 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614) en ik zitten op kamer 22 met 34 man, houten

kribben drie hoog en een zak met houtwol om op te slapen. Alles even vies en vuil, Geen lakens, kussens of dekens. Daarom in eigen deken geslapen met handdoek als kussen. Gelukkig geen luizen. Dan was in Beekvliet anders en een ideaal verblijf met comfort. In den kelder is een wasgelegenheid met kraantjes boven troggen, die lekken en kan men nergens zijn spullen opleggen. Onze hoop is het nieuwe gebouw. Om 20.00 uur godsdienstoefening en om 22.00 uur het licht uit.

Zaterdag 26 juni 1943

Om 09.00 uur appèl en kregen we een kaart om naar huis te schrijven op 7 regels. Vervolgens weer controle der grote bagage en werd al het geld afgenomen en ontving ik een kwitantie voor f. 56,11.

's Middags 2/7 brood + 1/4 stuk boter, dat tot Woensdag moest dienen. We kregen ieder een plaatje aan een touwtje, waarop ons gevangen nummer was ingegrift en zijn we nu definitief in den Duitse catalogus opgenomen. Om 13.50 uur het tweede appèl. We hebben Engelse koks en oppassers. De middag met 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614) doorgebracht in de z.g. kantine met jokeren.

17.30 uur eten halen namelijk aardappelen soep met vlees. Om 19.00 uur godsdienstoefening in de kantine. Vanwege het ondrinkbare water krijgen we om 20.00 uur een flesje bier der brouwerij Hirsch te Ostrowo tegen 35 Pfennig. Gezellig aan een tafeltje met 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614), 1ste Luitenant J.H. Willems (kgf. 7647) en 1ste Luitenant J.D.L. Schils (kgf. 7591) zitten jokeren.

Om 22.00 uur taptoe.

Zondag 27 juni 1943

Om 07.30 uur Heilige Mis en 08.00 uur koffie met Jan en om 09.00 uur appèl. Om 13.00 uur dineer: aardappelen jus en vlees. Gelezen. Om 14.00 uur koffie en 15.00 uur godsdienstoefening gejouerd en 2e rantsoen bier en om 23.00 uur taptoe.

Maandag 28 juni 1943

Om 07.30 uur Heilige Mis en 08.00 uur koffie. Begonnen met het dagboek. Alles even primitief. W.C. 28 stuks, waarvan zeven op een rij en er tegenover dito zonder schotjes en wordt er gezellig bij geconverseerd. Niets voor scrupuleuze mensen.

Het Poolse bier is zeer goed en zijn we blij, dat het water onbetrouwbaar is. Vandaag regenweer. Het gebouw ligt aan de hoofdstraat en is geheel omgeven door prikkeldraad en op de hoeken staan op hoge palen huisjes, waarin schildwachten, mitrailleurs en schijnwerpers. Men ziet tenminste nog eens mensen op straat lopen, meestal vrouwen en kinderen. Zijn er meer dan 3 te gelijk, dan noemen wij het een volksoploop. Heden de personalia opgegeven en is het traktement f. 3.762,--.

Diner: krautsuppe, waar in een aardappel dreef. Hierover geprotesteerd. Gelezen en gejouerd. Souper: brood + een kwart blik leverpastei. In de kantine is geen bier.

Dinsdag 29 juni 1943

Om 09.00 uur appèl, waarbij de verjaardag van prins Bernhard werd herdacht, Speech Nederlandse commandant en zingen van het Wilhelmus. Overal op de kamers werden nationale liederen gezongen. Diner: Stampot spinazie met vlees. Gejokerd. In de kantine een bier en een limonade. Om 17.00 uur appèl en krijgen we per maand twee brieven en vijf briefkaarten om naar huis te schrijven. Om 19.00 uur godsdienstoefening. Om 20.00 uur in de kantine de herdenking van den verjaardag van prins Bernhard. Opening met gezang "wilt heden nu treden". Rede Aalmoezenier A.B.A.M. Stulemeijer (kgf. 7592), die vooral wees op de plichtsbetrachting en principiële houding van den prins, de grote steun van H.M. en zijn houding als hoofd van het gezin, die ook in ballingschap was gescheiden van zijn dierbaren ter wille van het vaderland en zijn rechtvaardige zaak, Vervolgens werd gezongen "Ik heb je lief mijn Nederland". Ds. Nijenhuis sprak over de verbondenheid van Nederland met Oranje. Aan den commandant kapitein Plaizier (kgf. 7566) werd een gedrukt Wilhelmus aangeboden om op zijn bureau te hangen aangezien een vaandel verboden was.

1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) gaf een uiteenzetting over het Wilhelmus, dat hij vervolgens in zijn geheel declameerde. Kapitein Plaizier vertelde enige anekdotes over Prins Bernhard gedurende diens bezoek bij de troepen in de mobilisatie en vervolgens werd door allen het Wilhelmus gezongen. Het was een sobere, maar indrukwekkende plechtigheid. Een felicitatieregister werd ter tekening neergelegd. In de kantine een fles bier en om 22.00 uur verzamelen op de kamers en om 23.00 uur de lichten uit. Slecht weer.

Woensdag 30 juni 1943.

Om 09.00 uur appèl en telling door een Hauptmann, want volgens geruchten komt er heden een kolonel op inspectie. Smerig weer en guur en derhalve maar gejokerd. Diner: Soep met vlees + stampot gedroogde kool. Eerste kampkrant verschenen met aardige tekeningen van de reis. Bij appèl van 17.00 uur bezoek van een Kolonel, commandant van het district Posen, die een echte Pruisische speech afsteekt, maar geschikter is dan hij eruit ziet. Souper: koffie, brood en jam. 19.00 uur godsdienst-oefening. De krant wordt in de kantine opgeplakt en heeft terstond veel lezers.

Donderdag 1 juli 1943

08.00 uur thee en 09.00 uur appèl. Gejokerd en gelezen. Diner: vlees, aardappelen, groenten, jus. Kantine open en ieder een fles bier en een fles limonade. De Engelse oppassers vertrekken en worden vervangen door Russen, De beloofde wandeling ging niet door bij gebrek aan bewaking. Briefkaart aan W. geschreven. Souper: brood met boter. Laatste stuk Nederlands brood en kaas opgegeten. We mogen twee brieven en vier kaarten in de maand naar huis schrijven.

Piwo= bier,

zimma= koud

chiepla= warm

Vrijdag 2 juli 1943

Gejokerd en gelezen. Diner: aardappelensoep. De Russische kok, genaamd Tomosjenko, is beter dan zijn Engelse voorganger. Instelling diverse commissies. Kantinecommissie: Kapitein F.M. Oswald (kgf. 7753), Luitenant ter zee 2^e Klasse Koopman (kgf. 7475) en 1ste Luitenant C. Grisnigt (kgf. 7417). Verplegingscommissie: 1ste Luitenant, H.W.J. van den Heuvel (kgf. 7430), E.H.E. Klein (kgf. 7479) en A. Morren (kgf. 7533). Redactiecommissie: Kapitein Boer, 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572) en G. Abrahamsen (kgf. 7322), 2^e Luitenant Zweeres (kgf. 7670) en J. Luber (kgf. 7506). Cursuscommissie: 1ste Luitenant Professor Mr. P. Lieftink (kgf. 7516) en Mr. R.J. Arnoldi (kgf. 7321). Souper: melk, brood, boter en jam. 20.00 uur bespreking der lessen. 22.00 uur op de kamers en gekanker over hen, die vroeg opstaan en lawaai maken.

Zaterdag 3 juli 1943

Heilige Mis. Thee, brood en boter. Gejokerd. Diner: stampot, kool en aardappelen. 14.00 uur appèl. Kantine open en ieder een bier en een limonade. Nieuwe kampkrant (nummer 2) verschenen met gedicht op brievenbus en tekening "Dichtung und Wahrheit". Dichtung: inkwartiering met Poolse kamerkatjes. Wahrheit: achter prikkeldraad met Russische oppassers.

Zondag 4 juli 1943

Heilige Mis. 08.00 uur thee, brood en boter. Diner: aardappelen, jus, vlees. 16.00 uur kantine geopend en ieder twee flessen bier. 20.00 uur uitslag prijsvraag naam van de kampkrant. Uit de bus komt: "De Af-wachter". Jury: Kapitein Barendsen (T.J. Barends kgf. 7341), aalmoezenier en veldprediker. Onder leiding van Kapitein Jansen (waarschijnlijk K.F.A. Jansen kgf. 7458). Worden vaderlandse liederen gezamenlijk gezongen. Zelf draagt hij de Scheepspraet van Huygens voor. Dankwoord van Kapitein de Boer (kgf. ?) na debat met "De Ster aan de Ketting".

Maandag 5 juli 1943

Kamercorvee met Teurlings. 08.00 uur brood halen. 09.00 uur appèl, waarop de eerste brieven uit Nederland worden uitgereikt. Gejokerd. Diner: stampot kool. Geen bier in de kantine. Eerste boeken voor de bibliotheek aangekomen. Mededeling voor verkiezing vertrouwensmannen. Kandidaatslijsten moeten voor woensdag ingeleverd zijn. Facteurs worden aangesteld. In de kantine gezeten en nog bier gekregen. Op de kamer gekanker over spreken met de Russische oppassers.

Dinsdag 6 juli 1943

Heilige Mis. 08.00 uur brood en boter. 09.00 uur appèl, waarop de kwestie over het spreken met de Russische oppassers behandeld wordt. Oprichting van een

juristenkring. Voorbereiding verkiezing vertrouwensmannen en samenstelling kiesreglement.

Gisteren twee man naar oorlogslazaret in de buurt van Posen gezonden wegens darmziekte en ischias. Diner: stampot aardappelen en groenten. 17.00 uur appèl. In het vervolg 3 brieven en 4 kaarten per maand of 10 kaarten. Morgen controle op alles wat drukwerk of portret is. Vingerafdrukken genomen. Om 19.00 uur godsdienstoefening. Op voorstel van Kapitein Willems (kgf. 7664) kandidaat gesteld voor de katholieke vacature.

Woensdag 7 juli 1943

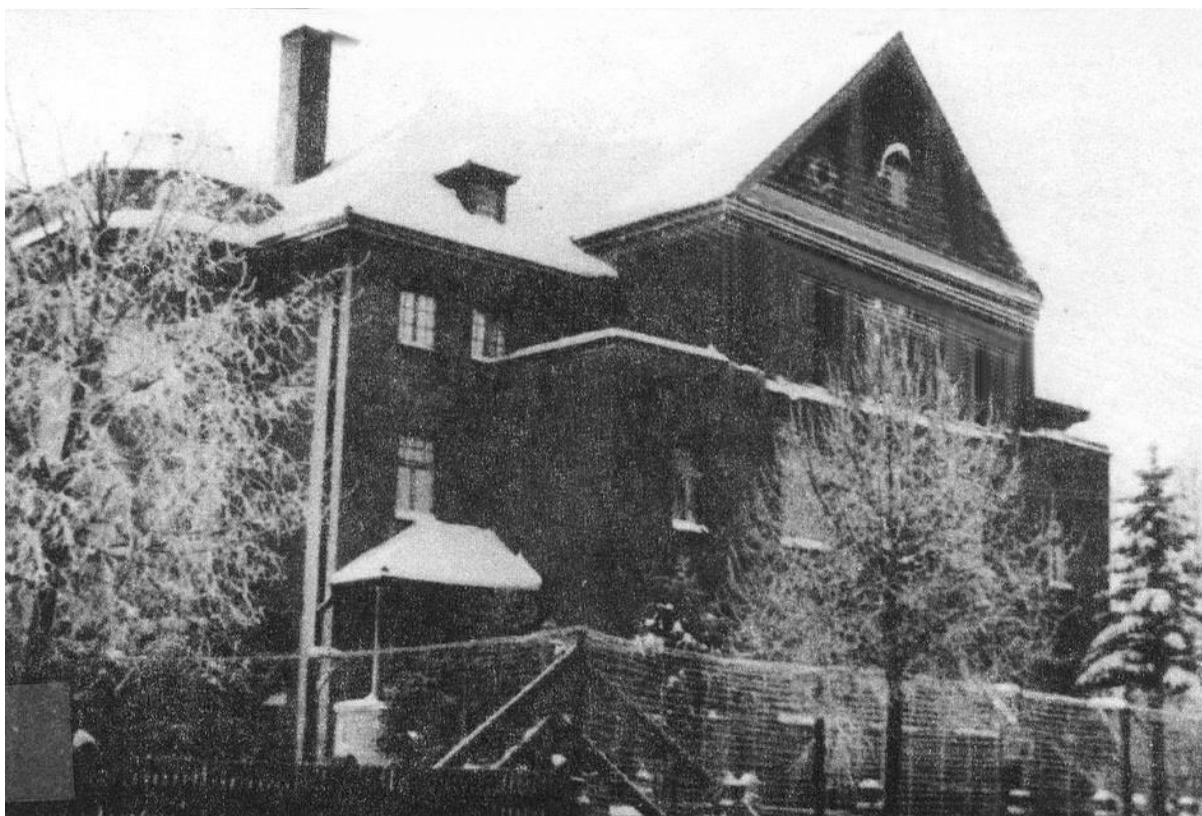
Heilige Mis. Thee, brood, boter en jam. Stempelen van boeken en foto's. Diner: aardappelen, jus, vlees. Gejokerd. Nieuwe krant (nummer 3) is uitgekomen. Aardige tekeningen onder andere van de huisvesting, W.C. en "Als ik thuis kom". Om 17.00 uur appèl op de kamers vanwege het slechte weer.

Donderdag 8 juli 1943

Morgen verhuizen. Indeling over de kamers in het nieuwe verblijf. Hierover onenigheid. Ben ingedeeld op kamer 35. Diner: stampot groeten met vlees. In de kantine twee bier en gejokerd. Morgen koffercontrole door de S.D. Om 20.00 uur lezing door Kapitein J. van Ginhoven (kgf. 7420) over de Conventie van Genève. Vrij saai.

Donderdag 9 juli 1943

Om 05.30 uur Heilige Mis. Thee, brood en boter. 07.00 uur appèl. Om 07.30 begint de koffercontrole. Wij vertrekken met de 9e groep. Om 11.30 zijn we in het Gymnasium en valt de ruimte erg tegen, evenals de wasgelegenheid, alleen zinnelijker. Diner: stampot met kool. Gejokerd. Om 17.00 uur appèl. Op het bed twee lakens en een nieuwe zak met houtwol om op te slapen. Voorbereiding verkiezing vertrouwensmannen. Stembureau: Kapitein W. P.L.G. Meilink (kgf. 7534), 1ste Luitenant Mr. C.J. Mastenbroek (kgf. 7754) en 2e Luitenant Mr. C.E. Fromberg (kgf. 7406).

Voorzijde van het gymnasium van Schildberg met prikkeldraad omheining (foto met strepen via internet).

Voorzijde van het gymnasium aan de Zamkowa 21 te Schildberg, met gewijzigde gevel (september 2015).

Achterzijde gymnasium met Noorse krijgsgevangenen (foto museum Ostrzeszów).

Achterzijde van het gymnasium met appèlplaats (foto auteur, september 2015).

Kandidaten	1 ^e	2 ^e	3 ^e stemming
1 ^{ste} Luitenant Mr. Arnoldi (kgf. 7321)	271		
Kapitein Barendsen (kgf. 7341)	324		
Kapitein Mr. B. Bichon van IJsselmonde	191		
Kapitein Mr. J. van Ginhoven (kgf. 7420)	40	24	
Kapitein J. Hasselbach (kgf. 7442)	48	27	
1 ^{ste} Luitenant A. Hulscher (kgf. 7443)	48	6	
Kapitein W. Keereweer (kgf. 7472)	50	13	
Kapitein Mr. A. Klein (kgf. 7481)	49	3	
1 ^{ste} Luitenant Prof. Mr. P. Lieftinck (kgf. 7516)	331		
1 ^{ste} Luitenant Mr. P. Müller	101	57	40
1 ^{ste} Luitenant Th. Nass (kgf. 7548)	104	163	258
1 ^{ste} Luitenant Mr. J. Schönfeld (kgf. 7898)	26		
1 ^{ste} Luitenant Mr. J. Willems	45	11	
Kapitein J. IJssenagger (kgf. 7665)	46	35	33

Om 20.00 uur kiesvergadering. Het stembureau stelt zich voor en de kandidaten komen op het podium. Reglement wordt goedgekeurd met amendement, dat de vertrouwensmannen voor zes maanden na Duitse goedkeuring gekozen worden. Kwestie of de vergadering autonoom is, of dat Kapitein Plaizier (kgf. 7566) alles alleen kan regelen. Hierover groot debat. In kwestie verkiezing vertrouwensmannen is de vergadering autonoom. Van de kandidaten zullen de personaliën worden opgenomen om de keuzes te vergemakkelijken.

Zaterdag 10 juli 1943

Heilige Mis. Thee, brood, boter, jam. Om 09.00 uur appèl. Medegedeeld wordt, dat wij heden gefotografeerd zullen worden. Poolse meisjes, die tegen ons lachen, gaan voor 5 maanden naar een concentratiekamp. Diner: stampot met kool. Indeling der cursussen wordt bekend gemaakt. Om 14.00 uur appèl. Het fotograferen gaat niet door. Aardappelen schillen door onze kamer. Zeldzaam slechte en vieze aardappelen. Om 18.30 verkiezing. In de kantine is weer bier en worden er vaderlandse liederen en liedjes op onze beschermers gezongen. Veel deining en veel publiek.

Zondag 11 juli 1943

Gezongen. Heilige Mis met koor onder 1ste Luitenant A.J. Krüger (kgf. 7494). Diner: aardappelen, vlees en jus. De nieuwe krant en rooster der cursussen wordt in de kantine opgehangen. Uitslag der stemming. Gekozen: Arnoldi, Barendsen, Bichon van IJsselmuiden en Lieftinck. Maandag herstemming voor de overigen. Mr. J.K.D. Schönfeld (kgf. 7898) is uitgevallen. Om 15.00 uur zingen in de kantine onder kapitein Jansen. In de kantine twee flessen bier.

Maandag 12 juli 1943

Begin van de cursussen. Eerste brief naar huis gezonden. Nog steeds geen brieven ontvangen. Diner: stampot met kool. Te weinig en gekanker. Herstemming voor vertrouwensmannen. Blijven voor de derde ronde: Müller, Nass en IJsenagger. Om 17.00 uur appèl. Mededeling, dat we hier kunnen laten wassen en dat we zeep en suiker zullen krijgen. Fotograaf aanwezig om foto's te nemen voor onze gevangenis papieren. Om 20.30 uur lezing door Kapitein de Jong over "de burgerlijke rechten der krijgsgevangenen". Opening van de volksuniversiteit door prof. Lietinck.

Dinsdag 13 juli 1943

Heden wordt voor het eerst de was ingeleverd. De jongste Luitenant met de twee Vaandrags worden met de inzameling belast. De stukken moeten met het gevangenisnummer worden gemerkt.

Bezetting van de kamer:

Kapitein H.A. Bosch (kgf. 7360)
Kapitein K.F.A. Jansen (kgf. 7458)
1ste Luitenant J.R. Janssen (kgf. 7456)
Kapitein Mr. A. Klein (kgf. 7481)
Kapitein Ir. N.C.F. Perquin (kgf. 7568)
1ste Luitenant J.J. Willems (kgf. 7647)
Kapitein en kameroudste C.W.K. van Rinsum (kgf. 7580)
1ste Luitenant H. van Arkel (kgf. 7324)
1ste Luitenant J.A. (Jan Andries) Baart (kgf. 7333)
1ste Luitenant A.H. Boer (kgf. 7348)
2e Luitenant F. de Bont (kgf. 7335)
1ste Luitenant C.J. Carrière (kgf. 7369)
1ste Luitenant H.J. Guyt (kgf. 7418)
1ste Luitenant J.C. Hoogland (kgf. 7451)
1ste Luitenant E.H.E. Klein (kgf. 7479)
1ste Luitenant Dr. W.E. Kloosterman (kgf. 7487)
1ste Luitenant Mr. P. Müller (kgf. 7542)
1ste Luitenant J.A. Muntenaar (kgf. 7541)
1ste Luitenant W. Neisingh (kgf. 7549)
1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572)
1ste Luitenant A.C. Reus (kgf. 7569)
1ste Luitenant G.K.R. de Roos (kgf. 7575)
1ste Luitenant J.D.L. Schils (kgf. 7591)
1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614)
1ste Luitenant M.W. Verdult (kgf. 7327)
1ste Luitenant Mr. J.H. Willems (kgf. 7647)
1ste Luitenant W.H.J. Willebrant (kgf. 7650)
Luitenant ter zee 2e klasse J. Bergwerf (kgf. 7351)

2^e Luitenant W. Brouwer (kgf. 7340)
1ste Luitenant H. van den Doel (kgf. 7372)
2^e Luitenant W.J. van Ede van der Pals (kgf. 7387)
2^e Luitenant J.A. van Ewijk (kgf. 7390)
2^e Luitenant Mr. C.E.E. Fromberg (kgf. 7406)
2^e Luitenant J.F. Greup (kgf. 7415)
2^e Luitenant H.M.G. Menkhorst (kgf. 7526).

Diner: aardappelsoep. Les van Aalmoezenier Stulemeijer over de Heilige Mis.
Om 18.30 uur derde stemming over de vertrouwensmannen. 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) wordt gekozen. Gelegenheid om te verzoeken het afgenomen geld naar huis over te maken. Beloofd wordt, dat morgen het kampgeld, zijnde 27 Reichs Marks voor de 1ste Luitenants, gedurende tien dagen zal worden uitbetaald. Veel gekanker over ligging, wasgelegenheid, eten, privaten, ruimte, etc. Kortom het is alles behalve een officierskamp.

Woensdag 14 juli 1943

Geen Heilige Mis, omdat de altaarsteen stuk is. Korte oefening. Om 09.00 uur appèl. De was wordt eindelijk definitief ingenomen. Wij ontvangen ieder een stuk zeep en een enveloppe met suiker. Bericht, dat de geestelijke verzorgers moeten vertrekken. De veldprediker wordt de Rode Kruis armband afgenomen. Oorzaak schijnt te zijn, zijn speech bij ons vertrek in Amersfoort. Deining in het kamp.
Diner: nieuwe aardappelen, jus en vlees. College Oude Geschiedenis van 1ste Luitenant J.B.J.M. Schiphorst (kgf. 7609). Bridgedrive wordt uitgesteld. Om 20.00 uur officieel afscheid van de geestelijk verzorgers in de kantine met speech van Kapitein Plaizier en de beide vertrekkende geestelijke verzorgers. Bij de Rooms Katholieke godsdienstoefening wordt de aalmoezenier bedankt namens de parochie door Kapitein M.J. Frantzen (kgf. 7405). In de kantine weer bier.
De aalmoezenier en veldprediker houden afscheidsreceptie op hun kamer, waar druk gebruik van wordt gemaakt. Nog steeds geen berichten uit Nederland. Er mag 's avonds na 18.00 uur in de keuken gekookt worden.

Donderdag 15 juli 1943

Om 08.00 uur godsdienstoefening en laatste afscheid van de aalmoezenier. Gisteren werd de commissie van vertrouwensmannen door Kapitein Plaizier geïnstalleerd en verscheen het nieuwe nummer van de kampcourant met de portretten van de geestelijke verzorgers.
Er zijn 3 zieken naar een lazaret vertrokken. Om 11.00 uur vertrek van de zielzorgers via Posen naar Nederland. Diner: groentesoep. Aan kampgeld ontvangen 47,85 RM.
Om 18.00 uur godsdienstoefening door Kapitein Frantzen. Om 18.30 uur bridgedrive. Bier in de kantine. Twee flessen voor een sigaar.

Vrijdag 16 juli 1943

Kapper salon geopend door een Pool, terwijl een Duitse soldaat gedurende de werkzaamheden aanwezig is. Een begin gemaakt met baden in de Entlausungs Anstalt, maar spoedig stop gezet wegens gebrek aan water. Eerste brieven uit Nederland aangekomen. Samenkomst van de kamerhoofden wegens vinden van een platluis. Schitterend weer. Om 20.00 uur voordrachtsavond van gedichten door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548). Uit de kantine twee bier. Catania gevallen.

Zaterdag 17 juli 1943

Op appèl moet steeds in volledig tenue verschenen worden. Diner: koolflots. Zakboekjes moeten ter controle worden ingeleverd. Kamer met luizen is grondig gereinigd evenals de bewoners, zodat dit ongemak weer te boven is gekomen. Tweede brief naar huis geschreven, maar nog steeds geen bericht. Boekhandel geopend. Uit de kantine twee bier.

Zondag 18 juli 1943

Om 09.00 uur godsdienstoefening door Kapitein M.J. Frantzen (kgf. 7405). Boeken besteld, maar nooit ontvangen. Diner: aardappelen met jus en vlees. Voortzetting van de bridgedrive. Veel lijders aan ingewanden, waarvan verschillende met 39 graden. Nogal deining in het kamp. 's Nachts waken door de vrijwillige ziekenoppassers.

Maandag 19 juli 1943

Corvee. Thee, brood en honing. Aankomt van de nieuwe zielzorgers Aalmoezenier S.J. Morel (kgf. 7671) en Dr. A.W. Brink (kgf. 7672). Laatste nieuws uit Nederland. 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572) ontvangt een telegram, dat in Amersfoort na ons vertrek aankwam en de geboorte van zijn dochter meldt. Een pracht staaltje van Duitse organisatie. Diner: koolflots. Baden in de Entlausungs Anstalt. Ieder 60 sigaretten, merk Haudegen, voor 0,93 RM. Om 19.00 uur eerste godsdienstoefening van de aalmoezenier en kennismaking. In de kantine twee bier. De zieken worden naar een nieuw opgericht Revier, een voormalige woning van Poolse zusters voor wijkverpleging gebracht. Om 20.00 uur leraren vergadering. Om 21.00 uur biertje op de kamer ter ere van de dochter van 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572).

Dinsdag 20 juli 1943

Heilige Mis met zang. Diner: koolflots met kwark. 's Morgens om 06.00 uur een duif op de kamer en door Teurlings gevangen. Weer zieken naar het revier. Ontdekt wordt, dat 1ste Luitenant Van Ingen (Van Engen) lid van de N.S.B. is. Om 17.00 uur appèl. Hopeloos in de war en om 18.30 een nieuw appèl. Deining in het kamp over de houding van Kapitein Plaizier tegenover een Duitse onderofficier. Om 20.00 uur lezing van Luitenant ter zee 3e klasse J.H. Heier (kgf. 7452), over de inrichting en het leven op een onderzeeër.

Op de kamer zelfgemaakte broodtaart ter ere dochter van 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572).

Woensdag 21 juli 1943

Heilige Mis. Op ziekenrapport naar het Revier geweest en pillen ontvangen voor de maag. Diner: gortsoep. Was teruggekeerd en 1,50 RM betaald. In de kantine twee bier. Intrekking geregelde godsdienstoefening en slechts tweemaal per week Heilige Mis. Cursussen zijn voorlopig verboden, totdat toestemming op het programma verkregen is. Over een en ander nogal deining in het kamp en de nodige protesten ingediend.

Donderdag 22 juli 1943

Kantine wordt ontruimd en de bewoners van de catacomben worden erin gelegerd. Diner: stampot. Om 17.00 uur soep. Cursussen talen mogen doorgaan. 's Avonds bezoek van de veldprediker op onze kamer. Tot 01.00 uur achter de toonbank gezeten.

Vrijdag 23 juli 1943

Begonnen met gastenboek. Nog steeds geen brieven uit Nederland. Kantine betaald. Diner: aardappelensoep.

Zaterdag 24 juli 1943

Om 11.25 uur Zweedse les. Diner: stampot koolraap. Getekend voor de krant. Uit de kantine een bier. Om 20.00 uur bierfuif op de kamer ter ere van verjaardag. Van de kamer een door 1ste Luitenant J.A. Muntenaar (kgf. 7541) gebakken broodtaart in de vorm van een jokerkaart en een speech van het kamerhoofd en Kapitein Perquin (kgf. 7568 of 7744). Achter de toonbank druk.

Zondag 25 juli 1943

Gezongen Heilige Mis in de catacomben. Om de twee weken was inleveren. Morgen wordt voor het eerst naar het sportveld gegaan. Diner: zuurkool met bal gehakt. Brief naar Venlo en Ruys. Nog steeds geen berichten.

Maandag 26 juli 1943

Baden. Gastenboek overgeschreven. Diner: koolflots. Sporten. Palermo is gevallen. Leren rikken en pesten. Bij de cursussen in het vervolg een tolk als toeziende voogd. Van 1ste Luitenant W. Vriesema (kgf. 7752) een tekening gekregen.

Dinsdag 27 juli 1943

Geruchten over het aftreden van Mussolini. Dictaten bijgewerkt. Diner: stampot met groenten. Op appèl zestig brieven uitgedeeld. Wij ontvangen lucifers, per man een half doosje. Kapitein Berends jarig en voor het front van de troep gefeliciteerd.

Woensdag 28 juli 1943

Aankomst van een **Nederlandse Majoor arts met 5 hospikken en 2 officieren en 5 vaandrighs**¹). Diner: groenflots. Om 14.00 uur Maleis. Gerucht dat alle reserve-officieren zich 15 augustus aanstaande moeten melden.

Donderdag 29 juli 1943

Pakjes mogen gestuurd worden, Cursussen gaan weer gewoon door. Kamerwacht. Diner: soep. Godsdienstoefeningen mogen weer iedere dag gehouden worden.

Vrijdag 30 juli 1943

Incident bij appèl tussen een Duitse onderofficier en leider van het ziekenrapport. Diner: aardappelensoep. Kousen gestopt. Haar laten knippen. Om 17.30 uur pap. Vierde brief naar huis geschreven. Eten en brood voor zaterdag door de dokter en de voedingscommissie afgekeurd.

Zaterdag 31 juli 1943

Er is officieel geprotesteerd tegen het uitblijven van port en het eten. Diner: aardappelen en kool. Om 20.00 uur cabaret.

Zondag 1 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot en bal gehakt. Nieuwe Feldwebel. Morgen wordt voor het laatst drukwerk en foto's afgestempeld. Om 20.00 uur cabaret.

Maandag 2 augustus 1943

Was inleveren. Op het appèl verschillende officieren flauwgevallen wegens onvoldoende voeding. Diner: koolflots. Vreselijke hitte. Douche. Geen sport en geen brieven.

Dinsdag 3 augustus 1943

Diner: stampot groenten. Proclamatie over de post die aller beroerdst functioneert. Enquête over de oorzaken van de stagnatie van brieven. Om 20.00 uur openlucht-lezing van Luitenant ter zee der 3^e klas Heier (kgf. 7452) over onderzeeërs. Hut van oom Jan geopend. Geen kantine.

Woensdag 4 augustus 1943

Heilige Mis. Om 11.00 uur lezing van 1ste Luitenant Ir. Engelbrecht (waarschijnlijk E. Engbert kgf. 7393): de Slavische talen en het Russische alfabet. Diner: aardappelensoep. Geen brieven, maar 6 pakjes uit Nederland gearriveerd. Luchtalarm en alle lichten uit. 's Nachts storm, waarbij een raam sneuvelt.

---

¹ Volgens de Ab- und Zuganglisten waren dit Majoor W.J. Scheffelaar Kgf 97200, C. de Heer Kgf 97197, K. Scheygrond Kgf 97198, C. Aldus Kgf 97199, M. Schop Kgf 97203, A. Donsen Kgf 97204, B.A. Hammers Kgf 97205, J. Mastop Kgf 97206, H. Repko Kgf 97207, L.A.H. Enthoven Kgf 97211, J.E. de Vries Kgf 97212, J. Sterk Kgf 97213, P. den Broeder Kgf 97214 en C.J. Broering Kgf 97215. Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164 en inv. 020.

Donderdag 5 augustus 1943

Verjaardag van Prinses Irene. Diner: stampot kool. Om 16.00 uur taart gebakken door 1ste Luitenant J.A. Muntenaar (kgf. 7541) ter ere van de Prinses met speech door Kapitein C.W.A. van Rinsum (kgf. 7580) en A.B.C. door 1ste Luitenant J.J. van Raalte (kgf. 7572). In de kantine weer bier.

Dertig brieven uit Nederland gekomen. Om 19.00 uur cabaret in de open lucht. In de pauze een biertje. Na gesprek van Van Ingen ²⁾ met een schildwacht komt er een Duits verbod om verder te gaan met het cabaret en moet iedereen naar binnen. Om 21.00 uur worden alle lichten uitgedraaid. Stemming zeer geladen over dit ongemotiveerde optreden.

Vrijdag 6 augustus 1943

Geen brieven. Diner: aardappelsoep. Geen bijeenkomsten mogen meer gehouden worden zonder toestemming van de commandant. Het Duitse Rijk kan na deze maatregel weer rustig verder leven en hoopt hierdoor de oorlog te winnen.

Zaterdag 7 augustus 1943

Diner: aardappelen en kool. Brief geschreven. Orel gevallen.

Zondag 8 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, kool en kwark. Teurlings in de lappenmand.

Maandag 9 augustus 1943

Om 11.00 uur lezing over de liturgie van de Mis. Diner: stampot kool. Brief aan Zweedse gezant over de stagnatie van de post verzonden. Regenweer. Verzuimd de sterke van de kamer op te geven en voor straf van de voedselcommissie geen brood, boter en jam voor morgen 10.00 uur. Deining op de kamer.

Dinsdag 10 augustus 1943

Kamerwacht. Diner: aardappelensoep. Bij het appèl wordt bekend gemaakt, dat er in het kamp een individu rondliep in uniform van 1ste Luitenant, die zich van de gemeenschap had afgescheiden (van Engen). Kleermakerij in bedrijf.

Woensdag 11 augustus 1943

Uit diverse brieven wordt een bericht samengesteld van Nederlands nieuws en 's avonds medegedeeld aan het kamerhoofd, die voor verdere publicatie moet zorgen. Diner: gruttensoep. 80 RM. Naar Nederland overgemaakt. Om 19.30 lezing door de 2^e Luitenant N. Laterveer (kgf. 7518) over: Movy Making.

---

² Dit betreft F.A. van Engen kgf. 7389, die op 9 maart 1944 vertrok naar de SS Sanitätsamt Berlin (Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv. 52, melding 43 van 30 juni 1944).

Donderdag 12 augustus 1943

Op ziekenrapport geweest. Gewogen en 3 Kg afgevallen. Bevorderd tot maagpatiënt en ingedeeld bij de dieetpatiënten. Diner: aardappelpuree en vlees. Om 14.00 uur juristenkring. Bij appèl medegedeeld, dat zij die in burger of in Duits uniform ontvluchten, kans lopen om als spion gefusilleerd te worden. Een en ander in strijd met de Conventie van Genève. Om 19.30 uur bruine bonen. In de kantine scheermesjes te verkrijgen.

Vrijdag 13 augustus 1943

Baden. Diner: aardappelensoep. Briefkaart aan Ch. Voor medische verklaring omtrent maagbloeding. Om 15.00 uur les E.H.B.O. Om 17.00 uur uitdeling van vele brieven. 34 man hebben nog niets ontvangen.

Om 21.30 uur mededelingen van de kameroudste en voorlezing van het kampreglement. Hierin wordt onder andere gesproken over opberging van kleren, etc. in kasten en deponeren van papierresten in bakken, terwijl geen kasten en bakken aanwezig zijn en niet eens behoorlijke ruimte om te zitten. Geklaagd over de kwaliteit van de jam en besloten dit soort in het vervolg te weigeren. Grote discussie over al dan niet protest bij de Zweedse gezant en het Internationale Rode Kruis over de ligging en voeding.

Zaterdag 14 augustus 1943

Om 07.15 naar het revier om gewogen te worden; 62 Kg. Diner: puree met vlees. Luchtalarm oefening. Om 14.00 uur appèl. Instelling van een Kapitein van de week. Hij draagt een oranje band, waarop in zwart een W. Die nog geen brief ontvangen hebben moeten naam en gevangenen nummer opgeven. Broek gerepareerd.

Zondag 15 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis. Appèl in de gangen. Diner: salade, aardappelen en jus. **Aankomst van reserve officieren uit Stanislau, onder anderen 2e Luitenant J. Köhler (kgf. 105043).** 2e Luitenant C.B. Kuenen (kgf. 105041) in Breslau ontvlucht³). Nieuwe kamporders onder andere na 22.00 uur moet ieder op de kamer zijn. Vanaf die dag wordt de "Salle des Pas Perdus" in de catacomben in gebruik genomen. Na het protest nieuw soort jam ontvangen. Maansverduistering.

Maandag 16 augustus 1943

Was ingeleverd. 60 sigaretten ontvangen voor 1 RM. Diner: aardappelpuree en vlees. De censoren worden in Posen beëdigd. In het vervolg de appèls om 09.00 en 17.00 uur en 12.00 uur diner. Geen brieven en geen kranten. Om 19.30 uur soep gebrouwen. Om 22.00 uur achter de toonbank verdreven.

---

³ Volgens de Ab- und Zugangslisten van Stalag 371 waren dit G.C. Meulder 105037, J.M.M. Hornix 105038, J. Köhler 105043, C.B. Kuenen 105041, H.E. Oving 105040, H. Swart 105042 en T.F. van der Werff 105039. Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164.

Dinsdag 17 augustus 1943

Brief van tante J. ontvangen. Diner: puree en vlees. In de kantine twee bier. Hauptmann Sjørnick vervangen door Hauptmann Siepel (opa). Om 17.30 uur soep. 2^e Luitenant C.B. Kuenen (kgf. 105041) gevangen binnengebracht en interessant nieuws over zijn expeditie.

Woensdag 18 augustus 1943

Heilige Mis. Soep, aardappelen en grutten. Weer geen brief. Om 20.30 uur lezing door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548).

Donderdag 19 augustus 1943

Brieven mogen niet meer genummerd worden, zodat de controle over wegraken moeilijker wordt. Diner: aardappelen met vlees. Om 19.00 uur bonen. Protestbrief aan het O.K.W. wordt aangeplakt ter kennisgeving aan de kampbewoners.

Vrijdag 20 augustus 1943

Baden. De eerste zending Amerikaanse pakketten komen onder groot gejuich het kamp binnen. Diner: puree. Brief van tante J. Was terugontvangen.

Zaterdag 21 augustus 1943

Gewogen: 63,25 Kg. Diner: puree. Om 13.30 uitbetaling kampgeld. 27 RM ontvangen. Om 14.00 uur eerste uitreiking van de Amerikaanse Rode Kruispakketten. Inhoud: blikje gemalen koffie, pak cake, twee stukken chocolade, een pak kaas, zakje zout en peper, vijf pakjes sigaretten á twintig stuks, vijf doosjes lucifers. Deze gaven mogen ongeopend worden meegenomen. Bovendien de volgende blikjes: limonade, melk (poeder), boter, corned beef, leverpastei, sardines, zalm, varkensgehakt.

De blikken worden geprikt, maar kunnen ongeopend in depot worden gegeven. Alleen blik varkensgehakt en melk meegenomen. Grote feeststemming in het kamp en de stemming stijgt merkbaar. In de kantine geen bier maar lucifers, knopen, scheermesjes, naalden, stopnaalden, etc. Copieus gesoupeerd. Geen brieven. Hauptmann Moos wordt de nieuwe commandant. 's Avonds in de kamer en in het gebouw veel deining.

Zondag 22 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis. Om 11.00 uur echte koffie. Diner: rauwe groenten. Aardappelen, jus en vlees. Zwemmen van de eerste ploeg. Sigaar van Kuenen. Briefkaart van Fabius. Bij souper laatste stuk varkensgehakt opgegeten.

Maandag 23 augustus 1943

Grote opwinding over verhuizing van 70 man naar een villa, het zogenaamde "Richtershaus". Diner: puree. Deze week mag 2 uur gewandeld worden. 's Nachts flink onweer.

Bij de W.C. in de catacomben staat men in de file. Naar huis geschreven.

Dinsdag 24 augustus 1943

Drie man naar het lazaret in Wollstein. Diner: puree. Nog geen brief van huis. Bericht dat wij vrijdag gaan wandelen. Perquin in de lappenmand. **Twee officieren uit Nederland aangekomen.**

Woensdag 25 augustus 1943

Diner: aardappeloep. In de kantine twee bier. Deining over de verhuizing.

Donderdag 26 augustus 1943

Rekwest over het uitblijven en achterhouden van mijn brieven via de kampcommandant verzonden aan de Zweedse gezant.

Diner: puree. Door toevoeging van corned beef een smakelijk maal. Bij appèl eindelijk de eerste brief van W. Teruggeschreven. Om 21.00 uur bonen met overgebleven puree.

Vrijdag 27 augustus 1943

Van 9.15 tot 12.15 uur gewandeld. Eindelijk eens buiten de draad en in een schijn van vrijheid met slechts twee bewakers. Zeer zonnig en weinig gerust. De gehele ploeg komt doodmoe thuis.

Diner: aardappelen. Om 17.30 soep. Brief van W. van 27 juli 1943

Zaterdag 28 augustus 1943

Gewogen in het revier: 63,40 Kg. Brief tante Thr. Diner: puree. Brand in de pannenfabriek.

Zondag 29 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis.

Maandag 30 augustus 1943

Baden gaat niet door wegens gebrek aan bewaking, Cabaret en feestrede van 1ste Luitenant Prof. P. Lieftinck (kgf. 7516) door de Duitsers verboden. Diner: puree. 1ste Luitenant M.W. Verdult (kgf. 7327) in de lappenmand. Telegram aan Hare Majesteit mag niet doorgaan.

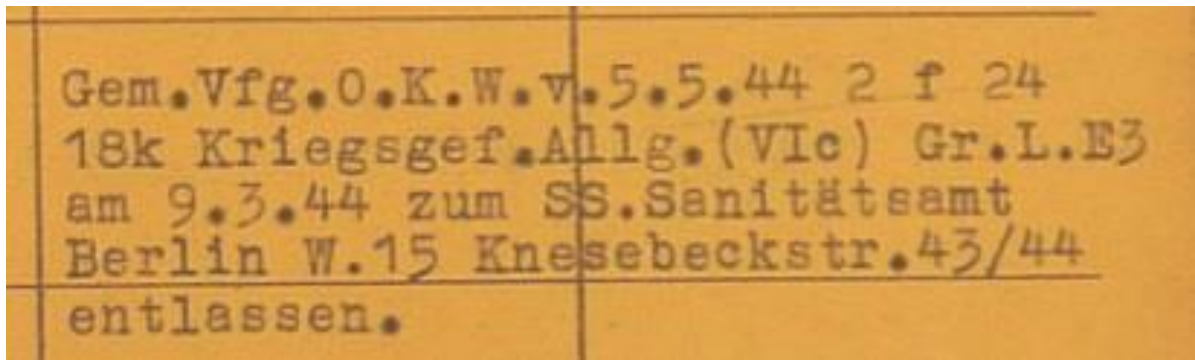
Dinsdag 31 augustus 1943

Gezongen Heilige Mis met Te Deum. Om 09.00 uur appèl met toespraak van Kapitein Barends (kgf. 7341) en zingen van het Wilhelmus. Gaan wandelen in het bos en gerust bij de watermolen. Brouwer zijn horloge verloren en teruggevonden. Om 11.00 uur Wilhelminakoek. Tweede Amerikaanse pakket uitgereikt. Diner: aardappelen, groenten en kwark. 's Middags sportspelen, onder andere touwtrekken, behendigheidswedstrijd. Bij avondappèl speech van Kapitein Plaizier en driewerf

hoera op Hare Majesteit. Om 19.00 uur Julianasoep. Clandestiene speech van 1ste Luitenant Prof. P. Lieftinck (kgf. 7516) en voordracht Wilhelmus door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548). Boven het publicatiebord een groot portret van Hare Majesteit getekend door 2e Luitenant W.J.F. Smorenburg (kgf. 7612). Op de kamer door 1ste Luitenant C.J. Carrière (kgf. 7369) getekende menu's. Nog al deining in het gebouw en opgewekte stemming. Geen brieven.

Woensdag 1 september 1943

Heilige Mis. Schone lakens. Briefpapier en kaarten voor september uitgedeeld. Het uniform van de 1ste Luitenant van Ingen (Van Engen) werd, terwijl hij in het waslokaal was, van de officiers onderscheidingsteken ontgaan, hetgeen laconiek op het appèl werd medegedeeld. Diner: aardappelensoep. 1ste Luitenant van Ingen uit het kamp vertrokken en logeert nu op de Orts-commandantur. Brief van Ch. met de medische verklaringen ontvangen. Finale van de volksspelen. 1ste Luitenant G.J.J. Teurlings (kgf. 7614) in de lappenmand.

Vertrek van Van Engen (kgf. 7389)⁴

Donderdag 2 september 1943

Heilige Mis. 80 RM op 23 augustus 11. Per giro overgemaakt naar Nederland 60 Haudegens ontvangen. Regeling en de namen van de verhuizers naar het Richtershaus zijn bekend gemaakt. Brief van W. Diner: puree. J.D.L. Schils in de lappenmand. Havermout gegeten bij de Stanislauers. Bezoek van een Kolonel.

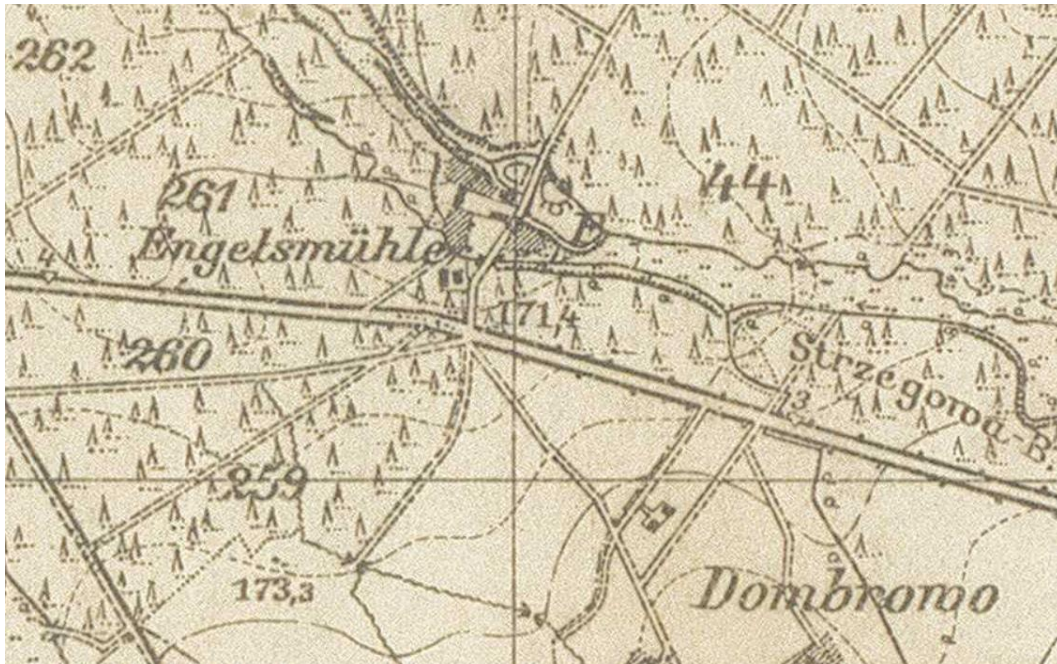
Vrijdag 3 september 1943

Wandelen (in noordwestelijke richting) naar de Engels Mühle, Ortsamt Wanda. Zeer mooie bossen met een meertje.

---

⁴ Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv. 52, melding 43 van 30 juni 1944

De Engelsmühle (watermolen) ten noordwesten van Schildberg, topografische kaart 1940.

De verbouwde Engelsmühle in 2015 (foto auteur, september 2015).

Diner: puree. In de kantine 5,20 RM betaald. Om 19.00 uur bonen. Bezoek van Kuenen en Köhler in de nachtpit achter de toonbank.

Zaterdag 4 september 1943

Gewogen in het revier: 64,05 Kg. C.B. Kuenen (kgf. 105041) voor het front van de troep gestraft met 10 dagen kamerarrest voor zijn ontvluchting op het station van Breslau. Nog al deining over het al of niet tekenen van de verklaring dat we onder de

Duitse wetten staan. Diner: puree. Was terug ontvangen. Uit de kantine drie bier. Jicht in linkerarm. Kapitein C.W.A. Van Rinsum (kgf. 7580) in de lappenmand. Engelsen geland in Italië.

Zondag 5 september 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen en jus. Kwestie over Joodse officieren⁵).

Maandag 6 september 1943

Eerste Nederlandse pakketten aangekomen. Diner: puree.

Dinsdag 7 september 1943

Heilige Mis. Teurlings en Perquin krijgen pakjes. Diner: puree. 45-jarig regeringsjubileum van Hare Majesteit. Om 14.00 uur gaat de straf van Kuenen in en wordt hij opgesloten in kamer 25 en om de 3 uur gelucht. Contact met hem is door de Duitsers ten strengste verboden. Om 17.30 pap.

Woensdag 8 september 1943

Gewandeld naar het Poolse kerkje op de heuvel. Aardig uitzicht. Diner: aardappelensoep. Brief van W. van 24 augustus 1943

Poolse St Nicolaas kerkje aan de Swietego Wojciecha ten zuiden van Ostrzeszów (foto auteur, september 2015).

---

⁵ Het was bij de Duitsers bekend dat er zich onder de krijgsgevangenen 16 man bevonden die een Joodse achtergrond hadden (onder andere gehuwd met een Joodse vrouw). Onder hen bevonden zich: Mann (kgf. 96403), Bierman (kgf. 96406), Hamburger (kgf. 96405), de Jongh (kgf. 7461), van Zanten (kgf. 7669), Lopez Cardozo (kgf. 96401), Meeder (kgf. 7531), van den Bergh (kgf. 7354). In januari 1945 werd door de kampleiding een poging ondernomen om hen af te scheiden van de rest van de krijgsgevangenen.

's Avonds laatste portie bruine bonen. De afvalkistjes waarop de Nederlandse driekleuren geschilderd waren moeten verwijderd worden. Een nieuw bewijs hoe klein een zogenaamd groot land kan zijn. En toch zullen ze de oorlog verliezen.

Donderdag 9 september 1943

Gezongen Heilige Mis. Verjaardag van de Aalmoezenier. Italië gecapituleerd ondanks verwijdering van de kistjes en grote vreugde in het kamp. Diner: puree. Om 19.30 uur havermout.

Vrijdag 10 september 1943

Baden. Diner: aardappelensoep. Om 3 uur cursus EHBO. Reeds vier dagen geen jam meer van het hotel. Verhaal over de gevangenneming van Mussolini in de kranten en val van Stalino. Om 17.30 soep. Wilde geruchten over de toestand in Italië en Turkije.

De Noorse krijgsgevangene officieren betrekken het Seminarium ⁶.

Noorse Krijgsgevangenen op de binnenplaats van het seminarium (foto collectie musuem Ostrzeszów).

---

⁶ De Noorse agenten vertrokken uit Hvalsmoen in twee groepen. De eerste bestond uit 612 man. Zij waren op 7 september 1943 per trein vervoerd naar Oslo met het schip "Isar" naar Stettin en van daaruit met de trein naar Schildberg. De tweede ploeg bestond uit 343 mannen en verliet Hvalsmoen op 12 september 1943 Ook zij werden per trein naar Oslo gebracht, dan met het schip "Donau" naar Stettin en vervolgens per spoor naar Grüne bei Lissa. Ploeg 1 is aangekomen in Schildberg op 11 september 1943 (volgens het dagboek Müller dus op 10 september 1943) en werd ondergebracht in een nieuw gebouw, dat oorspronkelijk was bedoeld als een seminarie. Bron: http://oflag21c.ovh.org/index.php?option=com_content&task=view&id=30&Itemid=64&lang=no.

De voorkant van het seminarium aan de Sportowa 2, hoek Generala Wladyslawa Sikorskiego (foto auteur, september 2015).

Zaterdag 11 september 1943

Gewogen in het revier: 64,45 Kg. Inspectie door een Duitse Kolonel. Diner: puree en vlees. Voor vier dagen jam ontvangen. Om 20.00 uur havermout. Zending Amerikaanse Rode Kruis pakjes aangekomen.

Zondag 12 september 1943

Gezongen Heilige Mis. Mariopol gevallen. Diner: aardappelen, bieten en jus. Brief van W. van 18 juli 1943 's Avonds op kamer met biertje de verjaardag gevierd van Brouwer en Kloosterman.

Maandag 13 september 1943

Om 11.00 uur cursus liturgie door de Aalmoezenier. Diner: puree.
In het vervolg alleen dinsdag en vrijdag blikje halen.

Dinsdag 14 september 1943

Wandelen gaat niet door wegens te weinig belangstelling. Het derde Amerikaanse pakket ontvangen. Diner: puree. Om 17.30 uur grutjespap. Om 20.00 uur havermout. Befelhlstelle wordt ontruimd door de Duitsers en betrokken door een deel van de aula bewoners.

De baarden moeten afgeschoren worden. Op de kamer rouleren de Kapiteins mee in het corvee en krijgen bovendien weekdienst als controle. Nogal deining hierover.

Woensdag 15 september 1943

Morgen vertrekken drie man, onder andere (Mr. B.) Bichon (van IJsselmonde) met een Ausweis voorgoed naar Nederland ⁷.

Diner: aardappelsoep. Volgens de dokter moeten de maagpatiënten op een kamer en zal dit gebeuren na de verhuizing naar het Richtershaus. Circulaire naar huis gestuurd, waarin vermeld staat wat niet gestuurd mag worden.

Donderdag 16 september 1943

In de kantine 3 RM betaald. Diner: bieten en aardappelen. Verzoek aan de Nederlandse Commissie van de Wehrmacht om thuis het volledige traktement uit te betalen.

Vrijdag 17 september 1943

Gewandeld naar de Cholusmühle.

Diner: aardappelen en jus, 1 uur contra appèl. Uit het bewaakte revier zijn gedurende het ziekenrapport **Van Helsdingen (kgf. 7437) en Rentjes (kgf. 7583) ontsnapt.**

Geen officier mag meer het kamp verlaten, tenzij om dringende redenen en onder zware bewaking. Om 17.00 uur appèl. Donderspeech van *de Duitse* Kolonel van Bossche, waar veel Wurst in voorkwam.

Hij noemde het Verletzing des Roten Kreuzes n.b. uit een met prikkeldraad en schildwachten omgeven huis en eindigde met de woorden: "Wenn Sie Kerl sind, sollen Sie das hier machen".

Alle gunsten ingetrokken. Badinrichting weer eens defect. Om 17.30 uur soep. Om 20.00 uur erwtensoep. Kuenen uit arrest ontslagen.

---

⁷ Dit waren R. Bichon van IJsselmonde (Kgf 7344), D.F.P. Hoegen (Kgf 7426) en A.C.M. Teurlinckx (Kfd 7622).
Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164.

De Cholumühle (watermolen) ten noordwesten van Ostrzeszów (foto auteur, september 2015).

Zaterdag 18 september 1943

Was terugontvangen. Diner: aardappelen en jus. Debat met Teurlings over het tekenen van de beroepsofficieren. Op de kamer zang.

Zondag 19 september 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, jus en kwark. **Vijf nieuwe gasten gearriveerd**⁸). Kandidaatstelling voor vertrouwensmannen verlengd. De Duitse onderofficier Koleritsch brengt aan Kapitein Willems (kgf. 7664) rapport uit, dat alles rustig is. Brood gekocht voor 8 sigaretten.

Maandag 20 september 1943

Zij, die nog in burger rondlopen, moeten hun pak inleveren en worden verblijd met een stel vodden, welke zij weigeren aan te trekken, zodat 8 officieren in hun ondergoed rondlopen. Kandidaten voor vertrouwensman zijn: Kapiteins Kereweer (kgf. 7472), Luurs, Klein, Kroneman en 1ste Luitenant Bartels. De kamerhoofden worden opnieuw gekozen. Geen uitbetaling van traktement, omdat de administratie weer eens in de war is.

---

⁸ Deze zijn niet in de Ab- und Zugangslisten terug te vinden. Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164.

Dinsdag 21 september 1943

Kamerhoofd gekozen. Diner: aardappelen. Verhuizing van aula naar Befehlstelle. Om 5.30 gruttenpap.

Woensdag 22 september 1943

Diner: aardappelensoep. Brieven van Tok, v.d. K., Ruys, Fontyne en W. van 6 augustus 1943

Verkiezing vertrouwensman vacature Bichon.

W. Bartels 62 stemmen

Kroneman 33 stemmen

Kereweer 56 stemmen

Klein 102 stemmen

J. Luurs 68 stemmen

Herstemming tussen Klein en Luurs.

Donderdag 23 september 1943

Sokken gestopt. Diner: puree. Bij herstemming Kapitein Klein met 150 tegen Kapitein Luurs met 123 stemmen gekozen. Bezoek van Kolonel van Bossche op de kamer in verband met slechte licht. Brief van W. van 7 september 1943 Om 19.00 uur tomatensoep.

Vrijdag 24 september 1943

Russische oppassers vertrokken en vervangen door Italianen. Geen vooruitgang. Van Helsdingen en Reintjes bij de Zwitserse grens gevangen en teruggebracht. Diner: puree. Brief van Frans. De Italianen worden weer vervangen door Serven.

Uit Wolstein vier zieken teruggekomen⁹⁾, namelijk van Leeuwen, van Renesse, Beyerink en van der Meer. Gerucht gaat dat zij aldaar de Engelsen zouden verraden hebben door het bestaan van de radio aan de Duitsers bekend te maken. Nogal deining.

De verjaardag van 2^e Luitenant J.A. van Ewijk (kgf. 7390) op de kamer met een biertje gevierd.

Zaterdag 25 september 1943

Heilige Mis. Om 11.00 uur contra appel. Diner: aardappelensoep. Bij het appel Beyerink en Van der Meer gerehabiliteerd. Heden en morgen wegens gebrek aan brandstof geen zelf koken.

Zondag 26 september 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: puree. 's Avonds geen licht en op de gangen stallantaarns.

---

⁹ Dit waren volgens de Zugangslisten 6 man: G.P. Hol (Kgf 7447), J.J. van Leeuwen (Kgf 7522), A. van Renesse (Kgf 7577), H.C. Vermeer (Kgf 7643), M.W. Beijerinck (Kgf 7336) en F.J.A. van Dalen (Kgf 7398). Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164.

Maandag 27 september 1943

Heilige Mis. Baden gaat niet door wegens gebrek aan de installatie. Broek gerepareerd. Was terug. Diner: ongeschilde aardappelen. Bij appel medegedeeld, dat de **Luitenants Van Leeuwen (grenadier) (Kgf 7522) en van Renesse (Kgf 7577) buiten de kampgemeenschap zijn geplaatst**. Om 19.30 havermout. De zelfde verlichting als gisteren.

Dinsdag 28 september 1943

Diner: puree. Een onzer stoelen achter de toonbank gegapt. Om 6 uur soep.

Woensdag 29 september 1943

Heilige Mis. Eerste invasie van de Abwehr. Na het appel mag niemand meer naar de kamers vanwege de Prüfung of te wel de gapperij en pesterij. In de kantine gegeten. Op onze kamer had het onderzoek van 72 koffers plaats door 10 schofjes en mocht maar één Nederlandse officier aanwezig zijn ter zogenaamde controle. Van mij gegapt een scheerapparaat (elektrisch), drie blikken en verschillende doosjes met medicijnen en briefpapier. Tijdens het onderzoek moeten de officieren buiten in de regen blijven rondlopen en verstrekte de kantine 2 Haudegens (sigaretten) en koffie. Diner: aardappelensoep. Om 15.00 uur was het onderzoek geëindigd en vertrokken de dieven met enige gevulde zakken. Hulde. Om 20.30 uur havermout.

Donderdag 30 september 1943

Na het appel weer een inval en onderzoek aan den lijve naar identiteitskaarten. Protest dat het onderzoek door burgers en politie geschiedde, hetgeen strijdig is met het verdrag van Genève, aangezien we krijgsgevangen officieren zijn en geen misdadigers. Het grapje duurde tot 12.00 uur. Diner: stampot met wortelen. Haar laten knippen door onze Servische hofbarbier. Nieuwe Amerikaanse pakketen aangekomen. Tijdelijk kamer 33 met de kongsi betrokken.

Vrijdag 1 oktober 1943

Brief aan W. Diner: aardappelen. Suiker halen. Om 17.30 gruttenpap.

Zaterdag 2 oktober 1943

Boeken inleveren aan bibliotheek. Diner: stampotwortelen. Jam halen. Voor oktober 75 Haudegens en een doosje lucifers ontvangen. 's Avonds kortsluiting op kamer 33 en alles boven in duister. Gerepareerd door Perquin. Bericht dat het elektrisch scheerapparaat zal worden teruggegeven en ontving ik reeds de bus zout retour. Nieuwe regeling voor het zelf koken, in het vervolg zullen volgnummers worden uitgegeven. De was terugontvangen en niets gegapt. Kamer 33 afgesloten met hangslot.

Zondag 3 oktober 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampopot wortelen, vlees en kwark. Om 20.30 havermout met rozijnen. Om 21.00 uur appel door Hauptmann Moos en duurde dit feest tot 21.45 uur. Klok een uur terugzetten.

Maandag 4 oktober 1943

Pakje via het Zweedse gezantschap ontvangen, waaruit een peperkoek en de rookwaar verdwenen waren. Dit laten constateren door de Kapitein van de week P.J. Davids(e) (kgf. 7373) en een vertrouwensman. Brief W.

1ste Luitenant P.H.N. van Dijk (kgf. 7377) probeert vermomd als oud vrouwtje via de badploeg te ontsnappen, maar wordt terstond gegrepen. Utdeling van de pakjes wordt terstond stopgezet. Waarin een groot land klein kan zijn. Diner: stampopot wortelen. Utdeling pakjes wordt voortgezet. Protest aan de Zweedse gezant over de diefstal van mijn pakje aan Plaizier ter tekening afgegeven.

Dinsdag 5 oktober 1943

Heilige Mis. Diner: aardappelensoep. De burgerkleding welke in het seminarium in beslag is genomen, zal weldra naar huis worden gezonden. Geruchten over landingen in Vlaanderen en Katwijk.

Woensdag 6 oktober 1943

Diner: stampopot bonen. Aankomst van drie kisten van het Engelse Rode Kruis.

Donderdag 7 oktober 1943

Utdeling van de Engelse gaven, ieder 200 sigaretten. Liesje geschreven. Protest aan O.K.W. en Zweedse gezant aangeplakt. Zeer uitvoerig (26 punten) over ligging, voeding en behandeling. Diner: puree. We mogen de elektrische scheerapparaten naar huis zenden, benevens enige andere dingen. Heb verzonden een stuk zeep, 2 paar sokken en een pakje Old Gold. Incident van Rinsum / Perquin. Teurlings in bed met een stijf been.

Vrijdag 8 oktober 1943

Gewekt door het vallen van een Rode Kruis doos met blikjes op mijn hoofd en neus stuk. Diner: aardappelen met grutjes. Kribben op kamer 33 gezet en eveneens op kantine. Italianen begonnen met vullen van stroo zakken.

Kist van Noorse Rode Kruis in de collectie van het museum van Ostrzeszów (foto auteur, september 2015).

Zaterdag 9 oktober 1943

Bezoek van de Internationale Rode Kruis commissie¹⁰). Bezoek aan onze kamer, terwijl de Serven aan het poetsen waren. De kamer is met te veel mensen bezet en er is te weinig ruimte. Diner: aardappelen. De groenten worden door de dokter afgekeurd en naar de keuken teruggebracht.

Kamer 33 zal maandag aanstaande bezet worden. Wie zal het zijn ?

Om 17.30 uur grutjespap. Om 20.15 uiteenzetting door 1ste Luitenant Prof. Mr. P. Lief tinck als voorzitter van het college van vertrouwensmannen over het overhandigen memorandum aan de Internationale Rode Kruis commissie en de conferentie met hen. Om 21.00 uur de viering van de verjaardag van J.E. de Vries (Kgf 97212) met bier en taart.

Zondag 10 oktober 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, vlees, jus en kwark. 's Avonds op verjaardingsfeest bij 1ste Luitenant K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421).

---

¹⁰ Bezoek door Bubb, Mayer en Ruggli, zie D.J. Smits "Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis", p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflag XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

De keuken in het gymnasium met Noorse krijgsgevangenen (foto museum Ostrzeszów).

Maandag 11 oktober 1943

Brief aan W. Was ingeleverd. Diner: puree. Tweede deken ontvangen en schone lakens. Geen brood aangevoerd. Om 6 uur soep en bruine bonen. In Engeland wordt volgens de Gefreiter honger geleden.

Dinsdag 12 oktober 1943

Geen brood en boter. Geen uitreiking van blikjes. Diner: puree. Zeer weinig. **Uit kamer 33 verdreven wegens aankomst van 16 officieren uit Stanislau**¹¹⁾. Tafel in bewaring gegeven aan de Aalmoezenier en de bank op de kamer gezet. Deining over de voedselcommissie. Kussens gekregen.

Woensdag 13 oktober 1943

In beslag genomen blikjes worden teruggegeven. Een blik boter bedorven. Pakje van H. inhoud: peperkoek, sigaren, koffie, cracks, suiker, 2 pakjes pepermunt en pot jam. Diner: aardappelsoep met grutten. Bericht dat we na 1 november brief en kaarten met antwoordformulier zullen krijgen.

Donderdag 14 oktober 1943

Heilige Mis. 90 pakjes gearriveerd, onder andere voor Willems en Teurlings. Diner: aardappelsoep. Praatavond op de kamer met als inleider Kapitein Janssen over het onderwijs. Om 5.30 gortpap.

---

¹¹ Dit betrof: J.W. Sanders Kgf 32322, H. de Fremery Kgf 32365, M. Lopez Cardozo Kgf 96401, J. de Haas Kgf 96402, F.A. Mann Kgf 96403, J. Rodrigues de Miranda Kgf 96404, D.A. Hamburger Kgf 96405, A. Bierman Kgf 96406, M.A.J. Wolf Kgf 96407, M.J. Aldenkamp Kgf 96408, H.A.G. Hermans Kgf 96409, W.D. de Jong Kgf 96410, P. van Notten Kgf 97748, J.L. Buytendijk Kgf 97749, S. de Vlieger Kgf 98060, J. Koldenhof Kgf 98061, J. Julius Kgf 103397. Bron: Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv. 11 Ab- und Zugangslisten Stalag 371.

Vrijdag 15 oktober 1943

240 pakjes gearriveerd, onder ander door mij van W. Diner: aardappelen en grutjes. 's Nachts om 01.00 uur luchtalarm in Schildberg. Toen we gewekt werden, werd juist het signaal veilig gegeven.

Zaterdag 16 oktober 1943

Brief van W. Amerikaanse pakketten uitgedeeld. Diner: puree, zeer weinig. Sinds drie dagen brandt de verwarming zeer flauw. Kees door de knie gezakt en bezocht. Nieuwe keuken van Kapitein J. IJsenagger (kgf. 7665) bezocht. Om 20.00 uur havermout.

Zondag 17 oktober 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, vlees, jus en kwark. Onrust in het stadje, patrouilles van SD en Landwacht.

Maandag 18 oktober 1943

Sokken gestopt. Brief W. Diner: puree. 's Avonds bezoek op de kamer van de Servische vaandrig. Vrij communistisch en zeer anti-Engels.

Dinsdag 19 oktober 1943

Kleren versteld. Brief W van 18 augustus 1943 Diner: puree. Deining over de voedselcommissie en de klachten hierover.

Woensdag 20 oktober 1943

Jas gestopt. Diner: puree. Keukenconflict opgelost. De voedselcommissie neemt ontslag en bij toerbeurt doet ieder drie weken dienst in de keuken. In de bibliotheek nieuwe boeken gearriveerd.

Donderdag 21 oktober 1943

Klachtenboek in de keuken van Kapitein IJssenagger. Diner: puree. Om 14.00 uur havermout met krenten en kindermeel geleverd door Perquin. Soep van het gesticht. Voor het Richtershaus bestaat weinig animo meer. Schoenen ter reparatie ingeleverd.

Vrijdag 22 oktober 1943

Brief van tante J. Diner: aardappelensoep. Om 14.00 uur wandelen naar de pannembakkerij. Brood voor vier dagen. Om 17.30 soep.

Zaterdag 23 oktober 1943

Pakje van W. : corned beef, vet en peperkoek. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Deense pakketten gearriveerd, maar de Amerikaanse zending laat zich wachten. Om 22.00 uur uit de kantine gegooid door de Duitse controle. Op de vraag, of dit hok een officierscasino was, moest zelfs de Duitse onderofficier ontkennend antwoorden.

Zondag 24 oktober 1943

Gezongen Heilige Mis. Voor het eerst de wijwaterbak in gebruik genomen, gemaakt uit een melkbus. Collecte voor de Missie. Diner: aardappelen, jus en kwark. Om 17.30 uur havermout uit de nieuwe keuken.

Het Richtershaus aan de Zamkowa 30 te Ostrzeszów (foto auteur, september 2015).

Maandag 25 oktober 1943

Baden. Op het appèl bekend gemaakt, dat op kamer 14 een geval van kinderverlamming is geconstateerd. De kamer wordt geïsoleerd en de bewoners tweemaal per dag gelucht. Diner: aardappelen. Bij middagappèl wordt bekend gemaakt, dat de **patiënt Luitenant Holthuisen (= Holthuis kgf. 7441) is overleden** Drie minuten stilte ¹².. Om 05.30 soep. Om 07.00 uur herdenking in kamer 10, welke is ingericht als chapelle ardente. Op drie dekens een kruis van witte lakens en op tafel de Nederlandse vlag, waarop een lezenaar in zwart. Treffende toespraak van Dr. Brink. Wie zal de volgende zijn ?

Dinsdag 26 oktober 1943

Requiemmis. Vertegenwoordigd zijn alle Nederlandse kampautoriteiten. De begrafenis (*van Luitenant E. Holthuis*) zal donderdag aanstaande plaats hebben,

---

¹² Dit is Luitenant der 2^e klasse E. Holthuis, 10 R.I., geboren 29-04-1916 te Haarlem. In krijgsgevangenschap overleden 25 oktober 1943 te Pstrzeszow (Polen), begraven R.K. begraafplaats Ul. Kostiuszki 14 Ostreszow, vak links, rij 3, nr. 1 (bron oorlogsgravenstichting). Het graf draagt een metalen naamplaat met het opschrift "Ekbertus Holthuis 25 10 1943 R".

waarbij 30 Nederlandse officieren van alle wapens benevens zijn regimenteskameraden aanwezig zullen zijn.

Bij appèl worden wegens poging tot ontvluchting met 10 dagen kamerarrest gestraft Luitenants van Helsdingen (kgf. 7437), Rentjes (kgf. 7583) en van Dijk (kgf. 7377), benevens Luitenant Beinen (kgf. 7331) wegens hulpverlening bij de ontvluchting. Diner: ongeschilde aardappelen met jus, Kamer 14 wordt 3 maal per dag gelucht.

Woensdag 27 oktober 1943

Luitenant Fremery (waarschijnlijk H. de Fremery, kgf. 31472/32365) weer naar Stanislau teruggebracht. Controle van de plaatjes en foto's en op zoek naar beroepsofficieren. Om 14.00 uur bespreking over een eventuele opleiding voor kandidaats-rechten. Wegens brandstoffengebrek om 14.30 uur geen warm water meer, zodat onze middagkoffie vervalst. Kommen en een handdoek ontvangen. Repetitie voor de deelnemers aan de begrafenis.

Donderdag 28 oktober 1943

Pakje van W. van 28 augustus 1943: Sanovite, peperkoek, jam, worst en tabak. Om 11.00 uur begrafenis (*van Luitenant E. Holthuis*). Aantreden op de binnenplaats en twee minuten stilte. De vlag, die de kist bedekt is geleend van het Franse lazaret te Wollstein. Vijf kransen. Van ieder wapen een vertegenwoordiger, vertrouwenscommissie en veldprediker. Acht 2^e Luitenants dragen de kist. Duits vuurpeleton. Op het kerkhof aanwezig de Duitse Kolonel van Bossche met adjudant, Hauptmann Siepel met krans, de Noorse Generaal met adjudant en krans. Italiaanse oppassers met krans. De veldprediker spreekt aan het graf een gebed uit. De gehele plechtigheid wordt gefotografeerd en de kieren aan de familie in Nederland gezonden.

Graven van een krijgsgevangenen op de begraafplaats in Schildberg (foto museum Ostrzeszów).

De oorlogsgraven op de begraafplaats in Schildberg (foto auteur, september 2015).

Het graf van Luitenant Egbert Holthuis (foto auteur september 2015).

Vier officieren ¹³⁾ **onder andere Kapitein J.M.H. Libois (kgf. 98492) uit Heerlen gearriveerd** en worden ondergebracht in het revier. Diner: puree. Ter gelegenheid van de begrafenis vandaag geen cursussen en kantine en wordt voor 8 dagen kamprouw aangenomen. Nieuwe postkaarten ontvangen. Voor 10 sigaretten door Servier mijn pantoffels laten repareren.

Vrijdag 29 oktober 1943

Heilige Mis. Brief van W. Wandelen. Diner: puree.

Zaterdag 30 oktober 1943

Pakje van W van 4 oktober 1943: havermout, peperkoek, vispastei en twee pakjes tabak. Per man een blikje Deense melk en 25 Engelse sigaretten en per twee man een Amerikaans pakket. Diner: aardappelensoep. Was terug. Schoenen gerepareerd. 16 Italiaanse oppassers erbij gekomen.

Zondag 31 oktober 1943

Gezongen Heilige Mis en de Italianen. Diner: aardappelen, jus, vlees en kwark.

---

¹³ Dit waren Scheffer (kgf. 98490), Libois (kgf. 98492), Overing (kgf. 98493) en Bakker (kgf. 98494). Bron Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv.164 Ab- und Zugangslisten Schildberg.

Maandag 1 november 1943

Gezongen Heilige Mis. Gesprek met de Abwehr over mijn protest bij de Zweedse gezant over het gestolen pakje. Diner: ongeschilde aardappelen en jus, Om 15.00 uur naar de Kommandatur om wederom gehoord te worden over de gestolen voorwerpen uit het pakje. Zweedse gezant is actief geweest en beantwoording van zijn brief schijnt niet eenvoudig te zijn. **Om 20.00 uur verdwijnen verschillende gestalten in het kolenhok en komen niet terug**¹⁴). Er schijnt een uitbraakpoging bezig te zijn.

Van onze kamer, die de laatste nachten gecontroleerd is, gaan 15 man in de lege bedden liggen en bij de controle van opa Siepel om 17.00 uur "stimmt alles".

Dinsdag 2 november 1943

Heilige Mis, welke afgebroken wordt wegens controle appèl door ontdekking van het gat in het kolenhol. Er ontbreken 15 officieren en een Servische oppasser. Wanneer is dit geschied? Grote puzzel voor de Abwehr. Controle plaatjes en foto's. Zelfs een politiehond komt ten tonele benevens vele drukdoende officieren van politie en leger. De plaats van de uitbraak wordt gefotografeerd en blijkt, dat de vakantiegangers door de tuin van het hoofd van de Abwehr ontsnapt zijn.

O Schornick!¹⁵) De eigendommen van de ontsnapten worden in beslag genomen. Diner: aardappelensoep met grutten. Bij het middagappèl komt Kolonel van Bossche in hoogst eigen persoon voor de glunderend kijkende gemeente een donderspeech afsteken. Toen hij klaar was, werd door de kampcommandant nuchter opgemerkt, dat hij toch zelf bij een vorige gelegenheid gezegd had, "Wenn Sie Kerl sind, sollen Sie das hier machen". Zoiets lieten we ons als Nederlandse Officier niet zeggen en hadden we volgens het verdrag toch het recht om te ontvluchten. Zijn antwoord: "Das war aber kein Befehl" lokte een lachsalvo uit, waarop kromme Leendert zeer verontwaardigd het terrein verliet.

Die dag werden er geen brieven en pakjes uitgereikt. Achteraf bleek, dat bij een ontsnapping van 15 of meer krijgsgevangenen geheel Duitsland en de bezette gebieden per radio moest gealarmeerd worden, zodat dit grapje ook bekend werd aan de schildersjongen en de overige onbezette wereld.

Woensdag 3 november 1943

Sokken gestopt. Bij het doorbraakgat, een muur van drie stenen dik, staat braaf een schildwacht. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. De eerste vakantiegangers komen weer binnen. Zij waren voor de mop ook door het gat gekropen en tot het volgende dorp gelopen, waar ze 's morgens bij een biertje werden aangetroffen. Toen het Uberfall Kommando binnenstormde werd de onderofficier vriendelijk uitgenodigd ook een biertje te drinken en de rekening te betalen, aangezien zij alleen

---

¹⁴ Onder hen F.C. van Helsdingen (kgf. 7437), die ook al eerder wist te ontvluchten en ook later in Oflag 67 nog een keer zou ontvluchten.

¹⁵ Schornick is de kampcommandant.

kampmarken hadden. Dit belachelijk maken van de bewaking bij de burgerbevolking en de Polen verwekte de hoogste verontwaardiging bij het Herrenvolk. Grammofoonmuziek. Het gat wordt weer dichtgemetseld en om 19.00 uur moeten we binnen het gebouw zijn. Weer bibliotheek. Kamer 14 komt uit de quarantaine. Niemand mag meer uit het kamp, geen baden en wandelen. Deining over kamer 31. Volgens berichten zou Kuenen en Oving geboeid en Schwarz bij hun arrestatie geslagen zijn. Bij het verhoor van de terugkomenden antwoordden allen op de vraag waarom zij uitgebroken waren, dat de ligging en voeding zo slecht was en dat de bewegingsruimte te klein was. Een Nederlander schijnt dus ook behoefte te hebben aan Lebensraum.

Donderdag 4 november 1943

Uitdeling van pakjes en zeer scherpe controle. Diner: aardappelen. Om 3.30 uur appèl. Medegedeeld word, dat geen regelmatige appèls meer zullen plaats hebben en drie per dag. De verhuizing naar het Richtershaus gaat niet door. De Kolonel deelt mede, dat hij naar het O.K.W. geschreven heeft om ons te verplaatsen naar een ander groter kamp en verzoekt, dat wij ons zo lang rustig zullen houden. Om 17.00 uur pap. Om 19.00 uur appèl in het licht van de schijnwerpers. Op de kamer houdt de Hartog (mogelijk J. Hartog, Kgf 7439) een causerie over de ontsnapping. De Servische oppassers hadden onder de groenten de koevoeten en de kwark de breekijzers in het kamp gesmokkeld en met deze werktuigen het gat na dagen zwoegen gemaakt. De Italianen hadden van dekens kostuums gemaakt en zo ook hun steentje aan werk bijgedragen. Zij hadden aan het station Schildberg rustig aan het loket retourtjes tot Breslau genomen en tot het vertrek van de trein zich verstopt op de WC. Bij hun vertrek uit Breslau had een vrouwelijke treinbeambte argwaan gekoesterd en hun verraden.

Vrijdag 5 november 1943

Heilige Mis. Deining op de kamer over een ontactische aanmerking van het kamerhoofd over de kamerwachts. Diner: aardappelensoep. Om 14.00 uur appèl. Weer naar de Kommandantur om gehoord te worden over het bestolen pakje. Om 18.00 uur appèl. De Aalmoezenier verkouden en wordt de dienst gedaan door Koster Langerwerf.

Zaterdag 6 november 1943

Heilige Mis. Eindelijk weer gelegenheid om blikjes uit het depot te halen. De Servische oppassers vertrekken onder hoera groep op Nederland. De ontvluchte en weer gegrepen Servier krijgt 21 dagen straf mede. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 13.00 uur appèl. De Nederlandse oppassers arriveren, maar blijken op den duur geen verbetering te zijn. Achteraf beschouwd zijn de Russisch oppassers de beste. Om 20.00 uur bonte avond met onder andere het verhaal van twee verlofgangers, die weer gesnapt zijn.

Zondag 7 november 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, vlees, jus en kwark. Om 13.30 uur appèl. Om 18.00 uur appèl. Gerucht dat het kamp verplaatst wordt naar Lissa (Leszno) tussen Posen en Lodz. Aalmoezenier weer in het avondgebed.

Maandag 8 november 1943

Kamer grondig schoongemaakt door de Nederlandse oppassers. Was ingeleverd. Diner: ongeschilde aardappelen. Bij appèls wegens keelpijn binnen gebleven. Om 20.30 uur lezing van 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548). Alleen Luitenant F. van Helsdingen (kgf. 7437) is nog op vrije voeten.

Dinsdag 9 november 1943

Op ziekenrapport geweest en vrij van appèl gekregen. Twee brieven van W. Diner: aardappelen en grutten. De Roos jarig en 's avonds op de kamer een biertje.

Woensdag 10 november 1943

Inentingen tegen Tyfus. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. **Drie officieren, waaronder 2e Luitenant J. Köhler (kgf. 105043) , moeten morgen vertrekken naar Stanislau** ¹⁶). Groeten gedaan aan Henri en Jan Karel. Om 20.00 uur lezing door 1ste Luitenant J.B.J.M. Schiphorst (kgf. 7609) over Stervend Europa.

Donderdag 11 november 1943

Ongeveer 500 pakketten en wederom een nietje¹⁷). Diner: puree. Om 17.00 uur pap. Interessant verhaal van een nieuweling over het Oranjehotel in Scheveningen. Biertje van 2^e Luitenant H.M.G. Menkhorst (kgf. 7526) voor zijn verjaardag.

Vrijdag 12 november 1943

Requiemmis. Diner: aardappelensoep. Om 14.00 uur lezing van 1ste Luitenant J.B.J.M. Schiphorst (kgf. 7609) over Alexander de Grote.

Zaterdag 13 november 1943

Ongeveer 300 pakketten uitgereikt en wederom een niet. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 20.30 uur Bonte Avond. Aardige liedjes onder ander op Lissa en het gat.

Zondag 14 november 1943

Gezongen Heilige Mis. Cake en kaas van het Deense Rode Kruis. Diner: aardappelen. Vlees, jus en kwark.

---

¹⁶ Dit betrof: naast J. Köhler, 1ste Luitenant A. Ottens (kgf. 7551), 2^e Luitenant J.L. Buytendijk (kgf. 97749). Bron: Ab- und Zugangslisten Stalag 371.

¹⁷ Met "een nietje" wordt bedoeld dat hij geen pakket kreeg.

Maandag 15 november 1943

Heilige Mis. Baden. Was terug. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. De Boer naar het revier. **Alle Vaandrighs moeten weg naar een onderofficierskamp. De half beroeps officieren moeten naar Stanislau.** Om 20.00 uur film.

Dinsdag 16 november 1943

Eerste sneeuw. Diner: aardappelen en grutten. Pakje van W. van 19 oktober 1943
Appèl op de kamer. Grammofoon op de kamer.

Woensdag 17 november 1943

Met Willems op ziekenrapport voor en bril. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. De bibliotheek is weer geopend, Appèl op de kamers vanwege de sneeuw. Om 20.00 uur lezing over de Luchtvaart door de 1ste Luitenant Termaat (waarschijnlijk 2e Luitenant Vermaat kgf. 7637) en Mr. O.W.S. Josephus Jitta (kgf. 7453).

Donderdag 18 november 1943

Twee pakjes ontvangen namelijk van Küppers en een Zweeds. Diner: aardappelen en jus. Om 17.00 uur pap.

Vrijdag 19 november 1943

Weer appèl buiten. Laatste sigaret gerookt. Diner: aardappelsoep met grutten. Om 6 uur erwtensoep. Oprichting Limburgia met 8 leden.

Zaterdag 20 november 1943

Bericht dat we gaan verhuizen. Datum en plaats nog onbekend. Diner: ongeschilde aardappelen met jus. Avondappèl op de kamer.

Zondag 21 november 1943

Gezongen Heilige Mis. Kapitein J.A. Plaizier (kgf. 7566) afgetreden als kampoudste en opgevolgd door Kapitein Berendse. Hij blijft als algemeen adviseur in de kampleiding. Diner: aardappelen, hachee en kwark.

Maandag 22 november 1943

Lakens en was inleveren. Overdracht van het commando bij het appèl. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur soep. Om 17.30 uur geluidsfilm Ferienkinder met Hans Moser. Kindervoorstelling. Viering van het Cecilia feest door het koor.

Dinsdag 23 november 1943

Sokken gestopt en broek gerepareerd. Diner: aardappelen en grutjes. Om 17.00 uur bruine bonen. Kwestie over al of niet bezoek van een dame van het Rode Kruis aan ons kamp, hetgeen in verband zou staan met de commandowisseling.

Woensdag 24 november 1943

Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur havermout, Om 20.00 uur lezing van 2^e Luitenant A. Twerda (kgf. 7615) over Indië.

Donderdag 25 november 1943

De afgevaardigde van het Zweedse gezantschap is niet gekomen wegens bombardement van Berlijn. Diner: aardappelsoep. Gort gekookt. Om 17.00 uur pap. Ruzie Teurlings met Perquin over een zogenaamd verdwenen veldmuts.

Vrijdag 26 november 1943

Plaatjescontrole. Diner: aardappelen en grutjes. Tweede Duitse deken ontvangen. Laatste blikje melk geconsumeerd.

Zaterdag 27 november 1943

Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur havermout. Om 19.30 Bonte Avond onder andere Schildberg, sprekende pop, gebroeders Gilette, wanneer we weer thuis zijn, etc. Zeer geslaagd.

Zondag 28 november 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, vlees, jus, bieten en kwark. Om 14.00 uur piano en vioolconcert.

Maandag 29 november 1943

Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Erwtensoepp. Om 17.00 uur soep. Om 20.00 uur lezing door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548).

Dinsdag 30 november 1943

Deense melk gearriveerd. Diner: aardappelen en grutjes. Om 17.00 uur bonen. Ruzie Reus en Barendse over "meesten van de Italianen uit de zelfkook keuken" ¹⁸). Om 20.30 uur smalfilm in de kantine. Op de kamer de lamp naar beneden gehaald voor de leestafel.

Woensdag 1 december 1943

Vechtpartij tussen 1ste Luitenant (de) Roos (kgf. 7575) en Kapitein Bos (kgf. ?) op de kamer. Was terug ontvangen. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Bericht dat we volgende week verhuizen. Om 17.00 uur havermout.

Donderdag 2 december 1943

Italiaanse oppassers vertrokken. Diner: aardappelen en jus. Om 17.00 uur pap. Om 19.00 uur pap. Om 19.30 uur filmavond. Mededeling, dat groepen van 20 man moeten gevormd worden voor de huisvesting in het nieuwe kamp, waarschijnlijk te Lissa. Luchtalarm.

---

¹⁸ De discussie ging over het al dan niet toelaten van de Italianen tot de zelfkookkeuken.

Vrijdag 3 december 1943

Appèl op de kamer. Diner: aardappelen en grutten. Om 17.00 uur erwten. Kapitein Bos naar het revier.

Zaterdag 4 december 1943

Boeken inleveren in verband met de verhuizing naar het kamp Grüne bij Lissa. Kaart voor adreswijziging verzonden. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Bonenletter voor St. Nicolaas ontvangen. Om 17.00 uur havermout. Om 19.00 uur St. Nicolaas (Kapitein IJsenagger) in de aula. Aardige verrassingen onder andere voor Kapitein W.L. van Fürth (kgf. 7401) een vaste aanstelling als beroeps krijgsgevangene en voor 1ste Luitenant H.A. Klausz (kgf. 7488) een buustenhouders. Tot 23.00 uur licht op de kamers. Op de kamer per man 12 sigaretten van de Noren, benevens brood, boter, jam en kaas van het Deense Rode Kruis.

Zondag 5 december 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, vlees, jus, kwark en pudding. Kuenen, Beynen en van Dijk ieder 21 dagen kamerarrest vanwege de ontvluchting.

Maandag 6 december 1943

Inleveren in depot. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Controle boeken. Rommel vanwege de verhuizing.

Dinsdag 7 december 1943

Controle koffers die met bagagewagen meegaan. Diner: aardappelen en grutten. Om 17.00 uur soep. Om 19.30 uur afscheid in de aula met als sprekers de Aalmoezenier en Veldprediker. Op de kamer afscheidswaard van Kapitein Janssen en van Rinsum. Laatste wandeling in de Salle des Pas Perdus.

Woensdag 8 december 1943

Om 15.30 uur Heilige Mis. Inleveren van lakens, dekens, kommen en kopjes. Om 16.30 uur grutjespap. Om 18.00 uur soep. Om 21.00 uur vertrek naar de school voor de laatste controle. De hele SD uit de buurt en de nodige gangsters in burger in touw. Aangezien we voor de eigen keuken pas een voorraad hout hadden gekocht, nam ieder een stuk met zijn bagage mee, hetgeen tot incidenten aanleiding gaf. De hamer van Kapitein Janssen, welke in beslag werd genomen, werd door de Abwehr in de tas van 1ste Luitenant Prof. Lieftinck gegoocheld en door een andere gangster er weer uitgehaald, hetgeen wederom tot ruzie aanleiding gaf. Om 23.30 uur in derde klas wagens vertrek uit Schildberg. In dezelfde trein waren de Noren gekomen, waarmee wij van kamp verruilen. Marsverpleging: 1/7 brood en knoflookworst. Aankomst te Grüne om 03.45 uur en tippelen we 20 minuten in de duisternis over zeer gladde wegen naar het kamp. We worden ingedeeld in barakken en met een geschikt stel terecht gekomen in barak 6 kamer 1. Gelukkig hadden de

Italiaanse oppassers die achter waren gebleven, en die wij met de inventaris overnamen, de kachels aangemaakt.
We ontvangen nog ieder twee lakens en om 10 uur is ieder onder de wol.

Einde van de periode Schildberg.

5. Periode Grüne bei Lissa 8 december 1943 tot en met 20 januari 1945

Op de website <http://gronowo.leszno.eu> is de geschiedenis van het kamp bij Grüne geschetst door Marcin Błaszowski. De onderstaande gegevens zijn hieraan ontleend. Het kamp Oflag XXI c/z (zweiglager van Schildberg) Grüne bei Lissa werd in 1940 als Arbeiderskamp voor een nog op te richten munitiefabriek (Munitions Anstalt MUNA Lissa) ten oosten van de straat Mysliska bij het huidige Leszno aangelegd. Bij schrijven van 24 juli 1940 van de Regierungsbaurat aan het stadsbestuur van Lissa werd een gebied voorgesteld dat geschikt werd geacht voor de vestiging van de munitiefabriek. Het terrein werd in juni 1940 en op 21 oktober 1940 geïnspecteerd en als geschikt beoordeeld.

Schetskaart voor de oprichting van de nieuwe Munitiefabriek ten noorden van Leszno
Bron: <http://gronowo.leszno.eu> (daar zonder bronvermelding).

Ten behoeve van de fabriek diende er een aftakking te worden aangebracht aan de spoorlijn. Er werd bovendien rekening gehouden met de aanleg van een arbeiderskamp voor 600 "koppen". Als onderkomen voor de arbeiders werden 12 Reichs Arbeits Dienst-barakken (elk voor 54 man), 1 wasbarak en 2 sanitaire barakken voorgesteld. Behalve het arbeiderskamp was ook een woonwijk met woningen voor de "Angehörigen der Heeresmunitionsanstalt" voorzien. Over deze laatste woonwijk werd op hoog niveau (een vertegenwoordigers van het Arbeitsministerium en het Oberkommando van het leger (Heer), op 15 oktober 1941 in het Schützenhaus te Lissa vergaderd. Er werden 25 woningen voor beambten en onderofficieren, 200 arbeiders voorzien, waarvan er direct 100 gebouwd moesten worden.

Op 2 januari 1942 bleek nog steeds onduidelijk over de bouwstatus bij de Regierungsbaurat Wingler te bestaan en op 12 januari 1942 moesten de plannen in Posen worden besproken.

In een brief van 22 januari 1942 aan de Regeringspresident werd het voorlopige schetsontwerp voor de oprichting van een "Wohnstättenanlage" in het gebied ten zuiden van de MUNA verstuurd met het verzoek om een reactie daarop te mogen ontvangen (Stadsbauamt Akte 6110.04). In een toelichting wordt het gebied aangeduid als: zuidelijk van de spoorlijn Lissa-Jarotschin, zuidelijk van de straat Lissa-Posen. Het terrein behoort voor het grootste deel tot de Antonshof. Het plangebied werd verder aangeduid als Antonshof-Nord.

In een schrijven van 8 mei 1942 blijkt dat er ook sprake is van de aanleg van een haven, hetgeen de verdere stadplanning (aanleg rondweg, spoorwegknooppunt) verder compliceerde.

Uit een brief van het stadsbestuur van 22 juni 1942 blijkt dat de plannen in grote lijnen gereed waren.

Op 12 juli 1942 wordt in een brief van de stadsbaurat echter gemeld dat al op 1 juli 1942 tijdens een gesprek op het Arbeitsministerium in Berlijn in bijzijn van Jobst door Baurat Nikolaus is besloten dat de aanleg van de MUNA is stilgelegd (brief Stadsbauamt, akte 61.10.04).

(Mogelijk was de fabriek niet meer nodig omdat de fabriek in Christianstadt, het huidige Krzystkowice (Muna Rüster en Muna Ulme) op een afstand van hemelsbreed 100 Km, een grotere capaciteit had bereikt en veel beter gecamoufleerd was dan de nieuw aan te leggen fabriek.)

Ook de plannen voor de Wehrmachtssiedlungen "ruhen".

Uit het voorgaande mag worden afgeleid dat het krijgsgevangenenkamp niet voor 12 juli 1942 en op zijn vroegst pas in de tweede helft van 1942 is aangelegd.

Volgens Wikipedia (zonder bron) zou dit kamp in september 1943 in gebruik zijn genomen.

Het voormalige kamp Grüne bei Lissa op een Google earth beeld uit 2003.

Toegang tot het terrein van het voormalige kamp (foto auteur, augustus 2014).

Betonpad op het terrein van het voormalige kamp, (foto auteur, augustus 2014).

Zicht op het terrein vanaf de spoorbaan (foto auteur, augustus 2014).

Donderdag 9 december 1943

Kapitein Libois (kgf. 98492) tot kamerhoofd benoemd. Ieder twee dekens, kom, kop, lepel, vork en mes ontvangen. Om 11.00 uur appèl. Om 1.30 uur diner: soep met macaroni. Het diner geschiedt in twee ploegen in een eetzaal naast de keuken, zodat het corvee eten halen komt te vervallen. Vrijwilligers bedienen in de eetzaal en worden beloond met een extra portie. Op de kamer havermout gekookt. Vrij koud, maar het kacheltje vrij handig om op te koken volgens onze kok Willems (kgf. ?). De koffers onbeschadigd en intact gearriveerd. Om 23.00 uur het licht uit.

Vrijdag 10 december 1943

Kamer gereinigd. Binnengebleven wegens verkoudheid. Uit 6C, welke leegstaat, nuttige voorwerpen georganiseerd, welke we kunnen gebruiken. Het mes met schroevendraaier, welke tot heden aan de grijpgrage gangsters is ontsnapt, doet goede dienst. Diner: aardappelen met kool. Havermout gekookt. Bericht, dat we van kamer moeten ruilen.

Zaterdag 11 december 1943

Kamerwacht. Om 9.30 uur op ziekenrapport. Om 11.00 uur kolen halen. Pakje van W. van 17 november 1943

Diner: aardappelen en wortelen. Havermout gekookt. We gaan verhuizen naar 12B. Trein met zwaar gewonden gepasseerd.

Zondag 12 december 1943

Gezongen Heilige Mis in barak 8. Diner: stampot wortelen, jus en pap. We gaan definitief naar kamer 12A. Kamer heeft uitzicht op voetbalveld en verkeersweg, terwijl een ander raam uitkijkt op de poort.

Maandag 13 december 1943

Verhuizing en grote rommel. Op de kamer ieder een open opbergkastje met kleerhaken en valt de koude mee ondanks drie houten buitenmuren. Bij het diner zitten de maagpatiënten gezamenlijk aan een tafel. Diner: ongeschilde aardappelen en jus.

's Middags kamer ingericht en kapucijners gekookt. Stroozak gevuld. Wij blijven met 19 man en wordt het bovenbed van Teurlings gebruikt als kofferbergplaats van de kongsi Libois, Willems, Perquin, Teurlings en Müller.

Brief van W. van 17 november 1943 en van Fabius.

Het Interieur van de voormalige kippenfarm, mogelijk een origineel onderkomen (foto voor 2010 internet).

Dinsdag 14 december 1943

Sokken gestopt. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Havermout gekookt.

Woensdag 15 december 1943

De binnenblijvende zieken moeten zich gedurende het appèl verzamelen in de middelste kamer van de barak. Het baden zal geschieden in een kazerne in Lissa, een uur lopen, alwaar ook de was wordt gedaan. Pakjes van het Engelse Rode Kruis gearriveerd. Diner: aardappelen, grutjes en jus.

Donderdag 16 december 1943

De bibliotheek weer in werking en ondergebracht in 6A. Diner: ongeschilde aardappelen, zuurkool en jus.

Vrijdag 17 december 1943

Uitdeling van het Engelse pakket in 6B, waar ook het depot is gevestigd. Inhoud: biscuit, melk, boter, kaas, thee, suiker, chocolade, vlees, zeep, 2 blikjes saucijsjes, gedroogde eipoeder, vlees met groenten. Vanwege de sigaretten worden de Amerikaanse pakketten hoger getaxeerd. Diner: ongeschilde aardappelen, jus en kool. Bruine bonen gekookt.

Zaterdag 18 december 1943

Was ingeleverd. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Inleveren voor het ontbijt na de Kerstmis: een lepeltje thee, een lepel suiker, twee lepeltjes boter, een portie havermout en twee cake. Een portie is de inhoud van een Amerikaans blikje leverpastei.

Zondag 19 december 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, aardappelen, jus en kool. Havermout gekookt.

Maandag 20 december 1943

Corvee. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Ingeleverd voor het kerstdiner. Bonen gekookt. Uitreiking kledingpakketten. Wel op de lijst, maar geen pakket.

Dinsdag 21 december 1943

Brief van W. van 9 november 1943 Diner: stampot wortelen en jus. Goed maar te weinig. Teurlings 6 pakjes.

Woensdag 22 december 1943

Pakje van W. van 9 november 1943 Diner: aardappelen, grutten en jus. Zie gisteren. Bonen gekookt. Kolonel van Bossche op bezoek in het kamp.

Donderdag 23 december 1943

Kamer grondig gereinigd. Diner: ongeschilde aardappelen, jus en wortelen. Havermout gekookt. Om 19.00 uur lezing van de Aalmoezenier over Kerstmis. Op 30 december aanstaande zal het eerst gebaad worden in Lissa. Het werd ook tijd.

Aankomst van 59 nieuwelingen¹⁹).

Vrijdag 24 december 1943

Uitreiking Kerstversiering. Diner: ongeschilde aardappelen, jus en kool. Inlevering van schotels en bestek. Uitreiking van 65 Haudegens. Inleveren stoeltjes voor Kerstontbijt. Lezing van de Veldprediker over Kerstmis. 1ste Luitenant W.A. v.d. Meer (kgf. 7721) gearriveerd, zodat we van Staf-groep Maas-Waal met vijf officieren hier vastzitten. Om 24.00 uur Nachtmis in mooi versierde kerkbarak. Stampvol en preek van de Aalmoezenier. Uit blikjes een wierookvat in gebruik genomen. Na afloop in de eetzaal

---

¹⁹ Er kwamen 53 officieren uit Amersfoort (bron Nationaal Archief, 2.13.98, inv. 164: Ab- und Zugangslisten Schildberg / Grüne bei Lissa)

thee, cake en havermout. Speech van Aalmoezenier en Kapitein Barends(en) (kgf. 7431).

Zang van de Italianen en het koor 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465) van Bretonse Kerstlied.

Zaterdag 25 december 1943

Ontbijt in de eetzaal: thee, brood met beleg en gruttenpap. Op kamer koffie en bezoek van de Aalmoezenier, die zijn parochianen een Kerstboek geeft. Diner: soep, Hollandse hutspot met vlees, pudding met vruchtensap, koffie met een Amerikaanse sigaret. Dank aan het keukenpersoneel en de bediening door Kapitein J. IJsenagger (kgf. 7665). Lang appèl omdat iemand op kamer 6A lag te slapen en door de controleur niet gezien was. Vanwege de nieuwe gasten is de ruimte in de eetzaal te klein geworden en moeten de kamers om toerbeurt op de kamer eten.

Zondag 26 december 1943

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, hutspot zuurkool, gebak, koffie en een Amerikaanse sigaret. Om 3.30 uur Kerstspel. Heel aardig. Opkamer gort gekookt.

Maandag 27 december 1943

Aankomst van Nederlandse en Amerikaanse Rode Kruispakketten. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus.

Geruchten over verhuizing naar Posen en Stettin. Bij diner is tuniek en draagriemstelsel verplicht. Om 9 uur film: reis Zweden-Duitsland en Klokkengieten.

Dinsdag 28 december 1943

Corvee. Om 11.00 uur per kruitwagen kolen halen. Uitdeling aan ieder van 80 sigaretten. Het hele kamp onder de modder en vanmorgen geen water om te wassen. Diner: aardappelen en gruttensoep. Erwtten gekookt. Om 17.00 uur kip met appelmoes en aardappelen klaargemaakt. Om 19.00 uur uitbetaling van het kampgeld 30 RM. Kledingpakket aangekomen.

Woensdag 29 december 1943

Uitdeling Nederlandse en Engelse pakketten per twee man één. Weer tabak en vlees. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Bezoek van de Zahlmeister om te tekenen voor de te Schildberg ontvangen schoenen, die ieder een andere maat en model hebben. Was teruggekomen.

Donderdag 30 december 1943

Om 9 uur baden te Lissa. Een ouderwets Pools provinciestedje met aardig stadhuis en thans Kreishauptstadt. Veel kazernes en flinke hoofdstraat met behoorlijk hotel, Weinstube en mooie winkels, die echter leeg zijn. De badinrichting in de kazerne buiten de stad niet veel zaaks, maar beter dan niets. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Uitzoeken van de was. Om 20.00 uur lezing over Marcus Aurelius. De kamer moet drie planken inleveren voor de Oudejaars viering.

Vrijdag 31 december 1943

Kledingpakket ontvangen. Was geheel terugontvangen na uitloving van 2 sigaretten voor een zoek geraakt overhemd.

Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur haringsalade. Om 6 uur Oudejaarsrede van de Aalmoezenier. Om 8.30 uur oliebolletjes. Om 24.00 serenade door de Italiaanse oppassers en tot 03.00 uur verlof om buiten te blijven en nieuwjaars bezoeken te brengen.

Zaterdag 1 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 11.00 uur Nieuwjaarspeech door 1ste Luitenant Prof. Lieftinck. Diner: soep, stampot zuurkool en jus, pudding. Geen middagappèl. Receptie hoofdofficieren en kampeleiding. Tekenen van de nieuwjaars registers. Om 4 uur in de eetzaal thee "compleet" met Nieuwjaarswens van Thomasvaer en Pieternel, benevens het koortje "'t Pierement".

Lissa stadhuis

Zondag 2 januari 1944

Geen Heilige Mis wegens ziekte van de Aalmoezenier. Diner: stampot koolraap. Havermout gekookt. Om 20.00 uur in barak cabaret in kermisvorm. 1e appèl op de kamer en later geen meer wegens regen en modder. Perquin uit de kongsi.

Maandag 3 januari 1944

Geen vermeldingen.

Dinsdag 4 januari 1944

Brief van W. van 20 januari 1943 Diner: ongeschilde aardappelen, jus en koolraap. Bonen gekookt.

Woensdag 5 januari 1944

Corvee. De kolen worden door de ordonnansen binnen het kamp gebracht. Diner: ongeschilde aardappelen, jus en knollen. Te voren macaroni met tomaten gegeten. Kaart van T. Niet naar appèl geweest.²⁰⁾

Donderdag 6 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot koolraap. Twee pakjes van W. ontvangen van 30 november 1943 en 1 december 1943
Libois in de lappenmand. Havermout met Nederlandse melkpoeder gegeten. Kandidaatstelling voor verkiezing vertrouwensmannen. In de kantine met Kapitein Willems het altaar opgebouwd. In de kantine Driekoningenfeest van de kamer van Kapitein J.A. Plaizier (kgf. 7566).

Vrijdag 7 januari 1944

Hondenweer. Diner: aardappelen en jus. Erwten gekookt.

Zaterdag 8 januari 1944

Lakens en was inleveren. Betaling van 4 RM voor surplus op het pensioen van de weduwe van Luitenant E. Holthuis (kgf. 7441). Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Stampot wortelen en uien door Teurlings na de capitulatie in mei 1940 uit de Duitse handen gered opgewarmd en gegeten. Schone lakens ontvangen. Actie voor kandidaten vertrouwenscommissie. Brief formulieren en kaarten ontvangen.

Zondag 9 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot zuurkool en pap. Eier flensjes gegeten met 1ste Luitenant P.J. Niederer (kgf. 7545) en 1ste Luitenant V.P. van Coevorden (kgf. 7366). Grammofoon op de kamer. Bezoek van Kapitein Luurs "Oome Jan".

Maandag 10 januari 1944

Zakdoek uit de was terug. Bezoek Aalmoezenier. Diner: ongeschilde aardappelen, jus en kool. Italiaanse kapper Pinto uit Bari op de kamer. Deze beweert, dat Mussolini reeds lang dood is²¹⁾.

---

²⁰ Er zijn op 5 januari 1944 totaal 21 officieren vertrokken naar Stalag 371 Stanislaw (bron Nationaal Archief, 2.13.98, inv. 164: Ab- und Zugangslisten Schildberg / Grüne bei Lissa). Deze officieren zouden daar op 8 januari 1944 aankomen, midden in de verhuizing van de officieren naar Neu-Brandenburg (bron dagboek Kokje).

²¹ Benito Mussolini werd op 28 april 1945 vermoord.

Dinsdag 11 januari 1944

Brief van W. van 21 december 1943 Luizeninspectie door dokter en hospikken. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op kamer bonen gegeten. Uitreiking van klompen.

Woensdag 12 januari 1944

Brief van W. van 23 december 1943 en kaart van 17 december 1943 Brief Liesje van 1 december 1943 Diner: aardappelen en pap. Bezoek van Generaal uit Posen met een sympathieke bourgognekop en grote aanleg voor beroerte. Ciano en de Bono gefusilleerd. Op de kamer debat over erfrecht.

Donderdag 13 januari 1944

Aankomst van 9 officieren, onder andere Overste (Luitenant Kolonel) Mr. F.J.J. Trapman (kgf. 98708). Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Klompen alleen voor hen, die geen schoenen hebben. Over waterdichtheid van de schoenen wordt niet gesproken. Begin uitreiking Amerikaanse pakketten. Echtgenote van 1ste Luitenant van der Veer (2 van die naam kgf. 7633 of 7635) een miskraam. Eerste kind na 8 jaar en een treurig geval. Verkiezing vertrouwensmannen. Bij eerste stemming gekozen: Barends, Arnoldi en Lieftinck.

Vrijdag 14 januari 1944

Corvee. Baden gaar niet door vanwege het slechte weer. Diner: knoedelsoep. Op kamer bonen. Luchtalarm.

Schuilkelder op het terrein van Grüne bei Lissa (foto voor 2010, internet).

Dezelfde schuilkelder op het terrein van Grüne bei Lissa (foto auteur, september 2015).

Zaterdag 15 januari 1944

Handdoeken inleveren. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 7.30 toneelstuk: "Wie heeft Nederveen vermoord". Heel aardig. Herstemming vertrouwensmannen. Niemand gekozen.

Zondag 16 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Bijeenkomst van de kamerhoofden in de toneelbarak, waar Moos²²) een dwaze toespraak hield.

Diner: stampot zuurkool, vlees, jus en pap. Van 6 tot 9 uur licht defect.

Gemeenschappelijk gezang onder ander Hoe lang zal dat dan nog duren, etc.

Voetbalwedstrijd.

Maandag 17 januari 1944

Pakje van W. van 5 januari 1944: havermout, kapucijners, Sanovit, sigaren en peperkoek. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Verkiezing vertrouwensmannen en Kapitein J. IJsenagger gekozen.

---

²² De Duitse kampkommandant, Hauptmann Moos.

Dinsdag 18 januari 1944

Telegram naar Indië opgegeven. Licht 's morgens om 7.45 uit. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer tomatensoep. Voetbalwedstrijd. Ruzie tussen Barends en Moos.²³⁾

Woensdag 19 januari 1944

Brief van W. van 13 januari 1944 Bij appèl toespraak Overste op Prinses Margriet. Diner: aardappelen, jus en pudding ter ere van de Prinses. Na afloop Wilhelmus gezongen. Verkiezing in laatste vacature en weer niemand gekozen. Om 19.00 uur film: Tyrol. Walvisvangst, Fokkerij Trakaener en tekenfilm. Om 23.00 uur nieuwe verkiezing en weer geen resultaat.

Donderdag 20 januari 1944

Op kamer roggemeelpap. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Herstemming en weer geen resultaat.

Vrijdag 21 januari 1944

Corvee. Baden in Lissa, Op kamer bonen gegeten. Herstemming en 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) gekozen. Om 5.15 uur diner: stampot koolraap en pap. Luchtalarm.

Zaterdag 22 januari 1944

Was inleveren. Handdoeken terug. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op kamer soep. Om 7.30 uur cabaret.

Zondag 23 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot zuurkool en pap.

Maandag 24 januari 1944

Papier van het Zweedse Rode Kruis ontvangen. Diner: soep, ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur op de kamer bonen gegeten. Brug stuk en gerepareerd door de tandarts Kapitein van Doorn. In zaal 8 Indische Rijsttafel.

Dinsdag 25 januari 1944

Brug voorgoed gesneuveld en onherstelbaar. Pakje van W. van 12 januari 1944 Diner: stampot en pap. Verjaardag van W.

Woensdag 26 januari 1944

Strengere orders uitgevaardigd over het verschijnen op het appèl. Wie zonder geldige reden niet komt. Wordt wegens ongehoorzaamheid aan de Duitse bevelen voor de krijgsraad gedaagd.

---

²³ Vandaag zijn 7 officieren aangekomen vanuit Mühlberg (bron: Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zungangslisten Schildberg / Grüne bei Lissa.

Briefje van de tandarts dat ik naar de Zahnanstalt in Lissa moet. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 19.00 uur Apologetische cursus. Om 7.30 lezing van 1ste Luitenant Jhr. F.F. Roell (kgf. 7581) over Wij varen naar Indië.

Donderdag 27 januari 1944

Diner: stampot koolraap en pap. Op de kamer witte bonen. Om 7.30 uur lezing over de Indische kazerne.

Vrijdag 27 januari 1944

Baden in Lissa gaat niet door. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Incident in het waslokaal tussen Kapitein K.J. Janssen (kgf. 7456 ?) en een ordonnans. Volgens Kapitein Barends heeft een officier steeds ongelijk. Nogal deining hierover.

Zaterdag 29 januari 1944

Brief van W. van 3 januari 1944 Tante Th. is overleden. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. De was terug. Om 19.30 uur lezing over Indië. Nieuwe order van Hauptmann Moos, dat om 10.30 uur het licht uit moet.

Zondag 30 januari 1944

Gezongen Heilige Mis. Kamerwacht. Diner: stampot zuurkool, jus en pap.

Maandag 31 januari 1944

Verjaardag Prinses Beatrix. Zondagse dienst. Bij appèl speech van Kapitein Barends op de Prinses met het gebruikelijke hoera. Diner: soep, aardappelenhaché, pudding met chocoladesaus. Koffie met koek. Utdeling per man van een half Amerikaans en 1/3 Nederlands pakket.

Om 19.00 uur Revue "Door Nederland" met compères 1ste Luitenant van Wijk (kgf. 7740) en 1ste Luitenant W.J.M. Stephenson (kgf. 7714). Zeer aardig.

Dinsdag 1 februari 1944

Pakje van W. van 13 januari 1944: Sanovit, havermout, wol, maggiblokjes en tabak. Diner: ongeschilde aardappelen, kool en jus.

Woensdag 2 februari 1944

Om 08.00 uur appèl. Tot 12.00 uur de Abwehr bij de 1ste Compagnie en het nodige geroofd. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Bespreking Carnaval viering. Op kamer erwten gegeten.

Donderdag 3 februari 1944

Bespreking Carnaval. Op kamer soep. Diner: ongeschilde aardappelen, kool en jus. Pakje van Soest.

Vrijdag 4 februari 1944

Baden in Lissa. Op de kamer bruine bonen. Repetitie Carnaval. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus.

Zaterdag 5 februari 1944

Carnaval artikel voor de kampkrant ingeleverd. Was ingeleverd. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Schone handdoeken ontvangen.

Zondag 6 februari 1944

Gezongen Heilige Mis. **Bericht, dat de beroepsofficieren van Stanislaw vertrokken zijn naar Neu-Brandenburg.** Diner: stampot zuurkool, jus en pap.

Maandag 7 februari 1944

Was in de eetzaal inleveren. Diner: 4 ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 20.00 uur lezing van 2^e Luitenant Mr. K.N. Korteweg (kgf. 271672) over de bezittingen van het huis van Oranje in Nederland. Geld voor kantine, sigaretten en diverse fondsen geïncasseerd. 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) blinde darmontsteking en om 22.30 uur per ziekenauto voor een operatie naar het lazaret te Wollstein ca. 60 Km gebracht.

Dinsdag 8 februari 1944

Trouwdag. Geld afgedragen. Diner: aardappelen, jus en pap. 1ste repetitie Carnavals uitvoering. Op kamer havermout. Utdeling van Deense haring. Om 19.00 uur bridge drive.

Woensdag 9 februari 1944

Brieven van W. van 14 en 28 januari 1944 Diner: 3 ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer kapucijners gegeten. Veel sneeuw. Om 7.30 uur film. 1ste Luitenant V.P. van Coevorden (kgf. 7366) te bed met keelpijn.

Donderdag 10 februari 1944

Perquin in de lappenmand. Diner: aardappelen, koolraap, vlees en jus, De rantsoenen aardappelen en grutten worden met een derde verminderd en in het vervolg geen zuurkool meer. Onze gastheren zorgen wel goed voor ons, maar hoe slechter hoe dichterbij de vrijheid. Om 2 uur naar de tandarts in Lissa, maar niets bij hem opgeschoten. Op de kamer havermout. Om 7.30 uur lezing van 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) over Lucifer.

Vrijdag 11 februari 1944

Bezoek van de krijgsgevangenen Generaal en een afgevaardigde van het Zweedse gezantschap ²⁴). Aan de laatste een memorandum van ongeveer 20 bladzijden

---

²⁴ Bezoek door de Zweed Österlind, zie Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis, p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflag XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

aangeboden, een beknopt klachtenboek over onze gastheren. Diner: 3 ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 7.30 bespreking over de conferentie met de Zweedse afgevaardigde. Onze kamerzieken weer hersteld.

Zaterdag 12 februari 1944

Twee kaarten van W. van 21 januari 1944 Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Gedurende het diner leest de ceremoniemeester van Prins Carnaval de proclamatie voor. Was terugontvangen. Om 7.30 uur opening van de Prikkelraadbar. Komst van een nieuwe gast de 1ste Luitenant J.R. Grool (kgf. 7751).

Zondag 13 februari 1944

Gezongen Heilige Mis. Geen water meer en met sneeuw koffie gezet. Geen warm eten wegens gebrek aan water. Om 4.30 uur stampot groenten.

Maandag 14 februari 1944

Corvee. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap, jus en pap. Veel sneeuw en modder. Op de kamer bruine bonen. Om 7.30 lezing over Frederik Hendrik. Om 3 uur repetitie Carnavals vertoning. Foppe wisselt met Van Wijk als prins Carnaval.

Dinsdag 15 februari 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op kamer hutspot wortelen gegeten en 's avonds gebakken aardappelen. Morgen in de 1ste Compagnie inventarisatie van kleren. Luchtalarm en om 21.00 uur het licht uit.

Woensdag 16 februari 1944

Deense melk ontvangen. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer erwten.

Donderdag 17 februari 1944

Diner: stampot groenten, jus en pap. Als logé 1ste Luitenant J.L.I. Baruch (kgf. 98841).

Vrijdag 18 februari 1944

Op ziekenrapport geweest. Baden te Lissa. Op kamer bruine bonen. Twee pakjes van W. van 28 januari 1944 Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Beide gasten vertrokken.

Zaterdag 19 februari 1944

Terugkomst van Van der Voort (Kgf 7640) uit Wollstein. Brief van W. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 7.30 uur prikkelraad sociëteit. Kamporder, waarbij ieder op het appèl moet verschijnen behalve de hoofdofficieren en de zieken met bewijs van de dokter.

Zondag 20 februari 1944

Stille Heilige Mis zonder preek, vanwege de koude. Diner: stampot kool, vlees, jus en pap. Om 3 uur generale repetitie Carnavalsstuk.

Maandag 21 februari 1944

Corvee. Was inleveren. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Pakjes van W, van 19 januari 1944 en 7 februari 1944 Om 6.30 uur Carnavals uitvoering. Veel gekostumeerden en nogal stemming. De travestie viert hoogtij en de kampleiding had prijzen beschikbaar gesteld voor de groepen en enkelingen.

Prijzen: Edel Germaan, Gelaarsde Kat, Zeg maar Corry, Oude Taaie.

Groepen: Cleopatra op weg naar het bad van ezinnemelk, Harem, Zij, die het leven van de krijgsgevangene draaglijk maken: Post (van Coevorden), de kok (Willems) en het Rode Kruis (van der Veer als verpleegster).

Raad van Elf:

Chappin: Vorst Joeccius XI,

van Wijk: Prins Prikkelraad XI,

Gulikers: Baron van Inkhousen tot Pennenburg, geheimschrijver,

Müller: Graaf Plukvogel, schatbewaarder,

Schils: Groot Zegelbewaarder, Graaf Stempelnowsky,

Ch.M.Henny (kgf. 7709) Hertog Plumeau, Opperkamerheer,

Foppe: Graaf Ballen van Vijgenstein, Opperstalmeester,

De Roos: Jonkheer Bols-en-wysky, Opperschenker,

Dorlijn: Burggraaf Steekpenninck thoe Budel, Hofintendant,

Kuenen: Jonkheer Boemeransky, Hofkoerier,

Van Gils: Jonkheer Troubadour, Hofkapelmeester,

Klomp: Jonkheer Kwikstert, Ceremoniemeester.

Adjudanten: Jonkheer Roel, Klinkernberg (boer) en Beekers (nar).

De voorstelling begint met het binnenschrijden van de Raad van Elf onder het zingen van de nationale hymne. De vorst houdt zijn troonrede en de secretris leest in het spreekgestoelte (een specht) zijn jaarverslag voor. De ceremoniemeester leidt onder bazuingeschal Prins Prikkelraad XI binnen en wordt door de vorst geïnstalleerd, waarna hij zijn regeringsprogramma bekend maakt. Hij nodigt zijn onderdanen uit hem te amuseren, waarna de volgende voordrachten in de specht worden gehouden: Van Doorn: De nachtwacht; Rosendael: Pharao; Van Raalte: Historisch overzicht en Bakker: Radioverslag. Verschillende decoraties van de Orde van de Specht worden met de diploma's uitgereikt. Hierna begint het defilé der gekostumeerden, waarbij de Raad als jury optreedt en de vorst de prijzen uitreikt. Onder het zingen van de Nationale hymne trekt de Raad zich terug, terwijl de Prins Corry van Cleopatra met zich meevoert. Nationale hymne (wijze Elf van Elf, Carnavalsgezelschap Jocus, Venlo).

Hier zijn wij

Jong en blij

Vieren samen feest
Een festijn
Zal 't zijn
Als nummer is geweest.
Vrolijkheid
Joligheid
Nu raakt je je zorgen kwijt
Want we vieren met z'n al
Carnaval, carnaval, carnaval.
De Turk zeer goed als Corry en Wim als hofdame van Cleopatra.

Dinsdag 22 februari 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer soep.

Woensdag 23 februari 1944

Aschkruisje gehaald. Diner: aardappelen, jus en pap. Incident 1ste Luitenant K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421). Pakjes van W van 11 februari 1944 Van het Deense Rode Kruis ontvangen: kaas, boter, worst, jam en Ovalmaltine. Om 7.30 uur lezing van 2^e Luitenant Stumpf (kgf. ?) over stadhouders Willem III.

Donderdag 24 februari 1944

Verklaring Barends (Kgf 7341) in zake incident K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421). Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer havermout.
Druk debat pro en contra op de kamer over het geval K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421), die als pakkettendirecteur door de kampleiding afgezet is.

Vrijdag 25 februari 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 4 uur Kruisweg. Eigengemaakte staties door van Leeuwen. Op kamer bruine bonen. Om 7.30 perspraatje.

Zaterdag 26 februari 1944

Om 10 uur film: "Ich habe Dich geliebt" met Marika Röck. De Wochenschau wordt door de Nederlandse commandant geweigerd, waarop Hauptmann Moos gedurende de filmvoorstelling stomweg vraagt, wie hem zien wil. Geen resultaat. Op kamer soep. Was terug. Om 4.30 uur diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer pudding. Om 20.00 uur sociëteit.

Zondag 27 februari 1944

Gezongen Heilige Mis. Op kamer soep. Diner: stampot groenten, goulasch en pap.

Maandag 28 februari 1944

Andere potloden terugontvangen voor de eertijds gegapte analine potloden. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Bericht, dat Nijmegen op 22 februari 1944

gebombardeerd is. De echtgenote van Teurlings waarschijnlijk onder de slachtoffers. Lakens ingeleverd. Lezing over Willem I.

Dinsdag 29 februari 1944 (de datum in het origineel is foutief 1 maart 1944).

Een tand laten trekken. Corvee. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus.

Woensdag 1 maart 1944

Geen water. Twee brieven van W van 21 februari 1944 Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer erwten.

Donderdag 2 maart 1944

Geen water. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap, jus en pap.

Vrijdag 3 maart 1944

Pakje van W. van 18 februari 1944 en van Tielens. Op kamer kapucijners. Om 2 uur naar de tandarts in Lissa en maat van het gebit laten nemen. Om 17.00 uur diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Kolenrantsoen wordt met 1/3 verminderd en alleen maar kolen halen op woensdag en zaterdag. Kachel uit 8 weg. In het vervolg moet de was betaald worden.

Zaterdag 4 maart 1944 (de datum in het origineel is weer correct)

Nog geen water. Protest hierover naar het internationale Rode Kruis, Zweedse gezant en O.K.W.

Geroosterd brood en muisjes van Nederlandse particulieren. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Deense haring. Op de kamer havermout. Verbod tegen het slopen van de kakaria, hetgeen geschiedt wegens de kolenschaarste. Naar de soos geweest.

Zondag 5 maart 1944

Nog geen water. Gezongen Heilige Mis. Teurlings jarig. Diner: stampot bonen en pap.

Maandag 6 maart 1944

Was ingeleverd. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer bruine bonen. Handdoeken ingeleverd.

Weer water en extra kolen naar aanleiding van het verzonden protest. Toontje (Kapitein A.M.H. van de Venne Kgf 98954) gearriveerd en gelukkig goede berichten van huis ²⁵).

---

²⁵ Er zijn die dag 4 officieren aangekomen vanuit Stalag IV-b Mühlberg (bron: Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zuganglisten Schildberg / Grüne bei Lissa, te weten: H. Dalenoord, C. Laan, J.A. Moll en A.M.H. (Toontje) van de Venne.

Dinsdag 7 maart 1944

Toon op de kamer ingedeeld. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer soep. Vanwege de koude geen cursussen.

Woensdag 8 maart 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer pudding. Om 19.00 uur lezing van 1ste Luitenant P.B.H. Langerwerf (kgf. 7507) over Thomas Aquino.

Donderdag 9 maart 1944

Corvee. Bericht van de familie, dat mevr. Teurlings inderdaad bij het bombardement van Nijmegen is omgekomen. Diner: stampot zuurkool en pap. Op de kamer pap.

Vrijdag 10 maart 1944

Plechtige requiemdienst voor mevr. Teurlings, waarbij grote belangstelling van de kampbewoners. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer bruine bonen.

Zaterdag 11 maart 1944

Op de kamer soep. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Toontje naar een ander kamer verhuisd en Groot (kgf. 7751) in zijn plaats gekregen. Barends (kgf. 7341) weer eens ruzie met Moos.

Zondag 12 maart 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot bonen en pap. Van 12 c voor uitlenen van een pan, een pannenkoek voor huur gekregen. Om 7.30 uur perspraatje over Rusland.

Maandag 13 maart 1944

Deense melk en Engelse koekjes ontvangen. Wegens examen boekhouden en Engelse handelscorrespondentie eten eerst om 17.00 uur. Van Bossche in het kamp wegen ruzie Barends / Moos. Op de kamer bruine bonen. Overste F.J.J. Trapman (kgf. 98708) neemt het commando over en Barends wordt zijn adjudant.

Twee mooie pakjes van het Venloose Rode Kruis comité ontvangen. Teurlings ontvangen eerst heden het officieel bericht van het Rode Kruis over het overlijden van zijn echtgenote.

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Kapitein J.A. Plaizier (kgf. 7566) houdt op de kamer een causerie over rubber. Teurlings is op diner bij de Italianen en treedt er op als geloofsverdediger.

Dinsdag 14 maart 1944

Brief van W. van 7 maart 1944 Diner: zie gisteren. Op de kamer pudding. Was terug. 2^e dag van het examen boekhouden. Ds. Brink (kgf. 7672) vertrekt wegens ziekte naar het lazaret te Wollstein en wordt zolang vervangen door Dr. Wesseldijk (kgf. 7661). Was terug.

Woensdag 15 maart 1944

De houtslopers moeten zich melden op het bureau. Diner: stampot boerenkool, jus en pap. In het vervolg worden de pakjes per kamer uitgedeeld. Om 19.00 uur lezing over het communisme.

Donderdag 16 maart 1944

Morgen vertrekken Majoor Dr. W.J. Scheffelaar (kgf. 31985), ziekenverpleger Mastop (kgf. 97206) en Vaandrig Verkooijen (kgf. 7737) naar Nederland en de afscheidsregisters worden druk getekend. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Poging tot ontvluchting van 1ste Luitenant van Dijk (kgf. 7377) en een ordonnans in een Wehrmachtswagen, die Amerikaanse pakketten had gebracht. Zij worden bij de wacht opgesloten en er is een extra appèl. De beddenplankjes worden door een Duitse onderofficier geteld en genummerd uit vrees voor opstoken.

Vrijdag 17 maart 1944

Baden in Lissa. Om 17.00 uur diner: stampot zuurkool en pap. Om 19.00 uur Kruisweg.

Zaterdag 18 maart 1844.

Corvee. Willems in de lappenmand. Joden en S. van Gelder(en) (kgf. 7419) mogen niet meer het kamp uit ²⁶). Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer tomatensoep.

Zondag 19 maart 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: erwtensoepp en pap. Ieder ontvangt 20 Engelse sigaretten. Ter ere van het naamfeest van de kameroudste Kapitein J.M.H. Libois (kgf. 98492) van hem een sigaar.

Maandag 20 maart 1944

Brief van W. van 5 maart 1944 Diner: soep, grutten en vlees. Amerikaanse pakketten uitgereikt.

Dinsdag 21 maart 1944

Ieder wordt gewogen, 72 Kg. Pakje van W. van 6 maart 1944 en spoorwegpakket van 9 maart 1944 waarvoor betaald 4,90 RM. **14 Nederlandse onderofficieren gearriveerd** ²⁷).

Nieuwe briefformulieren ontvangen. Op de kamer havermost.

---

²⁶ Het is niet duidelijk wat de rol van Van Gelderen hierin is.

²⁷ Vandaag zijn 12 officieren aangekomen vanuit Stalag 369 Kobyrzien (bron: Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zuganglisten Schildberg / Grüne bei Lissa).

Woensdag 22 maart 1944

Pakje van W. van 20 februari 1944 Appèl op de kamer wegens sneeuwstorm. Diner: stampot bonen en pap. Om 17.00 uur de maagpatiënten bij de dokter voor een bespreking.

De Vaandrighs vertrokken naar een onderofficierskamp ²⁸).

Om 19.00 uur lezing van de Aalmoezenier over het communisme.

Donderdag 23 maart 1944

Op de kamer soep. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Nog steeds sneeuw.

Vrijdag 24 maart 1944

De Overste neemt zelf het appèl af. Incident met Remmerswaal (kgf. 7586). Diner: stampot zuurkool en pap. Om 19.00 uur kruisweg.

Zaterdag 25 maart 1944 (de datum in het origineel is foutief 24 maart 1944)

Gezongen Heilige Mis. Ontvangst van een Argentijns vitaminetablet.

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer havermout. Luchtalarm.

Zondag 26 maart 1944

Gezongen Heilige Mis. Stampot kapucijners en pap. Corvee. Perspraatje en soos.

Maandag 27 maart 1944

Onze kamer eet de volgende 14 dagen niet in de eetzaal, maar op de kamer. Diner: soep en grutten. Handdoeken inleveren. Op de kamer witte bonen.

Dinsdag 28 maart 1944

Brief van W. van 20 maart 1944 en pakje van 7 maart 1944 Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Uit Denemarken jam uitgedeeld. Op kamer havermout. Handdoeken terugontvangen.

Woensdag 29 maart 1944

Wegen en meten bij de dokter; 1,65 m en 65,4 Kg. Diner: stampot zuurkool, jus en pap. Op de kamer erwten. Om 19.00 uur lezing van de Aalmoezenier over het communisme.

Donderdag 30 maart 1944 (de datum in het origineel is weer correct)

De Nederlandse onderofficieren weer vertrokken ²⁹). Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus.

---

²⁸ Vandaag zijn 13 vaandrighs en 1 adjudant vertrokken naar Stalag XI-a Altengrabow (bron: Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zunganglisten Schildberg / Grüne bei Lissa).

Vrijdag 31 maart 1944

Baden te Lissa. Hauptmann Caumen, welke altijd naar alcoholica rook, neemt afscheid. Op kamer bruine bonen. Om 17.00 uur diner: stampot zuurkool en pap. Om 19.00 uur kruisweg.

Zaterdag 1 april 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 17.00 uur haverhout.

Zondag 2 april 1944

Gezongen Heilige Mis met Palmwijding. Diner: stampot bonen, jus en pap. Handdoeken inleveren. Moos herhaalt op het appèl de schietorder. Om 7.30 uur soos.

Maandag 3 april 1944

Was inleveren. Pakje van W. van 3 maart 1944 Diner: ongeschilde aardappelen, jus, koolraap. Op kamer haverhout. Maandelijkse rekening betaald.

Dinsdag 4 april 1944

Corvee. Begin grote schoonmaak bij de 1ste Compagnie. Diner: soep en grutjes. Handdoeken terug.

Woensdag 5 april 1944

½ Nederlands Rode Kruis pakket per man uitgereikt. Diner: stampot zuurkool en pap. Om 2 uur plaatjesappèl. Om 3 uur naar de tandarts in Lissa. Op de kamer kapucijners. Om 19.00 uur lezing van Langerwerf over Predestinatie. Kuenen wordt in arrest gezet. Onweer.

Donderdag 6 april 1944

Heilige Mis met processie. Pakje met twee broden uit Heerlen. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Alle baarden- en snorrendragers in de sluis en toespraak van Luitenant Henkel, hoofd van de Abwehr, dat al deze sieraden (?) moeten worden afgeschoren. Protest aan het O.K.W. en de Zweedse gezant hierover. Om 19.00 uur aanbidding. Van 04.00 tot 04.30 uur nachtelijke aanbidding van Witte Donderdag.

Vrijdag 7 april 1944

Godsdiensstoefening van Goede Vrijdag met processie. Kistje van de microscoop van de dokter diende als tabernakel. Diner: erwtensoep. Voor de maagpatiënten puree en pap. Luchtalarm. Om 6 uur kruisweg en lijdensmeditatie.

---

²⁹ Vandaag zijn 12 onderofficieren (Sergeants, wachtmeesters) vertrokken naar Stalag 369 Kobierzyn. Vandaag echter ook 6 onderofficieren aangekomen vanuit Stalag V-a Ludwigsburg (bron: Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zungangslisten Schildberg / Grüne bei Lissa).

Zaterdag 8 april 1944

Pakje van W. van 23 maart 1944 en van Soest idem. Brieven van W. van 26 en 30 maart 1944 Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Op de kamer tomatensoep. 35 sigaretten ontvangen. Luchtalarm. Vandaag de 1ste Luitenant J. Rodrigues de Miranda (kgf. 96404) gedoopt.

Zondag 9 april 1944

Gezongen Heilige Mis met 1ste communicanten. Feestontbijt met Argentijnse lekkernijen. Om 11.00 uur op de kamer chocolade en sigaretten van de 1ste communicant van der Veer, benevens appeltaartjes. Hij ontvangt van de kamer een door allen ondertekend en door Van Leeuwen getekend communieplaatje met een speech van Libois. Diner: soep, ragout, pudding met abrikozensaus. Luchtalarm. Schitterend weer en alle terrassen druk bezet met zoonanbidders. Sociëteit. Posen gebombardeerd.

Maandag 10 april 1944

Heilige Mis. Schitterend weer. Voetbalwedstrijden. Diner: stampot, pap, koffie met taartje. Om 17.00 uur Veteranenwedstrijd, na afloop thee en koekjes voor de spelers in de eetzaal. Aalmoezenier en dominee zetten ieder een goal.

Dinsdag 11 april 1944

Corvee. Luchtalarm. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 3 uur naar de tandarts in Lissa. Om 20.00 uur persconferentie.

Woensdag 12 april 1944

Schitterend weer. Diner: zie gisteren. Op de kamer erwten gegeten. 's Nachts luchtalarm. Snorrenoorlog gewonnen. Op het morgenappèl wordt medegedeeld, dat de snorren niet behoeven afgeschoren te worden en de betreffende orde was ingetrokken. 's Middags bij het appèl had iedereen zijn snor afgeschoren tot woede van de Duitsers.

Donderdag 13 april 1944

Aanvang van de cursussen na de Paasvakantie. Diner: zuurkool en jus. Op de kamer havermout.

Vrijdag 14 april 1944

Baden te Lissa. Op de kamer bruine bonen. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer tomatensoep. Van het Nederlandse Rode Kruis papier en schoensmeer. Morgen buiten de sluis in het Duitse kamp filmvoorstelling met Wochenschau, waartegen reeds in Schildberg geprotesteerd is. De Duitsers maken propaganda voor bezoek, hetgeen tegenactie uitlokt.

Zaterdag 15 april 1944

Te Lissa bij de tandarts een gebit gekregen. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Van het Nederlandse Rode Kruis geroosterd brood. Bij de voetbalwedstrijd een spier verrekt. Op de kamer havermout. Was terugontvangen. Van het Deense Rode Kruis kaas.

Zondag 16 april 1944

Gezongen Heilige Mis. Laatste Argentijnse vitaminetablet ontvangen. Diner: stampot bonen en pap. De gisteren door Van der Voort (kgf. 7640) van een oud jamblik gemaakte voorzetkachel voldoet uitstekend.

Maandag 17 april 1944

Brief van W. van 5 april 1944 Pakje naar huis gestuurd. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Van het Nederlandse Rode Kruis ieder 4 scheermesjes ontvangen. Voetbalschoenen van het Nederlandse Olympisch comité gearriveerd.

Dinsdag 18 april 1944

Voetbalwedstrijd 12a tegen 12b: 3-3. Diner zie gisteren. Willems in de lappenmand.

Woensdag 19 april 1944

Diner: stampot wortelen met uien. Op de kamer tomatensoep. Om 5.30 uur kapucijners. Luitenant N. Laterveer (kgf. 7518) en Imke (waarschijnlijk Ihnken kgf. 7460) door onze kampleiding gestraft wegens bezoek aan de film. Om 19.00 uur lezing van de Aalmoezenier over het Scheppingsverhaal.

Donderdag 20 april 1944

Corvee. 2^e Luitenant Th.H. Palstra (kgf. 7743) wegens N.S.B. neigingen uit de gemeenschap gebannen en mag de onderscheidingsteken van officier niet meer dragen. Brief van W. van 11 april 1944. Een ordonnans longontsteking. Om 20.00 uur voordracht van 1ste Luitenant Langerwerf over Lucifer.

Vrijdag 21 april 1944

Pakje brood uit Heerlen ontvangen. Om 11.00 uur juristenkring. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus.

Zaterdag 22 april 1944

Diner: zie gisteren. Op de kamer gort en appelen. Om 20.00 uur cabaret.

Zondag 23 april 1944

Abwehrslag en werd het nodige wederom geroofd. Onze kamer komt er goed af. **Truien, pullovers en shorts worden meegenomen om beschilderd te worden met de letters K.G.F. om ontvluchten te voorkomen.** Door al die grappenmakerij geen Heilige Mis en eerst om 2.30 uur diner: stampot zuurkool en pap.

Maandag 24 april 1944

Plan om zondag aanstaande een parade te houden. De meerderheid is tegen. Straffen tegen te laatkomers op het appèl van zijde der Nederlandse kampeiding. Gaat men in de richting van collaboratie ? Diner: soep en gruttengoulash. Was terugontvangen.

Dinsdag 25 april 1944

Brief van W. van 18 april 1944 Op kamer soep. Pakje van W. van 12 april 1944 Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Op de kamer haverhout.

Woensdag 26 april 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 treft de hulpkeuken voor het verstrekken van warm water in werking. Diner: stampot wortelen, jus en pap. Op de kamer erwten. Kuenen weer vrij. Om 19.00 uur perspraatje.

Donderdag 27 april 1944

Wegen en luizeninspectie. Gewicht 65,9 Kg. Diner: soep, ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. We ontvangen het geschenk der Nederlanders uit Argentinië, dat voor Kerstmis was bestemd: 50 sigaretten, een plaat chocolade, kaas, melk, corned beef, marmelade en boter. Op de kamer haverhout.

1ste Luitenant J. de Hartog (kgf. 7439) vertrekt morgen naar Neu-Brandenburg bij de beroepsofficieren.

Vrijdag 28 april 1944

Gezongen Heilige Mis ter ere van het 12 ½ jarig huwelijksfeest (?) van de 1ste Luitenant van der Loo (kgf. 98381). Corvee. Baden in Lissa.

In het vervolg moeten alle blikken etc. bij het afhalen op een bord worden leeggestort. Op de kamer bruine bonen. Was ingeleverd. Om 5.30 uur diner: stampot stokvis en pap.

Van Dijk en Heijer worden vastgezet om hun straf uit te zitten. Bij het appèl wordt voorgelezen, dat van Dijk wegens derde ontvluchtingspoging 21 dagen kamerarrest heeft gekregen.

Zaterdag 29 april 1944

Bij opvragen van een blik uit het depot moet men een leeg blik inleveren. Men fluistert, dat van deze ingeleverde blikken tanks en vliegtuigen worden gemaakt. Diner: grutten haché. Op de kamer haverhout. Om 19.00 uur zeer aardige revue.

Zondag 30 april 1944

Gezongen Heilige Mis. Na het Duitse appèl toespraak van de Overste en zingen van het Wilhelmus. Vervolgens defilé voor de Overste. Diner: Hors d'oeuvre (in brood), soep, stampot bonen, taart en koffie. Om 3 uur voetbalwedstrijd. In de pauze

gekostumeerde wedstrijd. Om 19.00 uur tweede opvoering van de revue met dankwoord van Overste aan alle medewerkers.

Maandag 1 mei 1944

Was terug. Diner: grutten. Op de kamer pannenkoek. Begin van de 3 weesgegroet Noveen.

Dinsdag 2 mei 1944

Barends voor de troep gedecoreerd met Officierskruis in zeer groot formaat na voorlezing van de oorkonde en over reiking van de bloemen, ter ere van zijn 25 jaar officier zijn. Diner: stampot zuurkool, jus en broodpap. Op de kamer pannenkoek.

Woensdag 3 mei 1944

Twee pakjes van 17 april 1944 van N. en deken. Vreselijke storm. Diner: aardappelen en grutten. Op de kamer pannenkoek en kapucijners. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over de schepping der mensen.

Donderdag 4 mei 1944

Spoorwegpakket van W. Trui en huisjasje beschilderd met K.G.F. Diner: bonensoep. Op kamer pannenkoek. Om 17.00 uur havermout.

Vrijdag 5 mei 1944

500 sigaretten uit Engeland gekregen. Bioscoop buiten het Nederlandse kamp. Nog 7 man gegaan. Diner: stampot boerenkool en pap. In het vervolg worden alle blikken uitgereikt nadat het deksel verwijderd is.

Zaterdag 6 mei 1944

Dr. Stigter en nieuwe veldprediker gearriveerd. Ds. Brink is afgekeurd en naar Nederland terug. Diner: pap. Bij het middagappèl wordt 1ste Luitenant K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421) buiten de gemeenschap geplaatst en Kapitein D.L. van Rooijen (kgf. 7576), Luitenants J.H.G. Foppen (kgf. 7403), J.Th. Ummels (kgf. 7325), J. Muller (kgf. 7535), Imken (= W.D. Ihnken) en N. Laterveer (kgf. 7518) tot nader order van alle bijeenkomsten uitgesloten wegens hun bezoek aan de film in het Duitse kamp. Om 9 uur vraagesprek met ds. Van Ginkel en dokter Stigter.

Zondag 7 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Moeder van 1ste Luitenant van der Meer (kgf. 7527 of 7721) gestorven. Diner: stampot bonen, jus en pap. Om 19.00 uur bij de avonddienst gezangen door de Italianen.

Maandag 8 mei 1944

Corvee. Bij het appèl wordt medegedeeld, dat de 1ste Luitenant Gulikers bij de Duitsers bezwaar maakte tegen de interne verhuizing, zodat deze verboden werd. Na

afloop van het appèl bestorming van 11a en wordt Gulikers van zijn sterren beroofd, terwijl voor de deur een vechtpartij plaats vindt. Imke haalt de Duitse wacht en gearresteerd worden: Kapitein Toontje van de Venne (kgf. 98954), Kapitein E. van Voorst van Beest (kgf. 7640), 1ste Luitenant J.N.G. Söhnchen (kgf. 7732), Kapitein J. IJssenagger (kgf. 7665), van der Werf (kgf. en (Captain Cavalcade) Kapitein J. Kro(o)neman (kgf. 7473).

Bij de tandarts een stifttand laten vastzetten. Diner: erwtensoep. Op de kamer bonen. Gulikers verhuist met zijn bagage naar het Duitse kamp. Nogal deining in het kamp. De gearresteerden worden behalve van Voorst van Beest vrijgelaten. Was en handdoeken ingenomen.

Dinsdag 9 mei 1944

Imke (kgf. 7460) wordt in het waslokaal door Heier (kgf. 7452) aangevallen, met als resultaat weer de Duitse wacht in het kamp en Heier (kgf. 7452) gearresteerd. Protestlijst tegen het optreden van gisteren getekend. Diner: stampptzuurkool en pap. Bij appèl rehabilitatie van Van Rooijen, Ummels, Foppen, J. Muller en Laterveer, die hun verontschuldiging hebben aangeboden. Handtastelijkheden worden voor zoverre nog nodig verboden. De gearresteerden komen weer in het kamp terug. 's Avonds en 's nachts vier Duitse posten binnen het kamp.

Woensdag 10 mei 1944

Requiemmis voor de gevallen van de meidagen 1940. Bij het appèl speech van de Overste, zingen van het Wilhelmus en blazen van het appèl door de 3 trompetters, Zondagse dienst. Pakje van W van 28 april 1944

Diner: grutten en aardappelen. Voetbalwedstrijden. Was terug. Sebastopol door de Duitsers ontruimd. Om 20.00 uur dodenherdenking. Gedichten door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) en koor 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465).

Donderdag 11 mei 1944

Requiemmis voor de vader van 1ste Luitenant M.W. Verdult (kgf. 7327). Brief van W. van 1 mei 1944 Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout. Deense jam ontvangen.

Vrijdag 12 mei 1944

Requiemmis voor een oom van Kuenen. Pakje van W. van 24 april 1944 Diner: stamppt wortelen, jus en pap. 1ste Luitenant P.C.J. Beynen (kgf. 7331) begint zijn 10 dagen uit te zitten. Aan kranten voor de kamer betaald 15,90 RM.

Zaterdag 13 mei 1944

Uitdeling van Argentijnse chocolade en restant Franse sigaretten. Kapitein J. Luurs (kgf. 7508) is jarig. Diner gortpap. Na 10 uur mag niemand meer de barak verlaten. Gedurende 1 ½ uur luchtalarm.

Zondag 14 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Geen water. Diner: aardappelen, jus en kapucijners. 2^e Luitenant M. Lahm (kgf. 7509) veroordeeld tot 10 dagen verzwaard kamerarrest wegens bij zich hebben van verboden pamfletten. 's Avonds sociëteit.

Maandag 15 mei 1944

Corvee. Diner: erwtensoep. Handdoeken ingeleverd. Op de kamer pannenkoek.

Dinsdag 16 mei 1944

Ieder ontvangt een Argentijnse pakje: koffie (bonen), melk, suiker, marmelade en twee plakken chocolade. De 2 blikken schapenvlees en 3 blikken vlees met groenten verdwijnen in de keuken. Diner: stampot zuurkool en pap. Om 17.00 uur havermout. Was en handdoeken terug.

Woensdag 17 mei 1944

Pakje van W. (uit) Soest van 27 maart 1944 Diner: rampot boerenkool en pap.

Donderdag 18 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, Argentijns vlees, bonen, aardappelen, jus, gortpudding en abrikozen. Voetbalwedstrijd 2^e Compagnie tegen de rest 0 – 3. Bij ontbijt uit de keuken corned-beef, leverpastei, etc. 7 ¾ uur voordracht van Langerwerf uit Lucifer.

Vrijdag 19 mei 1944

Broek gerepareerd. Afscheid van Dr. Boet (kgf. 30126) en verpleger de Boer, die morgen naar Nederland vertrekken. Op de kamer erwten. Van Dijk vrij.

Zaterdag 20 mei 1944

Op de kamer soep. Diner: stampot rode kool en pap. Om 17.00 uur havermout. 12c wordt ontsmet vanwege de wandluizen. Om 7.30 uur toneelstuk "De gendarme van Europa" en het wordt drie avonden opgevoerd. 2^e Luitenant H.E. Oving (kgf. 105040) ondergaat zijn kamerarrest.

Zondag 21 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 uur Bijbelkring onder leiding van Langerwerf. Diner: stampot zuurkool en pap. Sweers (waarschijnlijk J.J. Zweeres kgf. 7670) begint met zijn kamerarrest. Broek bedorven door afdruiwend teer.

Maandag 22 mei 1944

Bevel dat we slechts 2 stukken zeep in voorraad mogen hebben plus een stuk scheerzeep. De rest moet in het depot worden ingeleverd. Ingeleverd: 2 stukken grote Amerikaanse zeep, 1 stuk Engelse zeep. 2 stukken Swan, 3 stuks kleine zeep en

2 stukken scheerzeep. Zullen we ze nog ooit terugzien of is dit weder een verkapte gapperij. Lakens en was inleveren. Diner: erwtensoep.

Om 19.00 uur naar het toneel geweest. Zeer goed gespeeld en een goed decor.

Stumpf = gouverneur

Van Nijnatten = keizer

Slof = zuster van de gouverneur

v.d. Bosch = Overste

Van Wijk = kamerheer

Nass = regisseur

Dinsdag 23 mei 1944

Koffie malen in de keuken. Diner: stampot kapucijners. Was terug en schone lakens.

Willems heeft zich een kies laten trekken. Meningsverschil K.C. Jäger (kgf. 7468) en

Beets (kgf. 2942 of 7334), dat nog zonder ongelukken afloopt.

Woensdag 24 mei 1944

Kaart van W. van 8 mei 1944 en brieven van 15 en 16 mei 1944 Diner: stampot kool, jus en pap. Pakje brood uit Heerlen ontvangen. Uit Turkije honing en uit Argentinië corned-beef ontvangen. Op de kamer erwten.

Donderdag 25 mei 1944

Corvee. Vereniging van de Engelse legers in Italië. Diner: aardappelen, jus en pap. Op de kamer havermout.

Vrijdag 26 mei 1944

Sokken gestopt. Diner: erwtensoep en pannenkoek. Op de kamer havermout. Protest aan de Zweedse gezant over:

1. Het prikken van de blikken, zodat zij niet bewaarde kunnen blijven bij warm weer
2. Niet terugontvangen van in beslag genomen goederen.
3. Niet baden
4. Niet naar huis verzenden van de overtollige goederen.

Zaterdag 27 mei 1944

Op de kamer soep, diner: gruttenpap. Schillen van asperges. Om 19.00 uur voetbalwedstrijd 1ste Compagnie tegen de 3^e Compagnie 1 – 2.

Zondag 28 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: Juliennesoep, vlees, aardappelen, groenten en tomatensaus, abrikozenpudding met chocoladesaus plus een Engelse sigaret.

Luchtalarm.

Maandag 29 mei 1944

Gezongen Heilige Mis. Luchtalarm. Diner: aspergesoep, stampot groenten, vlees en jus, koffie en taart. Luchtalarm. Posen gebombardeerd.

Dinsdag 30 mei 1944

2^e Luitenant H.E. Oving (kgf. 105040) door van Dijk (kgf. 7377) vervangen in het kamerarrest. Diner: gruttenpap. Luitenant Heier (kgf. 7452) wordt belast met de was en Luitenant Th.A.M. Overing (kgf. 98496) krijgt de leiding over de oppassers. Op de kamer havermout.

Woensdag 31 mei 1944

Pakjes van W van 3, 12 en 16 mei 1944 Diner: boerenkool met vlees en pap. Luizeninspectie en wegen; 66,4 Kg. Inenting. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over kerkelijke wetten. Om 20.00 uur met koorts naar bed. Rentjes (kgf. 7583) begint zijn kamerarrest. Een Duitse onderofficier genaamd Bultenaar pleegt zelfmoord.

Donderdag 1 juni 1944

Was terug. Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout.

Vrijdag 2 juni 1944

Baden in de oude artilleriekazerne in Lissa. Mooiere badgelegenheid dan de vorige en zuiverder. Regenweer. Op de kamer bonen. 75 Franse sigaretten ontvangen. Diner: stampot zuurkool met vlees en pap.

Zaterdag 3 juni 1944

Corvee. Een handdoek ingeleverd ter reparatie bij de Poolse vrouwen. Diner: gruttenpap. Op de kamer erwtensoep. RADIJZEN. 's Avonds op de kamer nog havermout. Om 7.30 uur toneelstuk "Champagne" in tegenwoordigheid van Moos.

Zondag 4 juni 1944

Gezongen Heilige Mis. RADIJZEN bij het ontbijt. Bezoek van Kolonel von Bossche. Diner: soep, aardappelen, jus en spinazie. Om 4 uur voetbalwedstrijd.

Maandag 5 juni 1944

Was inleveren. Diner: gruttenpap. Op kamer havermout. Om 7.30 uur naar het toneel geweest.

Den Turk= Jopie

Van Gils= Mary

Stephenson= Bert

Van Wijk= Willy

J.J. van der Schuur (kgf. 7590)= Karelkje (auteur van het stuk)

Ch.M.Henny (kgf. 7709)= kelner
Nass= regisseur

Dankwoord van de Overste en bloemen voor auteur, regisseur en de "dames", alles opgeluisterd door de band.

Dinsdag 6 juni 1944

Invasie in Normandië, vreugde in het kamp en verslagenheid bij onze bewakers.
Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout.

Woensdag 7 juni 1944

Pakje Dr. V. Rooy. Brief van W., van 22 mei 1944 en kaart Pierre van 20 mei 1944 ¼ deel Argentijns vlees ontvangen. Diner: stampot kapucijners en pap. De radio wordt door de Duitsers afgezet en later weer in werking gebracht. Het schijnt voor hen slecht te gaan. Om 19.00 uur lezing van 1ste Luitenant A.J. Krüger (kgf. 7494) over de Mis van H. Mul.

Donderdag 8 juni 1944

Gezongen meerstemmige Heilige Mis. Op de kamer tomatensoep en witte bonen.
Diner: aardappelen, jus, pap en pannenkoek.

Vrijdag 9 juni 1944

Pakje Venloose Rode Kruis. Diner: aardappelen en salade. Op de kamer pannenkoek.
Toontje (kgf. 98954) is jarig. Voetbalwedstrijd barak 4 tegen barak 12: 9-2. Geruchten over aanstaand vertrek.

Zaterdag 10 juni 1944

Uit Denemarken kaas, worst, cake en stroop ontvangen. Diner: erwtensoep. Op kamer havermout.

Zondag 11 juni 1944

Corvee. Gezongen Heilige Mis. Diner: salade. Aardappelen, erwten, jus en pap.
Sociëteit.

Maandag 12 juni 1944

Was inleveren. Amerikaanse pakketten en Engelse sigaretten aangekomen. Diner: gruttenpap. Op de kamer pudding en bruine bonen.

Dinsdag 13 juni 1944

60 Engelse sigaretten ontvangen. Diner: erwtensoep. Was terug en een hemd zoek.
Op de kamer havermout.

Woensdag 14 juni 1944

Amerikaans pakket uitgereikt. Diner: stampot salade en pap. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over kerkelijke straffen.

Donderdag 15 juni 1944

Nieuwe verkiezingen voor de vertrouwenscommissie. Op de kamer soep. Diner: stampot bonen. Op de kamer havermout.

Vrijdag 16 juni 1944

Gezongen Heilige Mis. Baden te Lissa. Op de kamer bruine bonen. Pakje van W. van 5 juni 1944 Uit Engeland 200 sigaretten en ½ pond tabak. Diner: gruttenpap. Gerepareerde handdoek terugontvangen.

Zaterdag 17 juni 1944

Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout. Om 9 uur lezing van de Overste over de vertrouwenscommissie en haar taak.

Zondag 18 juni 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 bijbel-kring. Diner: aardappelen, salade, vlees en jus.

Maandag 19 juni 1944

Corvee. Diner: grutten. Was ingeleverd. Pakje van W. en v. Soest van 24 mei 1944

Dinsdag 20 juni 1944

Datum indienen kandidaatslijsten voor de vertrouwenscommissie verlengd wegens terugtrekken van Lieftinck en Nass. Diner: salade. Aardappelen, jus, pap en pannenkoek. Op de kamer havermout.

Woensdag 21 juni 1944

Brief van W. van 7 juni 1944 Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over de kerkelijke rechtbanken.

Donderdag 22 juni 1944

1ste Luitenant De Vries (kgf. ?) met de handschoen gehuwd en door de Duitse kampleiding een rijtoer aangeboden. Diner: stampot raapsteel. Bezoek van een Duitse generaal van het krijgsgevangen-wezen. Op de kamer erwten gegeten. Om 19.30 cabaret, voordrachten uit de Kleine Parade en koor 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465). Therese Wensinck = Luitenant P. Slof (kgf. 7606).

Vrijdag 23 juni 1944

Baden in Lisa. Om 12.00 uur op de kamer bruine bonen. Om 17.00 uur diner: gruttenpap.

Zaterdag 24 juni 1944

Diner: erwtensoep. Op de kamer groentesoep met rijst. Uit de keuken een half blik varkensvlees. Gestemd voor de vertrouwenscommissie. Uitslag: Majoor F.A. Dudok van Heel (kgf. 98636), Kapitein J. IJsenagger (kgf. 7665) en 1ste Luitenant R.J. Arnoldi (kgf. 7321). Herstemming tussen T.J. Barends (kgf. 7431), S. van Gelderen (kgf. 7419), Mr. D.J. Veegens (kgf.98840) en W. Wierda (kgf. 7660). In Charbourg wordt gevochten. Barends trekt zich terug en wordt vervangen door Mr. A. van Os (kgf. 98713)

Zondag 25 juni 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 bijbelkring over de Pentateuch. Diner: soep, aardappelen jus en salade.

Maandag 26 juni 1944

Huisjasje gerepareerd. Diner: gruttenpap. Was ingeleverd. Pakje van W. van 14 juni 1944 Bij herstemming gekozen voor de vertrouwenscommissie Kapitein Mr. Veegens (kgf.98840) en 2de Luitenant S. van Gelder(en) (kgf. 7419).

Dinsdag 27 juni 1944

Kaarten van W. van 2 en 15 juni 1944 en brief van Liesje van 18 mei 1944 Diner: stampot spinazie. Polen uit Lisa worden naar Frankrijk vervoerd. Was terug.

Woensdag 28 juni 1944

Corvee. Badlokaal west overdag afgesloten en slechts geopend van 06.00 tot 09.00 en 18.00 tot 20.00 uur in verband met luisteren naar Engelse zender met ons eigen gemaakte clandestiene radioapparaat. Diner: erwtensoep. ½ blik corned beef ontvangen. Haren laten knippen.

Donderdag 29 juni 1944

Afweerslag in barak 12. Een blik Deense melk en 20 sigaretten ontvangen ter ere van de verjaardag van Prins Bernhard. Om 12.00 uur Nederlands appèl. Toespraak van de Overste, trompetaria en zingen van het Wilhelmus. Om 12.30 diner: salade, ragout en pudding. Onder het diner muziek van de band. Op de kamer kapucijners.

Vrijdag 30 juni 1944

Voor het eerst zwemmen in de openlucht in een badinrichting bij Lissa. Om 12.00 uur op de kamer erwten. Diner: grutten. Om 7.30 cabaret, onder andere een Spaans danspaar.

Zaterdag 1 juli 1944

Diner: erwtensoep. Op de kamer pannenkoek. Een broodje laten bakken. Majoor F.A. Dudok van Heel (kgf. 98636) voorzitter en Kapitein Mr. D.J. Veegens (kgf. 98840) secretaris van de vertrouwenscommissie.

Zondag 2 juli 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 11.30 bijbelkring. Diner: soep, aardappelen, salade, vlees en jus.

Maandag 3 juli 1944

Uitreiking van een Amerikaans pakket. Diner: gruttenpap. Was en lakens ingeleverd. Op de kamer bruine bonen. Nieuwe oven in gebruik genomen.

Dinsdag 4 juli 1944

Pakje van W van 24 juni 1944 en pakje brood uit Heerlen. Diner: stampot raapsteel. Het kerkkoor St. Cecilia bestaat een jaar en viert feest in barak 8.

Woensdag 5 juli 1944

Wegen: 67 Kg. Diner: aardappelen, gestoofde salade en jus. Op de kamer erwten. Voetbalwedstrijd barak 2 tegen 5, 1-1. Zeer grappig. Kapitein H. van Zanten (kgf. 7669) wordt benoemd tot Klaagmuurluis.

Donderdag 6 juli 1944

Corvee. Pakje van W. van 26 juni 1944 Diner: aardappelen, wortelen en jus. Voetbalwedstrijd barak 3 tegen 12; 5-2.

Vrijdag 7 juli 1944

Baden te Lissa. Om 12.00 uur havermout. Foto's van W. ontvangen. Om 17.00 uur diner: erwtensoep. Bezoek van een Internationale Rode Kruis commissie³⁰).

Zaterdag 8 juli 1944

Verjaardag van de Overste. Om 07.00 uur reveille geblazen en aubade. Bij het appèl ontvangt de Overste bloemen van de Italiaanse oppassers. Diner: soep, stampot raapsteel en pudding. Om 19.00 uur voetbalwedstrijd tussen barak 7 en 4; 3-3. Om 20.00 uur openlucht cabaret onder andere scene Bijenkorf en Spaans danspaar. De Overste ontvangt van de Italianen een poesje om de muizen in zijn kamer te verdrijven. Het poesje krijgt de naam van Trapje.

Zondag 9 juli 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 11.00 uur bijbel kring over Mozes. Diner: soep, vlees, aardappelen, erwten, worteltjes en jus.

---

³⁰ Bezoek door de Zweed Österlind, zie Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis, p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflag XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

Maandag 10 juli 1944

Was inleveren. Maandelijkse kantine rekening betaald. Diner: bloemkool, salade en pap. Flink onweer en de loopgraven lopen vol. Veel Rode Kruis treinen met inhoud passeren. Voetbalwedstrijd tussen barak 2 en 12; 3-5.

Dinsdag 11 juli 1944

Diner: stampot raapsteel en pap. Rode Kruistrein bestaande uit 21 wagons met inhoud passeert. Het schijnt dat de hospitalen achter het Oostfront worden leeggehaald. 's Avonds bier uit het vat.

Woensdag 12 juli 1944

Was terug. Diner: aardappelen, wortelen en jus. Bezoek van een Duitse Kolonel van de afdeling Krijgsgevangenen. Op de kamer soep.

Donderdag 13 juli 1944

Een piano in het kamp aangekomen. Diner: erwtensoepp. Op de kamer havermout.

Vrijdag 14 juli 1944

Baden te Lissa. Corvee. Plaatjesappèl. Op de kamer havermout. Diner: bruine bonen, salade, jus en pap.

Zaterdag 15 juli 1944

Stroozakken vullen. Gisteren 6 Italianen uit Minsk aangekomen als oppassers. Zij vertellen de wildste geruchten over de terugtocht van de Duitsers. Diner: soep, erwten, aardappelen en jus. Vanaf 3 uur heeft onze compagnie de weekdienst als bewaker van de clandestiene radio. Op de kamer erwten en bier. Veel Rode Kruistreinen met inhoud passeren.

Zondag 16 juli 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: erwten, aardappelen, jus en gortepap. Veel Rode Kruistreinen met inhoud passeren. De geruchten van de Italianen schijnen toch wel waarheid te bevatten.

Maandag 17 juli 1944

Zwemmen te Lissa. Uitdeling van een Amerikaans pakket. Nieuwe zending Amerikaanse pakketten aangekomen. Op de kamer bruine bonen. Om 17.00 uur diner: havermout. Om 19.00 uur toneel Monsieur Topaze. Van Wijk = Topaze, Slof= maintenée.

Veel Rode Kruistreinen met inhoud passeren.

Dinsdag 18 juli 1944

Brief van W. Erwtjes doppen. Diner: erwtensoepp. In de lappenmand en tot vrijdag vrij van appèl. Dokter jarig.

Woensdag 19 juli 1944

Aalmoezenier een jaar bij de krijgsgevangenen. Twerda en 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) 4 jaar gevangen. Diner: aardappelen en erwten.

Donderdag 20 juli 1944

Uitreiking van een Nederlands Rode Kruis pakket. Diner: salade, bruine bonen, vlees en pap. Aanslag op Hitler helaas mislukt.

Vrijdag 21 juli 1944

Baden te Lissa. Op de kamer erwten. Onderbroek ter reparatie ingeleverd. Diner: aardappelen, wortelen en jus. 's Nachts luchtalarm.

Zaterdag 22 juli 1944

Brief van Frans van 11 juli 1944 Diner: erwtensoep. Bier uit het vat.

Zondag 23 juli 1944

Corvee. Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 bijbel kring "tocht door de Rode zee". Diner: erwtensoep.

Maandag 24 juli 1944

Om 10.30 uur begin met het graafwerk voor het openluchttheater. Speech van de Overste, aalmoezenier en veldprediker. Aanwezig een filmoperateur (?) en muziek. Diner: grutjespap en pannenkoek. Om 17.00 uur soep uit de keuken.

Dinsdag 25 juli 1944

Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout en bier.

Woensdag 26 juli 1944

Brief van W van 9 juli 1944 Diner: salade, kapucijners, jus en pannenkoek. Nieuwe kibeltonnen. Om 7.30 uur voetbalwedstrijd tussen barak 4 en 10; 1-2. Einde van de competitie en barak 4 is kampioen. Toespraak van Kapitein M.J. Wildeboer (kgf. 7649) en Overste.

Donderdag 27 juli 1944

Plaatjesappèl. Diner: aardappelen, salade en jus. Onweer. Op de kamer bier. De Argentijnse pakketten komen binnen.

Vrijdag 28 juli 1944

Baden te Lissa. Om 12.00 uur op de kamer bonen. Diner: aardappelen, salade en jus.

Zaterdag 29 juli 1944

Diner: erwtensoep. Per man 40 Engelse sigaretten.

Zondag 30 juli 1944

Gezongen Heilige Mis. Om 11.00 uur bijbel kring. Diner: aardappelen, jus, sperziebonen en vlees. Geruchten over verhuizing. De grote schoonmaak wordt in verband hiermee een dag uitgesteld.

Maandag 31 juli 1944

Corvee. De tandarts Kapitein J. van Doorn (kgf. 7385), krijgt ter ere van zijn verjaardag op het appèl van de Overste bloemen. Diner: gortpap. Op de kamer bier. Was ingeleverd.

Dinsdag 1 augustus 1944

Grote schoonmaak. Drie brieven van W. van 15 juli 1944 en 21 juli 1944 Diner: goulash. Op de kamer havermout. De was terug ontvangen. Opgave van de namen van de officieren boven 45 jaar.

Op de kamer bier. Van het Turkse Rode Kruis vijgen en van Argentinië kaas.

Woensdag 2 augustus 1944

Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. ¼ Argentijns corned beef per man ontvangen.

Donderdag 3 augustus 1944

Brief Ph. van 24 juli 1944 Valentijn jarig. Diner: aardappelen, bloemkool, wortelen en jus. Op de kamer havermout en bier.

Vrijdag 4 augustus 1944

Baden in Lissa. Op de kamer havermout, Om 2.30 uur toespraak van Moos tot de kameroudsten. Om 17.00 uur diner: erwtensoep. Op de kamer bier. Bij het appèl 1ste Luitenant J.J. Beyerman (kgf. 98543) gestraft met een berisping. Generale repetitie van de revue.

Zaterdag 5 augustus 1944

Bij het appèl toespraak van de Overste ter gelegenheid van de verjaardag van Prinses Irene, gevolgd door muziek en het zingen van het Wilhelmus. Sportfeesten onder andere hardlopen, estafette, hoogspringen en verspringen, kogelstoten, touwtrekken. Willems in actie. Bezoek van de afgevaardigde van de Zweedse gezant, die met ons blijft dineren ³¹).

Diner: soep, aardappelen, sperziebonen, worteltjes, schapenvlees met witte bonen, pudding en Chateau Grüne. Deze drank was bereid uit jam, welke boven een beddenlaken in een waskuip was gefiltreerd en enige tijd gegist had. Alcohol was zelfs vrij aardig. Onder het eten muziek en bracht de Overste een dronk uit de koning

---

³¹ Bezoek door de Zweden Biner & Mayer en Gavrell, zie Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis, p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflag XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

van Zweden. Om 18.30 uur revue. De twee hoofdactrices (?) hadden 13 verschillende japonnen, die op het atelier onder leiding van 2^e Luitenant M. Lahm (kgf. 7509) uit lakens, tafelkleedjes, etc. vervaardigd waren. De hofjuwelier 1ste Luitenant J.A. Canis (Kanis) (kgf. 7495) had uit blikjes ringen, ceintuurs, oorknoppen en armbanden vervaardigd. 's Avonds prijsuitdeling van de wedstrijden en verslag over het Zweedse bezoek.

Zondag 6 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: sperziebonen, aardappelen, jus en rabarber. Luchtalarm. Op de kamer bier. Om 18.30 revue.

Maandag 7 augustus 1944

Amerikaans pakket ontvangen. Diner: soep, grutjespap. Op de kamer bruine bonen. Om 18.30 uur revue.

Dinsdag 8 augustus 1944

Corvee. Diner: aardappelen, wortelen en jus. Feest voor de revuespelers in barak 8. Op de kamer bier. Ontploffingen in de buurt, die door de Duitsers worden toegeschreven aan partizanen.

Woensdag 9 augustus 1944

Kledingpakket van W. ontvangen: 2 Sanovite, 2 ontbijtkoek, 3 blikken sardines, 2 pakket havermout, bruine bonen, 2 hemden en koekjes. Diner: erwtensoepp. Onweer. Op de kamer havermout.

Donderdag 10 augustus 1944

Kaart van W. van 1 augustus 1944 Diner: sperziebonen, aardappelen en jus. Op de kamer erwten, pudding en bier.

Vrijdag 11 augustus 1944

Baden in Lissa. Klompen ingeleverd. Om 12.00 uur bruine bonen. Diner: aardappelen, kool en jus. Op de kamer bier.

Zaterdag 12 augustus 1944

Ontvangen van het Argentijnse Rode Kruis: kaas, melkpoeder, 2 plakken chocolade en 100 sigaretten. Diner: erwtensoepp met spek en worst. Op de kamer bier.

Zondag 13 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, boontjes en jus. 's Avonds geen licht.

Maandag 14 augustus 1944

Geen water. Diner: pap. Om 3 uur feestelijke opening van het openluchttheater met muziek, voordrachten en uitdeling van prijzen voor de sportprestaties. Op de kamer bier.

Dinsdag 15 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Weer water. Diner: aardappelen, bloemkool en jus. Op de kamer havermout. Invasie in Zuid-Frankrijk. Op de kamer bier.

Woensdag 16 augustus 1944

Corvee. Barak 10 door de Abwehr uitgekamd. Diner: sperziebonen, aardappelen en jus. Op de kamer bier.

Donderdag 17 augustus 1944

Aankomst van de eenheidspakketten van het Nederlandse Rode Kruis. Diner: erwtensoep. Op de kamer havermout. Nieuwe kamporder: Men mag slechts in voorraad hebben 1 stuk zeep, 1 stuk scheerzeep, 100 sigaretten, 1 stuk chocolade en slechts voor twee dagen levensmiddelen. Een nieuw motief om ons te beroven, want in een Amerikaans pakket zitten 500 sigaretten, 2 stukken chocolade en voor minstens een week levensmiddelen, waarvan wij Nederlanders dank zij de zorg van onze regering drie weken moeten leven.

Vrijdag 18 augustus 1944

Baden te Lissa met annex een wandeling. 3 brieven van W. van 8 augustus 1944 Op de kamer nasi goreng. Diner: aardappelen, worteltjes en jus. Op de kamer bier. Inleveren van bonen, erwten en 100 sigaretten.

Zaterdag 19 augustus 1944

Diner: gruttenpap.

Zondag 20 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: visragout, aardappelen, wortels en rabarber. Op de kamer bier.

Maandag 21 augustus 1944

Diner: aardappelen, wortelen en jus. Was ingeleverd. Een Italiaanse majoor Musch in het kamp gebracht. Op de kamer bier.

Dinsdag 22 augustus 1944

Nederlandse Rode Kruis pakket ontvangen. Diner: erwtensoep. Was terug. Op de kamer bier.

1ste Luitenant E.H. Derksen (kgf. 7375) ziek en een uur wachten, voordat de dokter komt.

Woensdag 23 augustus 1944

Diner: aardappelen, wortels, jus en gruttenpap. Luitenant Jos Muller (kgf. 7530 of 7535) naar het lazaret in Wollstein.

Donderdag 24 augustus 1944

Corvee. Diner: soep, aardappelen, wortels, jus en pannenkoek. Gerucht dat Roemenië gecapituleerd heeft. Om 19.00 uur toneel "De Dubbelganger". Heel aardig. Luitenant Blom (kgf. 7700 of 7337) terug uit Wollstein.

Vrijdag 25 augustus 1944

Baden in Lissa. Op de kamer havermout. Diner: erwtensoep. Nieuwe Amerikaanse pakketten binnengekomen.

Zaterdag 26 augustus 1944

2/3 van Frankrijk door de Duitsers ontruimd. 2^e Luitenant Mr. K.N. Korteweg (kgf. 271672) terug naar Nederland. Diner: erwtensoep. Op de kamer soep.

Zondag 27 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Geen water. Diner: soep, aardappelen en jus. Geen radio en dus geen betrouwbare berichten, wegens gebrek aan stroom. 's Avonds weer licht. Op de kamer een vat bier.

Maandag 28 augustus 1944

Hevig onweer. Diner: grutjespap. Op de kamer soep. Tomaten door de Nederlandse kampeiding op de veiling te Lissa gekocht en verdeeld.

Dinsdag 29 augustus 1944

Plaatjesappèl. Uitleiding van Amerikaanse pakketten. Diner: aardappelen, wortelen, jus en komkommers. Valentijn (kgf. ?) en 2e Luitenant J.R. Grool (kgf. 7751) in de lappenmand.

Woensdag 30 augustus 1944

Diner: soep, aardappelen, wortelen en jus. Op de kamer bier.

Donderdag 31 augustus 1944

Gezongen Heilige Mis. Appèl met defilé en speech door de Overste. Sportspelen. Diner: Hors d'oeuvre, soep, schapenvlees, aardappelen, witte en sperziebonen, gortpap met pruimensaus, pruimenwijn. Om 19.00 uur lezing van 1ste Luitenant Lieftink over het huis Oranje en Nederland.

Vrijdag 1 september 1944

Corvee. Diner: salade en erwtensoep. Verdun gevallen.

Zaterdag 2 september 1944

Diner: aardappelen, jus en gruttenpap. Op de kamer bier.

Zondag 3 september 1944

Gezongen Heilige Mis. Geen water, stroom en radio. Diner: soep, aardappelen, boontjes en jus. Na 2 uur weer water en stroom. In de soos bier.

Maandag 4 september 1944

Op de kamer gegeten. Diner: groentesoep met grutten. Metz en Nancy gevallen. Op de kamer bier. Nieuwe radio door 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) gemaakt.

Dinsdag 5 september 1944

Diner: aardappelen, wortels en uiensaus. De Nederlandse grens wordt door de geallieerde legers bereikt.

Woensdag 6 september 1944

Plaatjesappèl. Diner: soep, aardappelen, spinazie en uiensaus. Op de kamer bier.

Donderdag 7 september 1944

Bij Namen trekken de Engelsen de Maas over. Diner: aardappelen, kool, jus en pap. Op de kamer bier.

Vrijdag 8 september 1944

Gezongen Heilige Mis. Baden in Lissa. Diner: erwtensoep. Het bureau wordt verplaatst naar 6a, de bibliotheek, om plaats te maken voor uitbreiding van het lazaret. Op de kamer bier.

Zaterdag 9 september 1944

Corvee. G.J.J. Teurlings (kgf. 7614) in de lappenmand. Weer geen post van thuis. Diner: aardappelen, rode kool en jus. Op de kamer tomatensoep. De geallieerden zijn aan weerszijde van Luik, Belfort en Ostende gevallen. Verjaardag van de aalmoezenier met receptie en toespraken. Teurlings wordt in het lazaret opgenomen. Bierrekening over augustus 42 RM betaald.

Zondag 10 september 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, aardappelen, vlees en jus. Maastricht wordt in het Wehrmacht bericht genoemd. Dieppe gevallen. Op de kamer bier.

Om 19.30 uur toneel "Het kind van Staat" met 2^e Luitenant P. Slof (kgf. 7606) in de hoofdrol.

Toontje (kgf. 98954) als Lord Arlington. Heel aardig gespeeld.

Maandag 11 september 1944

Diner: gruttenpap. Om 7.30 uur perspraatje.

Dinsdag 12 september 1944

Diner: aardappelen, vlees, kool en jus. Op de kamer bier. Le Havre gevallen, 70 Km van Keulen en om 18.15 uur de Duitse grens overschreden.

Woensdag 13 september 1944

La Rochelle gevallen. Diner: aardappelen, wortelen en jus. Om 19.30 uur lezing van Kapitein Mr. D.J. Veegens (kgf. 98840) over het al of niet geoorloofde van het meevechten van Nederlandse militairen die door de geallieerden bevrijd zijn. Om 18.30 uur sociëteit met poppenkast. Op de kamer bier.

Donderdag 14 september 1944

Examen boekhouden wordt afgenomen. Valentijn te bed met nierstenen. Diner: soep, aardappelen, wortelen en jus. Op de kamer havermoutpannenkoek.

Vrijdag 15 september 1944

Baden te Lissa. Plaatjesappèl. Maastricht bevrijd en Geleen bereikt. Diner: erwtensoep. Amerikaans pakket ontvangen. Toespraak van de Overste bij middagappèl ter ere van de bevrijding van Nederlands gebied driemaal hoera op Hare Majesteit. Op de kamer bier. Nancy gevallen.

Zaterdag 16 september 1944

Epernal gevallen en de Amerikanen op twee plaatsen door de Siegfriedlinie. Geen water tot 6 uur. Diner: aardappelen, kool en jus. Op de kamer bier. Tomaten en Argentijnse marmelade ontvangen.

Zondag 17 september 1944

Gezongen Heilige Mis. Corvee. Diner: tomatensoep, aardappelen, kool en jus. Voetbalwedstrijd. Sociëteit met poppenkast. De poppen zijn uit klei geboetseerd en gebakken. Op de kamer bier. Parachutisten geland in Tilburg, Eindhoven en Nijmegen. Gevechten in Aken.

Maandag 18 september 1944

Op de kamer tomatensoep. Diner: groentesoep. In Arnhem parachutisten geland. Bij het avondgebed wordt een noveen begonnen voor het behoud van Nederland en voor de aldaar gevallenen.

Dinsdag 19 september 1944

Was terug ontvangen. Diner: boerenkool, jus en pap. Op de kamer bier.

Woensdag 20 september 1944

Argentijnse chocolade en tomaten ontvangen. Diner: soep, aardappelen, kool en jus. Op de kamer tomatensoep. Om 20.00 uur lezing van Kapitein Mr. D.J. Veegens (kgf. 98840) over staats- en strafrecht na de oorlog. Düren gevallen.

Donderdag 21 september 1944

Amerikaans pakket ontvangen. Diner: aardappelen, wortelen en jus.

Vrijdag 22 september 1944

Baden in Lissa. Geen post meer uit Limburg behalve uit Susteren. Boulogne gevallen. Diner: erwtensoep. Dr. W.J. Scheffelaar (kgf. 31985), onze eerste kampdokter, door de Duitsers te Breda gefusilleerd ³²). Herdenking bij appèl en avondgebed. Rimini gevallen.

Zaterdag 23 september 1944

Op de kamer tomatensoep. Diner: aardappelen, kool en jus. Menton gevallen. Naar het Nederlandse Rode Kruis te Venlo laten schrijven over inlichtingen familie. Op de kamer bier. Haydn concert.

Zondag 24 september 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, aardappelen, bieten, corned beef en jus. Voetbalwedstrijd.

Maandag 25 september 1944

Corvee. Was ingeleverd. Diner: pap. Op de kamer havermoutpannenkoek. Deurne bevrijd.

Dinsdag 26 september 1944

Aankomst van de politiekapitein Fransen ³³) uit Nederland. Vergadering vertrouwenscommissie omtrent zijn betrouwbaarheid. Diner: aardappelen, rode kool en jus. Was terug ontvangen. Bezoek van Kolonel von Bossche. De stock ³⁴) pakketten wordt naar de kazerne te Lissa overgebracht, zogenaamd omdat hij in het kamp niet meer veilig zou zijn vanwege de partizanen, maar in werkelijkheid om hem bij een eventueel vertrek te kunnen gappen. Met weemoed en ergernis worden de vertrekkende karren nagekeken. De Engelsen over de Rubicon.

Woensdag 27 september 1944

Kaart van Daan van 14 september 1944 Diner: aardappelen, worteltjes en vlees. Voetbalwedstrijd.

Bij het appèl wordt het volgende over politiekapitein Franssen bekend gemaakt: Hij wordt buiten de gemeenschap geplaatst, mag geen Nederlandse officiersdistinctieven meer dragen en geen contact hebben met de Duitsers. Het rapport hierover ligt op het bureau ter inzage.

---

³² Dr. Scheffelaar werd op 6 september 1944 in Breda gefusilleerd wegens vermeend wapenbezit.

³³ De Ab- und Zugangslisten bevatten een aantekening dat op 25 september 1944 de 1ste Luitenant L.T. Franse (kgf. 271473) vanuit Stalag VI-b Mühlberg aankwam in Grüne bei Lissa (bron: Nationaal Archief 2.13.98, inv. 166).

³⁴ Het woord "Stock" betekent hier opslagplaats.

Om 20.00 uur lezing van Kapitein K.Fr.A. Jansen (kgf. 7485) over Verdraagzaamheid na de oorlog. Om 9 uur wordt politiekapitein Franssen overvallen en gebonden voor de sluis gelegd met de boodschap aan de Duitse schildwachten, dat zij zelf het vuiltje kunnen hebben.

Donderdag 28 september 1944

Requiemmis voor Dr. Scheffelaar. Diner: aardappelen, kool en jus. Bij het appèl wordt door het hoofd van de Abwehr persoonlijk het volgende betreffende politiekapitein Franssen bekend gemaakt: Bij verdere molestaties tegen genoemde NSB-er zal ten eerste de Overste worden gearresteerd en in de boeien geklonken, ten tweede 6 willekeurige officieren (bedoeld worden de vertrouwenscommissie en Luitenant Prof. Lieftinck) worden gearresteerd en in de boeien geklonken en ten derde het hele kamp krijgt gedurende 6 weken geen pakjes. Zo nodig volgen strengere maatregelen. Voor het front van de troep protesteert de Overste terstond wegens schendig van het verdrag van Genève. Schriftelijke protesten worden gezonden aan de Zweedse gezant, het internationale Rode Kruis en het O.K.W. Om 20.00 uur bespreking van de Overste over de toestand, Nogal deining in het kamp.

Vrijdag 29 september 1944

Baden te Lissa. Venlo in het Duitse legerbericht genoemd. Diner: aardappelen, wortelen, jus en pap. Op de kamer tomatensoep. Geldern bezet.

Zaterdag 30 september 1944

Plaatjesappèl. Diner: bonensoep met Deense worst. Op de kamer gort. Om 20.00 uur toneel "The man of Destiny" van Shaw. Toontje (kgf. 98954) als Napoleon, Slof (kgf. 7606) als spionne, Van Wijk als officier, Ch.M.Henny (kgf. 7709) als herbergier.

Zondag 1 oktober 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: soep, aardappelen, wortelen, vlees. Calais gevallen.

Maandag 2 oktober 1944

Was ingeleverd. Diner: gruttensoepp. September pakket van het Nederlandse Rode Kruis ontvangen.

Dinsdag 3 oktober 1944

Corvee. Order omtrent de represailles betreffende politiekapitein Franssen door de Duitsers ingetrokken. Ieder ontvangt 50 sigaretten. Diner: stampot wortelen en jus. Was terug ontvangen. Radiowacht. Meyel bevrijd.

Woensdag 4 oktober 1944

Drie boeken uit Genève ontvangen. Diner: stampot kool en jus. Voetbalwedstrijd. Bierrekening groot 14,40 RM betaald. Broek ter reparatie gegeven. Baerle Nassau bevrijd.

Donderdag 5 oktober 1944

Zandwallempjes als winterbescherming tegen de barak aangebracht, zodat onze terrassen verdwijnen. Het kampgeld moet ingeleverd worden en alle betalingen geschieden in het vervolg door bij- en afschrijvingen. Geen post. Diner: stampot wortelen en jus. Kerkrade bevrijd.

Vrijdag 6 oktober 1944

Valentijn in de lappenmand. Diner: erwtensoep. Mozartconcert.

Zaterdag 7 oktober 1944

Teurlings weer terug uit het lazaret en Valentijn weer hersteld. Op de kamer tomatensoep. Diner: stampot kool en jus. Op de kamer bier. Politiekapitein Franssen uit het kamp vertrokken. Groot luchtalarm.

Zondag 8 oktober 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: aardappelen, wortelen en ragout klipvis. Voetbalwedstrijd. Opening van de prikkeldraadbar en gepokerd.

Maandag 9 oktober 1944

27 RM ingeleverd bij K.O. Diner: pap. Op de kamer ossenstaartsoep en gort. Was ingeleverd.

Dinsdag 10 oktober 1944

Bezoek Internationale Rode Kruiscommissie ³⁵). Diner: soep, stampot wortelen. Was terug ontvangen. Lakens ingeleverd. Voetbalwedstrijd. Om 19.00 uur verslag omtrent het bezoek van de Rode Kruiscommissie, Corinthe bevrijd.

Woensdag 11 oktober 1944

Corvee. Diner: stampot kool, jus en pap. Ieder ontvangt 100 sigaretten. Om 20.00 uur lezing door Paardenarts 1ste klasse G.J. Stokreef (kgf. 98638) over de Nederlandse veestapel.

Donderdag 12 oktober 1944

In barak 4 inval door de Abwehr op zoek naar levensmiddelen. Het nodige wederom gestolen. Diner: soep, stampot koolraap en jus. **In het bureau ontdekt de Abwehr een gat en gang.** Hongarije vraagt een wapenstilstand aan.

Vrijdag 13 oktober 1944

Baden in Lissa. Diner: erwtensoep. Riga gevallen. Om 20.00 uur concert.

---

³⁵ Bezoek door de Zweed Österlind, zie Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis, p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflag XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

Zaterdag 14 oktober 1944

Radiotoestel, dat onder een ketel in de keuken verborgen was voor een aangekondigde Abwehrslag, is verbrand. Diner: stampot wortelen en jus. Om 17.00 uur soep. De particuliere stock wordt opgeheven. Bij het appèl wordt een slecht vertaald pamflet tegen de Engelsen voorgelezen en bij het einde was niemand meer aanwezig.

Zondag 15 oktober 1944

Gezongen Heilige Mis. De rest van de algemene stock naar de kazerne in Lissa gebracht. Diner: stampot bieten, jus, gebakken vis en pap met rozijnen. Kaarten voor doorlichten ingevuld.

Maandag 16 oktober 1944

Diner: gruttensoep. Op de kamer bruine bonen en nasi goreng. Athene bevrijd. Om 20.00 uur perspraatje.

Dinsdag 17 oktober 1944

Doorlichten gaat niet door omdat het apparaat stuk is. Op de kamer tomatensoep. Diner: stampot wortelen. Kolen ontvangen. De was terug ontvangen.

Woensdag 18 oktober 1944

Op ziekenrapport geweest en drie dagen vrij van appèl. Diner: stampot kool. Jus en pap.

Donderdag 19 oktober 1944

Corvee. Schone lakens ontvangen. Diner: stampot koolraap en jus. Amerikaanse sigaretten aangekomen, maar door Oberleutnant Henkel van de Abwehr teruggezonden naar Lissa om daar opgeslagen te worden. Bezoek van twee Duitse generaals. Uitreiking Argentijnse melk en vlees.

Vrijdag 20 oktober 1944

Baden te Lissa. Uitreiking van Argentijnse boter. Opheffing van de particuliere sigarettenstock, Diner: erwtensoep. Uitreiking van 60 Engelse sigaretten. Belgrado bevrijd en Aken gevallen.

Zaterdag 21 oktober 1944

1ste Luitenant K.A.M.A. Gulikers (kgf. 7421) uit het Duitse kamp naar Berlijn vertrokken ³⁶). Diner: stampot kool, jus en pap . Om 17.00 uur soep.

---

³⁶ Gulikers had gedurende langere tijd bescherming genoten van Hauptmann Moos, maar werd door de Nederlanders buiten de gemeenschap gewerkt. Hij ging uiteindelijk naar Berlijn (Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv. 52, Abgang Oflag XXI-c Grüne bei Lissa am 20 oktober 1944 nach SS-hauptamt Berlijn).

Vertrek van Gulikers (kgf. 7421)³⁷⁾

Zondag 22 oktober 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot wortelen, vlees en jus. Mozart concert. Om 19.00 uur soos met attracties en bier. Breskens bevrijd.

Maandag 23 oktober 1944

Grote Abwehrslag en dus roof op grote schaal. Diner: grutjessoep. 1ste Luitenant P.J. Niederer (kgf. 7545) naar het lazaret. Was ingeleverd. Simultaanwedstrijd in schaken.

Dinsdag 24 oktober 1944

Verbod om in het vervolg havermout en peulvruchten te koken. Doel is deze te inventariseren en eventueel voor het kamp in beslag te nemen, omdat de verbinding met Nederland zo goed als verbroken is. Diner: stampot boerenkool en roggepap. Patiënten uit het lazaret Wollstein komen terug. Om 14.00 uur smalfilm. Een half Amerikaans pakket per man uitgereikt.

Woensdag 25 oktober 1944

Bij het appèl Luitenant Holthuysen herdacht³⁸⁾. De was terug en er ontbreken enige stukken, namelijk sokken. Diner: bonensoep. Bezoek van een vertegenwoordiger van het YMCA. Om 17.00 uur roggepap. Om 20.00 uur lezing van 1ste Luitenant Prof. Lietinck over de economie na de oorlog.

Donderdag 26 oktober 1944

Sokken terug ontvangen. Diner: stampot kool. Om 17.00 uur bruine bonen. Om 19.00 uur lezing door Kapitein Luurs over het bankbedrijf. Landing van de geallieerden op Zuid-Beveland.

Vrijdag 27 oktober 1944

Baden in Lissa. Om 12.00 uur pap. Diner: erwtensoep. Om 19.00 uur toneelstuk van 1ste Luitenant A. Bierman (kgf. 96406) "De Barrière". Kapitein J.C.H. Gleysteen (Glijsteen), (kgf. 7411) krijgt ontslag als officier van kleding en richt een open brief aan de vertrouwenscommissie, welke door het kamp circuleert.

³⁷⁾ Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv. 52, melding 47 van 31 oktober 1944

³⁸⁾ Precies 1 jaar eerder overleden.

Zaterdag 28 oktober 1944

Corvee. Inventarisatie van de particuliere voorraden. Om 12.00 uur soep. Film gaat niet door, omdat de toestellamp defect raakt. Diner: stampot kool en jus. Tilburg, Bergen op Zoom en Den Bosch bevrijd.

Zondag 29 oktober 1944

Gezongen Heilige Mis. Het poesje Trapje is overleden. Diner: stampot rode kool, jus en pap. Voetbalwedstrijd. Breda bevrijd. Om 19.00 uur toneel.

Maandag 30 oktober 1944

Cadzand en Waalwijk bevrijd. Diner: stampot rode kool en pap. Was ingeleverd. Elektrisch licht defect en noodverlichting met Duitse boter.

Dinsdag 31 oktober 1944

Zuid-Beveland bevrijd. ½ Amerikaans pakket ontvangen. Wegen 67.6 Kg. Borstwijdte 95-100. Diner: stampot wortelen en pap. Was terug ontvangen.

Woensdag 1 november 1944

Gezongen Heilige Mis. Op de kamer soep. Diner: stampot kool en jus. Rozendaal en Saloniki bevrijd. Landing bij Vlissingen.

Donderdag 2 november 1944

Gezongen Heilige Mis. In het vervolg appèl op 9.15 uur. Vlissingen bevrijd. In het lazaret alleen 's middags bezoek. Diner: stampot koolraap.'

Vrijdag 3 november 1944

Baden in Lissa. Om 12.00 uur soep. Diner: stampot wortelen.

Zaterdag 4 november 1944

Schoolfilm. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot kool en pap. Concert. Om 19.00 uur juridische kring lezing van de 2e Luitenant Mr. C.E. Fromberg (kgf. 7406) over de afschaffing van artikel 1 Strafrecht.

Zondag 5 november 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot wortelen. Voetbalwedstrijd. Om 7.30 uur soos met attracties.

Maandag 6 november 1944

Appèl op de kamers. Op de kamer soep. Bruggen over de Moerdijk opgeblazen. Diner: stampot rode kool, jus en pap. Was ingeleverd. Tirana bevrijd.

Dinsdag 7 november 1944

Film en interview met de teruggekeerden uit Wollstein over de landing in Normandië.
Diner: stampot koolraap. Middelburg en Willemsstad bevrijd.

Woensdag 8 november 1944

Roosevelt herkozen. Om 12.00 uur pap. Was terug. Diner: stampot witte kool, jus en pap.

Donderdag 9 november 1944

Een half blik Argentijns kalfsvlees ontvangen. Om 12.00 uur soep. Diner: stampot wortelen en jus. Luitenants Vira (kgf. ?) en Muller (kgf. 7535) (Amsterdam) bestraft met een berisping en uitsluiting van alle feestelijke bijeenkomsten tot 1 december aanstaande wegens overtreding van het door de Overste gegeven kookverbod.

Vrijdag 10 november 1944

Geen vermelding

Zaterdag 11 november 1944

Nieuw hoofd van de Abwehr ter vervanging van Leutnant Henkel. Om 12.00 uur gruttenpap. Diner: stampot kool, jus en pap. Om 20.15 uur concert van het kerkkoor. Pannerek boven de kachel klaargekomen. Een deel van de regering is reeds in bevrijd Nederland aangekomen.

Zondag 12 november 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot wortelen, vlees en jus. Om 19.00 uur soos.

Maandag 13 november 1944

Corvee. Om 12.00 uur soep. Diner: stampot rode kool en jus.

Dinsdag 14 november 1944

Plaatjesappèl. De eerste sneeuw. 1/2 Amerikaans pakket ontvangen. De grote kachel wordt aangemaakt. Diner: stampot koolraap en jus. Geen licht.

Woensdag 15 november 1944

Geen water. Om 12.00 uur pap. Nieuwe klompen gekregen. Diner: stampot wortelen en jus. Sarajevo bevrijd.

Donderdag 16 november 1944

Appèl op de kamers. Nog steeds geen water. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot kool, jus en pap.

Vrijdag 17 november 1944

Geen water. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap en jus. Dienenhoven gevallen, bij Venlo gevechten aan de Maas.

Zaterdag 18 november 1944

Geen water. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot wortelen en jus. Iedereen, behalve J.M.H. Libois (kgf. 98492) en J.C. Beets (kgf. 7334), rouleren mee in het corvee op de kamer ook Bijkerk (kgf. 7342 of 7361). Concert koor 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465).

Zondag 19 november 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: bonensoep. Nog steeds geen water. Luchtalarm. Om 19.00 uur soos,

Maandag 20 november 1944

Geen water. Corvee. Om 12.00 uur pap. Was ingeleverd. Diner: stampot kool en pap.

Dinsdag 21 november 1944

Een half Amerikaans pakket ontvangen. Nog steeds geen water, Diner: stampot koolraap en jus.

Woensdag 22 november 1944

Diner: gruttenpap. Om 17.00 uur soep. Om 19.00 uur lezing van de 1ste Luitenant T.H. de Jong (kgf. waarschijnlijk 7459) over Hamlet. Geen water. Colmar en Venlo bereikt.

Donderdag 23 november 1944

Bij de tandarts geweest. Was terug ontvangen. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot wortelen. Nog geen water. Verbod van de Overste om baarden te laten groeien. Straatsburg bevrijd.

Vrijdag 24 november 1944

Baden te Lissa. Bezoek van drie agenten van de S.D., welke op zoek zijn naar het radiotoestel. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot groene kool, jus en pap. Metz en Belfort bevrijd. De Italiaan V. Pinto (kgf. 7676) jarig en feest bij de Italianen.

Zaterdag 25 november 1944

Om 12.00 uur pannenkoek. Diner: stampot koolraap en jus. Om 19.00 uur opvoering van Hamlet.

Koning wordt gespeeld door J.B.C.M. Stumpf (kgf. 7599)

Koningin wordt gespeeld door v.d. Bossche (kgf. ?)

Pelonius wordt gespeeld door A.M.H. van de Venne (kgf. 98954)

Orphelia wordt gespeeld door M.M.C. van Gils (kgf. 7422)

Hamlet wordt gespeeld door Th.C.A. Nass (kgf. 7548)

Horatio wordt gespeeld door P. Slof (kgf. 7606)

Laertes wordt gespeeld door Ch.M.Henny (kgf. 7709)
De doodgraver wordt gespeeld door J. IJssenagger (kgf. 7665)
Hamlet's vader wordt gespeeld door J.J. van der Schuur (kgf. 7590)

Mooi decor en schitterende belichting.

Zondag 26 november 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: bonensoep.

Maandag 27 november 1944

12.00 uur pap. Diner: stampot kool, jus en pap. Om 17.00 uur eindelijk weer water.
Om 16 uur kinderfilm. Was ingeleverd. Om 19.00 uur de derde opvoering van Hemlet
in tegenwoordigheid van de Duitse kampeiding.

Dinsdag 28 november 1944

Corvee. Om 12.00 uur film. Diner: stampot wortelen en jus. De veldprediker Ds. Van
Ginkel vertrekt naar Alten Grabow, waar onze beroepsofficieren gevangen zitten en
wordt vervangen door de 1^{ste}Luitenant Ds. Wesseldijk. 60 sigaretten en een
Argentijnse maggibeker ontvangen.

Woensdag 29 november 1944

Was terug ontvangen. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot prei, kool en jus. Film.
Deense kaas ontvangen.

Donderdag 30 november 1944

Om 12.00 uur pap. Om 2 uur opening van de huisvljijt tentoonstelling met mooie
inzendingen. Diner: stampot koolraap. 1ste Luitenant P.J. Niederer (kgf. 7545) weer
terug in het lazaret.

Vrijdag 1 december 1944

Baden in Lissa. Diner: gruttenpap. Geisteren bevrijd.

Zaterdag 2 december 1944

Diner: stampot kool. Om 19.00 uur juristenkring met lezing door 1ste Luitenant Mr.
O.W.S. Josephus Jitta (kgf. 7453) over oorlogsmolest. Luchtalarm. Om 20.15 uur
concert.

Zondag 3 december 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: erwtensoep. Om 19.00 uur soos.

Maandag 4 december 1944

Om 12.00 uur pap. Diner: stampot zuurkool. Was ingeleverd. Om 19.00 uur lezing
van Kapitein Bijl (waarschijnlijk A.W. Bijl kgf. 7755) over het Communisme.

Dinsdag 5 december 1944

½ Amerikaans pakket ontvangen. Bezoek van een afgevaardigde van het Zweedse gezantschap³⁹). Diner: stampot wortelen. Om 19.00 uur Sint Nicolaas uitvoering:

1. schets in een Nederlands huisgezin
  2. dubbelkwartet van Sinter Klazen
  3. pianoconcert van Henny en 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465).
  4. uitdeling door Sint Nicolaas (Ijssenagger) en een paar beenkappen ontvangen.
- Op ziekenrapport geweest en tot 10 december vrij van appèl.

Woensdag 6 december 1944

Om 12.00 uur pap. De was terug ontvangen. Ravenna gevallen en Blerik bevrijd. Diner: stampot kool en jus. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over het Heilige Land.

Donderdag 7 december 1944

Corvee. Brief van Liesje van 29 oktober 1944 Op de kamer soep. Gewogen 67,2 Kg. Diner: stampot boerenkool.

Vrijdag 8 december 1944

Reeds een jaar in het kamp te Grüne. Baden in Lissa. Diner: grutjespap.

Zaterdag 9 december 1944

Om 12.00 uur pap en pannenkoek. Film. Diner: stampot kool. Om 20.00 uur concert.

Zondag 10 december 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: bonensoep. Film.

Maandag 11 december 1944

½ Amerikaans pakket ontvangen. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot zuurkool. Was ingeleverd.

Dinsdag 12 december 1944

Op de kamer soep. Diner: stampot koolraap. Bezoek van een vertegenwoordiger van het YMCA.

Ieder ontvangt 2 scheermesjes, 2 doosjes lucifers, potloden en schriften. 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) klaar gekomen met zijn bas.

Woensdag 13 december 1944

Om 12.00 uur pap. Diner: stampot wortelen en jus. Om 19.00 uur lezing door 1ste Luitenant Mr. Willems (kgf. 7647) over "Een leemte in ons staatsrecht".

---

³⁹ Bezoek door de Zweden Biner & Mayer en Gavrell, zie Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis, p. 158. Op die plaats echter alles onder Oflog XXI-C geplaatst, waar eveneens XXI-D is bedoeld.

Donderdag 14 december 1944

Luitenant J.C. Beets (kgf. 7334) naar Posen voor onderzoek. Inlevering van de overtollige blikjes. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap. De bas arriveert uit Lissa en wordt verder op de kamer door 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) en 1ste Luitenant Mr. Willems (kgf. 7647) afgewerkt.

Vrijdag 15 december 1944

Baden in Lissa. Sneeuwbuien. Appèl in het vervolg tussen 9.30 en 10 uur en zodoende geen oppasser meer. Controle op de binnenblijvers door Moos en Schmoller. Diner: gruttenpap. Om 17.00 uur op de kamer soep.

Zaterdag 16 december 1944

Corvee. Saldo 178,89 RM. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap. Om 19.00 uur muzikale show. Beets weer naar Posen.

Zondag 17 december 1944

Gezongen Heilige Mis. Diner: erwtensoep. Weissenburg en Faenza gevallen. Luchtalarm.

Maandag 18 december 1944

Om 12.00 uur pap. Was ingeleverd. Jacht op lege blikjes. Diner: stampot zuurkool. Luchtalarm. Duits offensief bij Aken tegen het 1ste Amerikaanse leger.

Dinsdag 19 december 1944

Heilige Mis in barak 6c. Om 12.00 uur pannenkoek. Uitdeling van ½ blikje kalfsgehakt en 60 sigaretten. Diner: stampot wortelen. 1ste Luitenant D. van Baalen (kgf. 7698) krijgt godsdienstwaanzin.

Woensdag 20 december 1944

Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap. De was terug ontvangen.

Donderdag 21 december 1944

De clandestien voor twee dozen Argentijnse koffiebonen gekochte Kersthaas en konijn zijn in het kamp gearriveerd. Een half blik Argentijnse corned beef ontvangen. Luitenant D. van Baalen (kgf. 7698) wordt overgebracht naar een inrichting in Gnesen⁴⁰).

Diner: stampot koolraap. Om 19.00 uur lezing door 1ste Luitenant de Jong over de Christmas Carrol.

---

⁴⁰ Volgens de Ab- und Zugangslisten werd hij op 21 december 1944 afgevoerd naar het Krankeninstitut Tiegenhof bij Gnesen.

Vrijdag 22 december 1944

Baden te Lissa. Diner: gruttenpap. Beets en 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) verhuisd naar barak 5b.

Om 19.00 uur lezing door 1ste Luitenant Dr. E. Boswinkel (kgf. 7702) over een nieuwe godsdienst in de oude wereld. 16 graden vorst. Op de kamer de kribben verplaatst en heeft nu ieder zijn eigen straatje.

Zaterdag 23 december 1944

Om 12.00 uur pap. 20 Argentijnse sigaretten en Deens spek ontvangen. Diner: stampot wortelen. De Italianen zijn bezig uit blikjes een treintje te maken voor het zoontje van Bruno en voor zijn vrouw een toiletdoos. De waterleiding is zo goed als bevroren. Om 19.00 uur lezing van de aalmoezenier over "De liturgie van de Nachtmis".

Zondag 24 december 1944

Gezongen Heilige Mis. Doopsel en Heilige Communie van 1ste Luitenant J. Rodrigues de Miranda (kgf. 96404), terwijl Kapitein Luttinghuis (is C.J. Luttikhuizen, kgf. 7720) als Peter fungeert. Diner: bonensoep.

Om 24.00 uur Nachtmis in de mooi versierde barak 8c. na Afloop pap en pannenkoek in de eetzaal. Zingen van de Italianen en Bretons kerslied door het koor van 1ste Luitenant R. Iwema (kgf. 7465). Speech van de Overste en de aalmoezenier. Om 03.00 uur het licht uit.

Maandag 25 december 1944

Om 10.00 uur appèl. Diner: soep, aardappelen, wortelen en Argentijnse ragout. Om 15.00 uur opvoering van het Kerstspel. Om 19.00 uur declamatie van 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) en 2e Luitenant P. Slof (kgf. 7606).

Dinsdag 26 december 1944

Gezongen Heilige Mis. Luchtalarm. Diner: stampot snijbonen, vlees en pap. Om 17.00 uur op de kamer de kersthaas verorbtert met Luurs, Libois, Willems, welke hem had geprepareerd, Perquin, Teurlings, Niederer en van Coeverden. Herhaling van het Kerstspel en declamatie. Bij het avondgebed zang van de Italianen onder leiding van Willems.

Woensdag 27 december 1944

Was ingeleverd. Om 12.00 uur pap. Diner: zuurkool en op de kamer de konijn geconsumeerd met dezelfde bezetting. Bij het avondgebed was de aalmoezenier vervangen door Kapitein Franssen.

Donderdag 28 december 1944

Nog steeds geen berichten van thuis. Was terug ontvangen min een zakdoek. 40 sigaretten ontvangen. Diner: stampot wortelen.

Vrijdag 29 december 1944

Baden in Lissa. Diner: gruttenpap. Per kamer twee Amerikaanse en twee Engelse pakketten. Om 17.00 uur tarwepap. Op de kamer havermoutpannenkoek.

Zaterdag 30 december 1944

Om 12.00 uur gruttenpap. Diner: stampot wortelen.

Zondag 31 december 1944

Gezongen Heilige Mis. 1ste Luitenant V. Funke (kgf. 7407) jarig. Diner: kapucijnersoep. Om 15.00 uur concert van Perquin en Janssen. Om 18.00 uur taartjes op de kamer ter ere van de jarige. Uit Genève boek ontvangen door Dr. Wulffen: "Psychologie des Täters". Om 19.00 uur Oudejaarspreek van de aalmoezenier. Om 10.30 uur gaat een lamp uit en hebben we buitenverlof tot 01.00 uur. Om 24.00 uur wordt geblazen en Nieuwjaar gewenst.

Maandag 1 januari 1945

Gezongen Heilige Mis. Corvee. Diner: boerenkool en pap. Na verdeling pap. Om 15.00 uur Nieuwjaarspeech door de Overste, Lieftinck en perspraatje van Hulscher. Receptie van de hoofdofficieren en dokter.

Om 19.00 uur opvoering van de Gijsbrecht van Aemstel en Nieuwjaarswens van Thomasvaer en Pieternel. Gijsbrecht wordt gespeeld door 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548), Spion en Badeloch door 2^e Luitenant P. Slof (kgf. 7606), de bode door Kapitein A.M.H. v.d. Venne (kgf. 98954).

Dinsdag 2 januari 1945

Was ingeleverd. Om 12.00 uur pannenkoek. Geen wit brood meer. Diner: erwtensoepp.

Woensdag 3 januari 1945

Willems jarig. Uitdeling van 250 gr Argentijnse boter en ½ blik kalfsvlees per man, benevens 65 sigaretten. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap. Geen licht.

Donderdag 4 januari 1945

Geen water. Was terug. Weer stroom. Uitdeling van ½ Argentijnse melk en ½ Argentijnse corned beef. Diner: stampot boerenkool.

Vrijdag 5 januari 1945

Baden te Lissa. Lakens ingeleverd. Geen water. Diner: grutjespap. Om 17.00 uur soep. Weiszenburg heroverd.

Zaterdag 6 januari 1945

Gezongen Heilige Mis. Om 12.00 uur pap. Geen water. Diner: stampot koolraap. Storing in het elektrisch licht.

Zondag 7 januari 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: bonensoep. Nog steeds geen water. Opening door de Overste van de ijsbaan welke door ons aangelegd is. Bericht dat zestien zogenaamde Joodse officieren afzonderlijk zullen worden gelegerd in barak 6c. Wanssum heroverd.

Maandag 8 januari 1945

Was ingeleverd. Om 12.00 uur pap. Nog geen water. Diner: stampot koolraap. Sneeuw. Licht een half uur defect. Wanssum weer heroverd.

Dinsdag 9 januari 1945

Corvee. Om 12.00 uur pannenkoek. Diner: stampot spinazie. Eindelijk weer water.

Woensdag 10 januari 1945

Kaart van Daan van 2 december 1945 Mulder ontvangt een brief uit Venlo van 1 januari 1945, waarin staat, dat de stad behoudens enige wijken niet geëvacueerd is. Om 12.00 uur pap. Gisteren ½ Argentijnse marmelade en ½ blik kalfsvlees ontvangen. Duitse zeep en scheerzeep ontvangen. Diner: stampot koolraap. Was terug ontvangen.

Donderdag 11 januari 1945

Banksaldo 245.89 RM. Diner: stampot boerenkool. 20 sigaretten en ½ blik corned beef ontvangen/ St. Hubert ontruimd.

Vrijdag 12 januari 1945

Baden in Lissa. Om 12.00 uur pap. Pruimen gekookt. Diner: erwtensoep. Etiketten voor ontvangen van kledingpakketten ontvangen.

Zaterdag 13 januari 1945

Plaatjesappèl. Om 12.00 uur pap. Diner: stampot koolraap. Begin van het Russisch offensief in Polen. Om 19.00 uur toneel "Als de sterre stil bleef staan".

Zondag 14 januari 1945

Gezongen Heilige Mis. Om 10.30 uur Bijbelkring. Diner: bonensoep. Om 19.00 uur toneel.

Pitje Vogel = van Nijnatten, Suskewiet = Langerwerf, Schrobbedonk = A. van de Venne

Duivel = Slof.

Maandag 15 januari 1945

Om 12.00 uur pap. Protest verzonden aan de Zweedse gezant over de voorgenomen bijeen zetting van de Joodse officieren. Diner: stampot koolraap.

Dinsdag 16 januari 1945

Abwehrslag. Om 12.00 uur soep op de kamer. Uitdeling van 250 gr Argentijnse boter, ½ blikje kalfsvlees en 65 sigaretten. Diner: stampot snijbonen. Luchtalarm.

Woensdag 17 januari 1945

Corvee. Geen water. Wegen: 64,3 Kg. Om 12.00 uur pap. Overste en vertrouwenscommissie met Kapitein Mr. A. van Os (kgf. 98713) als verdediger naar de krijgsraad te Litzmannstadt (Lodz) in zake de kwestie politiekapitein Franssen. Diner: stampot koolraap. Warschau gevallen.

Donderdag 18 januari 1945

Requiemmis voor de moeder en zuster van Luitenant Bakker, die bij luchtbombardement in Den Haag zijn omgekomen. Uitreiking van ½ Argentijnse melk en ½ blik corned beef. Om 12.00 uur op de kamer soep. Diner: boerenkool, vlees en pannenkoek. Luchtalarm.

Vrijdag 19 januari 1945

Baden te Lissa. Krakau en Lodz genomen, Bericht dat we vertrekken naar Neu Brandenburg en te voet moeten marcheren tot achter de Oder, waarschijnlijk twee dagen lopen. Het grootste deel van de bagage en de bibliotheek moet worden achtergelaten. De hele dag pannenkoeken bakken. Diner: dubbele portie erwtensoep. De hele dag pakken. Boeken inleveren. Na het appèl speech van de Overste op Prinses Margherite. De koffers, die achterblijven worden met adres voorzien samengebracht in barak 8 en zullen worden nagestuurd. Men moet wel een buitengewoon optimist zijn om te geloven dat we er nog iets van zullen terugzien evenals van onze voorraden te Lissa. Ondanks alles was ons kamp niet ongeschikt en wat zullen we nu krijgen ?

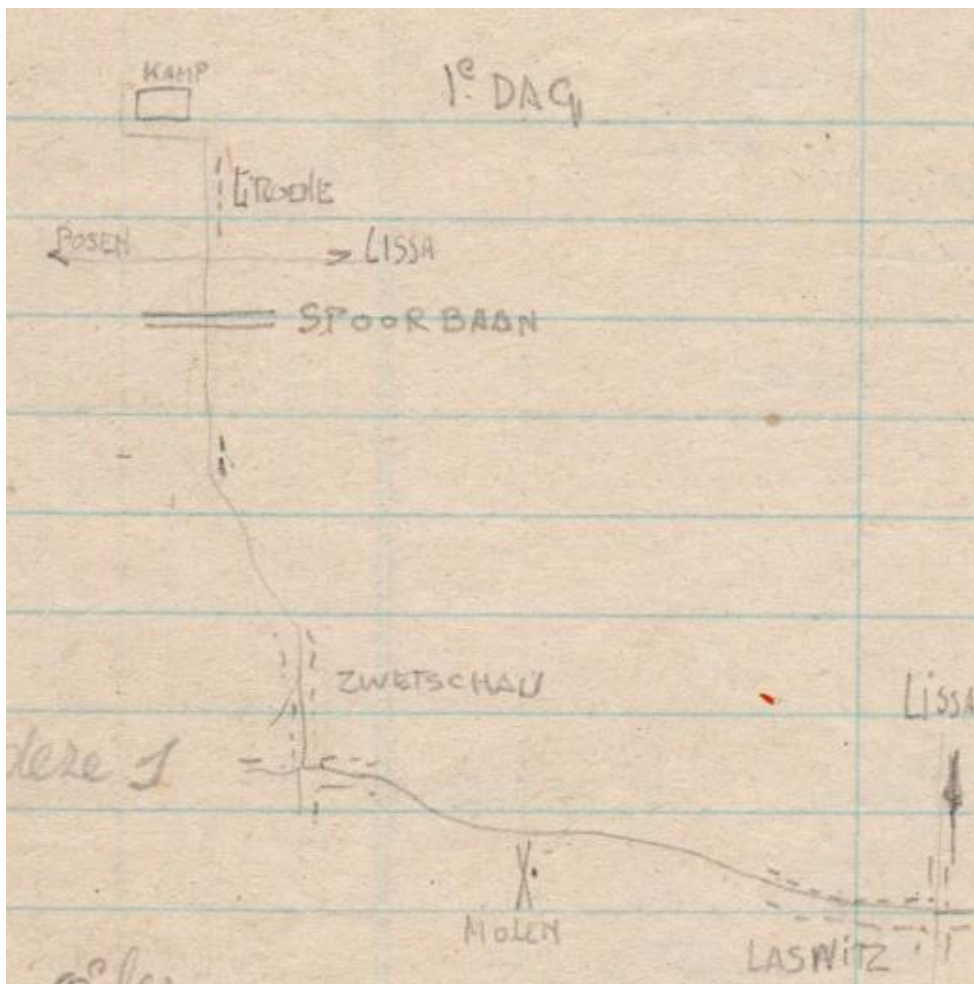
Zaterdag 20 januari 1945

Heilige Mis. 's Morgens pap en na verdeling van erwtensoep. Diner: stampot koolraap. Sigaretten en nog geredde voorraden worden uitgereikt. Ieder draagt een eenheidspakket voedingsmiddelen mee, dat bestemd is voor gemeenschappelijk gebruik als noodrantsoen en dat onder geen voorwaarde mag worden achtergelaten. Uniformen en andere kledingstukken, welke niet meegenomen kunnen worden, worden zo goed mogelijk onbruikbaar gemaakt en vernietigd.

6. Periode reis naar Neu-Brandenburg van 20 januari 1945 tot en met 16 februari 1945

Zaterdag 20 januari 1945

Om 3.00 uur begint het vertrek ⁴¹⁾ onder commando van Majoor Kunzel en eerst om 5.30 uur onze compagnie. Er ligt hoog sneeuw en 18 graden vorst. De krukjes worden gebruikt als slede en alleen de zieken krijgen wagens met paarden. In het duister begint onze lijdenstocht en de weg wordt getekend door weggesmeten koffers, krukjes, etc. De colonne wordt hoe langer hoe meer uit elkaar getrokken en ten slotte sjoek ik alleen met een bewaker over een eindeloos schijnende besneeuwde weg. Voor het eerst krijg ik een duidelijk begrip van de terugtocht van het Franse leger uit Rusland onder Napoleon. Ten slotte trekt de bewaker het geïmproviseerde sleedje en arriveer ik om 2 uur uitgeput te Lasznitz ⁴²⁾ waar we bij Polen worden ingekwartierd, die ons aller hartelijkst ontvangen.

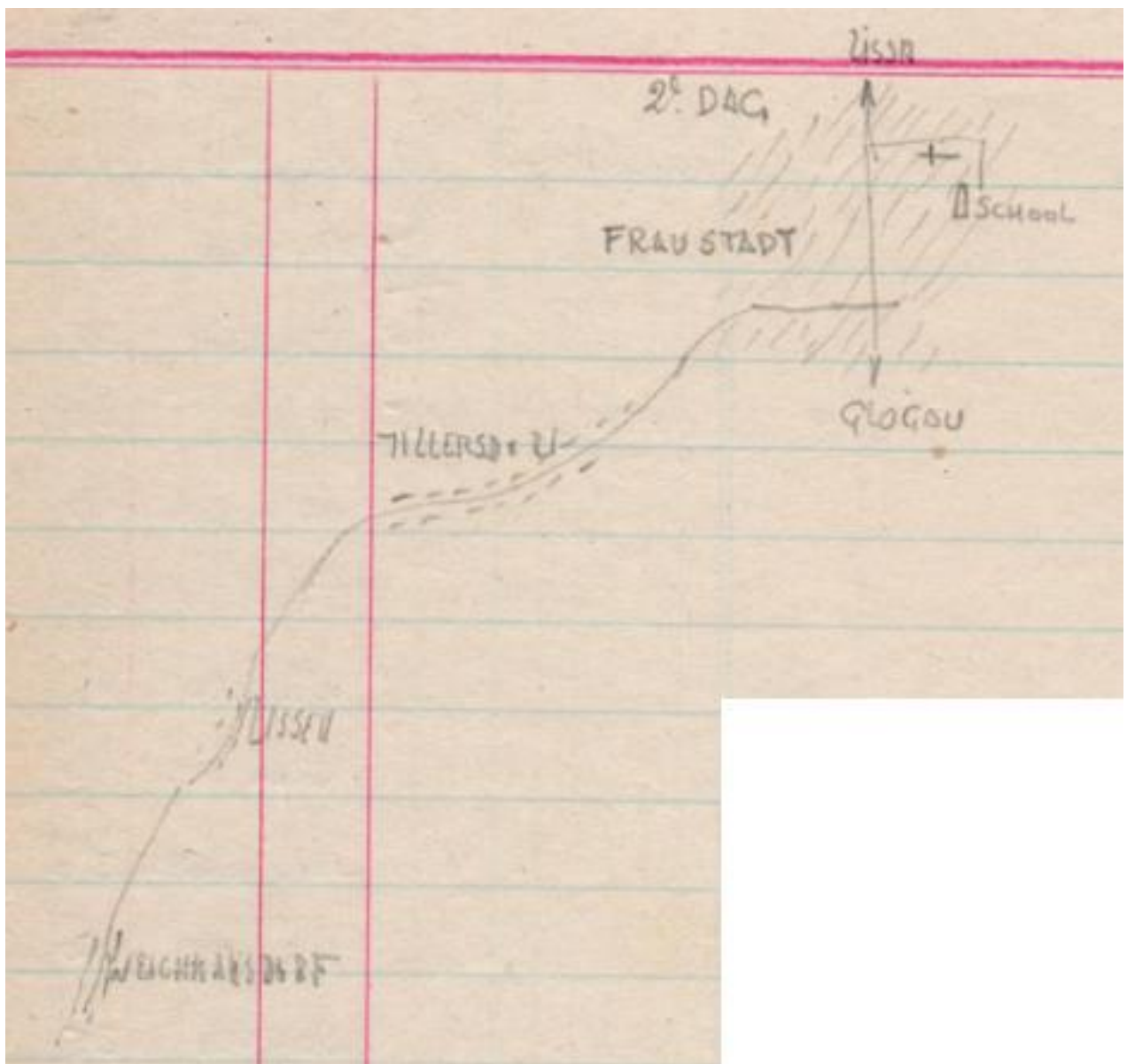
Schets van de reisroute door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499)

⁴¹ Volgens de Ab- und Zugangslisten vertrokken die dag 456 man (de voltallige Nederlandse bezetting van het kamp).

⁴² na een mars van ongeveer 11 Km.

Zondag 21 januari 1945

Gisteren bij onze aankomst In Lasznitz (Lasocice), dat reeds geheel door de Duitsers verlaten was, gaf Hauptmann Moos de volgende eigenaardige order uit: "Meine Herren, wir können heute nicht weiter. Die Herren quartieren sich selbst ein". Om 7.00 uur reveille en om 8.00 uur afmars. De verlaten schuren der Duitsers worden door ons geplunderd en de bagage wordt op allerlei vehikels geladen. Ik koop voor enige sigaretten bij de Polen een echte slede en laad spoedig alles over op een kar, die 10a op den kop had getikt. Een eindeloze stoet van karren, wagens en rijtuiggen van vluchtende Warthelanders bedekt de wegen, welke we moeten volgen. Aan het eind onzer colonne rijdt een keukenwagen, waaruit wij bij haltes koffie krijgen. Om 2 uur arriveren we in Frau(en)stadt (Wschowa)⁴³ waar we ingekwartierd worden in de Hervormde kerk, school en Bürgerhaus.

Schets van de reisroute door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499)

⁴³ na een mars van ongeveer 12,5 Km.

De Latijnse school in Frauenstadt (*Wschowa*), (foto auteur augustus 2014).

De Hervormde kerk in Frauenstadt (*Wschowa*), (foto auteur augustus 2014).

Bürgerhaus van Frauenstadt (*Wschowa*), (foto auteur augustus 2014).

De keukenwagen verstrekt haveremout. Uit Lissa als marsverpleging meegekregen een brood en een leverworst, uit onze kampvoorraad een blik corned beef, een Engels blik met vlees en bonen en léo sigaretten. In de school is ook een Frans arbeidscommando ingekwartierd, waar ik nog een beker Cointreau op de kop kan tikken. Ofschoon er in de kerk stro ligt en een kachel brand is het nog koud. Met behulp van enige kussens van de altaartreden is echter nog een zacht bed te maken.

Maandag 22 januari 1945

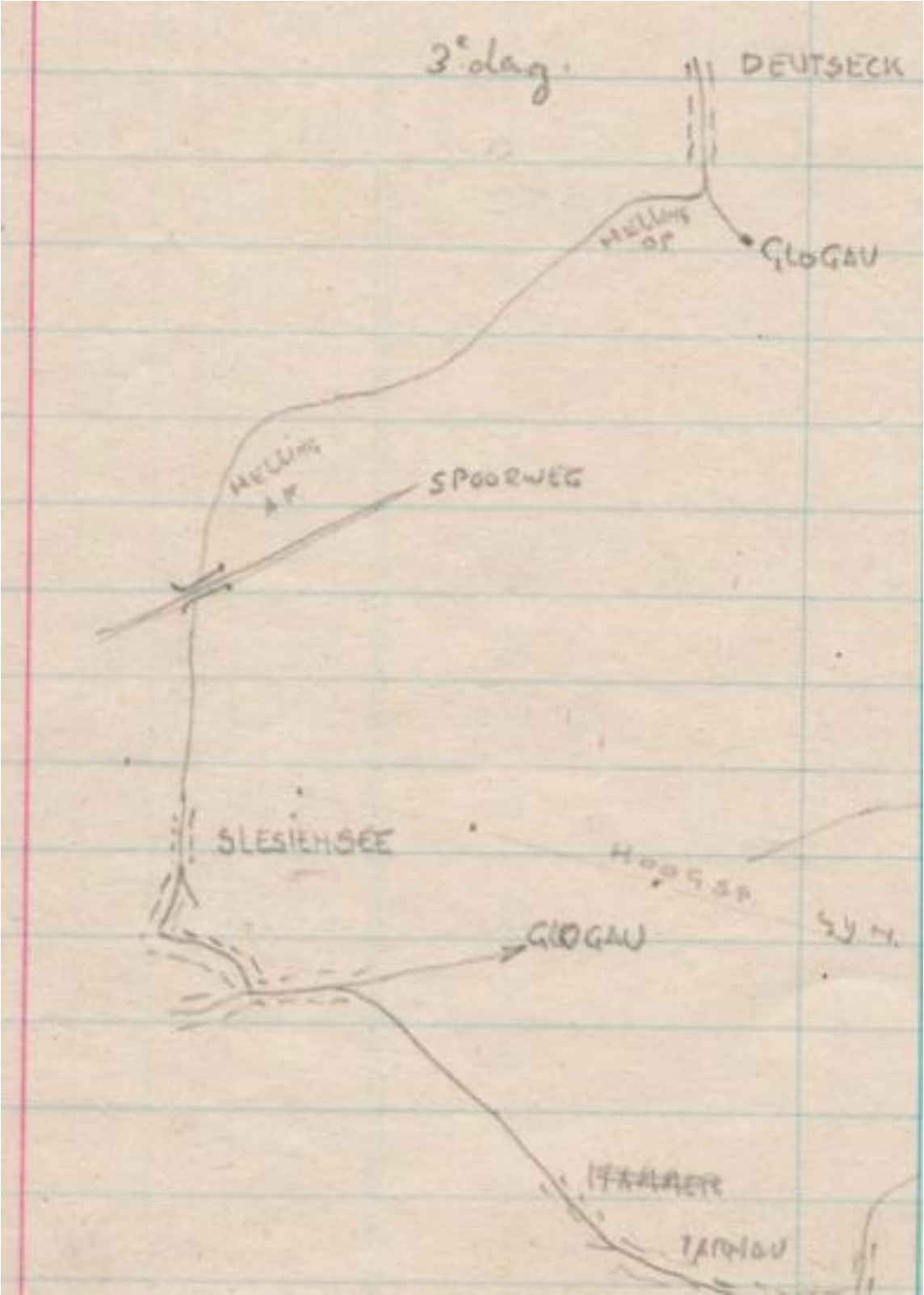
Uit de keukenwagen ontvangen we pap en worden de karren weer opgeladen. Om 8.00 uur is de afmars en ontvangen we onderweg koffie. Te 17.00 uur arriveren we in een arbeidskamp te Deutscheck (Slawa), dat goed verwarmd is en veel stroo heeft ⁴⁴). 's Avonds ontvangen we nog pap. Heel Wartheland ongeveer 1.000.000 Duitsers zijn thans op stap uit vrees voor de Russen en Polen. Is het een wonder, die angst na hetgeen zij zelf in hun goede tijd daar hebben gedaan. Die nacht 20 graden vorst en zijn enige kinderen van de evacueerden, welke in de open lucht moeten kamperen, doodgevroren. Das verdanken wir unserem Führer. Iedere plaats die we doortrekken

---

⁴⁴ Waarschijnlijk werd er gestopt in Deutscheck - Stare Stracze na een mars van ongeveer 16 Km, omdat de mars van de dag daarop anders maar 4 Km lang zou zijn geweest. Dit lijkt bovendien overeen te komen met de tekening van de reisroute.

is door de Duitsers geëvacueerd of staat op het punt weg te trekken. De chaos op de wegen wordt iedere dag groter.

Schets van de reisroute door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499)

Dinsdag 23 januari 1945

Afmars om 08.00 uur na eerst uit de keuken pap te hebben ontvangen. Een oud mooi kerkje bezichtigd, dat leek op het historische kerkje van St. Jean de Luz in de buurt van Biarritz.

Het kerkje van Stare Stracze, langs de doorgaande weg (foto auteur, september 2015).

Om 17.00 uur arriveren we te Hammer (*Kuźnica Głogowska*) een nederzetting in de bossen ⁴⁵). We worden met 200 man op een zolder ondergebracht en hebben praktisch niet geslapen aangezien men alleen maar kon zitten, uit de keukenwagen krijgen we nog koffie.

---

⁴⁵ Waarschijnlijk werd er gestopt in Tarnov na een mars van ongeveer 11 Km, omdat de mars van de dag daarop anders maar 9 Km lang zou zijn geweest. De lijkt bovendien overeen te komen met de tekening van de reisroute van 1ste Luitenant H. Kolling, waar Hammer is doorgehaald.

Hammer (*Kuznica Głogowska*) (foto auteur, augustus 2014)

Woensdag 24 januari 1945

Uit de keukenwagen wordt erwtensoep verschaft en om 08.30 uur heeft een appèl plaats.

Er ontbreken 8 officieren, 3 oppassers en een man van de wacht, een architect uit Wenen, die met 1ste Luitenant P.H.N. van Dijk (kgf. 7377) op stap is gegaan⁴⁶).

Een mooie streek met veel bossen en heuvels. We trekken door het plaatsje Carolath (*Siedlisko*) en zijn snoezig middeleeuwse kasteel met grachten. Het domein Carolath is 18.000 ha groot.

---

⁴⁶ Volgens de Ab- und Zuganglisten ontbraken bij aankomst in Sagan op 16 januari 1945 in totaal 13 man. De vluchtelingen waren: F.H. Boer (7337), A.H. Boer (7348), A.P.J.H. Taal (7620), C.D. Hoek (98774), W.J.K. Fabius (7706), L.C. van Aken (7697), G.J.L. Bruinier (7701), P.H.N. van Dijk (7377), L.A.H. Enthoven (97211), P.H. van Ark (104505), J. Vlemmings (105518), Th. Hilders (103393) en J. Bergwerf (7351). Het is van de meeste van hen niet bekend hoe het hen verder is vergaan. Van F.H. Boer en P.H. van Ark is een verslag bewaard.

Het kasteel (privé bezit en niet toegankelijk) van Carolath (Siedlisko) (foto auteur, augustus 2014).

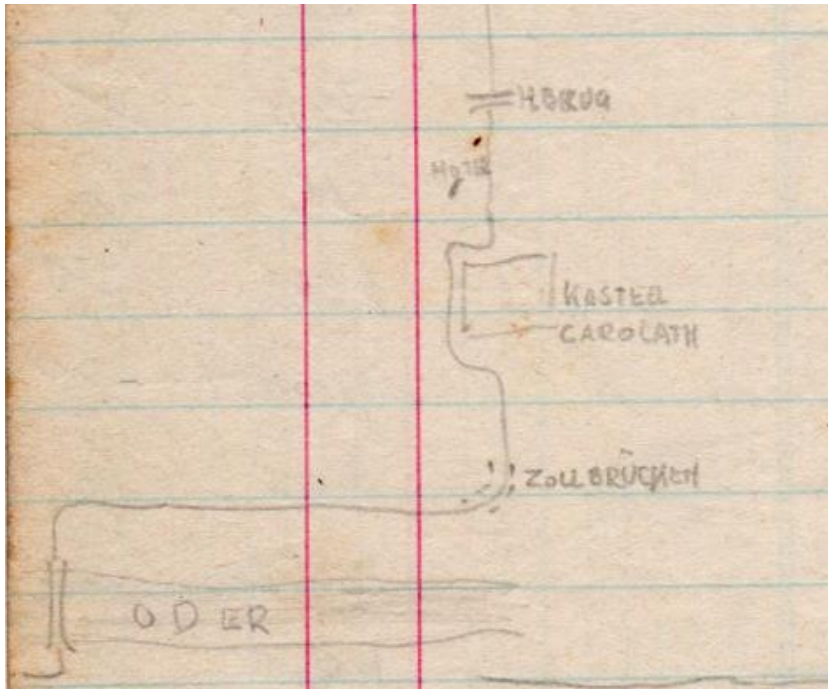
Om 17.00 uur arriveren we ⁴⁷⁾ in het arbeidskamp Carolath, waar we met 66 man in de kantine worden ingekwartierd. De keuken verschaft varkensvleessoep en nog een portie varkensvlees.

De Duitse wacht is te moe om te eten, zodat de porties groot uitvallen.

---

⁴⁷⁾ na een mars van ongeveer 18 Km.

Schets van de reisroute door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499)

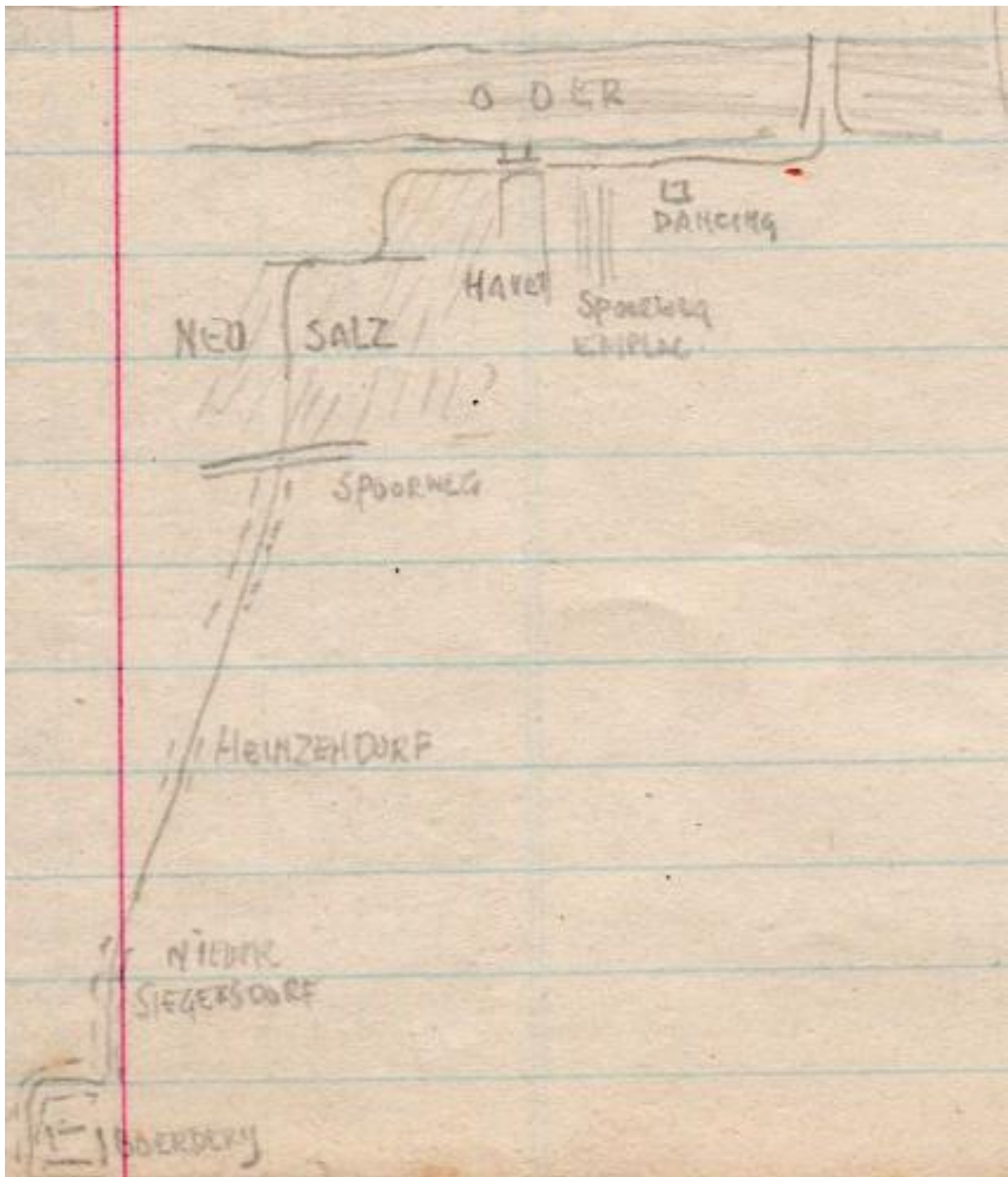
Donderdag 25 januari 1945

Voor de afmars ontvangen we nog een portie soep en tegen 12.00 uur passeren we de Oder bij Neusalz (*Nowa Sól*). Van de zo groots aangekondigde Oderlinie is niets te zien, enkel een stuk Pantzer Abwehr Geschütz bij de brug en enige schuttersputten met Pantzerfaust. De Volkssturm, de Bismarckjugend, is nog bezig met het graven van loopgraven in het voorterrein, maar deed beter weer naar zijn kleinkinderen of oude mannenhuis terug te keren.

De Oder bij Neusalz (*Nowa Sól*) (foto auteur, augustus 2014).

In het Schützenhaus wordt rust gehouden en koffie verstrekt. 's Avonds worden we ingekwartierd te Nieder-Siegersdorf (*Kozuchów*) een gehucht van Freistadt in een grote droogschuur met de nodige gaten. Op de binnenplaats van de boerderij worden grote vuren aangelegd om ons te verwarmen en velen brengen de nacht in dekens gehuld hierbij door. Is het hout om te stoken op, dan is er altijd nog wel een Duitse kar in de buurt om het vuur aan te houden. Vlak bij onze boerderij ligt een mooi kasteel met een uitgebreid park, waar Moos met zijn staf hun intrek nemen.

Schets van de reisroute door 1ste Luitenant H. Kolling (kgf. 7499)

Restant van het kasteel te Siegersdorf (*Kozuchów*) (foto auteur, augustus 2014).

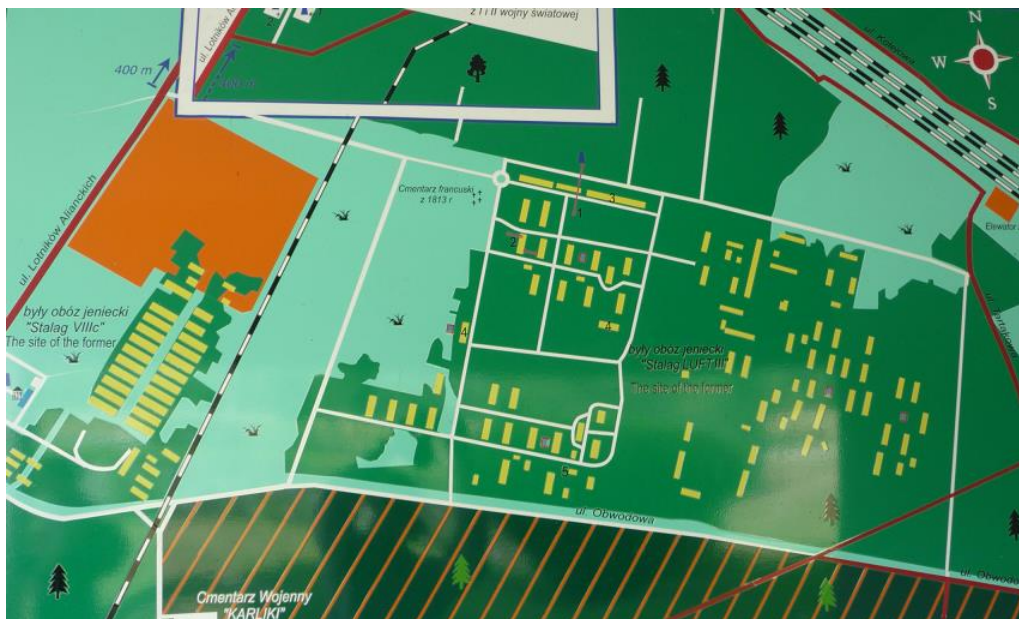
Vrijdag 26 januari 1945

Uit de keukenwagen erwtensoep waarna afmars. In de stad schoppen we op grootse wijze het hele verkeer van de geëvacueerden in de war tot grote ergernis van Hauptmann Haase, Ortskommandant, die blijkbaar nog niet achter het feit is, dat hij overmorgen de Russen hier kan verwachten, Sanct simplicitas. In Herwigsdorf (*Stypułów*) wordt gerust en koffie gedronken. In tussen begint het te sneeuwen en arriveren we om 19.30 uur doodmoe (*na een mars van 30 Km*) in een groot gevangenkamp bij Sagan ⁴⁸). 's Avonds nog pap en koffie. Doornatte schoenen en sokken met als gevolg Durchfall.

---

⁴⁸ Stalag 3 Luft(waffe) of Stalag VIII-C

Plattegrond van Stalag Luft 3 in Sagan bij het museum, (foto auteur, augustus 2014).

Zaterdag 27 januari 1945

Rustdag. Havermout pap. 30 Zieken zullen moeten achterblijven, wanneer we geen treinvervoer krijgen. We ontvangen weer marsverpleging namelijk brood en blik vlees, van de Engelsen ontvangen we WC papier. Het radioapparaat functioneert weer en we vernemen dat Beuthen gevallen is. Bericht dat we morgen om 07.30 uur moeten vertrekken en dat er op moet gerekend worden, dat we de wagens kwijt raken. De 2.000 Engelsen in ons kamp moeten zich marsvaardig houden.

Zondag 28 januari 1945

Om 06.00 uur komt bericht dat de Engelsen op stap zijn en dat wij voorlopig kunnen blijven. Om 11.30 uur Heilige Mis. Op de kamer havermout gekookt. Om 18.00 uur erwtensoep met kluif. St. Odiliënberg bevrijd en St. Vith en Glogau gevallen. Straatgevechten in Posen en Koningsbergen.

Maandag 29 januari 1945

Appèl. Bonensoep met vlees, 3.000 Russische krijgsgevangenen arriveren. Boer (kgf. 7337 of 7348) na veel omzwervingen weer gevangen genomen en bij ons teruggebracht. Memel ontruimd.

Dinsdag 30 januari 1945

Appèl. Kapucijnersoep. De schotten van onze wagen zijn gestolen. 17 zieken zijn overgebracht naar het lazaret te Sagan.

Woensdag 1 februari 1945

Erwtensoep. Om 3 uur vertrekken we door een sneeuwpoel met de karren naar het station en worden ingeladen in beestenwagens.

Stoomtrein met goederenwagon op het station van Zagan, (foto auteur, augustus 2014).

De karren en het kriegsfähige gedeelte van onze wacht blijven achter onder de 2^e Luitenant. Om 04.00 uur 's nachts vertrekken we. Sagan is een mooi oud stadje met een laat-middeleeuws stadskasteel. De straten worden gereinigd door vrouwelijke gevangenen en er is veel militaire politie op de been, die bij bruggen streng controleren.

Vrijdag 2 februari 1945

Om 3.30 uur gearriveerd te Cottbus en aldaar om 7.30 uur vertrokken naar Falkenberg, waar we blijven staan.

Zaterdag 3 februari 1945

We ontvangen soep en stomen verder naar Neubürxsdorf en blijven daar in de wagons overnachten.

Zondag 4 februari 1945

Aldaar in de morgen uitgeladen en met de hele bagage gesjouwd naar het kamp Stalag IV-b Mühlberg. We missen zeer onze wagens. Aldaar uren wachten, entlauscht en weer opnieuw gefotografeerd, vingerafdrukken genomen en personaliën ingevuld. Intussen ligt de bagage in de regen en worden we naar de Abwehr gebracht. De stemming tegenover onze gastheren wordt er niet beter op en menig vriendelijk woord wordt aan hun adres gericht. Bij controle worden mij enige potloden onder hevig protest afgenomen, maar dankzij veel protesteren blijven ze tenminste met hun grijpvingers van de bagage af. Met de gehele derde compagnie in een barak, waar alles op de grond moet slapen zonder stro en slechts de oudjes in een lege krib op

planken kunnen liggen. De stemming wordt niet beter door het bijna niet branden van de kachel en het zeer onvoldoende eten. Kapitein W.J.A. Damen (kgf. 271954) uit Roermond ontmoet, die vertelt, dat Venlo verschillende malen hevig gebombardeerd is en dat er niet veel van het stadje meer over is. De bevolking is voor het grootste deel geëvacueerd evenals Roermond, een troost is er, dat het onze gastheren nog beroerder gaat en zij eindelijk hun trekken thuis krijgen. Van Christelijke naastenliefde ten hunnen opzichte is bij ons niet veel meer over aangezien we ook geen heiligen zijn. We zitten met ons 500 in een zogenaamd voorkamp met als enige wasgelegenheid een klein pompje op een miniatuur pleintje. In het grote kamp zitten ongeveer 30.000 man opeen gepakt van alle beschaafde nationaliteiten onder andere de Deense politie. Hoe lang zullen we in deze zwijnerij moeten blijven ?

Maandag 5 februari 1945

07.30 uur appèl. Een paar honderd Italiaanse officieren zijn gearriveerd en worden in ons kamp ondergebracht. Zij zien er treurig uit en lijken meer op een roverskoor uit een of andere opera. Handel in rugzakken. Om 3 uur soep en ongeschilde aardappelen, Om 20.00 uur vioolconcert van een Italiaanse officier Lughi van radio Turijn. Gelegenheid om brieven te verzenden.

Dinsdag 6 februari 1945

Eindelijk een beurt gekregen om me te wassen en nog een zakdoek gewassen. Diner: koolraapsoep en enige ongeschilde aardappelen, Dit noemt men bij het Herrenvolk een officiersmenu. Nog steeds een levendige handel. Getracht wordt een Oflag voor ons te krijgen en Moos gaat hiervoor naar Dresden. Op advies van de dokter kan wegens de zieken en de toestand van de overigen niet meer gelopen worden, maar moet het vervoer per trein geschieden, Bezoek van Almoezenier Voesten.

Woensdag 7 februari 1945

Diner: gruttensoep en enige ongeschilde aardappelen. Protest over ons verblijf alhier aan Internationale Rode Kruis, Zweedse gezant en O.K.W. Verzoek om overplaatsing naar een Oflag per trein aan het O.K.W. wordt ondersteund door Moos en de Wehrkreis-generaal. Aan het Internationale Rode Kruis wordt om toezending van pakketten gevraagd. Voor 45 sigaretten, suiker en vet van een Italiaanse kolonel een grote rugzak gekocht, waarin alles ingaat. Erwtten ingeleverd uit congsiepakket.

Donderdag 8 februari 1945

Macaroni ingeleverd. Diner: koolraapsoep en enige ongeschilde aardappelen. Om 13.30 uur naar het theater in het grote kamp, waar de Nederlandse onderofficieren opvoeren "De man, die kwam dineren". Zeer geslaagde uitvoering. Was ingeleverd. Luchtalarm. De pomp stuk.

Vrijdag 9 februari 1945

Was terug, omdat we morgen per trein naar Neu-Brandenburg vertrekken. Diner: erwtensoep en enige ongeschilde aardappelen. Alles moet weer naar de badinrichting evenals een aantal Italianen. De badmeester, een Zuid-Afrikaan, zegt ons: "Ik dit jaar de Tafelberg nog zie". Hopelijk krijgt de man gelijk. Erwten weer herverdeeld. Om 19.00 uur bonen uit onze voorraad.

Zaterdag 10 februari 1945

Nog geen bericht van vertrek. Een aantal Italiaanse officieren vertrokken. Diner: koolraapsoep en enige ongeschilde aardappelen. Om 19.00 uur gort uit eigen voorraad. Pomp hersteld.

De Serven, welke ons radiotoestel door de Abwehr hadden gesmokkeld, weigeren het toestel terug te geven. Van je bondgenoten moet je het maar hebben.

Zondag 11 februari 1945

Nog geen bericht over vertrek. Om 10 uur Heilige Mis in de kapel van het grote kamp. Diner: zuurkoolsoep en enige ongeschilde aardappelen.

Maandag 12 februari 1945

Om 09.30 uur Heilige Mis. Diner: soep met bonen en enige ongeschilde aardappelen. Bericht dat we waarschijnlijk om 04.00 uur 's nachts zullen vertrekken. Om 19.00 uur gruttenpap uit de kampvoorraad.

Dinsdag 13 februari 1945

Om 07.30 uur reveille. De marsverpleging een brood, boter en ½ blik vlees wordt uitgereikt. Om 09.00 uur aantreden met de bagage voor plaatjesappèl en Abwehr. Een uur gepakt en gezakt gestaan maar weer naar de barak teruggegaan.

Woensdag 14 februari 1945

Om 05.00 uur reveille. Om 07.00 uur vertrek naar de trein en om 08.00 uur ingeladen in beestenwagens, welke thans voorzien waren met een kacheltje en briketten. We gaan erop vooruit. Vertrek om 12.50 uur. Om 16.02 te Falkenberg en aldaar vertrokken om 22.00 uur.

Donderdag 15 februari 1945

Om 08.00 uur te Jüterborg, ongeveer 60 Km van Berlijn. Aldaar koffie en brood gekregen. Luchtalarm. Om 17.55 uur vertrokken richting Berlijn.

Vrijdag 16 februari 1945

De hele nacht in Berlijn-Pankow gestaan. De enige nacht gedurende 4 maanden, dat Berlijn niet gebombardeerd is. Om 09.30 uur vertrokken over Oranienburg en om 12.00 uur in Fürstenberg gearriveerd. Om 13.42 uur aangekomen in Neu-Strelitz.

7. Periode Neu-Brandenburg van 17 februari 1945 tot en met 24 mei 1945

Zaterdag 17 februari 1945

Om 0.30 uur vertrokken en **om 3.30 uur te Neu-Brandenburg gearriveerd**. Om 9 uur uitgeladen en om 10 uur van het station vertrokken. De bagage wordt vanuit het kamp opgehaald en blijft onder Nederlandse en Duitse bewaking achter, Het is een vriendelijk stadje met goed onderhouden villa's voor beter gepensioneerden. Woonplaats van Fritz Reuter, die een standbeeld bij het station heeft. Oude middeleeuwse poorten en de oude wallen zijn veranderd in plantsoenen. Om 11.30 uur gearriveerd in het kamp, dat op een heuvel ligt. Uren in de openlucht gewacht voor plaatjesappèl en Abwehr, gedurende welke tijd koffie met suiker werd verstrekt. Zeer hartelijk ontvangen door de beroepscollega's en veel oude kennissen ontmoet. Ondergebracht in barak 8b, hok 9 met Teurlings, Niederer en van Coeverden. Onze oude kamer uit Lissa is nu geheel verspreid. Bij 1ste Luitenant P.J. Cornelissen (kgf. 32351) thee gedronken en om 17.00 uur diner: erwtensoep met worst en spek. Na 17.00 uur mag niemand meer naar buiten en is er geen verduistering aangebracht. Om 21.00 uur gaar het licht uit. WC en wasgelegenheid in de barak. In de barak zeer koud aangezien er maar een kachel gedurende twee uren per dag brandt met gesprokkeld vochtig hout.

Zondag 18 februari 1945

Om 08.00 uur gezongen Heilige Mis. Om 10.00 uur appèl. Koffie bij Wim v.d. Grinten (kgf. 32407). Diner: boerenkool. Thee bij Kapitein Franciscus B.D. v.d. Ven (kgf. 31516) en Sefke (kgf. ?) en later nog bij 1ste Luitenant P.J. Cornelissen (kgf. 32351). Ontvangst van brood. Boter en kaas voor de gehele week. Om 4 uur lijdensmeditatie.

Maandag 19 februari 1945

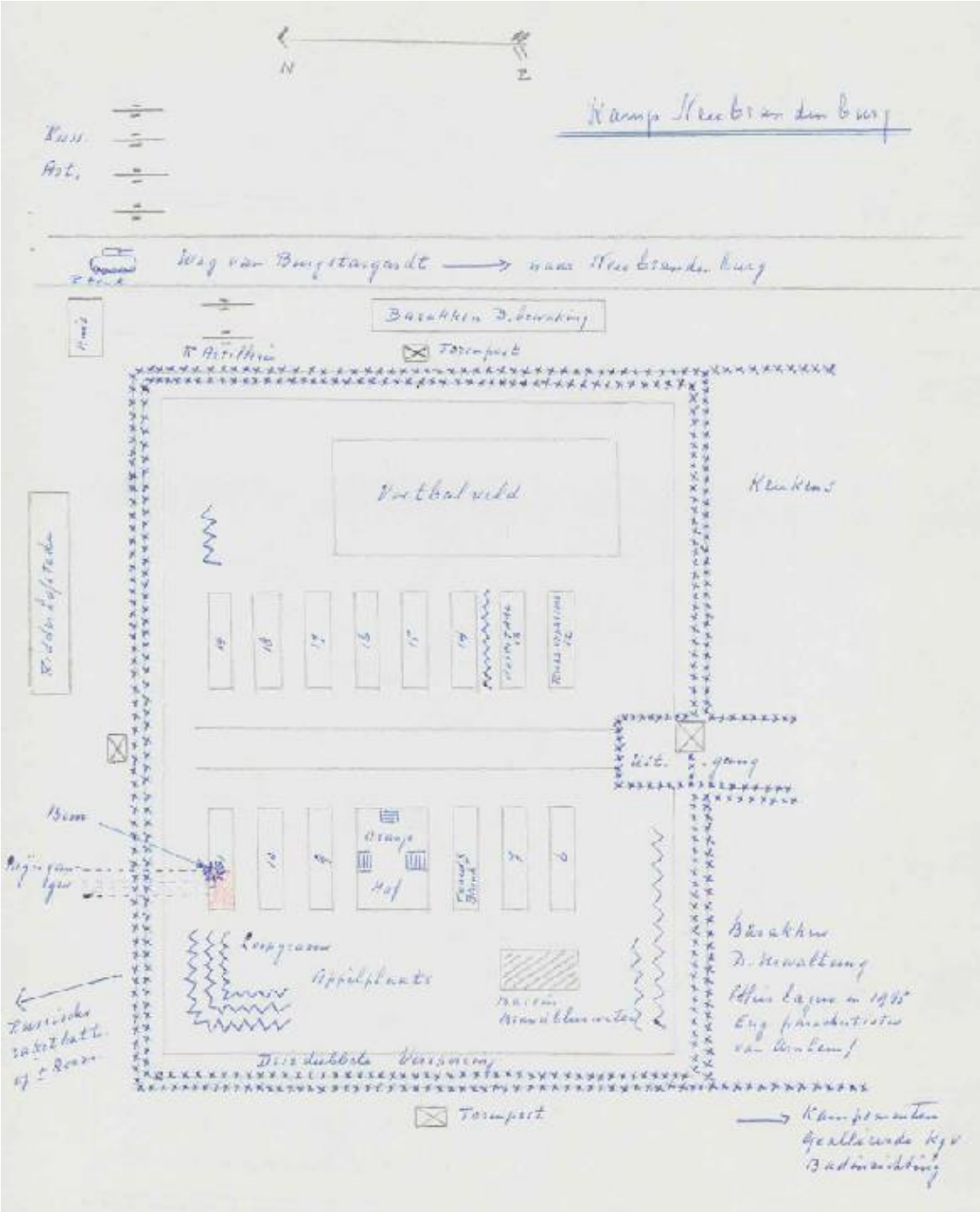
Bezoek bij Kapitein Meijer met lege opbergblikjes. Diner: groenten, ongeschilde aardappelen en jus. Thee bij Kapitein E.V. Kengen (kgf. 31865) en later nog bij Kapitein H.J.L. Hornix (kgf. 32259). Lezing door Kapitein A.H.J.L. Fiévez (kgf. 30625) over het offensief van von Rundstedt en het Verre Oosten. Luchtalarm.

Dinsdag 20 februari 1945

Drie maatjes havermout uit de kampvoorraad Lissa ontvangen. Op ziekenrapport geweest op advies van Dr. Pfälzer en voorgedragen voor licht dieet. Koffie bij Luitenant Peeters. Diner: koolraap, aardappelen en jus, Thee bij 1ste Luitenant P.J. Cornelissen (kgf. 32351). Om 17.00 uur aardappelensoep. Luchtalarm. Gegevens verstrekt voor de Russische pas. Aankomst van 87 Poolse officieren.

Woensdag 21 februari 1945

Een laken ontvangen. Diner: goulasch en ongeschilde aardappelen. Thee bij Kapitein R. Helmer (kgf. 30643). Om 17.00 uur lezing door Kapitein A.H.J.L. Fiévez (kgf. 30625) over het offensief in het Oosten.

Tekening van Neu-Brandenburg uit het Dagboek Kokje (noordpijl niet correct).

Donderdag 22 februari 1945

Sokken gestopt. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Een deken ontvangen. Luchtalarm. De Poolse officieren zijn weer vertrokken.

Vrijdag 23 februari 1945

Was genummerd en ingeleverd. Diner: spinazie, ongeschilde aardappelen en jus. Uitdeling van blikken. Om 17.00 uur aardappelensoep. Luchtalarm.

Zaterdag 24 februari 1945

Koffie bij Kapitein F.H. de Man (kgf. 31658). Diner: worteltjes, ongeschilde aardappelen en jus. Doos met zeep ontvangen. Thee bij 1ste Luitenant P.J. Cornelissen (kgf. 32351). Om 6 uur havermout, rijst en melk.

Zondag 25 februari 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot kool. Pakketkaarten ontvangen.

Maandag 26 februari 1945

Appèl op de kamer. Diner: koolraap, aardappelen en jus. Luchtalarm.

Dinsdag 27 februari 1945

Ingedeeld bij de dieetpatiënten. Verdeling lege blikjes. Diner: erwten, wortelen, aardappelen en jus. Voor dieet gort. Thee bij Cornelissen. Om 17.00 uur gruttensoep. Luchtalarm.

Woensdag 28 februari 1945

Gisteren een Fransman en 3 Italianen begraven. Plaatjesappèl. Diner: aardappelenhachee. Dieet: gruttensoep. Begravenis van een Fransman. Luchtalarm. Om 17.00 uur voor dieet pap.

Donderdag 1 maart 1945

Diner: koolraap, aardappelen en jus. Thee bij Cornelissen. Luchtalarm.

Vrijdag 2 maart 1945

Pap gehaald voor 's avonds. Diner: wortelen, aardappelen en jus. Amerikaans pakket ontvangen. Drukke ruilhandel. Om 17.00 uur bonensoep. **Venlo bevrijd.**

Zaterdag 3 maart 1945

Dozen halen. Roermond bevrijd. Diner: koolraap, aardappelen en jus. Thee bij Cornelissen. Pap voor dieet. Luchtalarm.

Zondag 4 maart 1945

(Er ontbreken aantekeningen vanaf 4 maart 1945 tot en met 10 maart 1945)

Zondag 11 maart 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot warme hap. Concert. Bonn veroverd en bruggenhoofd bij Wezel. Luchtalarm. Om 3.30 uur lijdensmeditatie.

Maandag 12 maart 1945

300 gram koffiebrood. Luchtalarm. Diner: koolraap, aardappelen en jus. Thee bij Cornelissen. Om 17.00 uur pap. Luchtalarm.

Dinsdag 13 maart 1945

Diner: aardappelen, bieten en jus. 2 ons sigarettenboter⁴⁹), 3 ons suiker. Küstrin gevallen. Om 17.00 uur kapucijners. Dieet: pap. Bridge drive in de barak. Luchtalarm. Cornelissen zijn neus gebroken.

Woensdag 14 maart 1945

Plaatjesappèl. Diner: ongeschilde aardappelen, rode bieten en jus. Dieet: havermout. Thee bij Cornelissen. Om 17.00 uur voor dieet griesmeelpap. Om 2 uur lezing van Kapitein Calmeijer over het pantserwapen. Geen licht.

Donderdag 15 maart 1945

Geen water. 600 gram sigarettenboter. Diner: wortelen, ongeschilde aardappelen en jus. Mulders gefeliciteerd met 12 ½ jaar huwelijksfeest. Wedstrijd in welsprekendheid. Luchtalarm. Om 17.00 uur dieet: pap.

Vrijdag 16 maart 1945

Diner: bieten, aardappelen, jus en vlees. Dieet: gortpap. Om 2 uur lezing van Overste Wilson: "De Maasverdediging". Om 17.00 uur dieet: havermout.

Zaterdag 17 maart 1945

150 gram koffiebrood⁵⁰). Was terug ontvangen. 's Morgens geen water. 1/3 Amerikaanse boter. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Thee bij Cornelissen.

Zondag 18 maart 1945

Gezongen Heilige Mis. Coblenz veroverd. Luchtalarm. Diner: stampot corned beef. Luchtalarm. 4.30 lijdensmeditatie. Königswinter, Boppard, Sommeren en St. Goar veroverd.

Maandag 19 maart 1945

Gezongen Heilige Mis. Kolberg gevallen. Plaatjesappèl. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Libois gefeliciteerd met naamfeest. Om 17.00 uur dieet: griesmeelpap.

---

⁴⁹ Waarschijnlijk betreft het boter die is geruild tegen sigaretten.

⁵⁰ Waarschijnlijk betreft het brood dat is geruild tegen koffie.

Dinsdag 20 maart 1945

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Om 17.00 uur pap.

Woensdag 21 maart 1945

Worms, Saarbrücken en Mendeleh veroverd en Mainz binnengedrongen. Diner: bieten, aardappelen en hachee. Dieet: havermout. Om 1.30 uur lezing van Kapitein Calmeijer over het pantserwapen. Meel en puddingpoeder ontvangen. Saldo dd. 1 maart: 395,69 RM. Luchtalarm. Pannenkoeken gebakken.

Donderdag 22 maart 1945

Ludwigshafen veroverd. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Havermoutkoek gebakken. Om 2 uur lezing Overste Wilson over T.B.Z.L. Luchtalarm. Om 17.00 uur gruttenpap.

Vrijdag 23 maart 1945

Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Havermoutkoek gebakken. Om 2 uur concert van Dr. Walther Boer. Om 17.00 uur soep. Luchtalarm. Was ingeleverd.

Zaterdag 24 maart 1945

Ten zuiden van Mainz een nieuw bruggenhoofd over de Rijn. Amerikanen bij Wesel over de Rijn. Franse film. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en hachee. Begrafenis van een Fransman, een Italiaan en een Pool. Plaatjesappèl. Mainz en Spiers genomen. 150 gram koffiebrood. Luchtalarm. Havermoutkoek gebakken.

Zondag 25 maart 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot zuurkool. Baden misgelopen. Thee bij Cornelissen. Geruchten, dat onze barak ontruimd moet worden voor de oppassers. **Uit Mühlberg de achtergebleven zieke officieren en oppassers gearriveerd.** Pannenkoek gebakken. Luchtalarm. De Koningin in Limburg en van het vliegveld Venlo vertrokken.

Maandag 26 maart 1945

Darmstadt veroverd. Diner: ongeschilde aardappelen, erwten en jus. Dieet: griesmeelpap. Om 17.00 uur pap. Verhuizing gaat niet door. Luchtalarm.

Dinsdag 27 maart 1945

Diner: wortelen, ongeschilde aardappelen en jus. Om 17.00 uur dieet: aardappelensoep. Wiesbaden en Offenbach genomen. Würzburg en Danzig bereikt. Radio Frankfurt staakt zijn uitzendingen. Generaal Rauter in het ziekenhuis te Apeldoorn met een schot door de long. Vele Nederlanders worden hiervoor gefusilleerd. Luchtalarm.

Woensdag 28 maart 1945

Was terug. Diner: ongeschilde aardappelen, bieten en hachee. Om 1.30 lezing van Kapitein Calmeijer over het pantserswapen.

Danzig en Frankfurt am Main bereikt en aldaar straatgevechten. Argentinië verklaart aan Duitsland de oorlog. Om 17.00 uur pap.

Donderdag 29 maart 1945

Gezongen Heilige Mis met processie. Emmerik, Wiesbaden en Gydnia veroverd.

Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap en jus. Aanbidding. Plaatjesappèl.

Luchtalarm.

Vrijdag 30 maart 1945

Kruisverheffing. Frankfurt am Main en Mannheim veroverd. Paderborn en de Oostenrijkse grens bereikt. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Om 15.30 uur kruisweg. Om 17.00 uur soep. 1000 gram koffiebrood. Luchtalarm. Een half pakje sigarettenboter ontvangen.

Zaterdag 31 maart 1945

Heilige Mis na het appèl. Paderborn, Danzig en Heidelberg veroverd. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en hachee. Thee bij Cornelissen. Heden drie officieren gedoopt. Ratibor, Küstrin en Duisburg genomen en de laatste twee dagen 60.000 krijgsgevangenen aan het Westfront. Luchtalarm.

Zondag 1 april 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot spinazie. Twee maal luchtalarm. Heidelberg genomen.

Maandag 2 april 1945

Gezongen Heilige Mis. Gevechten te Breslau, Kassel, Fulda en Munster, Glogau gevallen en het Ruhrgebied met 30.000 man omsingeld. Enschede bevrijd en Hengelo bereikt. Gevechten in de buurt van Bielefeld en het Rohngebergte. 13 Km van Eisenach en 20 Km van Würzburg. Eerste paasdag 30.000 krijgsgevangenen en in maart 300.000 krijgsgevangenen. Engelse parachutisten overschrijden het Dortmund-Eemskanaal. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Om 6 uur rozenkrans.

Dinsdag 3 april 1945

Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Om 1.30 uur lezing van Overste Wilson over "Ons leger". Om 3.30 lezing van Kapitein Mr. Veegens (kgf. 98840) in de juridische kring over Militair straf- en tuchtrecht. Winterswijk en Oldenzaal bevrijd en Munster veroverd. Gevechten in Hamm, Presburg en Wiener-Neustadt. Luchtalarm.

Woensdag 4 april 1945

Doetinchem, de Betuwe, Zevenaar, Oldenzaal en Borculo bevrijd en Fulda, Marburg en Winer-Neustadt veroverd. Gotha bereikt. 125 gram sigarettenboter en 300 gram koffiebrood. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. Luchtalarm.

Generaal Carstens, onze kampcommandant, overlijdt tijdens een wandeling aan een beroerte. Extra appèl, waarbij gedachteniswoorden door zijn opvolger Kolonel der Koninklijke Marine van Almen. Het lijk wordt opgebaard in de kerkbarak in tenue met Nederlandse vlag en erewacht in groot tenue.

Alle lezingen etc. worden afgelast. Huizen en Westervoort bevrijd en Osnabrück, Hamm en Asschaffenburg veroverd. De Weser, Wenen en Karlsruhe bereikt. Twente-Rijnkanaal overschreden. Luchtalarm. Om 17.00 uur dieet: griesmeelpap.

Donderdag 5 april 1945

Bezoek van afgevaardigde van het Zweedse gezantschap. Diner: ongeschilde aardappelen, bieten en hachee. Om 17.00 uur griesmeelpap.

Verslag van Lieftinck over het Zweedse bezoek.

Presburg, Baden bij Wenen, Muhlhausen en Karlsruhe veroverd. Hengelo bevrijd.

Weser overschreden ten noordwesten van Hannover evenals het Dortmund-Eemskanaal. Minden en Almelo bereikt, 40 Km van Stuttgart. Luchtalarm.

Vrijdag 6 april 1945

Plaatjesappèl. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Defilé voor het lijk van Generaal Carstens. Om 17.00 uur soep. 250 gram roggemeel en 250 gram griesmeel ontvangen voor 2 sigaretten. Luchtalarm.

Postpakketkaarten verzonden naar het Nederlandse Rode Kruis in Londen. Delden en Duisburg, Soest en Kissingen veroverd. Luchtalarm.

Zaterdag 7 april 1945

Om 9.00 uur dienst door de Dominee Vaand(eld)rager (kgf. 32043) voor de begrafenis van de Generaal. Om 10.00 uur begrafenis zonder vuurpeloton en op een groentekar welke met de mantels van de marineofficieren nog een fatsoenlijk uiterlijk werd gegeven. Het kamp staat aangetreden in de kampstraat als laatste eerbewijs aan de overleden commandant.

Coevorden bevrijd evenals Sarajevo. Diner: ongeschilde aardappelen, bieten en hachee. Gouden brug verkocht voor 160 sigaretten contant en 480 op bon. Meppen, Hamm, Eisenach, Meiningen en Würzburg veroverd en Doesburg bevrijd. Luchtalarm.

Zondag 8 april 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot boerenkool. Deventer bereikt. Twente bevrijd. 16 Km van Bremen, 10 Km van Hannover en 30 Km van Brunswijk. Parachutisten geland bij Zwolle. Thee bij Cornelissen. Op de kamer griesmeelpap gekookt. Luchtalarm. Mödling veroverd. De gehele nacht luchtalarm.

Maandag 9 april 1945

Zutphen bevrijd en Göttingen veroverd. Was meegegeven aan de oppasser Verhagen. Diner: koolraap, ongeschilde aardappelen en jus. 10 Km van Bremen en tankdivisie de buitenwijken van Bremen bereikt. 11 Km van Hannover. Gelsenkirchen veroverd. In de buitenwijken van Essen en Dortmund gevechten.

Dinsdag 10 april 1945

Requiemmis voor Generaal Carstens. Amerikaans pakket ontvangen. Koningsbergen en Hildesheim veroverd. Centrum van Wenen bereikt. Diner: wortelen, ongeschilde aardappelen en jus. 8 Km van Bremen en 7 Km van Hannover. De Krupp Werke te Essen veroverd. 14 ½ Km van Stuttgart. Om 2.30 lezing van Overste Wilson. Luchtalarm.

Woensdag 11 april 1945

Goslar en Hannover veroverd, Wenen grotendeels veroverd. Gevechten in Deventer en de stad bezet. Diner: bieten, ongeschilde aardappelen en jus. Om 20.00 uur gruttenpap. Brunswijk veroverd. Om 6 uur lezing van commissaris Reyenga over Donker Amsterdam. 35 Km van Emden, 5 Km van Celle. Bochum en Nordhausen veroverd. Erfurt en Coburg bereikt. Luchtalarm.

Donderdag 12 april 1945

De IJssel overgestoken en de Elbe bereikt. Diner: ongeschilde aardappelen, wortelen en jus. Om 1 uur 480 sigaretten van de bon gehaald. Plaatsjesappèl. Tarwepap gekookt. Aanval op Bremen begonnen. Schweinfurt veroverd. Halle, Weimar, Celle, Erfurt en Halberstadt bereikt. Om 6 uur toneelstuk "Laat het maar aan Elsje over". Luchtalarm.

Vrijdag 13 april 1945

President Roosevelt overleden. Extra appèl in barak ter zijner gedachtenis. Amerikaans pakket ontvangen. Arnhem en Ommen bereikt. Diner: kool, ongeschilde aardappelen en jus. Dieet: pap. Luchtalarm. Om 17.00 uur aardappelensoep. 25 Km van Emden en Oldenburg. In de voorsteden van Bremen wordt gevochten. De Elbe overschreden. In Maagdenburg wordt gevochten. Baden-Baden, Wolfenbüttel en Jena veroverd. 8 Km van Bamberg. De hele nacht luchtalarm.

Zaterdag 14 april 1945

Wenen en Mersenburg veroverd. Assen bevrijd. 65 Km van Dresden en Leipzig gepasseerd. Amerikaanse schoenen ontvangen. Diner: bieten, aardappelen en haché. Tweemaal appèl. Twello, Dalfsen en Wedde bevrijd. Om 14.30 uur lezing door Kapitein Mathon over politieke toestand. Imola, Baireuth en Rothenburg bereikt. 3.000.000 krijgsgevangenen en buitenlandse arbeiders bevrijd.

Order van de Nederlandse kampcommandant om het kamp niet te verlaten, dus geen pogingen om te ontvluchten meer te nemen. Nu de bevrijding nabij is en instelling van een ordedienst voor in dienst te komen bij de bevrijding. Luchtalarm.

Zondag 15 april 1945

Gezongen Heilige Mis. Groningen, Winschoten en Arnhem bevrijd. Om 12.00 uur een minuut stilte ter eere van Roosevelt. Gisteren van het Deensche Rode Kruis ontvangen: spek, worst, havermout, erwten en melk. Diner: stampot, wortelen en corned beef. Om 15.00 uur literaire lezing van 1ste Luitenant Th.C.A. Nass (kgf. 7548) met fragmenten gespeeld uit de stukken opgevoerd te Lissa. Zwolle bevrijd, Meppel en Heerenveen bereikt. 5 KM van Dessau, 12 Km zuid van Leipzig. 25 Km van de Boheemse grens. Baireuth, Kehl, Dortmund en Hagen veroverd. Remscheidt bereikt. Imola veroverd. 1.140.000 krijgsgevangenen gemaakt in het Roergebied. Von Papen gevangen genomen. Luchtalarm.

Maandag 16 april 1945

Heerenveen, Leeuwarden en Dokkum bevrijd. Gevechten in Apeldoorn en Groningen. Russisch offensief en het offensief in Italië begonnen. 750 gram brood en 750 gram boter ontvangen. Diner: ongeschilde aardappelen, koolraap, kool en jus. Dieet gruttenpap.

Om 13.30 uur lezing van Kapitein Matthon over de politieke toestand na de oorlog. Om 17.00 uur pap. Luchtalarm. Geallieerde vliegtuigen boven het kamp. St. Pölten en Leuna bij Leipzig genomen. 3 KM van Bremen en 65 Km van Hamburg. 30 Km van Neurenberg. Augsburg bereikt, Wuppertal genomen en 143.000 krijgsgevangenen gemaakt. Luchtalarm. 's Morgens requiemmis voor president Roosevelt.

Dinsdag 17 april 1945

Groningen. Sneek en Bolsward bevrijd. ½ Amerikaans pakket ontvangen. Harlingen bereikt. Diner: wortelen, ongeschilde aardappelen en jus. Om 13.30 lezing van Overste Wilson over de Maasverdediging. Om 17.00 uur pap. Pannenkoek gebakken. 55 Km van Brünn, gevechten in Bremen, Leipzig omsingeld. Neurenberg binnengedrongen, Plauen veroverd en de Boheemse grens bereikt. Aanval van de Russen in de richting van Berlijn is begonnen. Luchtalarm. Gemeenschappelijke voordrachten en zingen in de barak.

Woensdag 18 april 1945

Apeldoorn bevrijd. Veldmaarschalk Model pleegt zelfmoord. Max Blokzijl gevangen genomen. Diner: stampot wortelen en vlees. Gevechten in Leipzig, Maagdenburg, Neurenberg en Düsseldorf. 50 Km van Dresden en 30 Km van Berlijn. We zullen nu ook wel de langste tijd hier gezeten hebben. Luchtalarm. Geen water en geen licht.

Donderdag 19 april 1945

Maagdenburg veroverd en Leipzig bijna geheel gezuiverd. Helgoland zwaar gebombardeerd en het IJsselmeer bereikt. Eden, Wageningen en Harderwijk bevrijd.

Diner: wortelen, ongeschilde aardappelen en jus.

Afsluitdijk bereikt en de dijken van de Wieringermeerpolder door de Duitsers opgeblazen. Fürth veroverd. Om 17.00 uur gruttenpap. Om 18.00 uur reunie van 2 R.I.. Geen water. Luchtalarm.

Vrijdag 20 april 1945

Luchtalarm. 250 gram boter. Leipzig, Halle, Düsseldorf en Neurenberg veroverd.

Amersfoort bereikt. Kampen en Kuinre bevrijd. Het Ruhrgebied gezuiverd. Diner:

ongeschilde aardappelen, kool en jus. Dieet: griesmeelpap. Bommelerwaard

ontruimd. Om 17.00 uur dieet: griesmeelpap. 19 Km van Ferrara, 11 Km van Bologna, 30 Km Noordoost van Bremen, 1 Km van Hamburg, 110 Km van München. Tübingen veroverd. Gironde gebied gezuiverd. Luchtalarm.

Zaterdag 21 april 1945

Geen water. Diner: kool, ongeschilde aardappelen en jus. Dieet: ½ blik corned beef.

Om 17.00 uur erwtensoep met spek. Dieet: gort. Olmütz en Bautzen bereikt. 25 Km van Dresden, 12 Km van Groot-Berlijn, 15 Km van Ferrara, Dessau bereikt.

Bologna veroverd en de Harz gezuiverd.

Zondag 22 april 1945

Gezongen Heilige Mis. Russen 5 Km van Unter den Linden. Dessau, Stuttgart en

Freiburg in Breisgau veroverd. Zwitserse grens bereikt. Koffie bij Fr. Van de Ven. Diner: stampot boerenkool. 60 Km van Augsburg. Luchtalarm.

Maandag 23 april 1945

Een ½ Amerikaans pakket ontvangen. Diner: kool, ongeschilde aardappelen en jus.

Dieet: pap. Het groot materieel van de Duitse vloot geliquideerd door de Engelse luchtmacht. De Engelsen bij Den Bosch over de Maas gestoken. Om 17.00 uur pap.

Geallieerden aan de Eems. Bitterfeld en Frankfurt aan de Oder veroverd. 10 Km van Oldenburg, 50 Km noord van Regensburg, 40 Km van Augsburg en Ulm, 100 Km van München, 8 Km van Ferrara en 3 Km van de Po. 20 voorsteden van Berlijn veroverd en 3 Km van Unter den Linden. Luchtalarm.

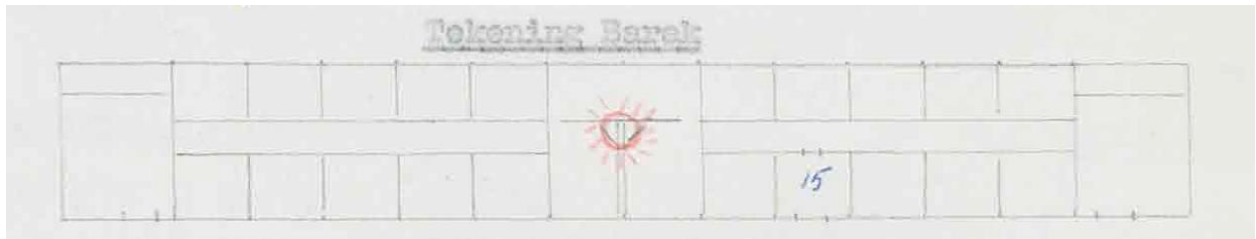
Dinsdag 24 april 1945

Saldo 417,69 RM. Koffie bij Cornelissen. Mühlberg gevallen. Dinner: wortelen, gedroogde groenten, ongeschilde aardappelen en jus. Ulm veroverd. Om 17.00 uur

dieet pap. Modena en Ferrara bereikt. Vraag van de Duitse commandant of wij het kamp lopend willen verlaten voor overbrenging naar Flensburg of zitten blijven.

Algemeen gevoelen: zitten blijven. Om 02.00 uur 's nachts rode lichtkogels boven het kamp. Boven het lazaret worden 12 pakken met levensmiddelen en medicijnen

afgeworpen. Een mantel en een kop van een lichtkogel komen terecht in het waslokaal van barak 11 en veroorzaken 3 gewonden.

Schets van de barak 11 met de inslag van de bom

Woensdag 25 april 1945

Modena, Ferrara en Spezia veroverd Diner: haché en ongeschilde aardappelen. Plaatjesappèl in de barak en volgens de Abwehr Hauptmann waarschijnlijk het laatste. Om 17.00 uur pap. Weer Amerikaanse pakketten binnengereden. Om 18.00 uur lezing van Reijnga over donker Amsterdam. In Turijn, Milaan en Fiume gevechten. Spandau bereikt. Friesland en Groningen behalve Delfzijl bevrijd. Aanval op Bremen begonnen, 80 Km van Pilzen, 55 Km van Passau en 80 Km van München. In Augsburg wordt gevochten.

Donderdag 26 april 1945

Geen water. Berlijn omsingeld en Hitler neemt het opperbevel in de stad op zich. Nu zal het wel goed gaan (?).

Diner: stampot wortelen met vlees. Om 15.00 uur weer water. 4 Km van het centrum van Bremen, 25 Km van Passau, Regensburg ingesloten. Parma, Reggio en Stettin veroverd. 30 Km van Verona, Milaan en Genua in handen van de Italiaanse patriotten. In de straten van Brünn wordt gevochten. Centrum Berlijn is bereikt. Luchtalarm. In de buurt worden lichtkogels en 5 bommen afgeworpen.

Vrijdag 27 april 1945

Opstand in Noord-Italië. Göring neemt wegens een hartkwaal ontslag. Contact over 30 Km tussen de Russische en Amerikaanse legers. Bremen, Brünn, Eger, Milaan, Turijn en Verona veroverd. Brandenburg, Rathenau en Charlottenburg bereikt en straatgevechten. Door ons wordt een begin gemaakt met het graven van loopgraven in het kamp. Diner: erwtensoep met spek. Dieet: pap. Bevel om te 14.00 uur te vertrekken. Protest van Kolonel van Amelen, dat we niet gaan, want volgens bevel van Eisenhower moeten we blijven zitten en hij verzoekt een schriftelijk bevel behoorlijk ondertekend. Uitstel verleend tot 19.00 uur. Engelsen, Amerikanen, Fransen en Belgen in het voorkamp weigeren eveneens te vertrekken. Slechts voor geweld zal geweken worden. De Duitse commandant wordt voor alles verantwoordelijk gesteld en gedreigd met plaatsing van zijn naam op de lijst van oorlogsmisdadigers. Intussen wordt in het kamp druk gepakt en ontvangen we een ongeprikte Amerikaans pakket, 32 sigaretten en ½ boter. Om 18.00 uur komt bericht, dat niet vertrokken wordt en wij voor eigen risico kunnen blijven zitten. Eindelijk zegeviert het gezond verstand bij

de Duitse officieren al is het ook vrij laat. In Torgau op 25 april contact tssen de geallieerde legers en wordt dit officieel in de hoofdsteden bekend gemaakt. Spandau, Rathenau en Charlottenburg veroverd. Geen water en licht. Luchtalarm.

Zaterdag 28 april 1945

Geen appèl. Eerste begin van de naderende vrijheid. Tempelhof, Regensburg, Igolstadt en Piacenza veroverd. Mussolini gevangen genomen en Goebbels gesneuveld. Om 12.00 uur pap. Om 18.00 uur diner: bieten, aardappelen en haché. Om 18.30 uur verlaat de Duitse bewaking haar posten en vertrekt de bewaking van het kamp. De omheiningdraad wordt door ons op 4 plaatsen doorgeknipt en op de daken van de barakken wordt POW geschilderd en de Nederlandse kleuren. Langs de hoofdweg wordt een detachement Russisch sprekende officieren in bruine uniformen geplaatst om contact te kunnen opnemen met de Russen. Een gedeelte van de wacht van de Duitsers meldt zich bij ons en wordt in arrest gesteld onder bewaking. Augsburg, Landsberg en Kempten veroverd. Graziani gearresteerd. Om 20.30 uur is de nadering van de Russen reeds zichtbaar en bombarderen zij het marinestation en het vliegveld. Het marinestation met zijn opslagplaatsen van benzine gaat in brand en levert een fantastisch gezicht. Het kamp gaat in de loopgraven en de voornaamste spullen worden uit de barakken gehaald en in de open lucht gedeponerd, want we komen langzamerhand in de vuurlinie te liggen.

De "torpedo Versuchsanstalt" op een foto in de winter van 1942.

Om 11.50 uur groot gejuich en rijdt de eerste Russische tank door de omheining en is onze bevrijding een feit geworden.

Prachtig steekt de donkere kolos tegen de brandende achtergrond van het marinestation. De Duitsers worden krijgsgevangen gemaakt en de bevrijders bevrijden ons van de nodige pakketten. Neu-Brandenburg, dat nog verdedigd wordt door SS uit Letland, wordt onder artillerievuur genomen en geeft zijn ruïnes om 12.00 uur de volgende dag eerst over, nadat een ultimatum was afgewezen.

Zondag 29 april 1945

Geen Heilige Mis. Grote vreugde over de bevrijding en staan we op de daken van de barakken om de inslagen van de artillerie waar te nemen op Neu-Brandenburg en de bossen aan de overkant van het meer. Spoedig staat de stad in vlammen terwijl het Stalinorgel achter het kamp rustig doorspeelt. Bergamo, Brescia en Padua veroverd. De boerderij achter het kamp wordt ten algemene nutte bevrijd van haar veestapel en door ons in gebruik genomen. De Russische krijgsgevangenen worden afgevoerd. Diner: stampot wortelen. In de middag enige luchtgevechten boven het kamp. Geen water en geen licht. Een Duitse trein in de buurt van het kamp is door de Fransen geplunderd en doet een fles champagne 20 sigaretten.

Maandag 30 april 1945

Om 08.00 uur muzikale reveille. Om 09.00 uur eigen appèl en parade ter ere van de verjaardag van prinses Juliana. Speech van onze commandant en de driekleur wordt onder het spelen van het Wilhelmus op de toren van de poort gehesen, terwijl de menigte de houding aanneemt en Russische vliegtuigen boven het kamp cirkelen. De mede bevrijde geallieerde officieren wonen de parade in hun beste pakje bij. Warm water uit de keuken. Ieder 4 Duitse sigaretten als eerste oorlogsbuit. München, Oberammergau, Lees, Dachau, Vicenza en Venetië veroverd. Diner: erwten, ongeschilde aardappelen en jus. Dieet: Gortpap. Onze commandant wordt baas van het gehele interallieerde kamp ca. 8.000 man, krijgt een mooie auto en twee vrachtwagens vol fietsen voor dienstgebruik. Om 22.30 filmvoorstelling in de openlucht aangeboden door onze bevrijders.

Dinsdag 1 mei 1945

Om 08.00 uur gezongen Heilige Mis. Met assistentie van Franse, Amerikaanse en Italiaanse aalmoezenier met Te Deum. In het voorkamp wapperen de vlaggen van de geallieerden, terwijl boven de hoofdpoot de Nederlandse en Russische vlaggen broederlijk naast elkaar staan met iets lager de andere vlaggen van de bevrijde gevangenen. Neu-Strelitz veroverd en Triest door de Tito-troepen veroverd. Diner: erwtensoep met vlees. Om 14.00 uur toneel "Monsieur Topaze".

Bezoek aan het voorkamp, dat een idee geeft van een internationale tentoonstelling naar Franse trant. Om 18.30 dieet pap. In de theaterbarak speelt de band van de Amerikanen. In het voorkamp druk bezoek onder andere dames (?). Per half barak twee censoren aangesteld voor de brievenpost, welke via Rusland verzonden wordt.

Zou er ooit nog een brief aankomen. In Nederland worden door de geallieerden levensmiddelen afgeworpen. Garmis is veroverd en Hitler gestorven. Onze vroegere clandestiene radio is nu ook bevrijd en schettert door luidsprekers voortdurend door het kamp. Wij leven thans onder het motto "Niets is ons te dol".

Woensdag 2 mei 1945

Admiraal Dönitz tot opvolger van Hitler benoemd. De Amerikanen zijn geland op Borneo bij Tarakan. Von Rundstedt en Horthy gevangen genomen. Aangezien de waterleiding nog steeds defect is, halen we het water uit een poel achter de boerderij, waaruit de koeien drinken en nadat we eerst enige dode Duitsers verwijderd hebben. Gewandeld naar het kerkhof en het meer, Tollenssee, 17,5 Km². Onderweg verschillende dode Duitsers en dode paarden gezien, terwijl in het meer vele Duitsers zich verdronken hebben. Diner: kool, aardappelen en jus. Dieet: pap. Stralsund veroverd, Om 18.00 uur dieet soep en spek. Om 19.00 uur concert van de Amerikaanse band. Ribbentrop en Göring afgetreden. Om 22.30 uur film "De verovering van de Ukraine". Berlijn gevallen.

Donderdag 3 mei 1945

De Duitse troepen in Italië circa 1.000.000 man hebben gecapituleerd. (Wir kapitulieren NIE). Rosstock, Lübeck en Schwerin veroverd. Karinthië en Steiermark gezuiverd. Diner: erwtensoep. Naar de pantzerkazerne gewandeld en het nodige mee teruggebracht. Mooi uitzicht op meer en Neu-Brandenburg. Om 18.00 uur dieet: soep. Naar de trein in het bos gewandeld en veel nuttige voorwerpen meegenomen. In de trein van onder andere de Vlaamse afdeling van de SS en het archief wordt welwillend aan de Belgische officieren ter beschikking gesteld. Hamburg en Oldenburg bezet. De Engelsen bereiken de Oostzee bij Wismar. Bij Wismar en Wittenberg contact tussen beide legers. Bij de capitulatie van Berlijn geeft zich generaal Vittenhof Scheel met 75.000 man over. Rangoen door de Engelsen bezet. Om 19.00 uur band van de Amerikanen.

Vrijdag 4 mei 1945

H.M. de Koningin en prinses Juliana in Nederland teruggekeerd en wonen nu bij Breda in bevrijd Nederland. Verbod om het kamp te verlaten tenzij in groepen van 30 man. We krijgen een Russische pas. Diner: havermoutpap. Salzburg veroverd. De Engelsen trekken over de Deense grens en de Amerikanen komen via de Brenner in Italië. Om 17.00 uur dieet pap. Pola, Fiume en Istrië veroverd. Om 21.30 uur radiobericht dat Nederland, Denemarken, Noord-west Duitsland, Helgoland en de Friese eilanden gecapituleerd hebben. Grote vreugde en spontaan zingen van het Wilhelmus. De vreugde wordt verstoord door het bevel van onze commandant, dat ieder om 22.00 uur in de barak moet zijn. Zullen ze dan nooit iets leren?

Zaterdag 5 mei 1945

Gezongen Heilige Mis met Te Deum. Brechteschaden veroverd. Donderdag voetbalwedstrijd Nederland-Engeland 2-1. Om 13.00 uur samenkomst met speech van commandant over bevrijding van geheel Nederland en gecommandeerde spontane feestvreugde. Het orkest speelt de geallieerde volksliederen. Verloting van de Duitse voorraden. Dieet puree. Salzburg veroverd. Voetbalwedstrijd Nederland-Frankrijk 4-2. Om 18.00 uur erwtensoep. Om 19.00 uur n de Franse kapel plechtig lof.

Zondag 6 mei 1945

Beieren en Oostenrijk gecapituleerd. Praag in opstand. Om 10.30 uur Hoogmis in de Franse kapel. Diner: stampot met vlees. Hockeywedstrijd Nederland-Engeland 4-1. Schwinemünde, Linz, Pilzen en Kopenhagen bezet. Daladier, Gamelin, Weygand en generaal Bor bevrijd.

Maandag 7 mei 1945

Hout gezaagd. Weer water. Diner: erwtensoep met spek. De trein nog eens bezocht. Om 14,46 capitulatie van Duitsland. Schusznich (?) en Blum bevrijd. Om 17.00 uur gort. Mussert en Van Genechten gearresteerd. In België de koningskwestie.

Dinsdag 8 mei 1945

Victory day. Door de kampeleiding wordt van de algemene feesten in Europa en Amerika geen notitie genomen. Diner: sortsoep met kalfsvlees. Gewandeld naar het meer, waar druk door ons gezeild wordt. Voortdurend langs het kamp de trek van Poolse arbeiders met hun huisgezinnen, die naar Noord-Duitsland zijn gesleept. Om 16.00 uur in het rosarium zang van de Servische meisjes, die uit een concentratiekamp zijn bevrijd. Om 19.00 uur band van de Amerikanen, Van Eekelen terug met het vrouwentransport, meest Nederlandse Communistische vrouwen.

Woensdag 9 mei 1945

De Grelle en Laval naar Spanje gevlucht. Diner: aardappelen pruimen en jus. Utdeling van buitgemaakte Duitse knopen. Uit de pantserkazerne woordenboekjes gehaald. Onze barak ontvangt een gebraden kotelet. Dieet pap. Seys Inquart gearresteerd. Olmütz, Dresden, Klagenfurt en Agram ⁵¹⁾ gevallen. Göring, Quisling en Kesselring gevangen genomen.

Donderdag 10 mei 1945

Plechtige vredemis in de open lucht met Nederlandse, Engelse, Franse en Italiaanse preek en een Frans en Nederlands koor. Diner: haché. Sigaretten, tabak en lucifers van de Russen ontvangen. De 12 Nederlandse vrouwen zijn ondergebracht in het lazaret. De Fransen kunnen met een Russische pas naar Stettin. Om 19.00 uur voetbalwedstrijd Nederland-België 4-2.

---

⁵¹ De Duitse benaming voor de stad Zagreb.

Vrijdag 11 mei 1945

Geen water en geen licht. Diner: erwtensoep. Bij de Russen voor de repatriëring geregistreerd. Om 15.00 uur concert in het rosarium.

Zaterdag 12 mei 1945

Geen warm eten. Van 6 tot 10 uur met Kapitein Maessen op rijwielpatrouille naar Neu-Brandenburg. Binnenstad is totaal verwoest, verkeer wordt geregeld door vrouwen in uniform, zijstraten afgesloten, rijwielvordering en geen Duitsers te zien. Om 22.30 uur twee Russische films.

Zondag 13 mei 1945

Weer water. Om 10.30 uur Hoogmis in de Franse kapel ter ere van Jeanne d'Arc. Twee tubes zalf en pleisters ontvangen. Himmler door de Amerikanen gevangen genomen. Diner: vis en aardappelen.

Maandag 14 mei 1945

Generaal H.G. Winkelman en generaal G. van Voorst tot Voorst door de Russen bevrijd. Diner: ongeschilde aardappelen, vlees en jus. Om 20.00 uur Frans cabaret.

Dinsdag 15 mei 1945

Invasie van Joodse vrouwen en vrouwen uit de Balkan in het voorkamp. Diner: stampot met wortelen.

Woensdag 16 mei 1945

Voorkamp voor de Nederlanders verboden. Voor de nooduitgangen weer prikkeldraad. Uiteenzetting over de voedselpositie. Diner: aardappelen, pruimen en haché. 100 gram suiker. Om 17.30 uur pap. De trek van de Polen duurt steeds voort.

Donderdag 17 mei 1945

Geallieerde repatriëringscommissie gearriveerd. De Amerikanen en Engelsen worden door de Russen per auto afgevoerd. Diner: erwten, aardappelen en haché. Om 19.00 uur voetbalwedstrijd Nederland-België 3-0.

Vrijdag 18 mei 1945

De Fransen en de Belgen worden afgevoerd. Bezoek aan de pantserkazerne, alwaar iedere middag bal met de meisjes uit de Balkan en de band van de cadetten. Pannenkoeken gebakken. Diner: erwtensoep met spek. Om 09.00 uur muziek van Dr. Walter Boer. Een half Amerikaans pakket ontvangen.

Zaterdag 19 mei 1945

Officieel bericht dat het kamp binnen 14 dagen moet worden ontruimd. Waarschijnlijk gaan we per trein via Berlijn. ¼ Amerikaans pakket ontvangen. Bijdrage aan cadeau Duivenman F. 1,=. Inzameling levensmiddelen voor de dames uit de

Balkan. Kiouschow en Tarakan veroverd. Diner: ongeschilde aardappelen en jus. Gewandeld en Juffrouw Wijnnen uit Venlo ontmoet, die op weg was van Rügen naar Berlijn met een kar in gezelschap van haar vader, zuster, zwager en twee kinderen. Om 18.30 uur gebraden vlees, aardappelen en jus. Laval door de Spanjaarden overgeleverd aan de Engelse vloot.

Zondag 20 mei 1945 (Pinksteren).

Gezongen Heilige Mis. Diner: vlees met gort/ Om het voorkamp alleen maar Italianen en vrouwen uit de Balkan, de Serven zijn verhuisd naar de pantserkazerne. Om 17.00 uur afscheidslof. Preek van aalmoezenier van der Maden en dankwoord van Overste Jan J. van Diepenbruggen (kgf. 30920) en Kapitein Lutzinger / Karel J. Luchsinger (kgf. 2952). Om 19.30 uur afscheidconcert van Dr. Walter Boer. Begonnen met de Nederlandse registratie voor de repatriëring.

Maandag 21 mei 1945

¼ pak Russische tabak, 3 doosjes lucifers en 1 blik Amerikaanse boter ontvangen. Diner: gortpap. Ingepakt en schoenen gerepareerd. Om 17.00 uur afscheidsbezoek aan het kerkhof met speech van de veldprediker Jan. H. Vaandrager (kgf. 32043). Defilé langs de Nederlandse graven, waarna aldaar avondgebed. Om 22.30 uur cabaret in barak 12a onder andere interview met Joodse legioensoldaat.

Dinsdag 22 mei 1945

Diner: stampot wortelen met vlees. Havermoutkoek gebakken. Om 19.00 uur voetbalwedstrijd officieren – cadetten 0-3. De commandant reikt beker uit aan de overwinnaars. Om 20.30 uur afscheid van veldprediker Vaandrager. Om 20.30 uur voordrachten in de kerkbarak. Ons hok zorgt voor de watervoorziening van de keuken. Hemd gewassen.

Woensdag 23 mei 1945

Zakdoeken gewassen. Diner: bonen en vlees. Om 18.00 uur pap. Naar de pantserkazerne, alwaar bal en afvoer van de Fransen. De controle van de afvoering geschiedt door Russische meisjes.

8. De reis terug naar Nederland 24 mei 1945 tot en met 6 juni 1945

Donderdag 24 mei 1945

Diner: pap. Havermoutkoek gemaakt. Serven worden uit Schwerin aangevoerd. Bericht, dat morgen met onze afvoer wordt begonnen. Om 19.00 uur verschijnen echter 55 auto's en om 20.00 uur vertrekt het 1^e en de helft van het 2^e bataljon. Aan de volgorde van registratie wordt geen hand gehouden.

Vrijdag 25 mei 1945

's Morgens vertrekken nog 10 auto's. De rest is afwachting en de lege barakken worden geïnspecteerd op boeken en eetwaar. Diner: stampot wortelen en vlees.

Zaterdag 26 mei 1945

Bericht, dat we met de trein zullen vertrekken. Bij onderzoek blijkt er geen trein te zijn. Diner: erwtensoep met spek.

Zondag 27 mei 1945

Gezongen Heilige Mis. Diner: stampot bonen en vlees. Verder de hele dag afwachten of we vertrekken zullen of niet. Gedurende de bevrijding iedere dag 500 gram brood, dat te Burgersdorf gebakken werd onder leiding van Tom.

Maandag 28 mei 1945

Om 10.00 uur met wagens naar het station, alwaar wel een trein, maar geen locomotief. Marsverpleging ontvangen. 's Avonds arriveert op het uitgebrande station een trein met Ukrainse meisjes. De band speelt op het perron en tot laat in de nacht is er bal.

Dinsdag 29 mei 1945

Huldiging op het perron van aalmoezenier Van der Maden bij zijn 25-jarig priesterfeest. Toespraak van Majoor A.G.J.M.F. v.d. Kroon (kgf. 30943) en toepasselijk lied van het kerkkoor. Om 10 uur vertrokken naar Gustrow via Lalendorf, waar een postwagen in een verlaten trein geplunderd wordt. In Teterow veel Nederlandse locomotieven. Te Gusterow om 4.30 uur gearriveerd en in het station gebivakkeerd. De kazerne welke ter onzer beschikking was gesteld, had een overbevolking van kleine dieren en werd vriendelijk afgewezen. In de restauratie tweemaal Eintopfgericht met koffie genuttigd. Een bank uit de wachtkamer, waar de vrouwen slapen gehaald en in de hal gelogeerd.

Woensdag 30 mei 1945

Om 10 uur per auto naar Crevitz, waar we van de Russen soep met vlees en thee ontvangen. In een gebouw aldaar veel fietsbanden, welke voor velen een aangename buit waren. Om 6 uur door de Engelsen per auto afgehaald en gebracht naar Lüneburg. Bij de demarcatielijn kauwgom en lucifers ontvangen. Sigaretten waren

welkomer geweest. Om 1.30 uur aangekomen, geflit ⁵²⁾ met luizenpoeder en in de kazerne overnacht.

Donderdag 31 mei 1945

Afscheid van Willems, die met een apart konvooi vertrekt. Om 08.00 uur per auto na een Engels ontbijt vertrokken. Biscuit, chocolade, kaas, 5 sigaretten en 4 zuurtjes per man ontvangen. Om 7.30 uur gearriveerd te Diepholz en in een barakkenkamp ondergebracht. Ontvangen soep 1/10 brood en roomboter.

Vrijdag 1 juni 1945

Medisch onderzoek en geregistreerd door Franse meisjes. Diner als gisteren. 's Avonds in het dorp bij de Engelse bezetting.

Zaterdag 2 juni 1945

Met een handwagen de zware bagage naar het station gebracht en om 2 uur per trein in vuile open kolenwagens vertrokken, terwijl de Duitse treingleider in een gesloten wagen reist. Van je vrienden moet je het maar hebben. Per wagen een groot blik biscuit en corned beef. Via verwoest Osnabrück in Rheine gearriveerd en ondergebracht in een kamp. Geregistreerd, geflit en onderzocht op teken SS. Geen krib, noch stro, maar enkel plankenvloer. Brood en roggenpap. Door een Nederlandse verbindingsofficier per 25 man ingedeeld per auto. Achteraf bleek, dat dit heerschap niet eens de moeite genomen had onze aankomst aan de Nederlandse autoriteiten mede te delen.

Zondag 3 juni 1945

Om 07.00 uur Heilige Mis. Om 9 uur per auto vertrokken naar Glanerburg. Van 10.00 tot 17.00 uur zonder eten of drinken langs de weg bij de grens gelegen. Rookwaar was blijkbaar ook nog te veel voor ons. Welkom in het vaderland. Enschede weigert te ontluizen omdat het zondag is. Per bus naar Oldenzaal en aldaar ontluisd en geregistreerd. Ingekwartierd bij Nieuwenhuis, alwaar bal met Engelse officieren. Eindelijk weer eens een fatsoenlijk bed en gegeten aan een gedekte tafel.

Maandag 4 juni 1945

Laten wegen 59 Kg. Geld geleend om een kaart naar huis te kunnen schrijven aangezien we doelloos een hele dag zonder een cent op zak door Oldenzaal rondlummelen. De enige behoorlijke gelegenheid gereserveerd voor de Engelse officieren en worden we eruit gemikt. We leven wel in een bevrijd Nederland.

Dinsdag 5 juni 1945

Ruzie met een nieuw gebakken majoor over de marsverpleging, die we niet ontvangen. Om 10 uur per auto vertrokken naar het kamp "Herrijzend Nederland" te Austerlitz, dat speciaal was ingericht voor opname van krijgsgevangenen. Om 14.00

---

⁵² Flit was destijds een merknaam voor ongediertebestrijding (DDT).

uur gearriveerd en eerst om 18.00 uur een bord soep. Er wordt van regeringswege wel uitstekend gezorgd voor terugkerende krijgsgevangen officieren. In deze zouden ze nog heel wat van de Russen kunnen leren. Rookwaar was blijkbaar te goed voor ons. Geregistreerd en geen geld ontvangen, omdat de centen na de eerste uitbetalingen op waren. In de kantine vrij bier, omdat we toch geen geld hadden om te betalen. In Zeist gaan slapen.

Woensdag 6 juni 1945

Om 8.30 uur per auto uit het kamp vertrokken en om 12.00 uur eindelijk na 3 jaar thuis gearriveerd.

Ontvangst-Centrum Gerechtrepatrieerde Krijgsgevangenen

ZEIST

- 260A
1. Datum aankomst in Centrum : 5-6-45
  2. Naam en Voornamen : Mr. Pierre Laurent Joseph Marie Antoine
Müller
  - 2a. Wanneer en waar gemeld of gearresteerd? : 4-5-43
~~4-5-43~~ gearr. gijzelaar
21-6-43 Amersfoort gen.
  3. Geboorteplaats en -datum : 24-7-99 Venlo
  4. Beroeps, Reserve of Dienstplichtig : res.
  5. Rang en Wapen : le luit. ~~staf~~ Inf.
  6. Datum laatste bevordering : 24-7-29
  7. Onderdeel, waarbij ingedeeld op 15 Mei 1940 : Staf Groep Maas Waal
  8. Functie op **dien** datum : le luit Toegevoegd
  9. Stamboeknummer : 10596
  10. Datum van aanvang krijgsgevangenschap : 21-6-43
  11. Krijgsgevangenkampen, waarin achtereenvolgens verblijf werd gehouden : Schildberg Grune Neubrandenburg
  12. Krijgsgevangennummer : 7542
  13. Naam en adres naaste familie : Mevr. L.A.M. Müller Pichot Gr. Kerkstr.
24 Venlo
  14. Adres tijdens het buitengewoon verlof : idem
  15. Uitbetaald voorschot : .....
  16. Was de **verzorging** gedurende de krijgsgevangenschap: **goed, middelmatig** of **slecht**? : .....
  17. Welke **werkzaamheden** werden aan U opgedragen? : .....

Bij de beantwoording van de vragen 18 t/m. 23 te vermelden: **namen, rangen, leeftijden, adressen.**

18. Zijn U **sterfgevallen** bekend van andere krijsg-gevangenen? :

Datum, oorzaak en plaats van overlijden :

19. Zijn U gevallen van ernstige **ziekten** bekend en hoe was de behandeling? :

20. Zijn U gevallen bekend van **ontvluchting** uit krijsggevangenschap? :

21. Zijn U namen bekend van **ziek achtergebleven** krijsggevangenen en zoo ja, waar? :

22. Zijn U namen bekend van **door den vijand vrijgelaten** krijsggevangenen, uit hoofde van hunne politieke gevoelens? :

23. Zijn U namen bekend van krijsggevangenen, die **in vijandelijken dienst** zijn getreden? :

24. Zijn U gevallen bekend van **oorlogsmisdaden** en **overtredingen** van de Conventie van Genève? Zoo ja, dan wordt U verzocht, met het oog op de bestraffing van oorlogsmisdadigers een afzonderlijk uitvoerig verslag bij te voegen, onder vermelding van tijd, plaats en omstandigheden den misdaad en de namen, adressen, enz. van de verantwoordelijke personen.

25. Hebt U ernstige klachten, omtrent de gedragingen van Uwe **mede-krijsggevangenen**? Zoo ja, dan wordt U verzocht een afzonderlijk uitvoerig verslag bij te voegen, onder vermelding van namen, rangen en adressen.

Zeist, 5-8-45 1945.

De 1e luit. (rang)

(handteekening)

Datum van vertrek uit ontvangstcentrum: (get) P. Müller

5-6-45

9. Overzicht van de Officieren, onderofficieren en manschappen.

In de onderstaande tabellen zijn alle officieren, onderofficieren en manschappen weergegeven die op enig moment in Oflag XXI-d/z Schildberg en / of in Oflag XXI-c Grüne bei Lissa geweest zijn.

De gegevens zijn ontleend aan: Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie Krijgsgevangenen, nummer toegang 2.13.98, inventarisnummer 164 tot en met 169 (Schildberg en Grüne bei Lissa). In dit archiefdeel zijn handgeschreven boekjes opgenomen met registraties van uitbetaalde soldij, uitgevoerde schoenreparaties en uitgereikte kleding. In dit archief ontbreken in het algemeen de geboortedata en geboorteplaats van de betrokkenen. Bovendien bevat dit archiefonderdeel een aanzienlijk aantal fouten, waarbij bijvoorbeeld sommige officieren het zelfde krijgsgevangenummer hebben gekregen.

De gegevens zijn –voor zover mogelijk- vergeleken en gecontroleerd aan de hand van de “Ab- und Zugangslisten” van de kampen Stalag IV-b Mühlberg, Oflag 67 Neu-Brandenburg en de “Naam- en Ranglijst der Officieren en Reserve-Officieren van het Koninklijke Nederlandse Leger en van de Officieren van het Koninklijk Nederlandsch Indische Leger 1940”.

In de onderstaande tabel is voor een groot gedeelte sprake van *reserve* Officieren. De toevoeging “reserve” is uit praktische overweging in de tabel achterwegen gelaten. De Ab- und Zugangslisten vermelden regelmatig verkeerde rangen en / of legeronderdelen. Gedeeltelijk zijn deze gegevens gecontroleerd aan de hand van de “Naam en Ranglijst der Officieren 1940” en waar nodig aangepast.

Aan de lijst zijn ook de Nederlandse Ordonnansen en in een separate tabel aan het eind ook de Italiaanse oppassers toegevoegd.

Achternaam	Voornamen	KGFnr	geboortedatum	geboorteplaats	Nederlandse rang	Onderdeel	Opmerking
Aalders	Johannes	7326	5 maart 1908	Amsterdam	1e Luitenant	11 R.I.	
Abrahams	Johan	7320	12 november 1912	Amsterdam	1e Luitenant	4 R.H.	
Abrahamsen	Gerrit	7322	20 november 1906	Utrecht	1e Luitenant	5 R.I.	
Aken van	Lodewijk C.	7697	2 april 1913	Gorinchem	1e Luitenant	7 R.A.	
Alberda van Ekenstein (Jonkhr.)	W.C.A.	98837	8 februari 1900	onbekend	Kapitein	artillerie	
Aldenkamp	Marinus Jan	96408	10 juli 1910	Den Haag	2e Luitenant	1e Esk. Panzer	
Alders	Cornelis	97199	1 mei 1908	Amsterdam	2e Luitenant	1 R.W.	
Andreoli	Carlo Giuseppe	106750	22 februari 1920	Den Haag	Dpl. Soldaat	R.Jagers	Ordonnans
Ark van	Pieter W.	104505	28 mei 1920	Leiden	Mar. 3e klasse	Kon. Marine	Ordonnans
Arkel van	Hendrikus	7324	22 januari 1914	Deil	1e Luitenant	43 R.I.	
Arnoldi	Rudolph Johan	7321	19 augustus 1901	Amsterdam	1e Luitenant	3 R.H.	
Asbroek ten	Gerhardus Hermanus	7325	8 februari 1899	Haaksbergen	1e Luitenant	16 R.I.	
Asselbergs	Joseph Bernard	7323	7 juni 1910	Meester Cornelis (NOI)	1e Luitenant	R.Jagers	
Baalen van	Dirk	7698	2 september 1916	Maassluis	2e Luitenant	1 R.W.	
Baart	Jan Andries	7333	3 juni 1907	Oudshoorn	1e Luitenant	19 R.I.	
Baggelaar	Hendrik Herman	7358	1 juni 1916	Amsterdam	2e Luitenant	10 R.I.	
Bakker	Everardus P.	7359	20 april 1900	Zaandam	1e Luitenant	20 R.I.	
Bakker	Theo Ryckholt	98494	19 november 1918	Nijmegen	2e Luitenant	1 LvR	
Barends	Timotheus	7341	27 december 1898	Amsterdam	Kapitein	45 R.I.	
Bartels	Wilhelmus Johannes	7365	30 januari 1903	Breda	1e Luitenant	30 R.I.	
Baruch	Johan L.	98841	9 januari 1906	Rotterdam	1e Luitenant	10 R.I.	
Bastiaanse	Hendrik J.	104555	16 juli 1903	Heiloo	Sergeant v l m	Kon. Marine	
Bausch	Johan Emile	7364	18 december 1914	Rotterdam	2e Luitenant	21 R.I.	
Beeke ter	Gerardus Coenraad	7345	20 november 1900	Norg	Kapitein	A.M.A.	
Beekes	Lambertus	7327	25 september 1909	Utrecht	1e Luitenant	R.Jagers	
Beereboom	Hendrikus Johannes S.P.	7362	5 november	Delft	Kapitein	15 R.I.	

			1899				
Beets	Jan C.	7334	29 november 1909	Putten	1e Luitenant	10 R.I.	
Behrens	Johannes	107042	13 april 1906	Rotterdam	Dpl. Soldaat	K.M.D.	Ordonnans
Beijerinck (van)	Martinus Willem	7336	12 april 1908	Paré (NOI)	1e Luitenant	14 R.I.	
Beijerman	Johannes Jan	98543	7 mei 1901	Den Helder	1e Luitenant	11 R.M.A.	
Beijnen	Pieter Cornelis Jan	7331	24 december 1913	Den Helder	1e Luitenant	3 R.A.	
Bent van den	Adrianus	2910	28 februari 1883	Breda		Kdt. Vom 4. Armeekorps	
Berding	Anton W.J.	7349	1 augustus 1909	Rotterdam	1e Luitenant	30 R.I.	
Bergh van den	Hans	7354	28 januari 1914	Nijmegen	1e Luitenant	32 R.I.	
Bergwerf	Jacobus	7351	26 maart 1915	Zaandam	Luitenant ter Zee 2e klasse	Kon. Marine	
Berkel van	Jacob	7343	22 april 1911	Rotterdam	2e Luitenant	46 R.I.	
Beukering van	Johannes H.B.	7355	16 juni 1902	Arnhem	Kapitein	A.M.A.	
Bichon van Ijsselmonde	Rene	7344	6 november 1902	Arnhem	Kapitein	23 R.A.	
Bierman	Aron	96406	28 augustus 1904	Appingedam	1e Luitenant	2.R.W.	
Bijkerk	Lucas	7342	22 november 1908	Voorthuizen	1e Luitenant	1 R.I.	
Bijkerk	Albert	7361	1 december 1912	Steenwijkerwold	2e Luitenant	8 R.I.	
Bijl	Arie Willem	7755 / 98637	13 oktober 1901	Langerak a/d Lek	Kapitein	5 R.I.	
Blaas	Petrus Aegidius Antonius	7699	13 mei 1911	Amsterdam	1e Luitenant	17 Bt. Lu.A.	
Blankenstein	Jan	7339	25 januari 1910	Haarlem	1e Luitenant	4 R.I.	
Blink van den	Frederik	7742 / 31205	12 oktober 1904	Hellevoetsluis	Luitenant ter zee 1e klasse	Kon. Marine	
Blok	Petrus	7749	2 maart 1903	Westdorpe			
Blom	Eduard M.F.	7338	15 september 1906	Rotterdam	1e Luitenant	22 R.I.	
Blom	Louis Frans	7700	30 april 1910	Venlo	1e Luitenant	2 Lv.R.	
Boer	Frederik L.	7337	16 januari 1904	Capetown (Zuid Afrika)	1e Luitenant	7 R.I.	
Boer	Adrianus H.	7348	13 december 1911	Capelle a/d/ Ijssel	1e Luitenant	6 R.I.	
Boer de	Willem	7347	7 maart 1915	Santpoort	1e Luitenant	Kust Artillerie	
Boer de	Hendrik	7352	25 maart 1910	Amsterdam	1e Luitenant	10 R.I.	
Boer de	Siebe	98574	6 maart 1911	onbekend	Sergeant verpleegkundige		
Boering	Cornelis Jacobus	97215	1 april 1918	Rotterdam	Vaandrig	22 R.I.	

Boet	L.G.	98586	18 februari 1908	onbekend	officier gezondheid 2e klasse / 1e Luitenant		
Bont de	Franciscus	7335	11 maart 1911	Rotterdam	2e Luitenant	1 R.W.	
Boogaard	Johannes Jacobus	7328	18 januari 1909	Engelen (NOI)	1e Luitenant	4 R.V.A.	
Boom	Pieter	7357	11 juni 1915	Hoorn	2e Luitenant	3 R.I.	
Boswijk	Frederik H.	107570	24 juli 1914	Bergen	Korporaal kok	12 R.I.	Ordonnans
Boswinkel	Ernst	7702	18 december 1913	Den Haag	1e Luitenant	4 R.I.	
Bouwmeester den	Marius Johan	7350/ 7750	11 mei 1913	Rotterdam	1e Luitenant	13 R.I.	
Boxtel van	Bernardus A.J.	7356	3 maart 1910	Tilburg	1e Luitenant	15 R.I.	
Brandon	Lucien	7330	3 december 1911	Antwerpen	1e Luitenant	5 R.I.	
Brandt	Jasper	7363	17 mei 19905	Krommenie	Kapitein	21 R.I.	
Brauers	Johannes Jacobus	7346	9 mei 1912	Rotterdam	1e Luitenant	Korps Motordienst	
Breda van	Cornelis K.A.	105057	11 juli 1902	Den Helder	Sergeant mach.	Kon. Marine	
Breemer	Marius Jacobus	7329	28 februari 1912	Rotterdam	1e Luitenant	27 Comp Motordienst	
Brink	Abraham Willem	7672	5 september 1901	Amsterdam	majoor dominee	12 R.I.	
Broeder den	Pieter	97214	3 maart 1919	Rotterdam	Vaandrig	22 R.I.	
Brouwer	Willem	7340	10 september 193	Den Haag	2e Luitenant	6 R.A.	
Bruinier	Gerard J.L.	7701	24 september 1912	Zutphen	1e Luitenant	2 R.H.M.	
Buerman	Jakobus	7748	23 mei 1910	Utrecht	verpleger		
Burg van den	Franciscus Adriaan Willem	7332	19 december 1913	Den Haag	1e Luitenant	2 R.Genie	
Busser	Gijsbert	7353	2 juli 1912	Dordrecht	2e Luitenant	3 R.I.	
Buttinger	Hendrik J.	7703	12 augustus 1911	Groningen	2e Luitenant	K.M.D.	
Buytendijk	Johan L.	97749	5 september 1914	Rotterdam		15.R.I.	
Carrière	Cornelis Jan	7369	19 april 1910	s Gravenzande	1e Luitenant	R.K.A.	
Chappin	Jpseph Hubert Marie	7368	21 februari 1907	Meerssen	1e Luitenant	13 R.I.	
Coeverden van	Valentijn P.	7366	3 augustus 1913	Amsterdam	1e Luitenant	9 R.I.	
Colder	Jan D.	7367	30 december 1911	Gorinchem	1e Luitenant	3. R.A.	
Cussel	Johan L.	98383	3 juli 1918	Den Haag	Vaandrig	4 R.I.	
Dalen van	Franciscus J.A.	7398	4 december 1902	Amsterdam	Kapitein	7 R.I.	
Dalenoord	Herman	98951	4 december	Boekelo	Vaandrig	10 R.I.	

			1904				
Das	Henri Willem Johan	7380	12 augustus 1911	Lekkerkerk	1e Luitenant	2 Kust A.	
Davidse	Pieter Jacob	7373	13 november 1904	Oostkapelle	Kapitein	R.K.A.	
Dekker	Adriaan	7399	27 november 1913	Den Helder	1e Luitenant	9 R.I.	
Dekter	Jacob	7379	11 maart 1916	Zutphen	2e Luitenant	42 R.I.	
Derks	Gerrit J.	7376	23 april 1898	Batavia (NOI)	1e Luitenant	Depot M.A.	
Derksen	Ewald H.	7375	12 juli 1913	Arnhem	1e Luitenant	19 R.I.	
Deursen van	Ary	7381	8 januari 1899	Schiedam	1e Luitenant	12e Depot Bat.	
Dijck van	Pieter	271098	2 januari 1919	Zeist	Korporaal	Bat. Gen. Troepen	
Dijk van	Pieter Henrikus Maria	7377	26 april 1914	Bergen op Zoom	1e Luitenant	3 R.I.	
Dijk van	Jan	104441	18 september 1908	Kampen	Wachtmeester hoefsmid	2 R.H.	
Dissel van	Michiel E.J.F.	7704	12 juni 1908	Goes	1e Luitenant	7 R.A.	
Dobber	Gerrit	98234	18 juli 1918	Landsmeer	Korporaal	K.M.D.	Ordonnans
Docters van Leeuwen	Gijsbert Jan	7384	17 mei 1910	Rotterdam	1e Luitenant	R.Gr.	
Doedens	Hendrik B.	97861	5 februari 1905	Scheemda	Soldaat ord.	12 R.I.	
Doel van den	Hubrecht	7372	21 mei 1914	Den Haag	1e Luitenant	22 R.I.	
Doesschate ten	Theodorus Sino	98718	5 oktober 1901	Assen	1e Luitenant	1 R.V.A.	
Don	Cornelis	106357	1 september 1918	Vlaardingen	Soldaat	R.G.	Ordonnans
Donsen	Augustinus	97204	1 mei 1904	Haarlem	Korporaal	Kon. Marine	
Doorn van	Jan	7385	31 juli 1902	Padang (NOI)	Kapitein	6 R.I.	
Doornbos	Klaas	7397	10 juni 1914	Loppersum	2e Luitenant	12 R.I.	
Dop van	Arie	7383	27 februari 1905	Delft	1e Luitenant	4 R.I.	
Dorleijn	Jan	7382	2 november 1917	Koudekerke	2e Luitenant	14 R.I.	
Dorré	Gustaaf	7378	7 juni 1901	Fort de Kock (NOI)	Kapitein	5 R.I.	
Dreijer	Leonardus M.	7370	8 juni 1904	Den Haag	Kapitein	5 R.I.	
Dresselaars	Leonardus	7386	20 juli 1904	Dordrecht	1e Luitenant	9 R.I.	
Driel van	Jan Andries	7395	6 december 1908	Rotterdam	1e Luitenant	3 R.I.	
Driessen	Emile L.A.	7374	12 december 1901	Amsterdam	1e Luitenant	1 Lv.R.	
Drift van der	Willem Pieter Rudolf	7705	20 april 1909	Assen	1e Luitenant	1 R.I.	
Dubbelman	Karel Nicolaas	98843	22 juli 1915	Rotterdam	2e Luitenant	14 R.I.	
Dudok van Heel	Frithjof Aage	98636	30 juni 1892	Naarden	Majoor	8 R.A.	
Duinker	Siewert J.	7396	10 augustus	Amsterdam	1e Luitenant	40 R.I.	

			1907				
Duintjer	Marius	7371	22 december 1908	Veendam	1e Luitenant	7 Pio Comp.	
Ede van der Pals van	Willem Johan	7387	11 januari 1914	Watergraafsmeer	2e Luitenant	2 R.I.	
Eekelen van	Leo Th.J.	7388	1 maart 1900	Winterswijk	1e Luitenant	22 R.I.	
Eijnatte van	August Pierre Jean	7391	19 augustus 1913	Breda	2e Luitenant	3 R.I.	
Engberts	Engbertus	7393	2 november 1903	St Petrusburg (Rusland)	1e Luitenant	6 R.A.	
Engels	Jan Franciscus	7394	23 december 1916	Amersfoort	2e Luitenant	15 R.I.	
Engen van	Freferik A.	7389	26 november 1907	Utrecht	1e Luitenant	40 R.I.	
Enthoven	Lodewijk Alexander Hendrik	97211	22 mei 1906	Amsterdam	1e Luitenant	3 R.A.	
Ewijk van	Johannes Adrianus	7390	24 september 1905	Utrecht	2e Luitenant	16 R.I.	
Fabius	Knockers W.J.	7706	11 mei 1912	Chicago III (USA)	1e Luitenant	18 R.A.	
Fauël	Henri Charles Emond	7392	25 juni 1902	Bandoeng (NOI)	1e Luitenant	2 Aut Bat.	
Fekken	Willem	7402	8 maart 1904	Groningen	1e Luitenant	K.P.T.	
Foppen	Johannes H.P.	7403	16 april 1911	Maastricht	1e Luitenant	Stab V Div	
Franse	L.T.	271473	25 september 1896		1 ^e Luitenant	Staatspolitie	
Fransz	Louis Herman	7404	26 april 1915	Kertesono (NOI)	2e Luitenant	15 R.A.	
Frantzen	Mathias J.	7405	1 mei 1899	Herkenboschj	Kapitein	2 R.I.	
Freijser	Willy A.	7400	23 november 1914	Hulst	2e Luitenant	1 R.I.	
Fremery de	Henri	32365 31472	27 juli 1912	Den Haag	1e Luitenant		
Fromberg (Mr.)	Carl Edward Emil	7406	18 december 1905	Culemborg	2e Luitenant	A.H.K.	
Funke	Victor	7407	31 december 1910	Den Haag	1e Luitenant	2 R.A.	
Furth van	Willem L.	7401	11 juli 1904	Den Haag	kapitein	6 R.I.	
Galen van	Lourens J.J.	7416	16 februari 1910	Rotterdam	1e Luitenant	4 R.I.	
Gelderen van	Jan Willem	7410	30 november 1912	Gorontalo (NOI)	1e Luitenant	15 R.A.	
Gelderen van	Floris	7412	15 april 1910	Boskoop	1e Luitenant	Staf III LK	
Gelderen van	Simon	7419	14 december 1914	Lekkerkerk	2e Luitenant	6 R.A.	
Gelders	Bernardus Arjen	98282	2 oktober 1899	Dordrecht	Kapitein	1 R.Genie	

Gerards	Willem J.	7707	16 maart 1911	Padang (NOI)	2e Luitenant	38 R.I.	
Gils van	Michiel M.C.	7422	20 november 1914	Made-Drimmelen	1e Luitenant	40 R.I.	
Ginhoven van	Johannes	7420	8 september 1902	Utrecht	Kapitein	A.H.K.	
Ginkel van Ds.	Bartholomeus	271093	11 december 1903	Zeist	Majoor / Dominee	34 R.I.	
Glasius	Barend J.	7414	2 november 1920	Kampen	Vaandrig	19 R.I.	
Glerum	Cornelis	7408	21 november 1908	Biezelingse	1e Luitenant	14 R.I.	
Glijsteen	Johannes Christianus Hendrik	7411	16 oktober 1898	Kampen	Kapitein	K.M.D.	
Graaf de	Frans	98717	2 juli 1916	St. Michielsgestel	2e Luitenant	15 R.I.	
Greup	Jan F.	7415	7 december 1910	Ede	2e Luitenant	Artillerie Inrichtingen	
Grisnigt	Cornelis	7417	18 november 1911	Den Helder	1e Luitenant	Brigade C.	
Groeneboom	Arie	98216	30 juni 1912	Rhoon	Soldaat	Luchtvaart afdeling	Ordonnans
Groeneweg	Josephus Hubertus Emmaus	7413	31 juli 1907	Leende	1e Luitenant	7 R.I.	
Groenman	Jacob Tjakko	7423	23 februari 1911	Roosendaal	1e Luitenant	1 R.Lu.A.	
Grool	Jan R.	7751	5 april 1916	Middelburg	2e Luitenant	3 R.I.	
Groot de	Klaas Dirk	7409	19 december 1905	Zaandam	Kapitein	21 R.I.	
Grootveld	Johannes	106881	28 september 1911	Den Haag	Soldaat	R.J.	Ordonnans
Grosheide	Gerhardus H.A.	98542	8 augustus 1909	Schipluiden	1e Luitenant	10 R.M.A.	
Guijt	Hendrik Jacobus	7418	28 januari 1908	Rotterdam	1e Luitenant	1 R.I.	
Gulikers	Karel A.M.A.	7421	10 oktober 1899	Oss	1e Luitenant	37 R.I.	
Haack	Daniël Matthias	7427	11 september 1909	Leiston (Engeland)	1e Luitenant	Insp. G.d.L.	
Haan de	Cees	105645			Vaandrig	Lu.A.	
Haas de	Johan Herman	96402	26 november 1910	Amsterdam	1e Luitenant	2. R.H.	
Haitink	Oscar Nis	7708	4 februari 1915	Den Haag	2e Luitenant	3 R.H.	
Hajee	Johannes Christiaan	7435	24 januari 1917	Apeldoorn	2e Luitenant	20 R.I.	
Hamburger	David Abraham	96405	11 juni 1907	Utrecht	1e Luitenant	2 R.V.A.	
Hammers	Barteld Aart	97205	4 september 1905	Zwolle	wachtmeester sergeant	4 R.H.	
Hamstra	Joannes	7436	14	Leeuwarden	1e Luitenant	4 R.I.	

			september 1905				
Hanselman	Antonius M.J.	106780	14 december 1905	Den Haag	Dpl. Soldaat	24 R.I.	Ordonnans
Harcksen	Hendricus Franciscus Johannes	7429	16 augustus 1901	Rotterdam	Kapitein	2 Lv.R.	
Haring	Laurentius Petrus Reinirus	7428	28 januari 1908	Rotterdam	1e Luitenant	11 R.I.	
Harkema	Jan Jan	7424	1 februari 1908	Aduard	1e Luitenant	9 R.I.	
Harsveldt	Adriaan	7448	10 april 1914	Den Haag	1e Luitenant	2 R.A.	
Hartog	J.I.W.	7439	31 januari 1914	Amsterdam	1e Luitenant	6 R.I.	
Hasselbach	Johannes Jacobus	7442	14 november 1898	Leiden	Kapitein	K.M.D.	
Heer de	Cornelis	97197	30 december 1918	Utrecht	Vaandrig	16 R.I.	
Heide van der	Eduard Bernhard	7431	14 december 1905	Amsterdam	1e Luitenant	7 R.I.	
Heier	Johannes Hendrik	7452	30 januari 1917	Weesp	Luitenant ter Zee 3e klasse	Marine O.D.	
Heijmans	Arnoldus Willem	7446	17 juli 1915	Leiden	1e Luitenant	2 Lv.R.	
Heiligers	Leendert W.	108400	22 september 1918	Dordrecht	Sergeant Schr.	infanterie	
Heirman	Leo Johannes Rudolf	7432	16 oktober 1914	Hillegom	1e Luitenant	1 R.K.A.	
Helsdingen van	Frederik C.	7437	23 november 1916	Malang (NOI)	2e Luitenant	Spec. Dienst	
Hendriks	Jacob Geert	7450	22 juli 1914	Groningen	2e Luitenant	22 R.I.	
Hengst van	Johannes J.	104903	5 augustus 1904	Den Helder	Mar. 1e klasse	Kon. Marine Korps Marinies	Ordonnans
Hennepe te	Frederik Carl	98370	27 februari 1920	Magelang (NOI)	Soldaat	10 R.I.	Ordonnans
Henny	Christiaen M.	7709	27 oktober 1919	Arnhem	2e Luitenant	2 R.H.	
Hermans	Hubert Adrianus Godefridus	96409	24 maart 1914	Ginneken	1e Luitenant	3.R.V.A.	
Herp van	Cornelis Petrus Gerardus	98380	7 februari 1916	Den Bosch	2e Luitenant	17 R.A.	
Herwijnen van	Cornelis Hendrikus	7440	26 mei 1914	Eindhoven	2e Luitenant	27 R.I.	
Heuvel van den	Hendrikus Willebrordus	7430	26 mei 1914	Eindhoven	1e Luitenant	7 R.I.	
Heuvel van den	Cornelis A.	107957	25 september 1920	Den Haag	Soldaat	5 R.I.	Ordonnans
Hilders	Theodorus	103393	8 juli 1915	Amsterdam	Soldaat	7 R.I.	Ordonnans
Hindriks	Gerardus Hermanus	7710	31 maart 1906	Haaksbergen	1e Luitenant	19 R.A.	
Hocks	Petrus J.M.	7445	15 februari 1898	Leiden	Kapitein	29 R.I.	
Hoegen	D.F.P.	7426	28 maart 1907	Middelburg	1e Luitenant	Staf 2	
Hoek	Cornelis D.	98774	30 maart	Den Haag	1e Luitenant	6 R.I.	

			1900				
Hoek van	Hendrik W.	105050	10 december 1903	Venlo	Sergeant	Kon. Marine	
Hoek	Felix Adelbert Carolus Hendrik	7425	6 juli 1912	Nijmegen	1e Luitenant	27 Comp Mortieren	
Hoekstra	Albertus Johannes	7444	21 september 1908	Breda	1e Luitenant	13 R.I.	
Hoeven van der	Theodorus F.J.	7434	21 april 1914	Den Haag	1e Luitenant	35 R.I.	
Hofstede	Govert J.A.	7449	9 juli 1906	Gouda	1e Luitenant	16 R.I.	
Hofstra	Hendrik	7711	24 oktober 1915	Den Haag	2e Luitenant	19 R.I.	
Hol	Gerrit Philippus	7447	17 oktober 1899	Gorinchem	1e Luitenant	22 R.I.	
Hols	Johannes	7433	24 december 1919	Den Haag	Vaandrig	26 R.I.	
Holthuis	Egbert	7441	29 april 1916	Haarlem	2e Luitenant	10 R.I.	
Honing van den Bosche (Jonkhr.)	Victor Aristide	7712	20 november 1917	Cheribon (NOI)	2e Luitenant	13 R.I.	
Hoogland	Jan Christiaan	7451	3 maart 1908	Nijmegen	1e Luitenant	9 Dep. Bat.	
Hoogstraten van	Jan Jacobus	7438	21 mei 1899	Rotterdam	Kapitein	21 R.I.	
Hornix	Johan Mathijs Marie	105038	2 mei 1914	Dordrecht	2e Luitenant	K.M.D.	
Hubbeling	Nicolaas	7713	10 juni 1912	Bandjarnegara (NOI)	1e Luitenant	8 R.A.	
Hulscher	Antoon Roelof	7443	23 september 1909	Schiedam	1e Luitenant	8 R.A.	
Ihnken	Willem Dirk	7460	11 juli 1912	Den Haag	1e Luitenant	38 R.I.	
Ijssenagger	Johannes	7665	7 februari 1902	Amsterdam	Kapitein	2 R.W.	
Ijzereef	Wilhelmus Johannes Hermanus	98716	26 juli 1916	Borne	2e Luitenant	R.K.A.	
Irish Stephenson	Wilhelm J.M.	7714	20 juni 1907	Dordrecht	1e Luitenant	16 R.A.	
Isbrücker	Henri Johannes	7466	6 februari 1903	Den Haag	1e Luitenant	15 R.I.	
Iterson van	Johannes	7462	17 februari 1910	Leiden	1e Luitenant	31 R.I.	
Iwema	Rikkert	7465	2 juli 1909	Enschede	1e Luitenant	1 R.Lu.A.	
Jacobs	Wilhelmus J.	7455	20 maart 1916	Rotterdam	2e Luitenant	20 Dep. Bat.	
Jäger	Karl Curt	7468	21 januari 1910	Rotterdam	1e Luitenant	15 R.I.	
Jansen	Karel Fr.A.	7458	8 juli 1905	Palembang (NOI)	Kapitein	5 R.I.	
Jansen	Rudolf E.	7463	17 december 1913	Amsterdam	1e Luitenant	9 R.I.	
Jansen	Evert	104093	28 december 1898	Heumen	Sergeant 1e klasse		
Janssen	Jacobus Reyer	7456	21 april 1899	Den Haag	1e Luitenant	20 R.I.	
Jong de	Tobias Hermanes	7459	16 november 1913	Den Haag	1e Luitenant	8 R.I.	

Jong de	Wytze Douwe	96410	7 december 1915	Hardegarijp	Sergeant	9 R.I.	
Jonge de	Berend Jacob	7467	9 oktober 1912	Groningen	2e Luitenant	17 R.I.	
Jongh de	Theodoor Maximiliaan	7461	10 juli 1905	Amsterdam	Kapitein	5 R.I.	
Jongh de	Christoffel M.	7464	4 februari 1909	Zevenaar	1e Luitenant	2 R.W.	
Jonker	Roelof	7454	5 december 1908	Utrecht	1e Luitenant	21 R.I.	
Jonker	Arend	7457	29 juni 1916	Deventer	2e Luitenant	20 R.I.	
Josephus Jitta	Onno Willem Siegmund	7453	26 juli 1909	Amersfoort	1e Luitenant	3 R.A.	
Julius	Jan	103397	15 maart 1914	Bellingwolde	2e Luitenant	4 R.I.	
Kanis	Jan Ambrosius	7495	7 juni 1903	Kampen	1e Luitenant	12 R.A.	
Kapitein	Albertus Jan Geert	7476	9 mei 1907	IJsselmonde	1e Luitenant	28 R.I.	
Kater	Adriaan	7474	3 november 1906	Amsterdam	1e Luitenant	45 R.I.	
Keereweer	Willem J.	7472	26 juni 1899	Hof van Delft	Kapitein	3 R.A.	
Keppel	Willem Jan	7503	30 juli 1909	Wieringerwaard	1e Luitenant	22 R.I.	
Kepper	George Lodewijk	7715	22 december 1903	Den Haag	1e Luitenant	3 R.H.	
Kervers	Huibert Hendrik	7484	24 mei 1914	Leedam	1e Luitenant	20 G.B.	
Kettner	Herman H.P.	7477	21 augustus 1912	Amsterdam	1e Luitenant	21 R.I.	
Kientz	Arnold	7716	8 mei 1916	Den Haag	2e Luitenant	8 R.I.	
Klausz	Hendrik Anton	7488	25 oktober 1907	Rotterdam	1e Luitenant	R.Gr.	
Klein	Erik H.E.	7479	12 april 1909	Hilversum	1e Luitenant	18 R.A.	
Klein	Agathus	7481	1 maart 1904	Olst	Kapitein	19 R.I.	
Klinkenberg van	Cornelis Arie	7500	19 juli 1907	Amerongen	1e Luitenant	2 R.I.	
Klomp	Eduard	7471	19 februari 1917	Amsterdam	2e Luitenant	2 R.I.	
Kloosterman	Willem Johannes	7487	15 september 1908	Watergraafsmeer	1e Luitenant	10 R.I.	
Kluyver de	Ewout Johan	104361	10 augustus 1915	Ameide	Sergeant	16 R.I.	
Knecht de	Gijsbertus	7496	18 november 1914	Rotterdam	1e Luitenant	22 R.I.	
Knegt	Jan	7491	2 maart 1916	Hilversum	2e Luitenant	16 R.I.	
Koelewijn	Gerardus Josephus	7485	23 juni 1911	Baarn	1e Luitenant	2 R.Genie	
Koeman	Johannes Cornelis	106169	24 november 1913	Lienden	Soldaat	R.Grenadiers	Ordonnans
Köhler	Joseph	105043	5 maart 1912	Sprank-Capelle	2e Luitenant	11 R.I.	
Koldenhof	Jan	98061	7 juni 1911	Apeldoorn	1e Luitenant	19 G.B.	

Kolk van der	Arend	106348	13 januari 1914	Den Haag	Korporaal	R.Grenadiers	Ordonnans
Kolkman	Jan	7482	11 september 1902	Castricum	Kapitein	5 R.I.	
Kolling	Hendrik	7499	3 juli 1905	Utrecht	1e Luitenant	I-14 R.A.	
Kooiman	Willem Theodorus	7501	21 mei 1916	Utrecht	1e Luitenant	16 R.I.	
Kooning	Dirk J.B.	98540	21 mei 1916	Utrecht	2e Luitenant	16 R.I.	
Koopman	Jakob	7475	5 maart 1907	Utrecht		Marine	
Koops	Marinus R.	7492	16 februari 1913	Groningen	1e Luitenant	12 G.B.	
Kooreman	Cornelis J.	7469	9 juni 1902	Leiden	Kapitein	16 R.I.	
Kooy	Jan	7489	20 oktober 1899	Alkmaar	Kapitein	Artillerie Inrichtingen	
Koppenol	Gerrit	7490	10 oktober 1916	Rotterdam	2e Luitenant	40 R.I.	
Koppeschaar	Herman Jaques	7498	23 februari 1913	Rotterdam	1e Luitenant	R.Gr.	
Koren	Frans Hendrikus Cornelis	7486	14 januari 1909	Vleuten	1e Luitenant	II-Auto Bat.	
Kornaat	Ary	7502	20 januari 1909	Nijmegen	1e Luitenant	15 R.I.	
Korteweg	Karel A.	7470 / 271672	18 juni 1912	Leiden	2e Luitenant	Generale Staf	
Kosten	Cornelis W.	7480	29 januari 1913	Rotterdam	1e Luitenant	2 R.Genie	
Koudijs	Johan	7717	29 oktober 1913	Wageningen	2e Luitenant	2 Lv.R.	
Kraa	Johannes	7497	3 november 1911	Amsterdam	1e Luitenant	PA. H.V.K.	
Kreuger / Krüger	Albertus Joannes	7494	24 februari 1905	Hoogezand	1e Luitenant	2 R.W.	
Kroese	Wilhelmus Nic Joh	7493	24 juni 1903	Amsterdam	Kapitein	30 R.I.	
Krooneman	Johannes	7473	7 februari 1903	Rotterdam	Kapitein	44 R.I.	
Kruyff	Johannes Gerardus	7483	4 februari 1900	Sassenheim	Kapitein	R.Gr.	
Kruys	Dirk	98382	30 oktober 1919	Den Haag	Vaandrig	9 R.A.	
Kuenen	Cornelis Bernardus	105041	7 december 1915	Den Bosch	2e Luitenant	K.M.D.	
Kuntzel	Willem B.	98838	16 april 1889	Leeuwarden	majoor	12 R.I.	
Kuyk	Frederik	98296	14 augustus 1920	Arnhem	Soldaat	A.M.A.	Ordonnans
Kuyl	Jan D.B.	7478	24 februari 1915	s Graveland	1e Luitenant	45 R.I.	
Laan	Cornelis	98952	31 januari 1915	Wormerveer	2e Luitenant	1 R.H.	
Lafeber	David	7510	23 mei 1911	Amsterdam	1e Luitenant	13 R.A.	
Lahm	Max	7509	25 december 1916	Den Haag	2e Luitenant	27 R.I.	
Lambers	Gerrit Gezinus	7513	23 maart 1908	Utrecht	1e Luitenant	Lu.A.	
Lammers	Wilhelmus	7519	14 oktober	Rotterdam	2e Luitenant	21 R.I.	

	Jacobus Marie Antonius		1913				
Lange de	Jan	7515	21 mei 1917	Naarden	2e Luitenant	41 R.I.	
Langerwerf	Petrus B.H.	7507	9 oktober 1899	Dordrecht	1e Luitenant	6 R.I.	
Lantermans	Johannes	7718	26 november 1899	Rotterdam	1e Luitenant	17 R.I.	
Laterveer	Nicolaas	7518	15 maart 1914	Den Haag	2e Luitenant	Dep. Bereden Art.	
Lawick van (Baron)	Hugo	2949	24 mei 1882	Batavia (NOI)	Gouverneur der milit. Akademie		
Leddy	Rudolf W.	7514	23 juni 1914	Semarang (NOI)	2e Luitenant	5 Dep. Bat.	
Lede van	Cornelis P.G.	7719	9 juli 1913	Rotterdam	1e Luitenant	K.R.A.	
Leerentveld	Willem	106948	29 september 1920	Nijmegen	Soldaat	11 R.I.	Ordonnans
Leeuw de	Petrus N.	7520	4 december 1917	Alphen	2e Luitenant	2 R.W.	
Leeuwen van	Simon Petrus	7517	22 april 1908	Rotterdam	1e Luitenant	9 R.I.	
Leeuwen van	J.J.	7522	1914		1e Luitenant	R.Grenadiers	
Leeuwen van	Marinus	7523	9 mei 1914	Amsterdam	1e Luitenant	12 R.A.	
Leeuwen van	C.G. (Kees)	105644	2 augustus 1917	Jisp	Vaandrig		
Leijger	Frans Martin	7505	13 oktober 1906	Rotterdam	1e Luitenant	10 R.I.	
Lennepe van (Jonkhr.)	Auguste	98709	29 mei 1902	Den Helder	Kapitein	13 R.A.	
Libois	Jozef M.H.	98492	8 september 1900	Heerlen	Kapitein	13 R.I.	
Lieftinck	Pieter	7516	30 september 1902	Muiden	1e Luitenant	15 R.A.	
Lighthart	Jan T.	7504	27 februari 1906	Den Haag	1e Luitenant	13 R.I.	
Lobatto	Frederik August	7511	2 juli 1913	Amsterdam	2e Luitenant	Artillerie Inrichting	
Loo van der	Henri Pierre M.	98381	1 juni 1907	Breda	1e Luitenant	16 R.I.	
Lopez Cardozo	Max	96401	7 oktober 1911	Watergraafsmeer	1e Luitenant	2. R.G.	
Loth	Gerrit Hendrik	7512	12 januari 1899	Arnhem	Kapitein	R.I.	
Luber	Jan	7506	16 oktober 1916	Amsterdam	2e Luitenant	5 R.I.	
Lucassen	Leo F.J.M.	7524	24 februari 1916	Amsterdam	2e Luitenant	Staf 1 R.H.	
Luder	Karel Wilhelmus George	7521	1 december 1913	Den Haag	2e Luitenant	22 R.I.	
Lugten	C.A.	98715	27 december 1918	Amsterdam	Vaandrig	21 R.I.	
Luttikhuizen	Cornelis Jacobus	7720	1 augustus 1899	Den Haag	Kapitein	18 R.I.	
Luurs	Jan	7508	13 mei 1899	Amsterdam	Kapitein	7 R.I.	
Maasbommel	Gijsbertus	7537	23 november 1904	Rotterdam	1e Luitenant	27 R.I.	
Maaten van den	Alexander R.M.	107148	20 juli 1914	Deventer	Soldaat	2 R.I.	Ordonnans

Malta	Johannes J.	7540	13 juli 1911	Rotterdam	1e Luitenant	3 R.I.	
Mann	Fritz Alfred	96403	29 mei 1917	Bremen (Du)	1e Luitenant	1 R. Lu.A.	
Mastenbroek	Gerrit Jurriaan	7754	2 april 1909	Amsterdam	1e Luitenant	9 R.A.	
Mastop	Johannes	97206	9 september 1913	Zwammerdam	Sergeant ziekenverpleger		
Meddens	Arnold	7536	19 december 1902	Groningen	1e Luitenant	12 R.I.	
Meeder	Johannes Frederik	7531	14 september 1903	Den Haag	Kapitein	R.K.A.	
Meer van de	Jacob	7527	30 november 1913	Rotterdam	1e Luitenant	45 R.I.	
Meer van der	Willem Alida	7721	18 augustus 1906	Sawaloento (NOI)	1e Luitenant	1 R.Genie	
Meijer de	Willem C.	105808	11 juli 1904	Den Haag	Korporaal	R.Grenadiers	Ordonnans
Meilink	Willem P.L.G.	7534	1 april 1903	Utrecht	Kapitein	45 R.I.	
Menkhorst	Henk M.G.	7526	10 november 1911	Hellouw	2e Luitenant	43 R.I.	
Merckel	Johan H.C.	7539	1 augustus 1907	Amsterdam	1e Luitenant	21 R.I.	
Meulder de	Gerardus Carolus	105037	19 maart 1916	Rotterdam	2 ^e Luitenant	11 R.I.	
Meyenfeldt von	Frederik Hendrik	7722	24 augustus 1917	Boetan (NOI)	2e Luitenant	2 R.A.	
Meylink	Johannes Albertus	7528	17 augustus 1909	Culemborg	1e Luitenant	4 R.I.	
Moll	Jacob A.	98953	26 januari 1894	Utrecht	Kapitein	3 R.Genie	
Mom	Arie Cornelis	7529	16 januari 1906	Nieuwe Helvoet	1e Luitenant	R.K.A.	
Morel	Stefanus	7671	9 september 1900	Nijmegen	majoor aalmoezenier	t. 1e Legerkorps	
Morren	Arnold	7533	3 september 1915	Amsterdam	2e Luitenant	31 R.I.	
Mourits	Arie	7723	31 oktober 1910	Numansdorp	1e Luitenant	14 R.A.	
Mulder	Johannes Frederik	7538	2 maart 1907	Arnhem	1e Luitenant	St. 35 R.I.	
Mulders	Jozef Hubertus	7532	17 oktober 1910	Berg en Terblijt	1e Luitenant	2. R.Lu.A.	
Muller	Jozef Frederikus	7530	6 juni 1915	Heerlen	1e Luitenant	13 R.I.	
Muller	Johannes	7535	3 april 1914	Amsterdam	1e Luitenant	16 R.I.	
Muller	Jacobus	105276	8 juni 1918	Dordrecht	Cadet Sergeant	S.R.O.M.L.	
Muller	Nicolaas L.J.	7724	16 februari 1902	Amsterdam	Kapitein	17 R.I.	
Müller (Mr.)	Pierre L.J.M.A.	7542	24 juli 1899	Venlo	1e Luitenant	2 R.I.	
Muntenaar	Jan A.	7541	16 mei 1909	Rotterdam	1e Luitenant	39 R.I.	
Nass	Theodorus Cornelis Adriaan	7548	25 april 1908	Djocjakarta (NOI)	1e Luitenant	10 R.I.	
Nawijn	Arjen	7546	18 november 1913	Den Haag	2e Luitenant	22 R.I.	

Neisingh	Wijbe	7549	18 juni 1909	Assen	1e Luitenant	25 R.I.	
Niederer	Petrus J.	7545	29 juli 1911	Hoensbroek	1e Luitenant	K.M.D.	
Nieuwenhuijzen	Jacob Cornelis	7544	15 november 1902	Nieuwe Tonge	1e Luitenant	4 Auto Bat.	
Nijenhuis	Anne W.T.	7543	18 april 1906	Den Helder	Majoor Dominee	21 R.I.	
Noordhof	Geert	107059	21 september 1920	Veendam	Dpl. Soldaat	1 R.J.	Ordonnans
Noot	J.Th.	7547	29 september 1904	Den Helder	1e Luitenant	Infanterie	
Notten van	Pieter	97748	7 mei 1902	Bloemendaal	Ritmester	4.R.H.	
Oomen	Lambertus	104086	13 december 1903	Bergen op Zoom	Sergeant 1e klasse	5 R.I.	
Ooms	Dirk	7554	23 december 1908	Schoonhoven	1e Luitenant	14 R.I.	
Oord van den	Anton F.	7552	17 februari 1900	Rotterdam	1e Luitenant	17 R.I.	
Oorebeek	Johannes	7550	27 februari 1916	Maassluis	2e Luitenant	4 R.I.	
Oosten van	Rokus Pieter	7555	10 december 1910	Assen	1e Luitenant	Centr. Lab. A.H.K.	
Oosten van	Laurens	7747	30 november 1911	Rotterdam			
Oppen van	Willem K.	7725	15 september 1898	Kleef (Duitsland)	Kapitein	Staf III L.K.	
Os van	Aart	98713	27 februari 1895	Zaltbommel	Kapitein	Generale staf	
Oskam	Cornelis	7726	29 april 1908	Stolwijk	1e Luitenant	46 R.I.	
Oswald	Frans Martinus	7753	9 januari 1907	Groningen	Kapitein	1 R.Genie	
Ottens	Arend	7551	30 maart 1914	Eelde	1e Luitenant	9.R.I.	
Oude Nijhuis	Marinus J.	105392	16 februari 1912	Oldenzaal	Korporaal muzikant	1 R.I.	Ordonnans
Overing	Theodoor A.M.	98493	6 juli 1908	Leeuwarden	1e Luitenant	5 R.I.	
Oving	Hermanus Ellens	105040	19 maart 1916	Rotterdam	2e Luitenant	23 R.A.	
Paap	Marinus Johannes	7565	24 mei 1914	Sittard	2e Luitenant	12 R.I.	
Paling	Jan K.	7558	1 augustus 1913	Amsterdam	1e Luitenant	28 R.I.	
Palstra	Theodorus Hubertus	7743	24 maart 1915	Den Haag	2e Luitenant	R.Grenadiers	
Panhuis	Pieter Sjoerd	7561	16 juni 1910	Leeuwarden	2e Luitenant	42 R.I.	
Pernot	Adrianus Everardus	7727	22 februari 1912	Den Bosch	1e Luitenant	30 R.I.	
Perquin	Abraham M.S.	7744	23 augustus 1899	Utrecht	Kapitein	R.Genie	
Perquin (ir.)	Nicolaas C.F.	7568	14 november 1904	Amsterdam	Kapitein	2 R.Genie	
Piepers	Petrus H.J.	7728	9 oktober	Haarlem	1e Luitenant	7 R.I.	

			1910				
Pijlgroms	Wyger Romke Jan	7557	22 september 1910	Amsterdam	1e Luitenant	20 R.I.	
Plaizier	Johan A.	7566	10 maart 1898	Rotterdam	Kapitein	1 R.Pio.	
Platenburg	Johannes B.	7567	2 september 1914	Rotterdam	1e Luitenant	22 R.I.	
Pol van der	Hendrik	107	20 februari 1915	Deventer	Korporaal	Korps Motor Dienst	
Polstra	Klaas U.	7556	24 november 1911	Franekeradeel	1e Luitenant	33 R.I.	
Ponsen	Jacob	7559	7 maart 1907	Rotterdam	1e Luitenant	3 R.I.	
Poot	Eliza	7560	7 november 1916	Vlaardingen	2e Luitenant	3 R.I.	
Popken	G.L.	98343	29 december 1906	Den Haag	1e Luitenant	1 R.I.	
Pos	Hendrik	98319	7 november 1919	Amsterdam	Soldaat	18 R.I.	Ordonnans
Pos	Dirk W.	98427	13 augustus 1914	Semarang (NOI)	Sergeant	R.Grenadiers	
Prins	Antoon	7562	7 juni 1916	Leeuwarden	2e Luitenant	9 R.I.	
Pronk	Leendert	7729	23 maart 1916	Den Haag	2e Luitenant	40 R.I.	
Punter	Hendrik	7563	27 augustus 1913	Nijmegen	1e Luitenant	1 R.I.	
Putte van de	Levinus A.	7564	20 maart 1914	Rotterdam	2e Luitenant	3 R.I.	
Raalte van	Julius Johan	7572	1 december 1914	Rotterdam	1e Luitenant	Staf 46 R.I.	
Redelaar	Jacobus Hermanus	7730	20 augustus 1898	Amsterdam	Kapitein	1 R.Genie	
Reijnhout	Jan	7584	2 juni 1912	Weer	1e Luitenant	10 R.I.	
Remmelzwaal	Arie Cornelis	7586	13 november 1908	Katwijk aan Zee	1e Luitenant	13 R.I.	
Renesse van	A.	7577			2e Luitenant		
Rengelink	Albert Willem	7574	7 februari 1906	Winterswijk	2e Luitenant	7 R.I.	
Rentjes	Johan Christian	7583	21 november 1916	Groningen	2e Luitenant	8 R.I.	
Repko	Herman	97207	16 juni 1916	Borculo	Korporaal	B.G.T. verpleger	
Reus	Adrianus Cornelis	7569	18 februari 1910	Dordrecht	1e Luitenant	Det. A.A.T.	
Richter	Johan Frederik Willem	7570	17 maart 1906	Rotterdam	1e Luitenant	10 R.I.	
Riel van	A.	7745	19 januari 1919	onbekend	2e Luitenant	infanterie	
Ringeling	Jan A.	7571	22 november 1907	Den Haag	1e Luitenant	R.Grenariers	
Rinsum van	Cornelis W.A.	7580	18 mei	Soerabaia (NOI)	Kapitein	25 R.I.	

			1901				
Rodrigues de Miranda	Jacobus	96404	24 december 1905	Amsterdam	1e Luitenant	2 R.Genie	
Röell (Jonkhr.)	Frédéric Francois	7581	25 december 1906	Apeldoorn	1e Luitenant	6 R.V.A.	
Rommelse	Piet Joseph Leonardus	7579	31 januari 1907	Oude Tonge	1e Luitenant	18 R.A.	
Roos de	Gerrit K.R.	7575	8 oktober 1910	Zutphen	1e Luitenant	43 R.I.	
Rooy de	Abraham A.	7582	30 april 1916	Evere (België)		Kon. Marine O.D.	
Rooyackers	Dirk P.C.	7578	30 januari 1912	Amsterdam	2e Luitenant	18 R.I.	
Rooijen van	Dirk L.	7576	3 oktober 1902	Naarden	Kapitein	2 R.I.	
Rosendal van	Dirk Wijbrand	7573	15 oktober 1915	Amsterdam	2e Luitenant	20 R.I.	
Rozelaar	Marco Simon	98844	17 februari 1910	Buenos Aires	1e Luitenant	5 R.I.	
Ruiter de	Jan	107366	6 november 1920	Barendrecht	Soldaat	3 R.I.	Ordonnans
Ruyterman	Jan	7585	13 februari 1905	Hilversum	Kapitein	16 R.I.	
Sanders	Jan Willem	32322	21 april 1905	Groningen	2e Luitenant	1-III Dep. Inf.	
Scheffelaar	Willem J.	97200 / 31985	27 december 1903	Bergen op Zoom	Majoor	T.B.O.	
Scheffer	Joannes H.G.	98490	4 juli 1913	Zaandijk	1e Luitenant	Infanterie	
Scheygrond	Kommer	97198	28 juni 19121	Vierpolders	1e Luitenant	6 R.I.	
Schils	Jérôme Denis Louis	7591	2 januari 1907	Roosendaal	1e Luitenant	3 G.B.	
Schiphorst	Jan B.J.M.	7609	4 maart 1909	Schiedam	1e Luitenant	15 R.I.	
Schluter	Johannes B.	7602	13 december 1910	Arnhem	1e Luitenant	8 R.I.	
Schmidt	Johan F.	7603	13 maart 1913	Amsterdam	1e Luitenant	40 R.I.	
Schoevaart	Jan Abram	7600	10 november 1911	Apeldoorn	1e Luitenant	7 R.I.	
Schönfeld	Johan Karel Diederik	7598	18 april 1909	Emmen	1e Luitenant	R.Jagers	
Schoonekamp	Johan	98541	21 mei 1902	Gramsbergen	Kapitein	12 R.I.	
Schop	Matheus	97203	23 maart 1901	Rotterdam	Sergeant	Kon. Marine	
Schrage	Egbert G.	7611	12 mei 1916	Hoogezand	2e Luitenant	9 R.I.	
Schuitemaker	Gijsbert J.	7605	9 juli 1910	Deventer	1e Luitenant	4 R.I.	
Schultze	Theo	98842	26 augustus 1919	Deventer	Vaandrig	6 R.I.	
Schuur van der	Jochem J.	7590	7 juli 1915	Emmen	1e Luitenant	14 R.I.	
Serné	Willem J.	7594	15 december 1911	Haarlem	1e Luitenant	8 R.I.	
Sikking	Willem	7604	17 juli 1913	Amsterdam	1e Luitenant	40 R.I.	
Slim	Jan Kornelis	7610	13 februari	Wildervank	1e Luitenant	Intendance	

			1910				
Slof	Peter	7606	12 september 1916	Rotterdam	2e Luitenant	16 R.I.	
Smaal	Arie H.D.	7588	20 juni 1903	Deventer	Kapitein	Kust Artillerie	
Smorenborg	Willem J.F.	7612	10 december 1916	Winterswijk	2e Luitenant	8 R.I.	
Snijders	Willem G.F.	7731	22 maart 1904	Den Haag	1e Luitenant	10 R.A.	
Snip	Johannes Gerardus	7601	26 mei 1907	Alkmaar	1e Luitenant	1 R.Genie	
Söhngen	Johannes Nicolaas Gottlied	7732	17 september 1907	Nijmegen	1e Luitenant	1 R.Lu.A.	
Spierenburg	Cornelis A.M.	7608	18 april 1908	Voorhout	1e Luitenant	34 R.I.	
Spill ter	Jan H.	7733	15 september 1909	Den Haag	2e Luitenant	Staf II Div.	
Spoor	H.W.	98714			Vaandrig	Artillerie	
Steld van der	Adrianus	7595	25 juli 1914	Rotterdam	2e Luitenant	1 R.Genie	
Sterk	Jan	97213	23 augustus 1918	Rotterdam	Vaandrig	22 R.I.	
Stigter	Henri	271091 / 31936	18 juli 1905	Lahat (NOI)	Officier van gezondheid 2e klasse / Luitenant arts		
Stillebroer	Hylke	7596	14 juni 1911	Rotterdam	1e Luitenant	3 L.V.R.	
Stokreef	Gerrit Jan	98638	20 juli 1899	Arnhem	paarden arts 1e klasse	7 R.I.	
Stoll	Daniel Frederik Martin Henry	7734	24 april 1904	Bandoeng (NOI)	1e Luitenant	2 R.A.	
Stomph	Joannes B.C.M.	7599	30 januari 1911	Rotterdam	2e Luitenant	12 R.I.	
Stoutenbeek	Pieter Willem Cornelis	7593	6 november 1909	Zwijndrecht	1e Luitenant	7 R.V.A.	
Stöve	Johan Herman	7607	7 augustus 1906	Bunschoten	1e Luitenant	20 R.I.	
Strake te	Jan Albert Gerrit	7589	8 februari 1905	Lichtenvoorde	1e Luitenant	Geneeskundige troepen	
Stralen van	Petrus M.H.A.	7587	22 oktober 1912	Arnhem	1e Luitenant	13 R.I.	
Struys van der	Teunis	7597	13 september 1903	Vlissingen	2e Luitenant	7 R.I.	
Stulemeijer	A.B.A.M	7592			Majoor Almoezenier		
Stuy	Johan C.P.	7735	21 december 1920	Nijmegen	2e Luitenant	1 Lv.R.	
Stuyts	Leopoldus Cornelis	96926	6 juli 1918	Woensdrecht	Korporaal / Soldaat	15 R.I.	Ordonnans
Swart	Haije	105042	14 oktober 1915	Kendal (NOI)	2e Luitenant	1.R.W.	
Taal	Anne Petrus Johannes Wijbrandus	7620	21 september 1911	Stellendam	1e Luitenant	1 R.Lu.A.	
Tadema Wielandt	Egbertus Wilhemus	7619	11 mei 1907	Soerabaja (NOI)	2e Luitenant	1 R.Genie	
Terhenne	Willem Jacob	7621	24 oktober 1907	Bolsward	1e Luitenant	2 R.I.	

Terpstra	Johannes	7618	19 januari 1912	Herwen en Aerdt	2e Luitenant	2 R.Lu.A.	
Terpstra	Gerben Obbe	98283	17 mei 1912	Leeuwarden	1e Luitenant	12 R.I.	
Teurlings	Gerhardus J.J.	7614	5 maart 1906	Nijmegen	1e Luitenant	11 R.I.	
Teurlinckx	Anton C.M.	7622	27 mei 1912	Eindhoven	1e Luitenant	17 R.I.	
Tiel van	Willem Jan	7617	14 juni 1902	Breda	1e Luitenant	II L.K.	
Tiggelman	Ane J.N.	7623	21 december 1905	Vlissingen	Kapitein	4 R.I.	
Tijsmans	Hendrikus A.A.	7624	6 juli 1910	Den Haag	2e Luitenant	9 R.I.	
Tol van	Cornelis	7616	13 januari 1899	Rotterdam	1e Luitenant	9 R.I.	
Trapman	Franciscus Johannes Josephus	98708	8 juli 1885	Utrecht	Luitenant Kolonel	2 R.V.A.	
Turk den	Cornelis Jacobus Lambert Adriaan	7613	5 oktober 1916	Zaandam	2e Luitenant	22 R.I.	
Twerda	Aurelius	7615	25 september 1900	Kubaard	2e Luitenant	8 R.V.A.	
Ummels	Johannes Thomas	7625	14 december 1909	Oud Vroenhoven	1e Luitenant	13 R.I.	
Valk van der	Hendrik E.	107055	7 februari 1918	Gouda	Soldaat	3 R.I.	Ordonnans
Veegens	Dirk Joost	98840	8 augustus 1899	Den Haag	Kapitein	A.H.K.	
Veer van der	Willem H.	7633	28 augustus 1911	s Heerenberg	1e Luitenant	7 R.I.	
Veer van der	Lambertus T.H.	7635	23 september 1910	Amersfoort	1e Luitenant	25 R.I.	
Veer van der	Lijke	105362	24 juni 1904	Eestrum	Wachtmeester	1 R.H.M.	
Vegte van der	Willem Olivier Thomas	7736	17 juni 1913	Den Haag	2e Luitenant	2 R.V.A.	
Velders	Nicolaas Willem	7629	23 oktober 1909	Brielle	1e Luitenant	21 R.I.	
Veneman	Hendrik	98378	8 januari 1901	Meppel	adjutant o.o.i.	Artillerie	
Venne van de	Antoine Marie Hubert	98954	9 juni 1902	Echt	Kapitein	11 R.I.	
Verbeek	Frederik Marius	7639	15 juni 1913	Amsterdam	1e Luitenant	7 R.I.	
Verdult	Marinus Wilhelmus	7627	8 januari 1904	Woensdracht	1e Luitenant	3 R.I.	
Verhagen	Pieter F.W.	97551	1 augustus 1906	Rotterdam	Soldaat	22 R.I.	Ordonnans
Verheijen	Joannes Carolus	7626	14 oktober 1905	Rotterdam	1e Luitenant	28 R.I.	
Verkooijen	W.	7737	30 oktober 1920	onbekend	Vaandrig		
Verleer	Hendrik	7631	13 oktober 1908	Baarn	1e Luitenant	18 R.I.	
Vermaat	Johan W.	7637	5 mei 1914	Oud Beyerland	2e Luitenant	2 L.V.R.	
Vermeer	Harmen C.	7643	9 november	Den Haag	1e Luitenant	10 R.I.	

			1910				
Verschuur	Bartholomeus	7641	12 oktober 1915	Nijmegen	1e Luitenant	11 R.I.	
Vierling	Charles Johannes	98379	14 september 1906	Den Haag	1e Luitenant	7 R.I.	
Vlemmings	Johan M.	105518	11 september 1906	Eindhoven	Korporaal	Kon. Marine	Ordonnans
Vlieger de	Samuel	98060	13 mei 1908	Zierikzee	1e Luitenant	3 Depot Bat. Inf.	
Vliet van der	Johan I.J.	107842	18 september 1907	Utrecht	Korporaal / Soldaat	5 R.I.	Ordonnans
Volkers	Hendrik	7634	15 juli 1904	Rotterdam	1e Luitenant	5 R.I.	
Vonk	Jan	7630	23 augustus 1916	Wageningen	2e Luitenant	3 LvR.	
Voorst tot Voorst van (Baron)	Godfried	2226	29 december 1880	Kampen	Generaal		
Voorst tot Voorst van (Baron)	Herman	2227	2 augustus 1886	Den Haag	Generaal		
Voorst van Beest van	Johannes M.	7738	7 december 1900	Den Haag	Kapitein	5 R.A.	
Voort van der	Eduard	7640	18 oktober 1913	Zwolle	1e Luitenant	19 R.I.	
Voskamp	Barend J.	7636	31 december 19151	Rotterdam	2e Luitenant	14 R.I.	
Voskuylen	Wouter	104470	3 juni 1915	Utrecht	Korporaal	politietroepen	Ordonnans
Vries de	Eerde H.	7628	2 november 1899	Edam	Kapitein	43 R.I.	
Vries de	Jan	7632	15 juni 1908	Overzande	1e Luitenant	11 R.I.	
Vries de	Gerardus Johannes Maarten	7642	10 september 1908	Tiel	1e Luitenant	8 R.I.	
Vries de	Jacob E.	97212	8 oktober 1910	Haarlem	2e Luitenant	18 R.I.	
Vries de	Wabe	104399	19 februari 1903	Gaasterland	Sergeant 1e klasse	12 R.I.	
Vriesema	Willem	7752	14 juli 1899	Den Haag	1e Luitenant	VIII Div.	
Waal van de	Robert	7644	12 juni 1915	Schoonhoven	2e Luitenant	4 R.A.	
Wagtman	Jacobus Pieter Ary	7662	10 februari 1911	Hof van Delft	1e Luitenant	K.M.D.	
Walsteijn	Leonardus	106656	1 juni 1918	Den Haag	Korporaal / Soldaat	R.J.	Ordonnans
Waterreus	Joannes Henricus Maria	7739	22 april 1903	Den Haag	1e Luitenant	R.Jagers	
Weezeman	Herman	7646	19 augustus 1903	Den Haag	1e Luitenant	R.Grenadiers	
Weinberg	Herman	7657	19 januari 1907	Groningen	1e Luitenant	3 LvR.	
Werff van der	Tjepko Friedrich	105039	22 oktober 1917	Amsterdam	2e Luitenant	6. Aut.Bat. 3. Komp.	
Wertheim	Johan Hendrik	7655	19 maart 1905	Amsterdam	1e Luitenant	18 R.A.	
Wesseldijk	Willem	7661	5 maart 1907	Rijnsaterwoude	geestelijk verzorger	4-1 Marine troepen	

Westerweel	Marinus / H.	104106	29 januari 1902	Wolphaartsdijk	Wachtmeester	7 R.V.A.	
Wetter van	Willem Remmelt	7663	21 december 1908	Haarlem	1e Luitenant	28 R.I.	
Wezel van	Frederik	7653	24 januari 1907	Hengelo	1e Luitenant	19 R.I.	
Wielen van der	Willem	7656	12 februari 1910	Amsterdam	1e Luitenant	R.K.A.	
Wierda	Wiebe H.	7660	15 september 1908	Gaasterland	1e Luitenant	12 R.I.	
Wieringen van	Arie	7659	12 december 1916	Alkmaar	2e Luitenant	21 R.I.	
Wijk van	Marius H.	7740	8 november 1912	Den Haag	1e Luitenant	R.Grenadiers	
Wildeboer	Marinus J.	7649	10 maart 1904	Amsterdam	Kapitein	1 R.W.	
Willebrant	Willem Hendrik Jacobus	7650	15 mei 1913	Vlaardingen	1e Luitenant	46 R.I.	
Willems	Jan Hendrik	7647	7 juni 1901	Groningen	1e Luitenant	14 R.A.	
Willems	Jan J.S.	7664	3 januari 1900	Maastricht	Kapitein	13 R.I.	
Willemse	Louis	7645	29 juli 1904	Batoe Djadjar (NOI)	1e Luitenant	11 R.A.	
Wingelaar	Hendrik Antonie	7648	4 december 1911	Rotterdam	1e Luitenant	Korps Motor Dienst	
Winkel te	Hendrik Albertus	7651	28 maart 1906	Utrecht	1e Luitenant	43 R.I.	
Winkelman	Henri G.	106	17 augustus 1876	Maastricht	Opperbevelhebber / generaal		
Wissels	Gerardus	7652	18 oktober 1900	Soest	Kapitein	14 R.I.	
Wolf	Willem A.J.	7658	26 mei 1906	Den Haag	1e Luitenant	2 R.W.	
Wolf	Max A.J.	96407	2 december 1915	Tongelre	2e Luitenant	16.R.A.	
Wolff	Johannes Gijsbertus	7654	17 augustus 1902	Den Haag	1e Luitenant	6 R.I.	
Worms	Willem Fr.A.	104815	31 mei 1903	Rotterdam	Sergeant Hofmeester		
Zanten van	Hugo	7669	30 november 1902	Amsterdam	Kapitein	1 R.W.	
Zeeuw de	Rokus A.	7746 / 30516	15 december 1910	Ridderkerk	Officier van gezondheid	15 G.B.	
Zegers	Charles Antoine Louis	7741	4 juni 1902	Batavia (NOI)	1e Luitenant	R.K.A.	
Zomerplaag	Elias	7666	26 maart 1912	Amsterdam	2e Luitenant	13 R.I.	
Zwanenburg	Reyer	7668	25 september 1911	Amersfoort	1e Luitenant	5 R.I.	
Zwarts	Johannes G.J.	7667	19 september 1902	Zutphen	Kapitein	2 R.W.	
Zweeres	Jacobus	7670	30 april	Haarlem	2e Luitenant	3 R.I.	

	Johannes		1915				

Italianen			
Stefano di	Constantino	7675	
Pinto	Vincenzo	7676	
Nicolasi	Samuele	7677	
Quadraccia	E.	7679	
Biasi de	Nazzareno	7680	
Nalesso	Alfredo	7681	
Libero	Arnaldo	7682	
Figini	Paolo	7683	
Sinania	Cornelio	7684	
Merlo	Giulio	7686	
Biraghi	Geralamo	7687	
Percio	Francesco	7688	
Castelli	Gaetano	7689	
Cresti	Decimo	7691	
Faschini	Cesare	7694	
Talassi	Gino	7695	
Musch	Gerardo	7756	Als enige Italiaanse officier in Grüne
Morandi	V.	25027	
Pacini	Giuseppe	25075	
Marini	Dante	25517	
Crovetto	Angelo	25551	
Ballardini	Emea	25788	
Morandi	Vittorino	25827	
Daleno	Francesco	25944	
Tolomei	Gino	26001	
Monaco	Giuseppe	26041	
Bozzo	Silvio	26135	
Ginetti	Giovanni	26272	
Merivot	Luigi	26964	